

Д Д Д Ж Е Р Е А

Д О Д Ж Е Р Е Л

ЗБІРНИК ПРИСВЯЧЕНИЙ ДУХОВІЙ ТА МАТЕРІАЛЬНІЙ
КУЛЬТУРІ РУСИ - УКРАЇНИ

Число I

Видавництво " М Л И Н "

Лондон -Гага

1975

© Copyright by

N. S K R I P N I K

P.O.Box 4936 ,The Hague 2040

The Netherlands

- Т О Б І -

НЕВІДОМОМУ ПРАОТЦЕВІ,

- ВІЩУНОВІ, -

ЯКИЙ СВОЇМ НАТХНЕНИМ
СЛОВОМ ВИКАРБУВАВ НА
ДОЩЕЧКАХ „ВЛЕС КНИГИ”
СКРИЖАЛІ ДУХУ ОДВІЧНОЇ
РУСИ - УКРАЇНИ,
ПРИСВЯЧУЮ ЦЮ ПРАЦЮ, ЯК ЩИРИЙ ВІЯВ
МОЄЇ ГЛИБОКОЇ ВДЯЧНОСТІ Й ПОШАНИ.

М. СКРИПНИК.

ГАГА, НЕДЕРЛЯНД, 20-го ЧЕРВНЯ 1975 Р.
(В 55-ім році життя поза Україною).

Л Ю Д И ,
Я К І Н Е У С В І Д О М Л Ю Ю Т Ь С О Б І
С В О Г О М И Н У Л О Г О ,
Н Е М О Ж У Т Ь Н І Ч О Г О Ч Е К А Т И
І В М А Й Б У Т Н Ь О М У .

Войтех ЗАМАРОВСЬКІ

„ По Слідах Гетитів”, ст. 265

Ляйпціг, 1965

1903 – 1973

ЛИСТ ПОБРАТИМА А. КИРПИЧА ДО ПРОФЕСОРА
В. Ш А Я Н А

17.6.1969

Вельмишановний Пане Професоре!

Дякую за Вашу книжечку про Сварога і Хорса. В своїм листі Ви пишете про згідність Ваших дослідів із текстами Влескниги і ця згідність мала б стати одним з доказів автентичності тих текстів.

Тимчасом у своїй праці Ви не показали, в чому саме полягає ця згідність, навпаки, Ви ні словечком не згадали про існування текстів Влескниги, Ви її абсолютно зігнорували. Чому?...

Бо Ви чекаєте, „коли ця автентичність буде встановлена в науці“. Ага!... Зрозуміло. Коли „Німець скаже“. Бож для кожного українського вченого наукою є тільки те, що „німець скаже, а до того й історію нам нашу розкаже“.

В цім випадку не дочекаєтесь. Німець мовчатиме так, як і Ви, Пане Професоре. Німець, і Грек, і Латинник на протязі століть зробили все можливе, щоб засипати і покрити мулом забуття наші рідні ДЖЕРЕЛА, то чому б же вони мали б тепер „встановляти їхню автентичність“?

На щастя, автентичність Влескниги не потребує доказів ніякого Німця. Навпаки, Влескнига перекидає догори ногами „автентичність“ досьогочасної історичної науки того самого Німця.

З правдивою пошаною до Вас,
Ваш А. КИРПИЧ (в.р.)

Цей дуже гострий, але справедливий докір з боку покійного А. Кирпича до покійного професора В. Шаяна цей останній взяв дуже близько до серця і ґрунтовно змінив своє, що так скажу, „неутральне“ наставлення до Влес Книги, про яку він знав вже з року 1963-го, як то видно з документів Бібліотеки Бритійського Музею в Лондоні.

Останні роки свого життя покійний професор В. Шаян щиро присвятив інтенсивним дослідам текстів Влес Книги і в наслідок того появилися його надзвичайно глибокі змістом філософсько-релігійні публікації про „Віру Забутих Предків“ та про „Божественне походження Українського Народу“.

Ці твори залшаються назавше міродайним і дуже цінним дороговказом для всіх майбутніх дослідників: як треба шукати зрозуміння тих духових скарбів, що залишили нам заповітом наші далекі „святотрапці“ у Влес Книзі.

М. СКРИПНИК

Проф. Володимир ШАЯН

Лондон, 30. XI. 1968

До Вельмишановних Панів
Інж. М. Скрипника та А. Кирпича
Вельмишановні Панове!

Я отримав від п. інж. Скрипника 3-ю і 4-у частини „Влес - Книги“.

Прошу приймати вислови мого признання і пошани за успіхи у проробленій праці. Ми свідомі того, що це піонерська праця, яка вимагає пребагато труду, посвяти і замилювання. Але ж награда за неї є справді величава.

Панові Кирпичеві вдалося зреконструювати текст цілості настільки, що видно його суцільність, задум і структуру цілої „книги“, себто текстів. Очевидно є багато місць неясних, багато можливих різночитань чи різних перекладів даного тексту, але вже заложена основа для його схоплення як цілості.

Ця цілість показує, що текст є глибокий, суцільний і передуманий. Думки автора ясні і прозорі. В тих місцях, де — як здається — текст не має змісту, докладно в тих місцях ми його не розуміємо. Це був мій досвід при розшифруванні „Влесової Книги“, себто частини тексту, що збереглася в оригінальному скрипті.

Цілість тексту, якого могутнє торсо уже яскраво зарисувалося саме завдяки праці пана Кирпича, викликає ще могутніше враження ніж поодинокі частини, які давалися відносно легше читати. Треба ствердити, що пан Кирпич посунув справу далеко вперед поза спробами Миролюбова і Лесного (Парамонова).

Що ж? вірю, що мої слова будуть для Вас заохотою до дальшої боротьби за ствердження безмежної цінності відкритих текстів як документів дохристиянської віри і ідеології — підкреслюю — І ІДЕОЛОГІЇ — старій Русі-України, яка в концепціях наших геніїв обіймала усі племена, що ми їх звемо сьогодні слов'янськими.

Очевидно Вам відомо, Шановні Панове, що моє заінтересування текстами є саме релігійного, віровизнавчого і ідейно-філософського характеру. Коли оглядаюся взад на мій чин реконструкції старослов'янської чи навіть індо-європейських народів віри і релігії в моїх творах як „Гимни Землі“, „Повстань Перуне“, а зокрема „Про Перуна Знання Тасмне“ то справді не можу вийти з дива на таке чудо. Можу його пояснити тільки дійсністю ДУХОВОЇ ЄДНОСТІ. Я говорю про рік 1934 в моєму житті.

Напрошується питання ідейного руху на базі цієї ідеології, себто ідеології відтвореної мною із інтуїції та студій арійських релігій старших чи рівнобіжних напрямків до нашої старовинної віри, — тепер так блискуче потверджених текстами Ізенбека.

Найбільшою несподіванкою для мене була однак сама філософська висота нашого Вішуна, автора текстів. Тут ми стрінулися найглибше, найміцніше в духовій єдності. Це справді наймодерніша ідеалістична філософія. Плятон і Аристотель осталися позаду основної космічної концепції нашого Вішуна.

Можна тільки в побожній пошані склонити голову перед священністю цих текстів.

Але і поза цією сферою тексти кидають нове світло на цілий ряд загадок нашого минулого. Тут треба би вже перейти до аналізу та інтерпретації текстів. Треба цілого покоління

учених, які зробили б це солідно. Вони мусіли б бути озброєні цілим апаратом модерної лінгвістики. Тут треба ствердити, що тексти кинуть нове світло на деякі чи навіть основні питання.

Отже не приміювати слабкі ще теорії лінгвістики до текстів, але на основі текстів творити чи реконструювати нові теорії. Багато тверджень сучасної лінгвістики не витримує проби саме у зіставленні із текстами. Саме тому „лінгвістично-догматисти“ будуть відкидувати їх автентичність. Алеж теорії треба перевіряти дійсністю текстів, а не дійсністю текстів перевіряти заскорузлими та слабо обгрунтованими теоріями. Однак, слід ці питання розглядати тільки справді ученим лінгвістам. Амаатарство чи погоня за скорою сенсацією типу Орли-гори може тут тільки нашкодити.

Доводиться однак кінчати цього листа, який ще не повністю віддає справедливість для відваги і праці панів над цими текстами. Боюся теж, що пересічний читач не здає собі справи із тих труднощів, які доводиться переборювати дослідникам цієї ділянки. Та й Вам не минути грімів, як тільки справа текстів станеться відомою.

Мені здається, що дотеперішні досягнення дозволяють уже на публікацію цих текстів і перекладів для можливо ширшого круга.

Якби не було є вже круг людей заінтересованих текстами нашої дохристиянської віри. Був би я вдячний за надіслання кількох примірників для цих друзів.

Один примірник фотокопії із „Жар Птиці“ помандрував до Італії, де дослідями займається кваліфікований дослідник Слова про Похід Ігоря. Дуже цікавим буде нове наświetлення ідеології „Слова“. Я все вважав його документом старо-української віри.

Кінчу побажанням дальших успіхів і невтомности у праці, — бажав би я сказати — у боротьбі.

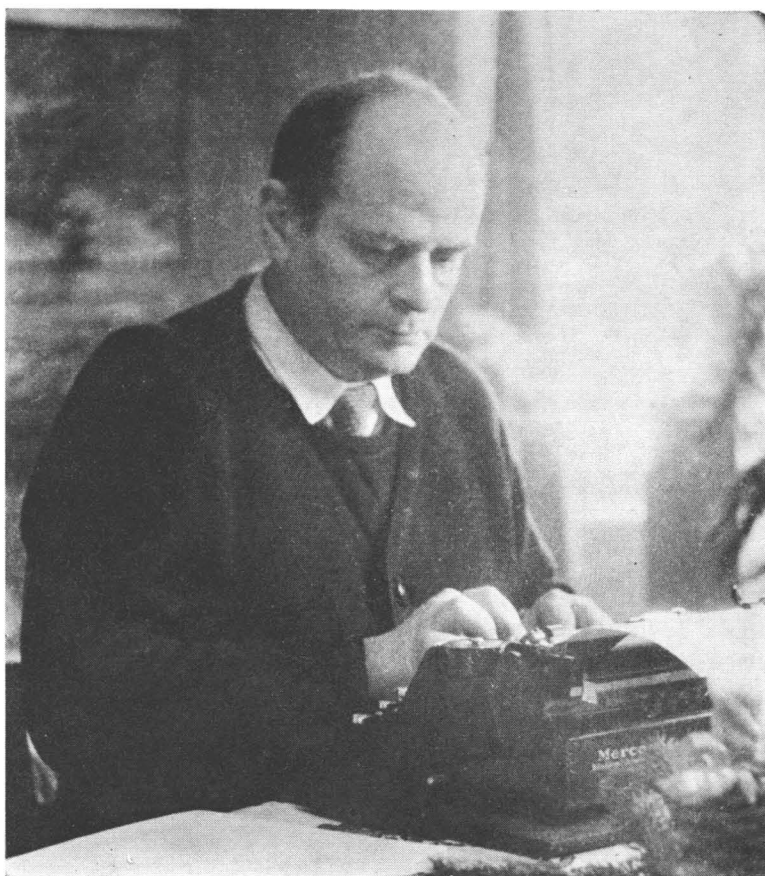
З правдивою пошаною
Проф. Володимир ШАЯН (в.р.)

Вже після смерти покійного Побратима Андрія КИРПИЧА, Професор В. Шаян подарував мені свою нову книжку:

ВОЛОДИМИР „Г. СКОВОРОДА — ЛИЦАР СВЯТОЇ БОРНІ“
зі слідуною присвятою:

„ Вельмишановному Панові Инж. М.Скрипникові із висловом глибокої пошани та признання заслуги через вклад трудів і праці для дослідів і видання Книги Влеса, — рівночасно із глибоким співчуттям і моїм власним сумом після втрати Вашого Приятеля, св. п. АНДРІЯ КИРПИЧА, який поклав безсмертну заслугу через перший переклад тексту. ”

Володимир ШАЯН (в.р.)

Юрий Мухомолов.

V I V A T A L M A M A T E R !

V I V A T P R O F E S S O R E S !

V I V A T A C A D E M I A !

Вельмишановному Пану Голові Української
Академії Наук.

Вельмишановний Пане Голова, Пане Профессоре!

Я, русько-український письменник, родом з Катеринославщини, місто Бахмут на Слободянщині, ціле життя збирав всякі казки, погадки, скази та фольклорний матеріал, касаючий древньої Русі, Київщини, Волиньщини та Карпат.

Маю величезний матеріал. Річчя моя — слободянська.

Мині вже ніяких семдесят років, та й хвораю я вже довго, скоро п'ять років. Бажаю бж, коли то можливе, відсилать до Вас потроху свій матеріал, аби він не пропав після мене. Частина є в українській річці, але найбільша в руській.

Руські вчені люде повідали, що — „ немає на Україні древнього епосу". То є неправда. Я знайшов велике множество як епічних, так і історичних повідок.

Звертався я до російських учених, алеж вони не похопили в тому нічого, небож не бажали похопити.

Последній час я переложив до англійської річці „Сказ про Трояка та про Трояна", а також короткий мій нарис Славянсько-Руської Міфології.

Та мені стало дуже дорого, прото що перекладачи беруть по шести доларів за лист. Перекладувати далі не можу. Мушу віддати так, як воно написано.

30 років жив я в Бельгії, та Бельгійський Консул Вам скаже, що я жив в Бельгії добре, нідо чого не всривав, а був визнаний як доктор хімії і досить зробив про Белгицьку Індустрію а Науку. В Еміграції я вже більше сорока років.

З великою увагою до Академії и Вас, Пане Велешановний Голова, Пане Профессоре

Юрій Міролюбов (Лядський) (в.р.)

26 февр. 1962

1844 A Page Str.

San Francisco 17, Calif.

Додержано правопису оригіналу : М.Скрипник

ВИТЯГ З РЕЄСТРУ ТВОРІВ ПОКІЙНОГО
Ю. М І Р О Л Ю Б О В А

Число:	Назва:	Сторінок:
A II , 6	Поезії українською мовою	300
B I , 30	Ріг Веда та Язичество	89
B I , 31	Руська Мітологія	100
B II , 32	Язичеський фольклор Русі	195
B II , 33	Оповідання Захарики й Варвари	300
B II , 34	Християнський фольклор Русі	172
B II , 35	Фольклор слав'яно-руський	99
B II , 36	Фольклор Півдня Русі	172
B II , 37	Матеріали з фольклору (Терех, Карпати)	177
B III, 38	Слав'янська Преісторія I	298
B III, 39	" " II	459
B III, 40	Матеріали до Преісторії Русі I	224
B III, 41	" " II	200
B III, 42	" " Слав'яно-Русь- кої	100
B III, 43	Преісторія Київської Русі	450
B IV , 44	Походження Руського Народу	} разом 1000
" , 45	Історія Слав'ян	
" , 46	Витяги з історії	
" , 47	Князь Кий, Фундатор Київської Русі	
" , 48	Формація Київської Русі	

разом: 4.335 сторінок

Всі твори інші " : 10.000 "

Класифікація творів Покійного Ю. Міролюбова була
зроблена мною разом з Пані Ж. Міролюбовою.
16-го лютого 1972-го року, в місті Аахен, Німеччина.

М. Скрипник (в.р.)

ДОКУМЕНТИ ТА МАТЕРІЯЛИ ПРО ЗНАХІДКУ,
ТРАНСКРИПЦІЮ ТА ПУБЛІКАЦІЮ

" ДОЩЕЧОК ІЗЕНБЕКА "

І. Ю. МІРОЛЮБОВ

ЗВІТ ПРО " ДОЩЕЧКИ ІЗЕНБЕКА "

(Лист до О. О. КУРА)

Вельмиповажаний Олександр Олександрович!

На Ваше прохання, маю за честь наліслати Вам звіт про відомі мені факти про Дощечки Ізенбека та мої міркування з приводу їх.

1. Полишаючи спочатку на боці питання про автентичність Дощечок Ізенбека, я не можу не висловити мого зауваження, що зміст написів на них є достатньо історичним, щоб можна було дозволити собі нехтувати ним.

Я не погоджуюся з поглядом професора Ковалевського (Париж), що ці написи є " заклинательні тексти ХУІ-ХУІІ століть. "

Для автора текстів Дощечок було цілком природно говорити про події свого часу, згадуючи при цьому язичеські вірування та богів. Але крім того, в цих текстах є також багато інших відомостей, які можуть бути названі нами " елементами історії, легенд, мітології, передань та етнології. "

2. Дерево Дощечок зовсім не мусило бути зруйнованим (в зв'язку з його багатостолітньою давниною), хоч воно й було частинно поточено хробаками. По перше, Дощечки лежали в бібліотеці, отже в сухім місці, де було опалення, а по друге є досить археологічних знахідок не тільки дерева, але й лубу (бересту), які зберіглися в доброму стані протягом довгих століть. Так, наприклад, в кургані біля Майкопу було знайдено дерево, що знаходилося біля 4.000 літ під землею і зберіглося в доброму стані. Отже, твердження професора Ковалевського, що матеріял Дощечок не міг зберігтися так довго є безпідставне.

3. Полковник Ізенбек знайшов Дощечки в цілковито зруйнованім маєтку, де вікна були вибиті, мебель поломана, а мешканці тут же валялися вбитими... В бібліотеці всі книжки були розірвані й кинуті на долівку.

4. Баючи цей розгром, було цілком природною психічною реакцією з боку Ізенбека підняти Дощечки та врятувати їх від остаточного загину.

5. Та обставина, що він сам був перед першою світовою війною членом Археологічної Експедиції до Туркестану як майор-кореспондент Академії Наук (головною експедицією був професор Фетісов) спричинився до того, що Ізенбек відчув щось особливе в Дощечках -- бо як він сам оповідав мені, спочатку він не звернував уваги на них. І тільки нізвідомий спогад про те, як професор Фетісов з любов'ю збирав різні черепки, шматочки тканини, уламки кераміки, -- раптом підказав йому, що Дощечки мають історичну та археологічну вартість вже тому, що на них знаходяться якимсь написи. Тоді він почав збирати їх і склав їх у куток, а потім викликав свого джуру і наказав йому скласти все в маєтку, що тут же валявся, покинутий революційними матросами.

6. Місце положення й назва цього маєтку нам точно не відомі, але це ж не має великого значіння, бо він знаходився десь по дорозі між Доном і Москвою. Армія генерала Денікіна була в той час в напрямі до Орла, а маєток був десь між Курском та Орлом чи Тулою.

7. Ізенбек був начальником окремої гарматної частини та як такий мав право давати ті чи інші накази.

8. Дощечки в текстах подають різні історичні дати, їх ніяк не можна вважати лише "заклинательними". Вони є історичним документом, фактичну вартість та важливість якого треба все ж таки дослідити й визначити, а не відмахуватися, на тій підставі, що, мовляв, "це є неможлива річ". Аджеж на світі є чимало ніби то "неможливих річей"...

9. Що Дощечки написані в XVI-XVII століттях я вважаю цілковито виключеним: їх мова є настільки архаїчна, що в XVI-XVII століттях вона була б зовсім незрозумілою. Вона й для нас в багатьох випадках є незрозумілою, а що ж могли втямити вній "дяки" того часу? До того ж і накреслення літер Дощечок (палеографія) говорить проти такої гіпотези. Переписувачі XVI-XVII століть не вживали б суцільного тексту, без розподілу його на окремі слова і не писали б його під лінією (по санскритськи!) та до того ж і не користалися б незнаною їм абеткою, з 28 літер в різних варіаціях. Скоропис XVI-XVII століть має зовсім інший характер і дяк того часу не губив би зайво своїх зусиль для накреслення тих архаїчних форм літер, які ми бачимо на Дощечках. (Дивись фотостати Дощечок ІБ, ІБ А та ІБ В М.С.)

10. Чому Дощечки були знайдені Ізенбеком, а не кимсь іншим? — є питання, що не має жадної логіки. Сам покійний Ізенбек мені казав: "Це цілковитий випадок, що я їх знайшов. Їх міг би знайти хтось інший, викинути, або доломати на тріски й спалити".

Але долею було призначено, щоб Дощечки були знайдені, збережені, вивезені закордон та надруковані нами...

11. Текст Дощечок рясніє словами, значіння яких нам вже темно.

12. Форми дієслів, хоч і архаїчні, але є ближчі до сучасних мов руської, української та польської ніж до церковно-слав'янської, а властиво болгарської мови. Архаїчність мови Дощечок свідчить про те, що вони в усякому разі писані не пізніш за VIII століття. Коли б вони були пізнішого часу, то були б писані церковно-слав'янською мовою з "кирилівською" абеткою, а не прото-слав'янською мовою Русичів з цілком окремою абеткою.

13. В тексті, в деяких місцях подібуються "юси", так як вони тоді вимовлялися, тоб то "ен", "ом", наприклад "сен", "ренка", "голомб" і т.д.

14. Часті згадки про "скотіх", "комонх" і "кравх" — є доказом, що в період писання Дощечок наші предки якщо не було виключно скотарями, то в усякому разі вели агрикультурно-скотарське життя.

15. Книзівська "скотниця" (в розумінні скарбниці) мабуть і повстала від слова "скотіє", яке було рівнозначно з багатством в старовину. Древня форма дієслова "скотися" означало: збиратися, збиватися до купи, ходити отарою.

16. Ставимо водночас таке питання: "Хто з сучасників може знати подібну мову? Зрозуміло, що "вигадати" подібну мову не відважиться навіть справжній фахівець-мовознавець.

17. Ясно, що дяки XVI-XVII віків не були навіть встані просто переписати тексти, не кажучи вже про те, щоб збагнути їх зміст чи вигадати їх.

18. Не бачимо ми й сьогодні таких людей, яким би це було під силу. Навіть прочитати суцільний текст, тобто правильно розподілити його на окремі слова, є справою, що далеко не кожний є встані виконати. А щоб написати такий текст? Адже ж кожне слово треба обміркувати, над кожним реченням замислитись. Треба брати під увагу цілий ансамбль Дощечок. А що, як раптом те, що сьогодні вважається непохитною „науковою істиною“ виявиться завтра помилкою та буде й „похитано“ й відкинуто?

19. Коли б Дощечки були тільки переписані зі старих оригіналів у XVI-XVII століттях, то їхня мова напевно була б пошкоджена, вона б була б замінена „гласами“, примітками, форми дієслів були б іншими, помітно було б вплив народної мови цієї доби.

20. Якщо нема жадного рукопису з У-го віку нашої ери, який був би відомий науці, то це зовсім не означає, що таких рукописів взагалі не існувало, а лише те — логічно кажучи —, що наука їх не знайшла, а тому й не знає...

21. Ми маємо підстави до припущення, що волхви й чаклуни в У-XVII століттях могли їздити на Острів Руян (Рюген?) для одержання язичеської богословської освіти. Бо в звідках взявся такий вираз в народніх заговляннях: „На Морі на Океяні, на Острові на Буяні“... Поморяне або Ругаси того часу мало чим різнилися в мові від „слов'ян“ Новгороду чи Русичів Києва. Їхні мови були подібні. Ані „полонізмів“, ані „словенізмів“ в ті часи не існувало, бо всі ті племена розмовляли прото-слав'янською архаїчною мовою, навіть ще не вповні відокремленою від литовської. Мовної диференціації пізніших століть тоді ще не було.

22. Про „Руські Письмена“ знали не тільки Греки (св. Константин, або Кирило) але й арабські мандрівники, а також Хозари, які взяли для своєї мови (очевидно теж слав'янської, примітка М.С) абетку „Руських Письмен“ як підставу (згідно з арабськими джерелами).

23. Перед першою світовою війною були знайдені дітьми біля Казані в якійсь печері Дощечки, на яких були, здається, написи Булгарів з Волги. Вони були передані до Казанського Університету. Дальша доля їх нам невідома... (Примітка М.С. О. Гончар, в своїм романі „Собор“ розповідає про знахідку Дощечок з написами, яких ніхто не розумів, після революції, дець на Запоріжжі. Їх викинули чи спалили...)

24. Др. Парамонов (С. Лесной) твердить, що мова Дощечок Ізенбека має подекуди форми, що є властиві говірці Гундулів, а саме: „бихом есьми“, що може поцілятися й на „би сьме ком“. Таких форм мови в XVI-XVII століттях на Русі не було.

25. Взагалі вираз „бихом“ в руській мові виключає поруч себе форму „есьми“.

26. Ми живемо в часи великих зворушень, коли такі знахідки не рідко трапляються. (Подібно до землетрусів...?)

27. Парамонов назвав Дощечки Ізенбека Влес Книгою. Ми думаємо, що ця зміна назви є передчасною.

28. Коли б переписувачі XVI-XVII століть взяли за цю працю, це було б пов'язано з небезпекою життя для них, бо Християнська Церква та Уряд жорстоко переслідував все, що було пов'язано з язичеством на Русі. Ми гадаємо, що вони швидко донесли б „Тасмному Наказові“ про цю еретичну літературу та подали ім'я того, хто замовив їм переписку.

29. Отже, Дощечки мусили бути написані раніш, ніж Християнство посилилося до такого ступіня, що переписування єретичних рукописів було рівнозначно зі смертю для переписувача. (Дивись мою статтю про „ІОАНА, Екзарха Булгарського“, де про всі ці інквізиції супроти „поганства“ докладно говорить сл. М.С.)

30. Дощечки Ізенбека були написані явно й відверто, в період гострої релігійної боротьби Руського Народу проти Християнства. Переписувач чи автор був глибоко переконаний, що він робить добру справу, захищає віру прадідів, а з тим і незалежність від чужого панування над Русичами Греків, Варягів і т.д. Єретиками й зрадниками прадідівської віри були в його очах як раз прихильники Християнства.

31. Це означає, що Дощечки були написані в дохристиянський, язичеський, чи принаймні дуже близький до нього період.

32. В Дощечках іде мова про Готів, Сгунштів (Гуннів, Руськоланів, Грекоколанів. Про Татарів нема жадного слова. Отже вони були написані перед Татарською навалюю ІЗ-го століття., а також і перед появою Половців і Печенігів, про яких теж нема згадки.

33. Рюрик — не згадується в Дощечках. Значить вони були писані перед Рюриком.

34. Коли б Рюрик вже був — неможливо, щоб сучасники не згадали про нього. Навпаки, говориться про Варягів, як грабіжників.

35. Дощечки не є документом, писаним одною особою. В тексті є не тільки варіації та повторення про ті самі події, але й мова різних дощечок значно різниться в залежності від автора. Що найменше можна довести два або й три різних „стиля“, а значить і різних авторів Дощечок.

36. Дощечки кінчаються хронологічно оповіданнями про часи Аскольда й Діра, яким присвячено дуже мало і то неприхильного тексту. Більшість текстів розповідають про старовинні часи, задовго до навали Варягів на Русь.

37. Припустимо, що Дощечки є Апокрифом... Кому був потрібний подібний Апокриф і коли? Професор Ковалевський припускає можливість, що Дощечки були переписані в ХУІ-ХУІІ столітті. В той час вони абсолютно нікому не могли служити ані як підпора, ані як привід до будь-якої релігійної чи політичної мети. Історичні цілі, як ми знаємо, повстали щойно пізніш, в ХУІІІ-ХІХ століттях. (Російської Імперії? М.С.)

38. Кому були б потрібні Дощечки сьогодні? Нікому, навіть мені вони були б непотрібні. Двадцять чотири роки змарнувати на це? Пощо?? Щоб здобути „славу“? Та для чого саме? Нема жадного змісту в такій „славі“, що приносить тільки силу турбот. Я вже два роки хворий, прикутий до ліжка... Пощо мені весь цей тягар — Дощечки??” ...

З правдивою повагою до Вас,
Ваш Юр.Петр. Міролюбов.

І -3 жовтня 1954 р.
Сан Франціско, Каліфорнія.

Пост скрипtum. Очевидно, що остання фраза Ю.Міролюбова писана в хвилину глибокої фізичної та духовної депресії. В здоровому стані він дуже добре розумів історичне значіння Дощечок і вважав своїм патріотичним обов'язком зробити все можливе, що врятувати їх від загину, про що найліпше свідчить його довголітня й віддана праця над популяризацією змісту Дощечок.

М.Скрипник

ПРОДОВЖЕННЯ ЗВІТУ ПРО „ДОЩЕЧКИ”
ІЗЕНБЕКА. (ПАЛЕОГРАФІЯ, ТРАНСКРИПЦІЯ)

...„Коли при відступі генерала Врангеля, поранений Ізенбек опинився на борту пароплаву в Феодосії, куди він відступив з Арбатської Стрілки, на пристані стояла людина з лантухом. Це був джура Ізенбека! „Все, Ваше Високоблагородіє покинув, а лантух не кинув!” — сказав він, передаючи лантух з Дощечками на борт. Там було запротестували, але Ізенбек, людина рішуча, винув свого парабеллум і загрозив, що „покладе капітана” якщо не візьмуть лантуха... Його взяли, а з ним він приїхав до Брюсселю.

Одного разу, на помешканні в Ізенбека, я нарікав, що не маю джерел для праці про слав'янське минуле. На це, Ізенбек, показуючи на лантух відповів: „А ось там у мене є дещо слав'янською мовою”... Я переглянув декілька Дощечок і був надзвичайно здивованим і захопленим! Вони мали без сумніву написи слав'янською мовою, але такою архаїчною, що багатьох слів не можна було збагнути. Очевидно, вони мушили бути дуже древні.

Розмір їх був 38 сантиметрів довжиною та 18 до 20 сантиметрів шириною, а товщина від 5 до 7 міліметрів. Дерево, мабуть береза, було відрізано нерівно, можливо просто ножом, а не пилкою, з неправильною, нерівною поверхнею, що не була цілковито гладкою, але обскрібною (не рубанком) перед тим, як був писаний зміст. Напис був суцільним, тоб то поміж окремими словами не було жадних відстаней, ані ком, крапок або рисів. Поміж літер впадала в око одна: , що мала також і форму , що навело мене на думку, що ця літера є санскритська. Ізенбек теж був того самого погляду. Друга літера мала форму тризубу , я відчитав її як Ш, а першу визначив як Я. Пізніше я знайшов ще іншу форму Ш, а саме:

. Літеру я відчитав як С, вважаючи її рунічною, готською, звідки вийшла і літера , яку я вважав за Ш, а іншу її форму за Ш: ,

Одна з Дощечок мала зліва, нагорі помітку у формі монограми . В слові СОУРОЖЕ літера С виглядала як грецьке Σ, а літера У як цифра 4. Літера Ж мала три різних форми: , , . Іноді зустрічалися в тексті малюнки: , які, імовірно мали тотемічний характер, перший бугая, другий пса.

Спосіб начертання слів був Санскритський, під рисою, а не над нею, як ми тепер звичайно пишемо. Отже так:

З Ізенбеком, який часто любив випити, було важко домовитися про працю над Дощечками. Мені коштувало великих зусиль умовити його дати мені дозвіл на розгляд тексту Дощечок, але виключно в помешканні Ізенбека. Ми не могли й мріяти про те, щоб зробити фотокопії Дощечок, бо це коштувало б велику суму грошей, тому, що поверхня Дощечок була така нерівна, що треба було робити три або чотири окремих знімки на різній відстані фокусу (звичайно з нормальними фотосапаратами). Щоб не губити часу я почав розгляд тексту, здається ще в 1927-ім році і закінчив його в 1935-ім році.

Все треба було робити прихапцем, нерегулярно, кожний раз 15 - 20 хвилин, після яких Ізенбек казав, що „треба випити” і доводилося ретируватися з ним до пивниці. Однак, за ці роки я спромігся зробити п'ять фотокопій, одна з яких було фототграфічна, а решта світо-копировані.

Дощечки — і це стверджую я з найбільшим притиском —
БУЛИ В ІЗЕНБЕКА.

Після його смерті ательє мистця було по варварськи обі-
крадено і навіть три четвертини його картин зникли. Не кажу-
чи вже про Дощечки. Останні зникли безслідно. Чи їх пограбу-
вав пан Валеїс, якого я підозріваю в крадіжці картин, чи їх
забрав адвокат Кооманс-де-Брашен, бувший куратором майна
під державним секвестром (опікою) — я не знаю. Згідно з за-
повітом Ізенбека мені передали ательє з усіма картинами, що
ще залишилися там, але Дощечок в ательє я не знайшов.

Про крадіжку картин та Дощечок я подав скаргу до Бель-
гійських Установ, але без жадного позитивного результату.
Дощечки виглядали темно-брунатно, іноді в плямах, неначе б
то від річовини, пролитої на них. В деяких місцях зовнішня
поверхня відставала бульками (пухириками), або була втисну-
та. Я зміцнив Дощечки, вприскуючи сілікатний лак до струхля-
вілого осереддя. Спочатку я насичував їх скипидаром, а потім,
коли вони висохли — змазував 10-відсотковим розчином ацета-
ту алюмінія і нарешті рідким шклом. Від цього вони робилися
важкими, але трималися міцно й не розсипалися.

Текст був або втиснений в ще м'яке дерево, або випалений,
як мені здавалося, бо деякі написи були чорні, немов би це
була обвуглена деревина. На поверхні були сліди чи то лаку,
чи льняної олії.

Риси, під якими був написаний суцільний текст, були нерів-
ними, йшли іноді вгору, іноді вниз, іноді кривими, що мали не-
рівності, подібно до зразку, який подаю тут.

Іноді текст був густішим, іноді більш просторим, ширшим. Де-
які літери були ясними, деякі нечіткими, при чому частина лі-
тер мала відмінні, різні форми, а решта лише одну.

Зліва, на маргінесі, перед текстом були малюнки різних тва-
рин, вола, чи собаки, чи лисиці. Можливо, що це означало певне
літочислення, так як це відомо у китайських хроніках. Наяв-
ність малюнків звірин свідчить про „Звіриний Стиль“, так ха-
рактерний для Скитів.

Текст був спочатку переписаний мною ЛІТЕРА ЗА ЛІТЕРОЮ,
а потім розподілений на слова, як мені здавалося правильним.

Гадаю, що події, описані в Дощечках, відносяться до нашого
найдревнішого минулого.

Характер літер, як я вже казав, наближався до грецької
абетки, але з дужим впливом як Скандинавського, так, можливо,
й Санскритського та Фінікійського письма.

В текстах згадуються різні кочові народи, ось як Стуншті,
яких я вважаю Гуннами. В текстах сповідається також про ре-
лігію Скитів — Слав'ян і про Суру. Можливо, що під останньою
треба розуміти Сарматів? В усякому разі Сурь, згідно з Доще-
чками, є Сонцем і цей нарід, що носив вказане ім'я, мусив бути
шанувальником Сонця.

Ось, в загальному, те, що поки що можна сказати про Дощечки.

Ю. МИРОЛЮБОВ

29.XI.1954 р. Сан Франціско, Каліфорнія, США.

В останньому числі „Жар-Птиці“ за грудень 1959-го року, на сторінці 14 Ю. Міролюбов писав слідує:

7. „Текст „Дощечок Ізенбека“ буде публікований нами свого часу, коли ми вважатимем не за доцільне, а не тільки тому, що так бажається тому чи іншому дослідникові.“

З цієї замітки я зробив висновок, що мусять бути ще не публіковані тексти Дощечок Ізенбека в посіданні пана Ю. Міролюбова.

Після перших публікацій Видавництвом „МЛІН“ текстів Дощечок Ізенбека в році 1968-ім я надіслав пану Ю. Міролюбову ці наші видання з відповідним листом, в якому просив його дати нам до розпорядження всі наявні у нього ще не публіковані тексти.

Так розпочалося наше інтенсивне й дуже дружнє листування за час якого (з 6-го липня 1968-го по 23-є червня 1970-го року, коротко перед від'їздом Ю. Міролюбова до Європи) я одержав від нього біля 250 сторінок листів, в яких він ґрунтовно обговорював не тільки ставлені мною питання, що торкалися Влес Книги, але й силу інших проблем нашої праісторії. Ці листи напевно заслуговують на те, щоб подати їхній зміст до відома українського читача і я сподіваюся, що поступово матиму можливість зробити це в збірниках „ ДО ДАВРЕЛ“ .
подаю

В першому збірникові я лише кілька з його міркувань про Влес Книгу, щоб з'ясувати його наставлення до головних проблем, пов'язаних зі знахідкою та публікацією її текстів.

Одночасно листи Ю. Міролюбова дають також висчерпуючу характеристику його, як людини, що винесла зі своєї родини великі культурні традиції та глибокий патріотизм козацько-старшинської верстви, а придбала завдяки студіям та багатобічній ерудиції філософсько-мистецький світогляд новітнього науковця, не згубивши релігійно-моральних первнів своєї вдачі.

Специфічною проблематикою Ю. Міролюбова, як типового представника досить численної та впливової верстви — рештків колишньої Козацької України — було його духове роздвоєння (шищобрєня) поміж Україною та Російською Імперією... Цим він дуже нагадував мені нашого (і не свого) великого земляка М. Гоголя. Та ж сама глибока й шира любов до своєї справжньої Батьківщини — України, а одночасно цілковите підпорядкування її ніби-то „вищим“ культурно-політичним вимогам великодержавного життя разом з іншими народами, з метою забезпечити біологічну субстанцію народу від фізичного винищення „історичними ворогами“ зі Сходу й Заходу...

Великою хибкою провідників нашої „визвольної боротьби“ за державну й релігійно-культурну незалежність України було те, що вони не зуміли притягнути на свій бік людей типу Ю. Міролюбова... Він служив, як старшина в Українській Армії, він звертався зі своїми працями до Української Академії Наук в Нью-Йорку, але на його листа навіть не знайшли потрібним відповісти... В його науково-літературній спадщині є тисячі сторінок, присвячених проблемам України, а також кілька сот сторінок поезій українською мовою... Все це мабуть загине безслідно, бо... в опінії наших „міродайних“ батьків народу він є „москалем“. Найлегша розв'язка й одчіпка!

Лист ч. I

6. VII. 1968

„Вчора я одержав Вашу брошуру „Влес Книга“, за яку щиро дякую.

Я пробував звертатися також до Українського Університету в Нью Йорку, але не отримав жадної відповіді. Тим більше я цією ту увагу, яку виявили Ви до мене, надіславши Вашу публікацію. Будь ласка, якщо можливо, надішліть мені ще два примірники для моєї документації та передачі до Музею.

Моя материнська мова й батьківська мова була українська. На жаль, за піввіку еміграції я майже забув її.

С. Лесной (Парамонов), автор „Влескниги“, на наше нещастя, помер в цьому році. Він докоряв мені та Ізенбекові, що ми не досить зробили для Дощечок Ізенбека... Однак, живучи в Бельгії та ще під час окупації, — ми небагато могли досягнути...

Позитивна критика на Дощечки була з боку проф. Башілова, Лесного та ще де-кого. Негативну оцінку дав проф. Ковалевський з Парижу та певна Жуківська в журналі „Вопросы языкознания“ в Москві. Відгукнулася й Академія Наук СРСР, визнаючи за можливе, що абетка Влес Книги могла існувати в свій час, але заперечуючи зміст тексту...

Ясно, що совітські вчені не сміють визнати документу, знайденого „білими“ на еміграції...

Зрештою, все це неважно. Для мене особисто головне, що документ не загинув...

Всі, ще не публіковані матеріали, переходять у пана А. Кура. Я їх дав йому до розпорядження, але не можу одержати назад.

Лист ч. 2.

25. VIII. 1968

Доброго Здоров'я!

Перш за все, шановний пане Скрипник, дякую Вам за те, що відгукнулися. Треба припустити, що колишні політики, як наші так і Ваші, вже повмирали і що тепер нам буде можливо порозумітися. Я не люблю політиканів. Вони здібні підняти бурю в шклянці води. Але яка користь будь-кому від ненависті? Виключно Москві та червоним „москалям“. Вони лише під'южують всі емігрантські сварки, щоб роз'єднати, а потім проковтнути нас братів-слав'ян одного за одним. Це ж зрозуміло навіть і юродивому. Однак, наші політики від цієї правди відверталися — незручна вона їм. Тим більше зрозуміло, що я надзвичайно зрадів, одержавши Вашого листа. Дякувати Богові, є ще ідейні люди, люди добра — хоч і різних таборів. Що таке табір? Це спільне стійло для всіх, одноманітне „жрання“ та штаповані думки. Культурним людям треба спільно вирішувати проблеми, спільно працювати над історією, літературою та фольклором рідного народу. Стійло залишається стійлом. Туди можна іноді заглянути, але жити тільки спільним коритом та їсти ту ж саму соломку — на правду нудно! Отож і я, відомий вже поміж руської еміграції журналіст і письменник, аж ніяк не хочу замикатися у вузькому колі звичайних думок. Мені є ріднішим південно-руський нарід. Однак, я не відкидаю й північно-руських людей. Якось то знайдемо всі спільну мову.

Почну про себе: я родився в минулому столітті (мені те-

76 років) в місті Бахмуті. Мій Батько був священиком, суворим вихователем і дуже освіченою — як на ті часи — людиною. Він скінчив Учительський Інститут в Білгороді на Харківщині, по відділах історико-літературному й фізико-математичному та мав наукові знання. Там же він закінчив і фельдшерську школу — клас лікування травами та ветеринарно-агрономічні курси. Служив у війську, в кінноті, та вишов у відставку як штаб-ротмістр. Після цього він одружився з моєю матір'ю — українкою Лядською і висвятився на священика. В нашій родині розмовляли українською та руською мовами. Я теж досконало володів обома мовами. Родина наша була патріархальна, а тому зберігала всі традиції Дідівщини. Була в нас древня бабуся Варвара, яку всі називали Прабою чи Прабушкою. Вона мала щось біля 90 років, коли мені було п'ять. Вона була селянкою — кріпачкою, яку поміщик "подарував" могому прадідові, коли їй було 12 чи 13 років. Прадід поводився з нею дуже лагідно і навіть дав їй "волю", але вона сама не схотіла покинути родину й так ужилася з нею, що станула володаркою. Мій батько слухався її беззаперечно до сірого волосся. Мати її шанувала, а служба величали її "Прабушкою" або "Баринею". Вона й справді була "бариня", пані, яка всім керувала, а головне, всіх любила й про всіх турбувалася. Прадідівські звичаї вона знала напам'ять, знала народний фольклор, народню релігію (язичество) та вірила в дідівщину. Моя мати була така сама, а батько, якщо не погоджувався, то замовкав... В такій атмосфері зріс і я. На старших братів це не вплинуло, а на мене подіяло. Я перенявся любов'ю до старовини. Коли я станув учнем Духовної Школи, мені коштувало багато зусиль сполучити знання, одержані від Праби й матері або батька (історія) з тим, що оповідали нам учням в школі. Проминуло три або чотири роки, поки я звик до нового світосприймання... Любов до рідної дідівщини підтримував у мені мій добрий вчитель Тихон Петрович Попов і вона залишилася в мені до кінця життя. Він прищепив мені бажання записувати різні передання, легенди, казки та прислів'я. Я почав записувати й багато з того він переписував з моєї книжки, щоб використати це для своєї великої праці про "Праісторію Слав'яно-Русів". Ця його праця, як і сам Т.П. Попов, загинули під час революції, в 1917-1920 роках.

Праба моя розповідала казки "про царя Могучара", або про "царя Панька". Останній був, мабуть, справжнім царем: "за царя Панька земля була тонка. Носом копнеш -- і воду п'єш". Це проста вказівка на те, що "Юго-Руси", з яких потім повстали й Українці, були Дреговичами або Деревлянами, які мешкали на болотах. Певно, вони увійшли як складова частина до Київсько-Руського народу.

Таким чином обставини нашого родинного життя та дальші впливи Т.П. Попова на мене, створили в мені історичне підґрунтя та підготували мене до наступних подій. Питання: "Чому саме зі мною трапилося це, а не з іншими?" -- спростовується іншим запитанням: "А чому з Вами нічого не сталося?" Відповідь буде проста: "Тому, що Вас подібне не зацікавило і Ви не прагнули до нього!"

І тепер можна спостерігати, що наприклад Влес Книга цікавить що найбільше 10-15 осіб з цілої руської еміграції. До неї мають інтерес в Іспанії, Італії, Голандії, займаються нею Українці, але... не руські емігранти. А совітські "специ" навіть намагаються замовчати Влес Книгу...

Повище згадана підготовка до розуміння рідного минулого допомогла мені розвинути особливий інтерес до історичних та етнографічних питань.

Пізніше, коли Праба Варвара померла, до нас переїхала на проживання стара Захариха з хорим чоловіком (він мав параліч ніг і працював як палітурник). Захариха була південно-руською оповідачкою і я в Жар Птиці надрукував декілька її легенд, а решту у „Вільному Слові“ – журналі Карпаторосів. Ці легенди мають величезно значіння для ліквідації „норманізму“ в руській історії та для ствердження теорії самобутності слав'ян М.В. Ломоносова. Після війни 1914–1918 років, громадянської війни в Києві, де я служив у війську Центральної Ради в чині молодшого старшини, я пішов на Дін, де бився в армії генерала Денікіна та був евакуований до Єгипту... і зберіг мою книгу записів південно-руського фольклору! Як? – Про те сам Бог лише відає!

І ось, в Брюсселі я познайомився з мистцем-малюром Алі Ізенбеком (гарматний полковник, командир дивізіону Маркова). У нього я знайшов „Дошечки Ізенбека“. Він був особою в найвищій ступіні відлюдною і хоч зустрічався з людьми, але ні з ким не входив в інтимні відносини. Взагалі, він не довіряв людям: „Знищать, опоганять та ще й оброшуть тебе“.-казав він.

Я протягом років переписував текст Дошечок...

А.А. КУР (Куренков) – був генералом Сибірської Армії Колчака. Він дуже поривчата й важка людина. Всі тексти, які я надіслав до Музею Руської Культури в Сан Франціско, він взяв до своїх рук і... „сидить на них“. З багатьох причин я не можу задиратися з ним. Щоб не викликати скандалу, я мусив, навіть, сказати Управі Музею, що „доручив все А. Куру“. ПРО Це прошу, поки що не доводити до публічного відома...

(Примітка Н. Скрипника. І пан Ю. Міролюбов, і пан А. Кур є покійниками. Хоч і я шаную правило, яке каже: „Про померлих кажи або добре, або нічого“, але в даному випадкові я не вважаю можливим замовчувати поданий вгорі факт, бо він є конче потрібним при розшуках „Манускрипту“ Ю. Міролюбова. З цього листа ми знаємо документально, що цей Манускрипт знаходився в посіданні А. Кура.)

Дуже не раз казав, що вкрасти Дошечки Ізенбека в Брюсселі могло Гестапо, тому що Бельгія була тоді окупована Німцями. Там же могли їх спалити, або викинути на смітник. Жадна інституція не цікавилася текстами Дошечок та й тепер не цікавиться. Шукати Дошечки в Бельгії – запізно, та й все, що трапилось під час окупації, Бельгійці відмовляються досліджувати... Дошечки є вартісні для нас, а чужинців вони мало обходять...

Допоможу Вам усім, до чого ще встані я сам... На співпрацю А. Кура не надійтеся... В усякому разі я дам Вам вичерпуючі відомості про Дошечки. Отже не відкладайте справу публікації Дошечок в довгу скриню...

Я родився на Україні й завжди любив нарід, нащадків Запоріжців... Моя Мати була з роду Трясила. Коли поляки замордували провідника повстання, його донька вийшла як найшвидше за литовського шляхтича Лядського, а сини пішли в священники. Батька мого вбили в Києві, а мати померла в 1933-ім році.

Все це я описую, щоб з'ясувати чому мені пощастило врятувати Дошечки Ізенбека. Це не тільки випадок, але й моє довголітнє зацікавлення праісторією, яке допомогло мені звернути увагу на Дошечки. Справа з текстами Дошечок є дуже важка й складна. Треба перемогти загальну інерцію. Я, власне кажучи, навіть радію, що Дошечки захопив пан Кур. Нехай з ним воюють, а не зі мною...

Крім того, я побачив, що люди цікавляться не науковим значінням документу, який сміливо можна дорівняти до "Слова про полк Ігорів", а тим: як були знайдені Дощечки, де, у кого, ким і при яких обставинах? Тоб то як раз другорядним!...

Лист ч. 3.

2. УІІ. 1968

"Я одержав ще одну брошуру, присвячену Дощечкам Ізенбека, де пан Кирпич висловлюється, що літери СІ треба читати інакше, як я прочитав. А я прочитав їх як Ы і гадаю, що це є цілком правильно. Літера Щ (її знак в оригіналі був Ψ), яку пан Кирпич читає як Ч і Щ — на мій погляд означає згук Щ. Отже в мові Дощечок треба читати: "щасто", а не "часто", "щисто", а не "чисто", "щасть", а не "часть" — так як це згучить в сучасній мові. (Примітка Скрипника. Тут пан Ю. Міролюбов без сумніву помиляється, бо згук "Ч", який він практично виключає з мови Дощечок є одною з найбільш характерних ознак всіх слав'янських мов. Крім того, Щ є дифтонг, отже складний згук з двох Ш та Ч і без існування згуку Ч в мові не міг взагалі повстати. Важко припустити, що в давній мові Русичів не було таких слів як: Чорний, Чоло, Чотири, Чорт, Черешня і тисячі інших. Зрештою і в транскрипції Ю. Міролюбова знаходимо "мей", але й "меч", "щас", але й "час".)

В справі розшифровання текстів є багато споку (особистих тенденцій!), але їх треба остерігатися... Я нічого від себе не додавав!... Було багато осіб, які хотіли зайнятися дослідженням Дощечок, але дуже мало поміж ними таких, що були справді здібні до історичного дослідження... Між тим і перш за все необхідне визнання не так автентичності Дощечок, як правдивості їхнього змісту. Прочитайте, що написано, перекладіть і зрозумійте, а не шукайте "року їх написання".

Документ цей, правдоподібно, є унікалом (дуже рідким і вартісним), а ми сваримося з-за того: хто мусить займатися ним та хто й коли і як його написав?

Я вважаю, що перш за все треба перекласти й з'ясувати хоч те, що вже опубліковано...

Документ є загальною власністю! Ніхто не має більшого, або меншого права на нього! Право на нього мають В С І.

Тепер все, що відноситься до Дощечок Ізенбека, знаходиться в руках генерала О. Кура.

Лист ч. 4.

20. ІХ. 1968

Дякую Вам перш за все за доброзичливий тон Ваших листів. В наш час люди згрубіли й вихованих людей стає все менш... Тим більш присмбно читати листи вихованої людини. Ви належите до тої епохи, що і я, коли на світі ще були "пани"!

Що до евентуальних помилок при читанні пошкоджених літер, то я завжди дуже дбайливо й докладно розглядав їх і від себе нічого не додавав. Тексти треба зберігти так, як вони є, і ні в яким разі не виправляти. Не можна! Сам Бог забороняє!

В Дощечках є і без того багато захоплюючого й цікавого. Додавати туди ще власні вигадки — є просто злочином...

Лист ч.8.

I.III.1969

"Прийміть мої вибачення, що я не досить реагував на Ваш лист. Однак, цим листом визнаю, що Ви відограли видатну роль в справі публікації документів Дощечок Ізенбека.

Ця роль нітрохи не менша за мою, а навіть більша, бо перевищує мою працю, як важливістю, так і обсягом та глибиною. Низький уклін Вам, пане Добродію, за те, що Ви загальнослав'янські інтереси ставите вище за поодинокі, групові. Уклін і пану Кирпичеві за його ретельну й безкорисливу працю!

Наші нащадки оцінять наші зусилля!

"Норманізм" — вмер! І коли Ви поміркуєте, то побачите, що Ви теж чимало допомогли йому нарешті вмерти...

Я все бачу перед моїми очима мою любу Мати і рідну Україну. Це їм я служу...

Наша Батьківщина занадто багато пролила крові і своєї, і чужої, щоб ми забували її. Не маємо права забути !..

Листи ч. I7, I8

27-28. XI. 1969

Вельмишанований і рідний Українець, Пане Скрипник!

"Все, що відноситься до копій Влес Книги, зроблених моєю рукою, знаходиться у генерала А. Кура (Куренкова), якому я все передав для вивчення та розподілу на слова.

Все це він взяв і більш мені не повертає. Я не можу вимагати цих текстів судовим процесом, тому що не хочу мішати до цієї справи чужинців, які ставляться вороже до повсякчасної Росії та Слав'янства. Такий процес може спричинити тільки неприємності, чвари й відповідні процеси, апеляції, касації і т.п. Нарешті, він коштуватиме від 10.000 до 20.000 доларів. А де їх взяти??

Ось, все це й примушує мене, поки що, не підіймати справи про поворот моїх текстів...

Лист ч.42

25.I. 1970

"Ну ось, я опублікував Дощечки Ізенбека і в них іде мова про ПРЕДКІВ УКРАЇНИ (Київської, Південної Русі).

Здається, начеб то я діяв ПРОТИ РУСЬКИХ ІНТЕРЕСІВ?...

Можливо... але для мене ПРАВДА є дорожча за все...

(Продовження цього листування буде друківано в слідуючому числі збірника "ДО ДЖЕРЕЛ")

C E R T I F I C A T .

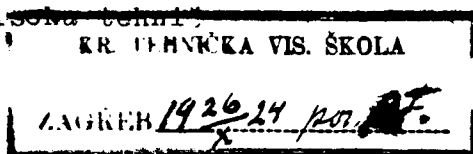
Nous avons émis un certificat à M. le colonel Fédor I z e n b e k qui a fait les services dans des expéditions scientifiques en Turkestan, Bokhara, Chiva et en Perse septentrionale, dirigées par l'Académie Impériale des Sciences et par la Société Impériale de Géographie de Petrograde. D'abord employé en 1912 et 1913 comme dessinateur de première qualité, il fait des mesurages d'après nature, dressé des plans et il s'occupa enfin du dessin des ornements, des majoliques et des costumes. En 1913, il devint premier adjoint du commandant de l'expédition et en 1914 il a été commandé en titre de chef indépendant pour diriger les recherches scientifiques de Chiva. Comme il était appelé cette année-ci sous les drapeaux, c'est seulement en partie qu'il a pu s'acquitter de sa mission. Pendant tout le temps de ces services ayant lieu dans les difficultés et les efforts d'une campagne, il se distinguait par son esprit débrouillard et sa résistance vigoureuse aux climats brûlants et meurtriers. Ses travaux ont été publiés dans les Comptes rendus de la Société Géographique, Section de Turkestan et sont déposés dans les Archives du Musée ethnologique de l'Académie des Sciences. Homme d'un courage éclatant il a été blessé à plusieurs reprises et orné de toutes sortes de décorations réservées aux combattants et distingué aussi par la croix de S. Georges, la plus haute distinction russe militaire.

Ancien chef de l'Expedition de Turkestan, ingénieur

Pierre Fetissof, professeur.

Adresse: Yougoslavie,
Zagreb, Visoka tehnička
ka škola.

Pierre Fetissof, professeur

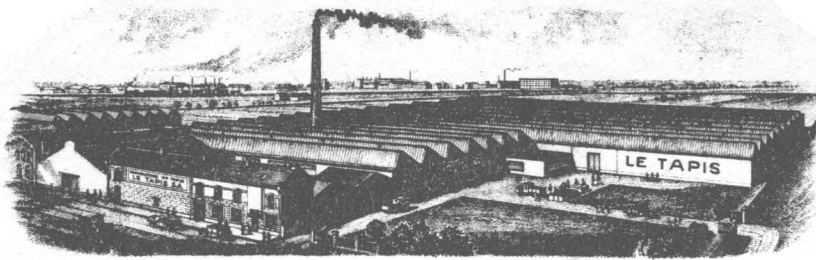

Cay

N 236

Nous attestons à la foi l'authenticité de sa signature et de sa photographie.

Zenbeck

TÉLÉPHONE :
44.70.58
COMPTE CHÈQUE POSTAL
N° 108.245

LE TAPIS SOCIÉTÉ ANONYME

ADR. TÉLÉGR.:
TAPISAT BRUXELLES
CODES: BENTLEYS
A.B.C. 5TH ED.

MANUFACTURE DE TAPIS & TEINTURERIE

RÉGISTRE DU COMMERCE: BRUXELLES N° 6635

107-109-111, CHAUSSÉE DE RUYSBROECK
FOREST-MIDI-LEZ-BRUXELLES (BELGIQUE),

Le

RÉFÉRENCE:

CERTIFICAT.

Nous soussignés S.A. LE TAPIS - chaussée de Ruysbroeck à FOREST certifions que le nommé Théodore ISENBECK de nationalité réfugié russe, domicilié 522, Avenue Brugmann à UCCLE, est employé chez nous au service technique depuis le 9 septembre 1924, nous avons toujours été très satisfaits de ses services.

Forest, le 24 juin 1941.

L'Administrateur-délégué,

1er juin 1942

LOUIS LIEVENS
EXPERT EN ÉCRITURE
72, AVENUE DE L'HIPPODROME
BRUXELLES

TÉLÉPHONE 48.39.28
Chèques Postaux : 1125.00

Monsieur Mikoluloff,

Chargé d'identifier le testament de Beotore Isenbeck, je vous prie de passer en mon Cabinet mercredi 3 juin entre 14 et 17 heures à l'effet de me fournir quelques renseignements -

Je vous prie d'agréer mes salutations distinguées

L. Lievens

La Galerie Nouvelle

avenue des Arts, 33
(entre rue la Loi et Belliard)

Vous invite à visiter l'exposition
de vues de Turkestan et Belges

par

ISEN - BECK

ARTISTE - PEINTRE

du 4 au 18 Janvier 1930

ENTRÉE LIBRE
de 10 à 12 1/2 et de 2 à 6 h.
Dim. de 10 à 1 et de 3 à 6 h

Le Peintre Isen-Beck

Une existence vibrante et pittoresque. Cadet à l'École de Marine de St-Petersbourg, Isen-Beck sent que sa vocation n'est pas d'être officier de la flotte; il oriente ses études vers l'Art qui devient le but primordial de son existence.

A 18 ans il est à Paris, comme élève méritant il passe de l'Académie des Beaux-Arts dans l'atelier du Maître pointilliste Henri MARTIN. Puis il visite la plupart des musées d'Europe. Ce jeune peintre, né au fond du Turkestan, se passionne pour les primitifs : **Memling et Breughel**

Ils ont une influence décisive sur la manière d'Isen-Beck.

En 1911 et à la demande du Gouvernement Impérial Russe il accompagne une expédition scientifique qui a pour mission d'explorer une partie inconnue du Turkestan et du Boukharâ. Il parcourt l'Orient durant 3 ans et rapporte une série de documents artistiques de haute valeur ethnographique et qui furent acquis pour les musées de St-Petersbourg.

Août 1914, sur le point de repartir en Orient Isen-Beck est mobilisé et fait son devoir au front, il est pris aussi dans la tourmente de la révolution russe. Il revient de la fournaise, avec une sainte horreur de la brutalité des armes; aussi son œuvre va-t'elle se ressentir de la belle leçon d'humanité qu'il vient de vivre à son corps défendant. Chacune de ses toiles importantes va exprimer la bonté sous forme d'un hymne à la lumière. Car l'âme d'Isen-Beck chante merveilleusement dans le choix élevé de ses sujets, dans les couleurs lumineuses que son pinceau prodigue.

Extrait d'un article de Pierre Hameltryckx

ДОКУМЕНТИ ДО БІОГРАФІЇ Ф.А.ІЗЕНБЕКА

Російський Військово-Морський Агент
в Королівстві Сербів, Хорватів і
Словенців, 20.ХІ.1922 р. ч.2756
м. Білгород

П О С В І Д К А

Оцим посвідчую, що полковник Федір Артурович ІЗЕНБЕК, командир Марковської Артилерійської Бригади, дійсно вступив в 1903 році до молодшого загального класу Морського Корпусу, закінчив повний курс загальних класів Морського Корпусу, що відповідає повному курсові Кадетського Корпусу або ж повному курсові Реальної школи. В році 1906-ім він перейшов до молодшого спеціального класу Морського Корпусу та закінчив курс цього класу в 1907-ім році, після чого — на власне бажання — він покинув Морський Корпус.

Капітан 2-го рангу (Підпис)

(Печать)

(Ф.А.ІЗЕНБЕК присвячує себе студіям красного мистецтва (малярства), спочатку в Петрограді, а потім в Парижі, де він кінчає Академію Красного мистецтва в ательє майстра-графіка Генрі Мартен.)

П О С В І Д Ч Е Н Н Я

Ми видали це посвідчення панові полковнику Федору ІЗЕНБЕКОВІ, що він брав участь як урядовець в наукових експедиціях до Туркестану, Бухари, Хіви та Північної Персії, організованих Імператорською Академією Наук та Імператорським Географічним Товариством в Петрограді.

Спочатку, в роках 1912-1913 він був на посаді малювальника першого рангу, він робив поміри з натури, креслив пляни та займався вкінці малюванням орнаментів, майолік та одягів.

В 1913-ім році він був призначеним першим заступником керівника експедиції, а в 1914-ім році йому було доручено як незалежному шефові провід науковим дослідом в Хіві.

Тому, що в році 1914-ім він був покликаний до війська, він не був встані до кінця виконати свою місію.

Протягом цілого часу його служби, яка мала місце в труднощах і зусиллях подібних до військового походу, він визначився своїм винахідливим розумом та міцним, витривалим здоров'ям в умовах гарячого й небезпечного клімату.

Його праці, які були публіковані в Доповідях Географічного Товариства, є депоновані в архівах Етнологічного Музею Академії Наук.

Людина виняткової хоробрости, він був поранений в багатьох боях і декорований різного сорту відзнаками, призначеними для комбатантів, а також удостоївся найвищої руської військової відзнаки : Хреста Св. Юрія.

Бувший Шеф Експедиції до Туркестану

Інж. Петро ФЕТІСОВ (Професор)

Адреса: Югославія, Загреб, Висока Технічна Школа, 26.Х.1924

Число 236 Ми посвідчуємо вірність автентичности підпису його та фотографії.

РЕЄСТР СЛУЖБИ МАРКІВСЬКОГО ГАРМАТНОГО ДИВІЗІОНУ
ПОЛКОВНИКА ІЗЕНБЕКА.Складений 7.У.1921-го р.

- I. Чин, ім'я, прізвище Полковник Федір Артурович ІЗЕНБЕК
II. Посада по службі Командир 4-ої батареї
III. Ордени та відзнаки 10 різних орденів.
IV. Коли народився 3 вересня 1890-го року
V. З якого стану по-
ходить, де народився Козак Кубанського Козачого Війська
зі спадкових дворян. М.Петроград.
VI. Віровизнання Православного
VII. Де виховувався Скінчив Морський Кадетський Корпус.
Учень Академії Мистецтв.
Склав іспит на поручника артилерії.
Курс командирів батарей в Армавір-
ській Гарматній Школі.
XIV. Фронтowa служба (Скорочено) З року 1914 на Німецько-
му, Австрійському та Румунському фрон-
тах, до 4-го грудня 1917-го року.
В громадянській війні (Армія Денікі-
на, а потім Врангеля) з грудня 1917
року до листопаду 1920-го року.
Контужений та двічі ранений в бож.
Евакуація з Армією Врангеля.

(Після короткого побуту в Югославії, Німеччині та Франції
оселяється в Бельгії, де працює в фабриці килимів "КИЛИМ",
а одночасно малює численні картини.)

" К И Л И М " — Анонімне Товариство
(Мануфактура Килимів та Фарбування) Південний Ліс
Брюссель, Бельгія

П О С В І Д К А

Ми нижчепідписані — Анонімне Товариство "КИЛИМ", шосье
де Рюйсбрук в Лісі, посвідчуємо, що емігрант руської націо-
нальності, який зветься Теодор ІЗЕНБЕК, мешкаючий 522 Авеню
Бругман в Юклі, від 9-го вересня 1924-го року є урядовцем
нашої технічної служби.

Ми завжди були дуже задоволені його виконанням службових
обов'язків.

Ліс, 24-го червня 1941-го року.
Заступник Адміністратора
(Підпис)

Луї ЛІВЕНС,
Експерт в діловодстві
72, Авеню Гіпподрому
Брюссель

1 червня 1942 р.

До Пана Міролюбова

Маючи доручення ідентифікувати тестамент покій-
ного Федора ІЗЕНБЕКА, я прошу Вас зайти до мене в кантору,
в середу 3-го червня поміж 14 — 17 годинами, з метою уділи-
ти мені деякі інформації.

Ласкаво прийміть мій щирий привіт!
(підпис)

Його життя — тремтяче й мальовниче! Кадет Морської Школи Військового Флоту в Санкт-Петербурзі, ІЗЕН-БЕК відчув, що він не є покликаним бути офіцером Військового Флоту. Він скеровує свої студії до Мистецтва, яке стало головною метою його життя.

Вісімнадцятилітнім юнаком він в Парижі та як заслужений учень кінчає Академію Красного Мистецтва в ательє майстра-графіка Генрі Мартен. Після того він відвідує більшість музеїв Європи. Це молодий маляр, народжений в глибині Туркестану, захоплюється „примітивізмами“: Мемлінгом та Брейгелем. Вони мали рішучий вплив на спосіб малювання ІЗЕН-БЕКА.

В 1911-ім році він є запрошений Російським Урядом взяти участь в науковій експедиції, що мала на меті дослідити невідомі терени Туркестану й Бухари. Він подорожує протягом двох років в Орієнті і привозить з собою серію артистичних документів, високої етнографічної вартости, які були придбані мурезями Санкт-Петербургу.

У серпні 1914-го року, як раз перед наміченою новою експедицією до Орієнту, він є мобілізований та виконує свій обов'язок на фронті. Він приймав також участь в бурхливих подіях руської революції. Він пригадує про те пекло зі святим жахом перед брутальністю зброї... Але в його творах відчувається також і симпатія до прекрасних зразків людяности, які захищають і домагаються свого права на життя.

Кожний з його визначних малюнків (полотен) дає вираз його відчуття краси у формі гимну світлові.

Тому, що душа ІЗЕН-БЕКА чудово співає у піднесенім виборі сюжетів, в яскравих кольорах, які щедро роздає його пензель.

(Витяг зі статті П'єра Гамельрикса)

Пост Скриптур: Крім поданих вище документів в моім архіві знаходяться ще слідуєчі посвідки:

1. Бурмістра міста Ср.Карловці, Югославія ч. 1624 з 1922 р. 17-го грудня на право подорожі до 30-го січня 1923 р.
2. Паспорт Організації Захисту Інтересів Руських Емігрантів в Німеччині, Берлін 24.серпня 1923-го року, ч. 2790
3. Членська Картка Національної Асоціації Комбатантів Франції ч. 705 від 3-го січня 1924-го року, Париж, 8 Нова Вулиця з написом : Полковник ІЗЕНБЕК бився за Францію!).
4. Бурмістра міста Сент Клоуд від 16-го травня 1923-го року, що Ізенбек подав прохання про виставлення йому для Франції карти ідентичности.
5. Бурмістра міста Форест, Бельгія від 10-го травня 1938, що Ізенбек зареєстрований як мешканець цього міста, маючи легальний дозвіл для чужинців на перебування в Бельгії.
6. Дозвіл на працю в Товаристві „КИЛИМ“, виданий бурмістром міста Юкль, Бельгія. Число 89419, 5 липня 1938 р.

З боку деяких критиків Влес Книги було висловлено підозріння, що особи ІЗЕНБЕКА взагалі не існувало та що він є такий самий фальсифікат, як і Влес Книга. Повищі документи недвозначно заперечують „сумніви“ таких критиків.

М.Скрипник

Вся древня історія Русі базується на переказах і легендах наших літописів і особливо на видатній праці нашого першого історика Нестора — „Повісті временних літ“. До цього треба додати, що розгляд цього літописного матеріалу та коментарі до нього були зроблені німецькими вченими нашої Академії Наук, які дали ряд наукових висновків в своїх численних працях, що й станули та й досі вважаються обов'язковою програмою для руських історичних дослідів нашої старовинної історії.

Не розуміючи достатньо руської мови і цілковито не знаючи мови літописів, користаючись здебільше „заприсяженими перекладачами“ Академії, які були самі без потрібної для цієї мети історичної підготовки, ці вчені, маючи заздалегідь особливу німецьку неохоту до всього руського, зробили ряд висновків у своїх працях — цілковито помилкових, не відповідаючих цілому розвитку подій в Руській Історії.

Перш за все, вони встановили, що Руський Нарід не був Руським Народом, назву свою — РУСЬ, він ніби то отримав від мітичних „Норманів-Варягів“, що створили Руську Державу з різноманітних слав'янських племен, мешкаючих на території сучасної Росії, що ніби то ці „Варяги“ дали початки тій культурі, яка вивела майбутній Руський Нарід на шлях прогресу, що спричинився до створення Російської Імперії.

Не дивлячись на протести руських вчених, особливо геніяльного Ломоносова, — Руська Академія Наук, що складалася в більшості з німців, визнала праці німців правильною і в Руську Історію ввійшла теорія НОРМАНСЬКА, яка станула доктриною нашої історичної науки. Цей помилковий шлях дослідів та вивчення минулого Руського Народу спричинився до того, що Руський Нарід загубив і забув свою справжню древню історію, яка починалася в сивій далечині тисячеліть.

Завдяки цій „норманській теорії“ наш славетний історик-соціолог Ключевський прийшов, навіть, до такого дивного висновку, що народження Руського Народу відбулося в половині XI-го віку: „... Русь... ,але ця Руська Держава ще не була державою Руського Народу, через те, що не існувало ще самого цього народу: до половини XI віку були готові тільки етнографічні елементи, з котрих потім довгим і тяжким процесом виробилася Руська Народність. Всі ці різноплемінні елементи поки що були об'єднані механічно...“ (Стор. 195 „Курс Руської Історії“, Москва, 1910 р.)

Згідно з Ключевським „Руського“ народу в літописну добу ще не було, а були численні й різноплемінні Слав'яне. Звідси був висновок: МИ РУСЬКІ ТІЛЬКИ ПО ПРІЗВИЩУ, яке дали нам Нормани, фактично й історично ми є Слав'янами...

З того часу, як німцями була написана наша древня історія, минуло майже двісті літ. Чинішня могутність Історичної Науки, з її найновішими і дійсно науковими методами дослідів, що має ряд наукових дисциплін, так як сучасна Археологія з Палеологією, Палеографією, Філологією з Етимологією, Лексикою, розгаданими таємницями Сумерійських гліфів, клинопису та різноманітних ієрогліфів, докладна, або близька до докладності Хронологія з її воднево-радіоактивними аналізами рештків матеріальної культури, — все це разом з численними працями про нові дослідів, які вчені німці XVIII та XIX віку навіть не припус-

кали, робить їхні теорії „дитячим белькотінням" і навіть доводять не тільки неакуратність їхніх праць, але й свідому, тенденційну неприхильність до Русі. Брак вистарчаючої історичної освіти зробила їх нездібними вирішувати такі питання як : Звідки повстала Русь ? Чи були Руські племена Слав'янами? та багато інших ґрунтовних проблем історії Русі.

Відкриття археологом ХВОЖКОЮ вкінці XIX віку в селі Трипілья, біля Києва ТРИПІЛЬСЬКОЇ КУЛЬТУРИ — ліквідує остаточно всі теорії про те, що Руські Слав'яни прийшли „поміж німецького народу" та осіли в районі Вісли й Карпат. Древність поселень Трипільської Культури сягає до ТРЕТЬОГО ТИСЯЧЕЛІТТЯ до нашої ери. Послідовність і безперервність Трипільської Культури, яку переняли в спадщину Скити, а також Будини і Гелони, що жили якраз на місці розповсюдження цієї культури, доводять ясно, що мешканці Трипільських поселень були предками Русі. Поширення Трипільської Культури охоплює величезний район, саме той, де — згідно з „Повістю временних літ" — знаходилася Русь і де відбулися найбільш яскраві події історичного значення, що описані літописцями.

Цей район досягає на півночі притоків Прип'яті, наближається до джерел р. Случі, Горині і Стирі та спирається на горішню течію Західного Бугу. На півдні ж Трипільська Культура поширюється вздовж берегів Чорного моря та по гірлам р. Дніпра, Буга й Дністра. На Сході межами поширення є р. Десна, Остер і Супоя на лівому березі Дніпра. На Заході ж ця культура тягнеться вздовж Дунаю, від якого переходить на Балканський півострів, аж до острова Крети. Тут, в руїнах падацу середньовічного періоду, в схованці під камінною підлогою, знайшли чотирьохкутний жертвник у формі хреста, з круглими дірками в нім і кілька жіночих фігур з фаянсу, які були образами „богинь зі зміями". Такі ж самі фігури знайдено в селі Володиміровка, на березі річки Синяхи, між рештків Трипільської Культури найстаршого періоду. Це значить, що у мешканців цього села були зв'язки з Кретою, а воно знаходиться на території Будинів. Можливо, що ці зв'язки були принесені Гелонами, які прийшли до Будинів і — згідно з Геродотом — мали раніш інше ім'я, яке однак всі забули... (??). Це сталося в найстарші часи для самого Геродота. (книга 4, ст. 103).

Вся Трипільська Культура по своїй древності розподіляється на три періоди: Третє тисячеліття до н. е., як найстарший період, перше тисячеліття як середній період і нарешті останній — п'ятьсот років до н. е. У Володиміровці та біля Києва є поширений центр, найстарший період, далі, по лінії поширення, йдуть пізніші періоди, що дає право думати про переселення на нові місця осідку. Вздовж річки Дунай переселення простувало до Західної Європи. Це могли бути ті Кельти, або Сельти (поселенці), про яких пишуть старі автори. Потім вони розселилися по річці Раданусу (тепер Рона) та по Лігеру (тепер Луара) і нарешті по Секвані (тепер Сена). Тут розмістилися Кельти-Сельти, тут була земля Сельтів латинських та грецьких авторів.

Розгалуження Трипільської Культури, яке простягалось від гирла Дунаю на південь, по західному берегу Чорного моря, в старовину було територією, яка називалася, згідно з Біблією, (буття, розділ X) — ТИ — РАС, що й дало назву нашому Дністрові його старе ім'я Тирас. Цей біблійський ТИ-РАС дав потім назву грецькій Фракії, або латинській Трації. Три різних імені для одної території та тих племен, які населявали її в старовину. Як Фракійські племена, так і Кельтські або Сельтські дали ту народність, котра пізніше, в V віці одержала нове ім'я

від римських авторів, а саме: СКЛАБИ, а від візантіїців СКИА-БОІ, що пізніше перетворилося на СЛАВ'ЯНИ.

Ми легко можемо прослідкувати деякі племена, які вийшли з ТИ-РАСУ в Руське Чорномор'я. Ось, як народи, що жили в південних степах, і яких греки звали СКИФАМИ, або точніше СКУФАІ. Вони прийшли через Балкан і ТИ-РАС до чорноморських степів з Малої Азії приблизно в ХУІ-ХУІІ столітті до н.е. У семитських письменників вони були відомі як ЧУДІМ — „народи полей та степів”. Спочатку вони жили в тих місцях, де тепер знаходиться Мертве Море Палестини. Приблизно в добу фараона Пепи І-го, в середині третього тисячеліття до н.е., їх звали народами ХЕ-РЕШІ та містили їх в долині річки ЯР-ДАНУ (тепер Йордан), навколо озера, що клинописі звали РАС-ПАНА (озеро, подібне до каналу). Поселення цього народу в долині ЯР-ДАНУ і в долині РАС-ПАНА звалося поселенням „ЧУДІМ”, або ж після транслітерації та в перекладі на нашу мову: „Поселення народу полей”. Крім того, це місце — завдяки своїй красі — ще звалося ЕДІМ, або ЕДІН, так прозвали його Сумери, що означає місце краси й задоволення.

Біля середини ХУІІІ віку до н.е. станулася страшна катастрофа, зазначена в Бутті, як кара Божя, під час якої загинули міста Содом і Гомора. Дійсно, відбулася страшна катастрофа від вибуху накопичень підземних газів (які звичайно супроводять поклади нафти М.С.), спричинивши великий землетрус, який знищив всю долину ЧУДІМ, повернувши її з квітучої, вічно зеленої в пустку, яку води ЯР-ДАНУ швидко залили й створили сучасне Мертве Море.

Нарід Чудім, який уцілів від катастрофи, в масі своїй пішов шукати нові місця осідку, дець на півночі. Ті ж, хто залишився, були названі в Книзі Буття як Амалекітени, Маобіби і Едоміти.

В ІХ віці до н.е. іоніцький історик Хесіод вперше згадує про нарід ЧУДІМ, який прийшов з півдня, і який — згідно з його словами — заселив землі у Кіммерійців, що жили на північному березі Чорного моря.

Ці ЧУДІМ і були тою нашою ЧУДДЮ, яких греки звали СКУФАІ (Скити), а Кіммерійці були ті мешканці, які залишили нам свою культуру, рештки якої тепер зовуться Трипільською Культурою.

У Геродота є вказівка, що СКИТИ-ЧУДЬ прийшли з боку Європи, через Балкан, а не з Центральної Азії, як вчать Німці... Спочатку вони прийшли з Малої Азії на Балканський півострів, до землі ТИ-РАС, а звідти здобулися до південних степів Русі, тоб то на Схід. Геродот повідомляє, що Скити прийшли за тисячу літ до його часу, тобто в ХУ-ім столітті до н.е., бо він сам жив у У-му віці до н.е. Скити змішалися з Кіммерійцями, а потім з Суроматами, які прийшли в УІ віці до н.е. і дали тих АНТІВ візантійських авторів, або АРТАНІЮ арабських, які — згідно з сирійським ритором Захарієм — були РОСАМИ.

Суромати, згідно з вказівками Плінія Старшого (І.Н. 4 ч. І9) прийшли з земель МІДІІ, мандруючи через Кавказ до північного берегу Чорного моря.

Римляни й Греки поділяли Фракійські племена на дві групи: ті племена, що жили на північ від Дунаю, мали назву Т Е Т И, а їхня територія була „Мала Скитія” (очевидно, що „Велика Скитія” лежала далі на Схід. М.С.) На південному березі Дунаю жили Самофраки, або просто Фраки.

Як Гети, так і Фраки уявляли з себе федерацію численних племен. Перед навалом Дарія та його армії в Скитію, південну Фракію залили племена Мізів і Теукрів, захопивши землі Фраків на правому березі Дунаю, поширилися вгору проти води, досягнув-

ши ті місця, що звалися Іллірією. Геродот, кн. 4, ч. 49, згадує наше плем'я Кривичів, яке жило разом з Фраками, а Феобан Хронографер (ст. 236 - 238) розповідає про плем'я Сіверян. Набуть, під час переляку й заколоту перед приходом Дарія Гестасиса, обидва ці племена перейшли до меж Великої Скитії та осіли вздовж Дніпра й Десни.

Як вже було згадано вгорі, племена, що населявали землю ТИ-РАС принесли своє ім'я до Дністра, який теж почав зватися Тирасом, а самі ж племена одержали назву Тирасгетів. (Пліній, 4, 12, 26, ч. 88)

Трохи пізніше від Мізів, що жили понад Дунаєм, відокремилося плем'я Тіберанів і пішло також до Великої Скитії, бо були споріднені зі Скитами по мові й походженню. Грецькими авторами Тіберанами називали той нарід, що - згідно з клінописною літературою - звався нарід ТУБАЛ. Після Книги Буття та пророка Ісззекіїла (розділ 53, 39), а також в грецькій мові він звався Іубал. Ось про яких Тіберанів згадується в наших літописях як про ТІВЕРЦІВ. Вони жили вздовж північного берегу Чорного моря разом з Улучанами (по латинськи - Лутичі), так як пише Нестор: "... а Уличі і Тиверці сиділи понад Дністром, межуючи з Дунаєм. Їх була велика сила, що сиділа по Дністру аж до моря і міста їхні ще й до сьогодні збереглися, а звалися вони Греками - Велика Скитія". (Повість временних літ)

Улучане, або Лутичі були перед тим мешканцями ріки Секвани та мали велике місто, відоме з коментарів про Галицьку Війну Юлія Цезаря як Лютеція, місто Лютичей (сучасний Париж). Разом з Ляхами, Боями та Рутенами вони покинули Галлію, або Кельтію (Сельтію), де вони були складовою частиною федерації племен РАСЕНА (Етрусків). Примітка: Етруски, це римська назва для народу Расена, вони ніколи себе не називали інакше як РАСЕНА. Грецькі автори звали їх БОЇ - ВОЯМИ, їхнє місто ВОЇ, або ВОЇ в Етрурії було першою жертвою римської федерації, після падіння в Римі царів Расени (Етрусків).

Бої, після перемоги їх Римлянами, віддалилися на річку ПО, на північ від цієї річки вони побудували місто МІЛІ, тепер Мілан. Ляхи жили більш на південь по річці По і - згідно з грецькими письменниками, прийшли туди з Греції біля X-го століття до н.е. Перед тим вони жили в затоці Коринту. Вони також належали до народу ТИ-РАС, а в Італії звалися "ЛЕХИ, ПЛЕМ'Я РАСЕНІВ". (Страбон 380, Ксен. Історія Греції, 4, 5, II). Плем'я Рутенів звалося в Італії РУСАЛІ і вони мали місто РУСФІІ. Відомо, що вони покинули Італію за часів Юлія Цезаря і переселилися до тих просторів, які римляни називали Галлія Аквітанія, а в старовину Сельтія. Ці три племена ми зустрічаємо в Історії Гальської Війни завжди разом: ВОЇ, ЛЯХИ, РУТЕНІ. В Аквітанії Рутени жили поміж річкою Гарроною і Радоном (Рона), а вище них жили Ляхи, під назвою ЛЯХОВІ на землях на південь від ріки Секвани (Сени) з притоками її Ясарою і Матрою. Тут вони межували з Лютичами, що займали обидва береги Секвани. На південний схід, в джерелах р. Лігер (Луара) жили БОЇ, кордони яких на півночі межували з Лютичами. На південь від Рутенів, на річці Черні, притоці Гарумни (Гаронни) жило плем'я РАСЕНІВ - ВОЛКИ, або ВОЛЦІ ТЕКТОСАГИ, це наші Вільці. В Італії вони жили в місті Волчині, на середній течії річки ТІВЕР (тепер Тібр). При дальшому розповсюдженні всі ці племена, під натиском римлян, переходять річку Дунай. Тут Ляхи живуть над притоком Дунаю Лехом, Бої та Волки або Вільці живуть на другому боці Дунаю і займають ті простори, які піз-

ніше німецькими авторами було охрещено як БОІ-ГЕИМ - БОГЕНІЯ. Вільці швидко відходять і посуваються частинно по р. Лабі (Ельбі), звідки частина їх уходить з племенами Англи, які підкорили їх собі, до Англії, де вони пізніше зветься ВЕЛЬШ або УЕЛЬШ.

В той час, як це все відбувається, багато фракійських племен, під тиском Дахів або ДАКІВ, посувається вгору по Дунаю, але, зустрівши римські легіони, повертаються на північ і зосереджуються на нижній та середній течії р. Лаби, або Хлаби. (Ельби) Приблизно в VI столітті, в цьому районі скупчується велика сила втікачів та переселенців з півдня Франції, з теперішньої Бельгії, з Італійських Альп, з Дунаю та його притоків. Все це збирається на річці Лабі і з цього моменту — це народи Хлаби. Це і є ті племена, які в історію середніх віків входять під назвою СКЛАБИ, тобто люди з ХЛАБИ. Назва-прізвище СКЛАБИ дали світові работорговці, бо ж торгівля людьми була найголовнішим заняттям Риму й Візантії, які найбільш користали з цієї торгівлі та всіма засобами підтримували її, бо з кожного раба Уряди Риму й Візантії мали подохідний, так званий ГОЛОВНИЙ ПОДАТОК. Рабів звичайно розпитували, звідки вони, перед тим як ставити на них тавро. Тому, що більшість рабів була з р. Хлаби, то запитані полонені відповідали полабською мовою: "З ХЛАБИ" Римські урядовці записували це як "СКЛАБИ", а Візантійські, які не знають згуку Б — як "СКЛАВИ".

Найстаршими мешканцями району р. Хлаби і р. Одер було плем'я ОДРИЧІ. Туди воно переселилося дуже давно, раніш всіх тевтонських племен. Прийшло воно на середню течію Лаби та заняло цілий Одер, до самого моря. Від їхнього імене Одрічі ріка Одер і одержала свою назву. Пізніше, вкінці першого століття до н. е. коли на Лабу надійшло багато інших племен Сельтів, Галлів, а потім і Фракійських племен, цих Одрічів прозвали ОГОДРИТАМИ, тому, що вони жили по обох берегах р. Одер. Про Одобритів-Одрічів згадує Геродот, розповідаючи, що коли вони жили ще в ТИ-РАС, Трації, то перський цар Дарій Гестапис захопив їх з другими Фракійськими племенами в полон, зробивши з них робітничі батальони для своєї 700.000 армії. В клинописній літературі робітники-раби або полонені називалися ГЕТУ, а грецькі автори позначають всі ці племена як ГЕТЕ, або ГЕТА. Під цією назвою греки згадують і ті племена, які скупчилися у Скитів за Дунаєм. Ці племена, під назвою Гетів були відомі й до приходу Дарія. Вони, мабуть, склалися з тих племен, які повтікали від влади Афін і Спарті. Одрічі та інші племена визволились з полону після загину перської армії в Скитії, деь поміж Дніпром і Дністром, і пішли до Лаби й Одери. Частина Гетів пішла до Вісли і тут їх прозвали Гетонами або Готонами, яких не треба, однак, змішувати з Готами...

Готи прийшли в Скитію та зайняли все побережжя Чорного Моря і Криму, підкоривши собі Скитів і Суроматів в самому початку IV-го століття, тобто через 800 років після походу Дарія на Скитів. Готи належали до Массагетів, які жили на східному березі Каспійського Моря.

Ще треба згадати руське плем'я Лемків. Лемківську Русь, відому з римської літератури як ЛЕМОВІ, або ЛЕМОВИЧІ, які жили раніше біля джерел р. Вісли, на її лівому березі, а тепер живуть поруч Карпатської Русі, яку латиняне звали Рутенями.

Згідно з Нестором... "і помішаючи язики, і поділивши на 70 і 2 язики, від цих же 70 та 2 язики був язык словенський, від племені Абетова, що звалися НОРЦЯМИ, які є словене... а словенський язык і руський єдиний є..."

Це означає, що Слов'яне походять від тих 72-х народів, які будували Вавилонську Вежу та що той нарід, від якого вони походять були НОРЦІ.

У римських авторів згадується провінція НОРІКУМ, яка займала середню течію Дунаю, племена, які населявали її римляни звали одним ім'ям — НОРЦІ. Склалися ці Норці з : Ляхів, Рутенів та Боїв. Вони володіли копальнями золота, через що Рим і захопив їхню країну.

Історик Палібійус ще уточнює, кажучи, що Норці, разом з Карні (нарід Малої Азії) володіли і берегом Адриатичного моря, де їх звали Енідами (Венеди), а також Норців звали Таурисцями. Крім того Страбон згадує Біловаків, що жили так само тут, над берегом моря. „Крізь них ішов шлях" — каже Страбон. Ці Біловаки були вигнані зі своїх місць і пішли до Дунаю. Можна припустити, що це була наша Біла Русь, яка пізніше оселилася там, де є теперішня Білорусія. Таурисці прийшли з Мізами з Малої Азії після падіння Перської Імперії.

Не дивлячись на те, що Біловаки жили в Норікум, їх звали Сельтами (Кельтами), про них говорить Юлій Цезар в своїй книжці „Війна з Галлами".

Ми подали ряд історичних епізодів, з участю різноплеменних народів, які під натиском спочатку Риму, а потім Візантії, були вигнані зі своїх теренів осідку та примушені були шукати нову батьківщину... Нарешті вони були притиснуті до річки Хлаби та Балтійського моря. Доля примусила їх об'єднатися в одну федерацію, щоб протиставитися Римові й Візантії та Тевтонам, які полювали за населенням, тому що вони були торговцями рабами.

Більш як чотириста літ противилися мешканці р. Хлаби й Балтики, міцно огородившись, вони жорстоко відбивали наскоки Гимлян, Візантійців, а потім Тевтонів, Суевів та їхніх родичів Лонгобардів.

За цей час всі ці племена, що звалися раніше Кельтами, Галлами, Лігурами, Расенами, Аквітанами та Іберійцями — об'єдналися в одну потужну федерацію держав, сполучених необхідністю боротися з жорстокими работорговцями Риму й Візантії та єдиною ненавистю до поневолювачів.

За чотириста років спільного життя, у них з'явилися спільні звичаї та нахили, релігія їхня злилася в одну спільну, зм'якшану, і скоро їхні споріднені наріччя дали нову мову, в якій злилися головні елементи їхніх первісних мов, що ними розмовляли всі ці племена до їхнього злиття. Так народилася **МОВА СЛАВ'ЯН**.

Ті племена, які жили в Етрурії, дали корені мови Расена, з її оригінальними скороченнями в письмі (випущення голосівок) та АБЕТКУ. Мова Літургів дала свої закінчення й зміни випадків, мова Кельтів дала ряд слів, як наприклад Отець, Счі. Аквітани, Рутени, Тексагети дали образність мови, а коли багато пізніше прийшли Готи-Масагети, вони ж Сармати, вони додали особливості мови семітів. В той же самий спосіб вирости й мови Німців і Англо-Саксонців і мови родини Скандинавців. В ці ж самі мови влилася й співуча та багата на художні описи мова арійців-ораців П'ятиріччя Індії. П'ятиріччя — це річка СІНД, тепер ІНДУС та його притоки, один з яких була РОСЬ, на якій жило плем'я Кривичів. (Див. Ріг Веда, 3, 20, 24).

Однак, треба підкреслити, що ніколи не було народів **ГЕРМАНСЬКОЇ РАСИ**, **ЄВРАПІЙСЬКОЇ РАСИ**, все це вигадки середньовіччя, коли підроблялася історія, вводилися цілі відділи з неіснуючої історії Тацита, Плінія, Юлія Цезаря та інших авторів.

Населення тієї території, що древні автори (ось як Тацит) називали ГЕРМАНІЄЮ було в своїй переважній більшості не німецьким, а слав'янським. Германія ніколи не визначала етнічної цілості, бо ім'я це походить від грецького слова ГЕРМАІ, що означає стовпи на межах, отже ЗАКОРДОН.

Тевтони — рештки племен Ассирії та Вавилону, які прийшли з Малої Азії в першому столітті до н.е., з приєднаннями до них потім Готами (Массагетами) і Саказами (азійські Скити) або Саксонцями створили ту мішанину племен, яка потім під вигаданим ім'ям Германів мала стати „надрасою“ Європи...

Англо-Сакси теж походять від Массагетів, які прийшли в південну Русь тільки в третьому столітті по Р.Х.. Ім'я АНГЛІЯ — належить до латинської мови і походить від слова АНГЛУС, що означає КУТОК. Древні АНГЛИ жили в кутку поміж р.Хлаба (Вльба) та берегом Ютланського півострова, на землях теперішньої Шлезвіг-Гольштейн. Це місце зва його непроходності, болот та лісів було названо римськими полководцями КУТОМ НЕБЕЗПЕКИМ, подібно до наших „відмежих кутків"... Нарід же, який мешкав там дістав від слова КУТОК— АНГЛУС назву Англи, а також і слово АЛЬБІОН походить від річки ЛАБИ, біля якої сиділи колись прадіди теперішніх Англіїців... Інакше кажучи, в очах римлян і візантійців предки Англіїців були такими ж СКЛАБАМИ, якими вони вважали всіх мешканців понад річкою Лабою... та навколо Балтики.

Саксонці, або Сакси, це той же самий нарід, ім'я їхнє походить від слова САКАЗ — ніж, короткий меч. В древності так звали Скитів з Азії : СКАЗИ. Клинописний ідеограф САКАЗ (картинний малюнок меча) давав ідею озброєної та небезпечної людини.

Наприкінці цього нарису, я ще раз пригадаю, що більшість так званих СЛАВ'ЯН — СКЛАВІВ — згідно з писемними джерелами римлян і візантійців — являються нащадками тих слав'ян, які розпочали своє розселення від осередку, тобто від території на якій доведена Трипільська Культура, всі вони отже Р У С Ь . Друга частина прийшла з Малої Азії, де вони населявали Землі Гетитської ІМПЕРІЇ, Двуріччя або Месопотамії, вона ж Синарська Долина, а також з древнього ПАЛИ — СТАНУ (Палестини) і Лібії. (північно-африканський берег). Жадний з древніх слав'янських або руських літописців не твердив, що СЛАВ'ЯНИ є самобутня раса білих людей. Всі ці літописці, як наприклад Нікон Великий і Нестор Преподобний — як руські літописці, Богухвал, Лонгин Длугош — поляки, Гаек Долимил, Прокоп Слобода, Петр Кадичилиус — чехи, Матій з Міхова — іллірієць, Раткай, Ямбрович, Кларуч — хорвати, всі вони доводять, що СЛАВ'ЯНИ ПОХОДЯТЬ З РІЗНИХ ПЛЕМЕН МЕСОПОТАМІЇ.

І це є історично точно. Наш Нестор в самому початку своєї „Повісті временних літ“ вказує, що слав'яни походять від... „племені Афета (тобто ІАФЕТА — білої раси, які називаються НОРЦИ...“

Він не додав жадного слова про те, що існував якийсь нарід СЛАВ'ЯНИ, відокремлений, самобутній, етнічний нарід. Поняття про окремий нарід з'явилося далеко пізніше, приблизно за часів наших батьків, вкінці ХІХ віку. Навіть перший автор, що згадує про СЛАВ'ЯН, — письменник і історик народів Гетів (а не Готів) Джорданес або Йорнандес каже:

„...хоч Венети, Анти і Скловини (тобто Слав'яни) називаються нині цими різними іменами-прізвищами, але всі вони походять від одного народу.“

Інакше кажучи, прізвища Венети, Анти, Склавіни є тільки наз-

вами племен якогось народу, але якого народу — він не сказав. Але це ім'я народу сказав нам сирійський ретор ЗАХАРІЯ, в своїм творі „Гісторія Еклезіастика“ кн. І2, розділ 7, де прізвиська Венети, Анти й Склавіни він заміняє одним ім'ям народу — РОСИ.

„на Заході від р.Танаїс (Дін) на великому просторі живе дуже численний, могутньої будови тіла нарід Р О С”.

Горданес написав свій твір „Де ребус Гетика“ в 552-ім році, а ритор Захарія в 555 році. Вони говорять про той же самий нарід Русі.

Тому то, коли говорять, що ми є СЛАВ'ЯНИ, так це є історична неправда, але коли говорять, що наш нарід є РУСЬ — це відповідає історичним фактам і правді.

Постскриптум: В листі пана О.О. КУРА до Ю.П. Миролюбова від 30.VIII.1957-го року є дуже цінні доповнення на теми, які обговорені в повищій статті.

Подаю їх в телеграфічному стилі:

І. Діодорус Сікулус, грецький історик з Сіцилії подає в своїй книзі „Бібліотека Історії“ що в старовину СКИТИ жили в Індії й ділилися на дві групи: ПАЛІ та НЕПТА. Перші звалися так тому, що жили в полях і рівнинах, а другі мешкали в горах. (Може звідси ім'я НЕПАЛ?) Палі в глибокій старовині пішли з Індії та поселилися в тім краї, який був названий по їх імені ПАЛІ-СТАНOM, потім викривлено до Палестини. Мешканці ПАЛІ-СТАНУ пізніше звалися РУС-НУ, або ХЕ-РУСИ. Назва ПАЛІ дала також нагоду до утворення народу „ФІЛІСТИНІАН“. Герогліфні записи з могили УНА, полководця Фараона Пепи І-го, біля 2700 р перед н.е. подають ці назви.

Згідно з Геродотом Скити прийшли, під проводом їхнього царя ГИТА рівно тисячу літ перед походом Дарія, отже в році 1513-ім перед н.е. до Північного Причорномор'я. В Майкопському Кургані знайдена ваза, на якій намальований шлях Скитів з Палестини...

СУРОМАТИ — означає згідно з клинописом — людей Північної та південної Палестини. Вони прийшли в 6-ім -5-ім столітті до н.е. в Північне Причорномор'я разом зі Скитами та Кімерійцями, які поверталися з 28-ми літнього набігу на Ассирійську Імперію. Геродот пише, що „Суромати розмовляли паганом Скитською мовою, яка була також і їхньою мовою...”

2. Згідно з Ріг Ведю, Північно-Західну Індію заселявали люди білої раси, які звалися АСУР — РУСА (коли читати справа на ліво. Вони були народом ПОТОПУ, або МАРУТА-НАРОДОМ, а мешкали по річках-притокам р.Індуса : РОСА, КУБАНЬ, КУРМА, ТИПА. (Дивись гімни Ріг Веди 5, 53-9)

Отже, можливо, що після катастрофи в Палестині, частина населення повернулася до своєї Прабатьківщини — Індії? Час їх повороту — після катастрофи в ХУІІІ столітті до н.е. — приблизно годиться з тими іншими відомостями, які маємо про прихід Орачів-Аріїв до Індії з інших джерел.

Подав М. Скрипник

„Еней був парубок моторний і хлопець хоть куди Козак!“ Такими словами почав свою безсмертну „Енейду“ основоположник нової української літератури Іван Котляревський.

Він напевно мав непомильну інтуїцію, підказану йому носіями національної спадковості — „генами“ — , що Троянці були рідними братами по крові й духу нашим Козакам-Запорожцям. Тому то він взяв добре відомі йому вдачу, звичаї та спосіб життя Запорожців за підставу своїх чудових описів всіх тих пригод і поневірянь, які зазнали Троянці, „накивавши п'ятами з Трої“...

„Енейда“ Івана Котляревського була стрінута з ентузіазмом всією письменною Україною саме тому, що кожний читач побачив в ній і себе як в дзеркалі... тим більш, що спогад про долю Січовиків, подібну до Троянців, ще був дуже живим в пам'яті кожного патріота України...

З дня появи „Енейди“ проминуло більш як сто п'ятдесят літ і за цей час наукові досліди праісториків, зокрема археологічні розкопки Трої та досягнення „Етрускології“ — науки про нащадків Троянців — Етрусків, переконливо довели, що автор „Енейди“ мав повну рацію: Етруски були не тільки прямими нащадками й спадкоємцями Троянців, але й нашими найближчими братами по духу й крові та належали до тої ж самої етнічної спільноти, як і ми та до того ж самого релігійно-світоглядного культурного кола, як і наші праотці Кіммерійці, Скити, Суромати, Алани, Русичі.

В наступому я подам деякі з головніших аргументів про споріднення Троянців та Етрусків з Русичами, так як його бачили проникливі вчені, ось як Др. Е. Классен, Ю. Гуца, Т. Воланський вже в половині минулого століття, а потім більш сучасні погляди фахівців-славістів, праісториків та археологів.

З історії відомо, що первісне населення Балканського півострова, до приходу Греків, складалося з Пеласго-Іллірійської родини народів, одним з племен якої були Фракійці. Одна з груп Фракійців, під проводом свого князя ДАРДАНА (звідки й назва Дарданельської протоки) заснувала на мало-азійському березі цієї протоки місто ТРОЮ.

Геополітично Троя знаходилася на перехресті двох дуже важливих шляхів: морського, з Чорного моря до Егейського моря та Середземного та суходільного з Малої Азії до Європи, через Балкан і долину річки Дунаю. Крім того існувало також сполучення вздовж південного берегу Чорного моря до Трапезунту, а звідти в Кубансько-Причорноморські краї.

Отже місто Троя займало ключеву позицію для вивозу товарів з Великої Скитії з одного боку, а ввозу до Північного Причорномор'я продуктів з Малої Азії. Так само товарообмін між Малою Азією та Південною Європою йшов через Троя. Зокрема відомо є, що в Трої був центр виплави та обробки бронзи, бо з Малої Азії Троянці купували мідь, а з Балканського півострова олово. Як знаємо бронза була в свій час першим сплавом металів, який надавався до виробу зброї, знаряддя і т.п. поки не було винайдено (Гетитами або Скитами) методів витоплення заліза.

Троя була не тільки справою матеріяльних вигод Троянців, але виконувала велику функцію посередництва й співпраці поміж теренами, які від тисячеліть мали спільні контакти, хоч і не завжди тільки мирного, приятельського характеру...

Для зрозуміння тих історичних подій та причин, які привели до трагічного загину Трої під час Троянської Війни, треба зробити коротенький ретроспективний погляд на Державу Гетитів.

Гети, які жили первісно в північній частині Балканського півострова та в північному Причорномор'ї належали до Фракійсько-Скитської федерації народів, дуже близько споріднених етнічно поміж собою.

У XVIII -ім столітті перед н.е. Гети, під проводом свого князя АНІТТИ, збройно опанували терени Малої Азії аж до меж Ассирії на Сході а Єгипту на півдні і заснували величезну Гетитську Імперію. Підставою їхніх військових успіхів був „бойовий віз“, який вони, хоч і не самі винайшли, але так удосконалили, що спричинили ним справжню революцію у веденні війни. Гетитські бойові вози були перед усім, в порівнянні з Ассирійсько-вавилонськими, неймовірно легкими (від 5 до 10 кілограмів!), але не дивлячись на це вони були надзвичайно стабільними та мали місце для трьох вояків, завдання яких були дуже доцільно розподілені. Перевага кожного окремого гетитського бойового возу над ворожим, більш важким, менш поворотким та обсаженим лише двома особами, збільшувалася в кілька разів ще й тим, що гетитські бойові вози оперували великими формаціями, в той час як ассирійсько-вавилонські та єгипетські по суті воявали як самостійні тактичні одиниці, подібно до середньовічних лицарів.

Масове введення в дію легких бойових возів, з чим Гетити як перші в військовій історії досягнули надзвичайних успіхів, було можливим тому, що у Гетитів була широка база, з якої вони рекрутували обслугу бойових возів: всі вільні Гетити могли, в принципі стати бойцями в бойових возах, в той час як у Єгиптян і Ассирійців та Вавилонців на цю привілею мали право виключно шляхтичі...

Свідомість якісної та кількісної переваги гетитського бойового возу над ворожим підвищувала бойову мораль Гетитів, яка є одним з вирішальних чинників для результату бою.

Гетитські бойові вози робили атаки глибоко в запілля ворога, несподівано нападали на нього ззаду, знищували його маршуючі армії, оточуючи їх в „котли“, які означали певний загиб супротивника. (Отже, як бачимо тактика „блискавичної війни“ німців за допомогою танкових формацій є точною копією того, що застосували Гетити в XVIII столітті перед н.е. М.С.)

По своєму характеру бойові вози були суто офензивною зброєю, але вони не надавалися до оборони, особливо ж до побороювання розсіяних, поодиноких загонів „морських народів“, які в початку XIII століття безупинними навалами посунули до Малої Азії. З тих самих причин бойовий віз не міг виявити своєї переваги й при повстаннях опанованих Гетитами народів, які самозрозуміло виникли при появі озброєних „морських народів“, як ворогів Гетитської Імперії. Гетитський бойовий віз, з яким стояла й падала мілітарна потуга Гетитської Держави, не був тією зброєю, яка була б встані протиставитися партизанській тактиці „морських народів“ (пригадаємо собі сучасний приклад Південного В'єтнаму!) і врятувати свою Державу й культуру. В II90-ім році перед н.е. Гетитська Держава перестала існувати...

Троя належала до союзників Гетитської Держави. Разом з Єгиптом, який був теж загрожений „морськими народами“ вона могла створити „вісь“ з півночі на південь і відрізати

Для зрозуміння тих історичних подій та причин, які привели до трагічного загину Трої під час Троянської Війни, треба зробити коротенький ретроспективний погляд на Державу Гетитів.

Гети, які жили первісно в північній частині Балканського півострова та в північній Причорномор'ї належали до Фракійсько-Скитської федерації народів, дуже близько споріднених етнічно поміж собою.

У XVIII -ім столітті перед н.е. Гети, під проводом свого князя АНІТТИ, збройно опанували терени Малої Азії аж до меж Ассирії на Сході а Єгипту на півдні і заснували величезну Гетитську Імперію. Підставою їхніх військових успіхів був "бойовий віз", який вони, хоч і не самі винайшли, але так удосконалили, що спричинили ним справжню революцію у веденні війни. Гетитські бойові вози були перед усім, в порівнянні з Ассирійсько-вавилонськими, неймовірно легкими (від 5 до 10 кілограмів!), але недивлячись на це вони були надзвичайно стабільними та мали місце для трьох вояків, завдання яких були дуже доцільно розподілені. Перевага кожного окремого гетитського бойового возу над ворожим, більш важким, менш поворотним та обсаженим лише двома особами, збільшувалася в кілька разів ще й тим, що гетитські бойові вози оперували великими формациями, в той час як ассирійсько-вавилонські та єгипетські по суті воявали як самостійні тактичні одиниці, подібно до середньовічних лицарів.

Масове введення в дію легких бойових возів, з чим Гетити як перші в військовій історії досягнули надзвичайних успіхів, було можливим тому, що у Гетитів була широка база, з якої вони рекрутували обслугу бойових возів: всі вільні Гетити могли, в принципі стати бойцями в бойових возах, в той час як у Єгиптян і Ассирійців та Вавилонців на цю привілею мали право виключно шляхтичі...

Свідомість якісної та кількісної переваги гетитського бойового возу над ворожим підвищувала бойову мораль Гетитів, яка є одним з вирішальних чинників для результату бою.

Гетитські бойові вози робили атаки глибоко в запілля ворога, несподівано нападали на нього ззаду, знищували його маршуючі армії, оточуючи їх в "котли", які означали певний загиб супротивника. (Отже, як бачимо тактика "блискавичної війни" німців за допомогою танкових формаций є точною копією того, що застосували Гетити в XVIII столітті перед н.е. М.С.)

По своєму характеру бойові вози були суто офензивною зброєю, але вони не надавалися до оборони, особливо ж до поборювання розсіяних, поодиноких загонів "морських народів", які в початку XIII століття безупинними навалами посунули до Малої Азії. З тих самих причин бойовий віз не міг виявити своєї переваги й при повстаннях опанованих Гетитами народів, які самозрозуміло виникнули при появі озброєних "морських народів", як ворогів Гетитської Імперії. Гетитський бойовий віз, з яким стояла й падала мілітарна потуга Гетитської Держави, не був тією зброєю, яка була б встані протиставитися партизанській тактиці "морських народів" (пригадаємо собі сучасний приклад Південного В'єтнаму!) і врятувати свою Державу й культуру. В II90-ім році перед н.е. Гетитська Держава перестала існувати...

Троя належала до союзників Гетитської Держави. Разом з Єгиптом, який був теж загрожений "морськими народами" вона могла створити "вісь" з півночі на південь і відрізати

„морські народи" від їхніх баз постачання людьми й матеріалами на Балканському півострові. Крім того через Трою могла йти допомога Гетитам як матеріалами та зброєю, так і військовими відділами, що надсилали спільники Гетитів з Балканського півострова та Причорномор'я.

Облога Трої „Архейцями" почалася — згідно з грецьким вченим Ератосгеном —, який жив у 3-ім віці перед н.е., в II90 р., взяття її та повна руїна пожежою в році II83. Ці дати приблизно відповідають результатам археологічних розкопок, які ствердили в так званій верстві УІІа сліди великої пожежи та руїни, спричинених людською рукою.

Одночасно зі знищенням Гетитської Держави мусіла бути ліквідована й Троя, бо вона перешкоджала грецькій торговельній та колонізаційній експансії в Північному Чорномор'ї.

Але грецькі пляни були зовсім не в інтересах Русі і тому Русі, разом з Карпатцями й Хозарами під проводом АНТИПА на 30 кораблях прийшли на допомогу Трої проти греків. Також є відомим, що Королева Амазонки Пентиселея брала участь зі своїм військом в обороні Трої та навіть загинула там в бою. Етрусське дзеркало число II3, том У з відомого твору Едуарда Гергарда змальовує в гравюрі її смерть. Про цю царицю Амазонок пише в своїй книжці Докія Гуменна : „Благослови Мати", ст. II4. Ці факти без сумніву говорять про близьку спорідненість поміж Русами та Троянцями та про спільні економічні інтереси.

Історію підкорення Трої писав ДИТ — грек і Дарій — Фригієць. Обидва вони були самовидцями Троянської Війни і обидва твердять, що Троянці не знали грецької мови, коли до них приїшли Язон. Згідно з оповіданнями тих же літописців, Троянці вважали греків за варварів зі звірячими звичаями, в той час як Троянцям тоді вже було відомо малярство, музика, механіка, комедія й трагедія, витоплення бронзи, гончарське приладдя. Греки ж знали лише грабіжницьку війну та її хитрощі й дикунство. Відомо, що вони лише обманом — подарунком Троянського коня з грецькими вояками в нім — спромоглися підкорити Трою. Вище згадані історики пишуть також, що в Трої були окремі вулиці для кожного ремесла, ось напр. як збрійна, казанова, шкіряна, кошикова, усьмарна (шевська або чоботарна) та інші. Це свідчить про далекойдучу соціальну диференціацію суспільства, наявність ремісництва, поруч з хліборобством та скотарством. Той самий розвиток первісного господарства зустрічаємо ми і в древніх містах Русі.

Бальзамування покійників було відомо і вживалося крім Єгиптян тільки у Скитів і Троянців. У Скитів цілий рік возили по всій державі забальзамований труп їхнього царя. У Троянців тіло вбитого в бою Гектора також було набальзамовано й поміщено в сидячому положенні на весь час сумної церемонії, до відїрави по ньому слав'янської тризни.

Історики Іліяди та Фригії оповідають, що у Троянців був звичай голосіння по померлим і за його домовиною, звичайно, йшли простоволосі „плакальниці", супроводжуючи покійника плачем та голосінням. Цей звичай є характерним також і донині для Русі-України.

Фракійці, до якого народу належали й Троянці, носили такі самі чуби, як українські Запорожці. На бій вони йшли переважно як піхота, озброєння у них було скитсько-слав'янське.

Троянський цар Пріям, той, якого Троянці „взяли в прийми" мав чотирьох синів з суто слав'янськими іменами: Борис, з

якого греки, не маючи згуку Б в абетці, зробили Париса, Дій, Самбор та Троїл.

Діана було богинею полювання у Троянців, що підтверджує троянський вождь Колхас. У сучасних Троянцям Скитів та у пізніших їхніх нащадків — Слав'ян богиня полювання мала те саме ім'я. Пізніші греки називали її Артемідою. Але під час Троянської Війни у греків не було ані Артеміди ані Діани. Еней приніс її слав'янську назву до Італії.

В Троянських володіннях була річка РСА або РАСА, звідки походить і те ім'я РАСЕНИ, які Троянці та Етруски самі вживали для означення свого народу. З науки топономіки (яка досліджує назви старих міст поселення) знаємо з певністю, що скрізь, де мешкали Слав'яни — РУСИ, в назвах річок та міст можна знайти корінь слова Русь. Теперішній АРАКС — є дровня РСА. Згідно з географією того часу тут жив нарід РОСЬ, а цей нарід і країну потім було названо Скитами. Араби називали Аракс : ЕЛЬ -РАС, Монголи : ОРСАЙ та РАСХА, Греки : РАСА та ОРОС. Волга теж звалася РСЮ, коли зза Каспійського моря до неї наблизилися РУСИ та УНИИ. Річка РОСЬ, доплив Дніпра є там, де сиділа Русь Київська. Руське, або Чорне море — де була Чорна Русь.

Всі ці географічні назви річок в місцях поселення Слав'ян — Русів дають підставу твердити, що і в Троянських Землях, де зустрічаємо річку РАСА, принаймні частинно жили також і Русі.

Потім, коли Троянці емігрували до Етрурії в Італії, а звідти (під новим ім'ям Франків і до Західної Європи), вони залишили скрізь пам'ятки про своє походження. В Італії зустрічаємо місто РУСЕЛЛЕ, у Франції РУССІЛІОН та ТРОЯ. Багато з видатних Франків з гордістю доводили, що вони є втікачами з Трої, а поміж ними і їхній герцог Оттон та його брат БРУНО, який потім став Папою Григорієм У-м.

Всі повище подані самі по собі може й дрібні факти й аргументи треба узгляднювати, коли ми — переходячи далі до історії ЕТРУСКІВ, читаємо розвідку Т. Воланського під назвою: „Пам'ятники писемности Слав'ян до Різдва Христового" та

„Про напис на надгробку Енея", де Еней зве сам себе царем Русі. Бо в світлі вищеподаних історичних фактів цей напис стає більш як імовірним, його автентичність і правдивість набирає переконуючу силу, логічно відповідаючи розвиткові подій, які мали місце після того як Греки : „спаливши Трою, зробили з неї скирту гною", кажучи словами „Енеїди" І. Котляревського...

Одночасно, вони не залишають найменшого сумніву, що геніальна інтуїція автора „Енеїди" про те, що Троянці та Русі були найближчими братами по духу й крові, цілковито підтверджена тими результатами історичної та археологічної науки, які були досягнені з часу появи „Енеїди" по сьогоднішній день.

Трагедія Трої, була й трагедією Русі... Бо вона відчинила двері для грецької експансії на територію Русі. Вона — в своїх остаточних цілях — зруйнувала споконвічну, традиційну й самобутню релігію та культуру й світогляд Русів, вона принесла на Русь внутрішню боротьбу й самознищення для чужих інтересів, вона втягнула Русь в сферу Римсько-Візантійських державних цілей, цілковито чужих і ворожих природним нахилам та геополітичній позиції Руської Землі, що весь час відчувала свою спорідненість та зацікавленість розвитком центру тодішньої високої культури Близького Сходу...

Вона, ця грецька експансія на Русі, як то чудово висловив автор Влес Книги : „Запрягла Русь до чужого возу та ще й переконала, що вона сама хоче їхати туди, куди її женуть інші"... А цей римсько-візантійський віз, під облудливим прапором так званої „Західно-Європейської культури" (основи якої, до речі, прищепили і Грекам і Римлянам наші брати Етруски) безупинно котився до прірви, тягнучи і нас за собою... аж поки апокаліптичний жах другої світової війни не виявив справжнього обличчя того, що ховалося за машкарою „Західно-Європейської культури"...

Е Т Р У С К И

„Етрускологія", або наука про Етрусків, протягом останніх чотирьох століть займалася вивченням походження Етрусків, їхньою мовою та писемністю, релігією, мистецтвом, соціальною структурою суспільства, політичною роллю Етрусків при створенні Римської Держави, будівництвом міст і т.п. Сотки славнозвісних учених різних народів написали тисячі книжок на всі ці теми, створили сотки гіпотез — припущень щодо розв'язки різних проблем, але вкінці кінців, коли Ви переглянете 10-15 головніших Енциклопедій, то під гаслом „Етруски" — знайдете майже ту саму штандартову фразу: „Загадковий народ, про походження якого, про його мову та писемність наука не може сказати нічого певного."

Перед тим як перейти до розгляду методів праці Етрускологів та досягнених ними результатів, дозволю собі звернути увагу ласкавого читача на коротеньку статтю нашого земляка з Карпатської України Юрія ГУЦІ (Венеліна), написану ним в році 1829 та публіковану як частина його книжки під назвою „Словене".

„В Європі були тільки дві найстарші абетки: Етруська та Грецька. Народи слов'янської етнічної спорідненості вживали в своїх писемностях Етруську абетку.

Ми знаємо, однак, згідно зі свідченнями древніх письменників, що мова мешканців Етрурії була так само далека від латинської мови, як і мова мешканців Паннонії.

Римський історик Авл. Геллій в „Ноктес Аттике", IX, 7 — каже: „Після, коли він сказав щось — не знаю: Етруською чи Галльською мовою — всі засміялися." (В засіданні Сенату?)

З того видно, що мова Етрусків була незрозуміла Римлянам.

Лівій (Кн. X, розділ 4) під 301 роком до н.е. каже про поразку диктатора Валерія в бою з Етрусками слідує:

„Ніхто з Римлян не наважувався вийти з табору. Один чабан, підійшовши під самі окопи, став кричати до інших, які поволі за ним гнали худобу зі зруйнованого села: „Чого ж Ви спинилися, коли можна пройти через весь Римський табір??"

Коли ці слова хтось з Керійців п е р е к л а в Диктатору, то він наказав тим, що розуміли Етруську мову -- прислухатися...

А під 308 р. до н.е. (Кн IX, розділ 56) Лівій пише про війну Фабія з Етруськими слідує: „З усіх присутніх лише Фабій зголосився пійти на розвідку до ворога та принести вірні відомості, тому що Фабій був вихований в Кері, він вивчив Етруську писемність і добре знав Етруську мову.

Є історичні свідчення, що в ті часи Римське Юнацтво обов'язково навчалася Етрусської писемності й мови точно так само як нині вони навчаються грецької мови й писемності."

Про великий вплив Етрусків на освіту Римлян, крім Лівія, говорять не тільки інші письменники, але й навіть "Римські старожитності" Діонісія Галікарнаського, сучасника Лівія.

Пліній (Гіст. Нат. , Книга Іб, розділ 44), розповідаючи про дерева, що є знані через свою велику древність, — згадує про одно дерево на Ватиканській горі в Римі, " на якому знаходиться напис Етрусськими літерами, що є доказом, що це дерево вже в той час вважалося священним."

Взагалі, історію розвитку писемності мешканців Італії Лівій поділяє на дві епохи:

1. час, коли вживалися Етрусські літери

2. час, коли Етрусські літери були заступлені Грецькими.

Прийняття Римом і Латинами цієї грецької абетки сталося в останнім столітті Республіки, а саме після підкорення Греції Римом. З того часу Греки були примушені регулярно їздити до Риму в різних справах, а само : відкupu державних маєтків на Балканському півострові, як архітекти, літератори, маляри, різьбярі, комедіянти...

З того часу грецька мова ввійшла в "моду", а грецька абетка стала вживатися цивільним населенням, бо в Етрусській абетці не вистарчало літер для перекладу грецьких текстів.

А Етрусська мова залишилася тільки в духовному стані та в колах Римської аристократії, яка вживала ще довший час Етрусську мову, подібно до того як певні верстви європейських народів довший час вживали французьку мову, замість своєї рідної... (Пригадаймо хоч би "аристократію" Російської імперії. М.С.)

Рим дійсно і пізніше мав своїх Мул, Кадіїв та Муфіїв з почесних Етрусків. Без їхньої "згоди" — релігійного благословення — Консули так само не починали війни, як і Султан без згоди Муфтія. Що у Турків був Алькоран, запозичений від Арабів, то була у Римлян так звана "Етрусська дисципліна", себто наука про найбільш доцільне відношення поміж Богами та людьми...

Грек Діонісій Галікарнаський твердив, що Етруски не мають нічого спільного в мові ані з Греками, ані з Латинами.

Лівій , Кн. У., розділ 55 , пише про походження мешканців Словенії від Етрусків слідує: " Із Етрурії вийшли й мешканці гір, переважно Ретійці, які так здичавили в горах, що зі своєї славної старовини нічого іншого не зберегли крім мови, та й то покаліченої..."

Лівій вказує особливо на мову Ретійців тому, що вони були найближчі до його Батьківщини (місця народження), так що він знав ліпше за всіх інших і їхню мову. За його життя в Тоскані мешкали ще рештки Етрусків, про що писав також і Грек Діодор.

Отже, в той час, коли Етрусська абетка в Італії була замінена на грецьку, вона заховалася в горах Словенських, у незалежних від Риму мешканців їх.

Римський генерал Валлея Патеркул пише про моральний стан Словенців до 6-го року н.е. (Книга ІІ, розділ ІІО):

"З усіх Панноніях мешканці займаються не тільки власною освітою, подібно як і в нас, але також вивчають і римську мову. А багато з них вправляються в науках та взагалі в добірній освіті."

Отже, коли Етруски — згідно з запевненнями їхніх сучасників-самовидців, були того самого племені, що й Словенці, то яка ж могла бути мова так званих Етрусків, як не словенська? Яка ж особлива абетка, про яку говорить Веллей Патеркул, могла бути у Словенців як не Етрусська?

Що, як ця сама абетка й донині є у вжитку у Словенців Істрійських, Дальмацьких та на островах Адріатики?? "

Мені здається, що я не смію тут промовчати про той текст, який міститься в Дощечці 8, продовження 3, "Влес Книги", частини У на сторінці 3-ій. "Тут бо той І Л А Р (себто Ілірієць, яке слово означало — СЛОВ'ЯНИН — згідно зі словником Архимандрита Амфілохія, видання Академії Наук УРСР, ст. 183 Київ, 1964) , що хоче учити діти наші письма, мусить ховатися в домах їх, аби його не знали учачим на наші письма ..." бо Греки, в Сурожській Русі: "уоставили на нас письмо своє, аби прийнявши його ми втратили свою пам'ять"...

Отже ті самі Словенці — Ілірійці, про яких пише Ю. Гоца, вчили письма дітей Русичів в Сурожській Русі, очевидно вживаючи Етрусської абетки і мови, яка була тоді спільною для всіх слав'янських племен.

Погляд Ю. Гоца (Венеліна) на Етрусків та їхню приналежність до слав'янської етнічної спільноти поділяли в 1830-1850 роках багато вчених-істориків з так званих "слав'янофілів", ось як Др. Е. Классен, професор Московського Університету, Т. Волянський, автор статей, які містимо в цьому збірнику та інші. Однак, їхні погляди не були визнані тодішніми міродайнами колами Російської Академії Наук, що складалася переважно з ворожих до слав'ян вчених німців...

Про те, як дивилися Західно-Європейські етрускологи на справу Етрусської писемності та мови подаю звіт, на підставі відповідної літератури визнаних фахівців-ліnguїстів.

Італійка Луїза Ванті, в своїй книжці "Етрусські міста та їх культура", Лондон, 1973 пише: (розділ 7)

"Мова, якою говорили Етруски, є дуже неясною і часто неправильно зрозумілою справою. Треба уникати обох шкідливих екстрем: вчені, які твердять про "містерію" Етрусської мови та запевнюють, що ми нічого не знаємо про неї, помиляються так само, як і ті — введени в самоману — діллетанти, аматори, які думають, що вони знайшли ключа для зрозуміння її та поставають нам фантастичні й безглузді переклади.

Ми можемо читати Етрусські написи тому, що ми знаємо форми різних Етрусських літер та їх значення. Походження Етрусської абетки є спірне. Одні кажуть, що Етруски прийняли Калсидійську абетку Куме в Кампанії, інші, що вона походить від сумнівної орієнтальної попередниці дренегрецької абетки.

Але Етрурія дала нам дещо, що жадна з інших областей античного світу не дала нам, а саме: взірцеві абетки Етрусської мови з різних періодів, звичайно знайдені в могилах, часто накреслені на вазах.

Вони, ці абетки, є нагадуванням для кожного, не звиклого багато писати. Найстарша абетка (з другої половини 7-го століття) є з Цери, Формелло, Веї та Марсіліани, на тонкій дощечці зі слонової кістки.

Тільки поступово ми довідалися про фонетичне значення Етруських літер. За чотириста літ дослідів ми тільки тепер починаємо усвідомлювати значення різних форм літер в різних періодах. Спроба перекладів Етруських текстів зазнала ще меншого успіху... Це може видаватися дивним, з огляду на факт, що так багато інших мов та абеток, які ще найменше так само важкі, якщо не більше — є перекладені. Причини труднощів перекладу Етруських написів є такі:

1. Досі ніде не знайдено двомовних (білінгвальних) написів, ось як славнозвісний "Розетта-камінь", що дав змогу розшифрувати Єгипетські ієрогліфи. Ключем для розшифрування незнаних мов завжди були такі двомовні тексти.
2. Більшість відомих нам текстів Етруської мови має дуже обмежений, специфічний характер: це або написи на надгробках, або релігійні формули (ось як Мумія Загребу) молитви при ритуальних службах.
3. Етруські тексти є суцільні, отже розподіл на слова може бути дуже різноманітним. Не знаючи змісту тексту дуже важко знайти справжній розподіл, який мали на увазі автори тексту.
4. В усіх мовах є слова, що пишуться однаково, але мають різне значення, яке залежить від контексту. Тенденція давати те саме значення словам, які пишуться однаково в Етруській мові, часто веде до помилкового тлумачення їх.
5. В старіших написах Етруської мови ми знаходимо пунктуацію, розподіл тексту за допомогою від одної до чотирьох крапок. Це свідчить, що Етруська абетка походить, власне кажучи, від так званих сіллабічних (складових) абеток, які відомі на Близькому Сході. Розшифрування їх особливо компліковане, бо в таких абетках часто бракують голосівки (вокалі).

Італієць М. Паллотіно, в своїй дуже поширеній в різних мовах книжці: "Етруски" додає ще слідуюче про мову та абетку: "Ми знаємо фонетичне значення кожної етруської літери. Але й тут — можливі несподіванки... Дуже важливим сучасним відкриттям панни Е.Фізель є, добре обгрунтоване твердження, що одна з архаїчних літер абетки X, що вважалася досі за T, має фонетичну вартість Ш...

В етруській абетці відсутні літери B, D, Γ, які в Етруській мові змінилися в предісторичний час на ненаголошені приголосні звуки. В галузі граматики Етруської мови зроблені в останні часи теж деякі важливі досліді та відкриття, які однак мають занадто фаховий характер, щоб бути тут обговореними.

Підсумовуючи, можемо ствердити, що результат майже чотирьохсотлітньої наукової праці соток вчених лінгвістів різних національностей — згідно з п.М. Паллотіно — дав нам зрозуміння значення біля 100 Етруських слів...

При дослідженні Етруської мови були застосовані дві цілковито різні методи: I. — етимологічна, що шукала подібних до етруських слів в інших мовах, II — комбінаторська, що шукала зрозуміння слів виключно на підставі їхньої комбінатії та контексту в етруській мові. Обидві методи не виправдали покладених на них надій...

Великою та несподіваною сенсацією для всіх етрускологів, а лінгвістів в першу чергу, стали праці булгарського вченого В.Георгієва, який встановив, що Етрусська мова є близькою до розшифрованої вже мови Гетів, мешканців північної Фракії та предків Західних Слав'ян і Гетитів. Використовуючи відому вже мову Гетів, В.Георгієв перекладає Етруські тексти...

Відомий український вчений В.П. Петров у своїй книжці „Етногенез Слов'ян“ ,Київ,1972 р. подає свої висновки, які до певної міри підтверджують правдивість дослідів В.Георгієва. На сторінці 204 В.П. Петров пише: „Писемні пам'ятки гетитської мови мають для нас виключне мовно-історичне значення... Ці анатолійські мови Малої Азії синхронні мові Трипільської людности в лісостеповій смузі Східної Європи, (отже України М.С.)

Лінгвістичні дані збігаються з археологічними. Трипільська культура типологічно споріднена з пам'ятками типу Кукутен, Наддунав'я, Балкан, Єгипетського Світу, Малої Азії. За Гетитсько-Трипільських часів ці території виявляли ознаки культурно-типологічної споріднености. Північне й Південне Причорномор'я (на якому знаходилася стара Троя М.С.) в цей період входять до складу одного ареалу.”

В.В. Іванов , у своїй статті: „Про значення Гетитської мови для порівняльного історичного дослідження слов'янських мов“ ,Москва 1957 ставить крапку над і, пишучи:

„Ряд явищ в словотворенні (особливо іменному), а також деякі лексичні дані свідчать про наявність рис, спільних лише для Гетитської та Слов'янських мов.”

Можна сподіватися, що дослідження й розшифрування Етрусської мови на підставі її споріднености зі слав'янською етнічною спільнотою дадуть ліпші результати, як дотеперішні зусилля „вчених етрускологів” пояснити її мовами : Гебрейською, Грецькою, Єгипетською, Латинською, і десятками інших, включно з Китайською...

Кінчаючи цю мою дуже неповну й виключно на мову й писмо Етрусків зорієнтовану статтю не можу не згадати про велику й дуже вартісну працю німецького вченого Едуарда Гергарда під назвою „Етруське Дзеркало”, в якій він подає біля 500 гравюр на зворотній стороні дзеркал, що змальовують всі галузі життя Етрусків, їхню мітологію, легенди про Троянську війну, побут і т.п. Біля 150 з цих гравюр мають написи — всі Етрусською мовою і абеткою.

І ось, при побіжнім перегляді цих написів мені трапилося те, що я не можу назвати інакше, як неймовірний анекдот... Дзеркало число 58 має прекрасну гравюру, яка змальовує щасливе подружжя Бога Сонця — Аплу з Богинею — Землею, з якого народився чудовий хлопець — „Фуфлун”, або Діонісус, як символ весняної краси й радості життя... Він горнеться до Матері — Землі, а вона в свою чергу голубить його, а Батько, Аплу придивляється до цієї родинної ідилії... Це моя візія на зміст гравюри. Біля Матері-Землі стоїть напис етрусською мовою: ЗЕМЛЯ.

А тепер послухайте, як великий німецький вчений-фахівець пояснює цю сцену та перекладає слово ЗЕМЛЯ...

„На цьому найкращому з усіх досі знайдених дзеркалі ми бачимо як пані ЗЕМЕЛЕ обіймає Діонісуса, який є в деяких мітах її сином, а в більшості її щойно одруженим чоловіком”...

Отже з величного й прекрасного символу єднання Сонця з Землею, з чого народжується Весна і все живе, радісне —

пан Гергард зробив межуюче з перверсією „сексуальне представлення“... а з ЗЕМЛІ — Матері всього що живе на ній; звичайнісіньку „коханку“, та ще й свого власного сина...

Повстає питання: як пояснити, що людина, яка присвятила довгі роки свого життя на написання великої та цінної праці не могла знати п'яти хвилин, щоб заглянути до слав'янсько-німецького словника та довідатись, що у всіх слав'ян слово ЗЕМЛЯ означає те саме, що у німців „Ді Ерде“, а не „Пані Земле“?..

Але ті „непорушні догми“, які від століть панують в Західно-Європейській, особливо ж німецькій „науці“, а саме, що Слав'яне завжди були рабами й варварами — отже Етруски, які довели свою велику культуру, ні в яким разі не можуть бути Слав'янами... Бо „хіба ж може бути щось доброго з Назарету?“ — казали свого часу й біблійські фари́сеї...

На інших гравюрах є написи, яких пан Гергард не розуміє, або неправильно читає, бо вони теж є суто слав'янські:

Дзеркало число 322 :

Слово „Гусна, або Гусина“	пан Гергард читає як Тусна.
Слово „Гадина“	„ „ „ „ Хатна
Слово „Алпан — ПАН БОГ“	„ „ не розуміє.
Слово „Зірна“	„ „ „ „

Дзеркало число 181:

Слово „ДАЛЬНЯ“ — Юнона Пан Гергард не розуміє значення

Дзеркало число 223

Слово „Закляк— Заклинання, Жертва“ Пан Гергард читає не по етруськи справа наліво, а зліва направо як Калкас, ніби то грецький жрець. В той час як напис ясно відноситься до ритуалу „Етруської Дисципліни“ : розгляду печінки, для визначення й передбачення волі Богів...

Дзеркало число 314

Слово „Келдун — Колдун“ Пан Гергард читає як Хелфун

З помилкових, цілком випадково вибраних мною прикладів калічення змісту й змісту етруських написів через повний брак навіть елементарного знання слав'янських мов та свідоме нехтування ними, ми бачимо, що найвищий час нам самим Українським вченим звернути нашу увагу на „Етрускологію“, бо ті пам'ятки писемності, мистецтва та інших проявів культури є і нашим культурним доробком та спадщиною з тією тільки різницею, що наші пам'ятки всі винищені ворогами, а в Етрусків вони, на щастя для нас всіх, хоч частинно збереглися...

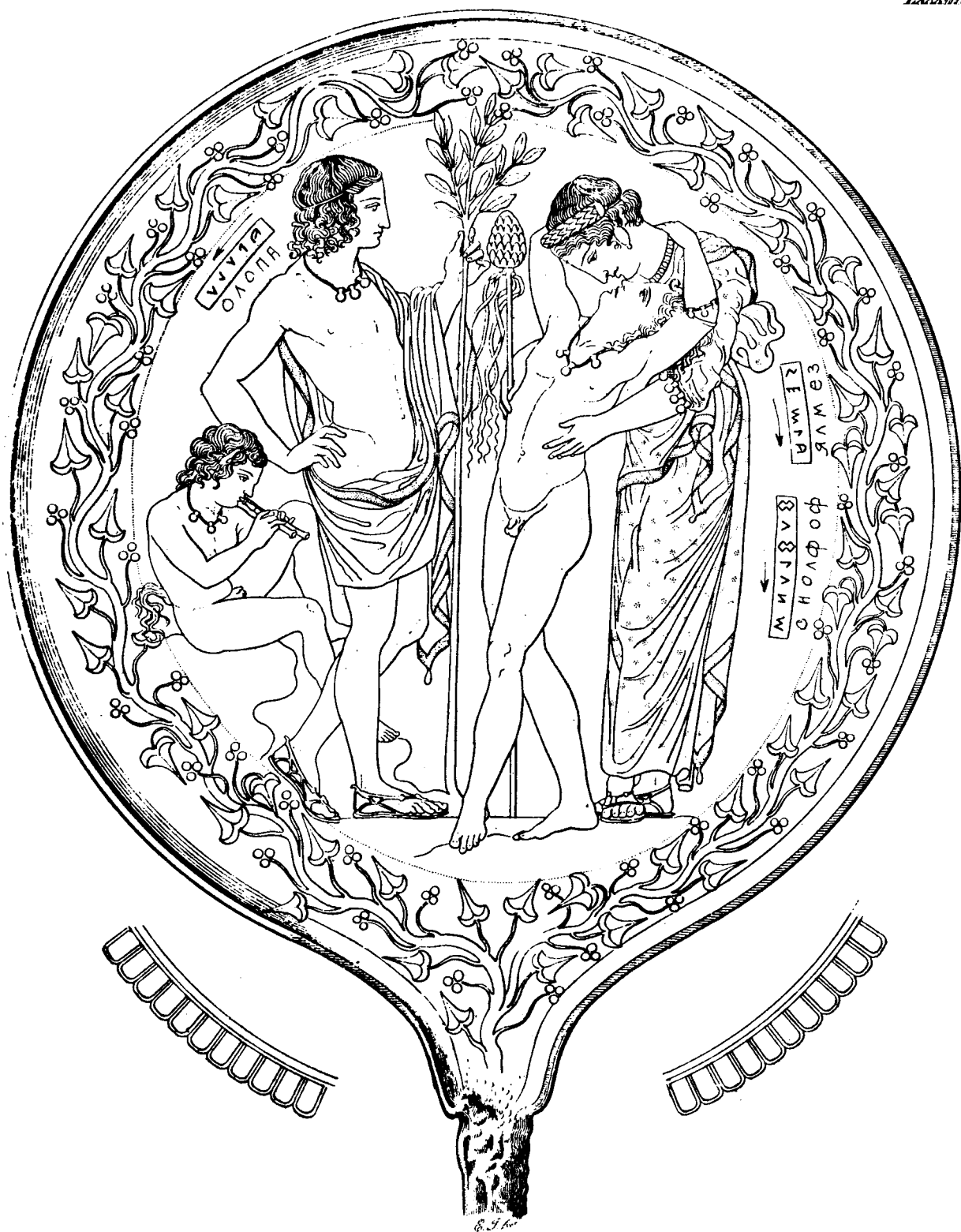
„Важлива роль Етрусків в історії письма, так само як справді в багатьох інших галузях цивілізації не може бути переоцінена!... — пише знаний фахівець абеток Д.Дірінгер.

„Багато Римської цивілізації було Етруського походження і вона перейшла від Етрусків до структури Європейської цивілізації“ — продовжує Д.Дірінгер.

Ми маємо не тільки повне право, але й святий обов'язок подбати про те, щоб нас не обкрадали і далі з нашого минулого, так як це робилося протягом довгих століть... за нашою добровільною згодою і мовчанкою...

B I B L I O G R A P H Y

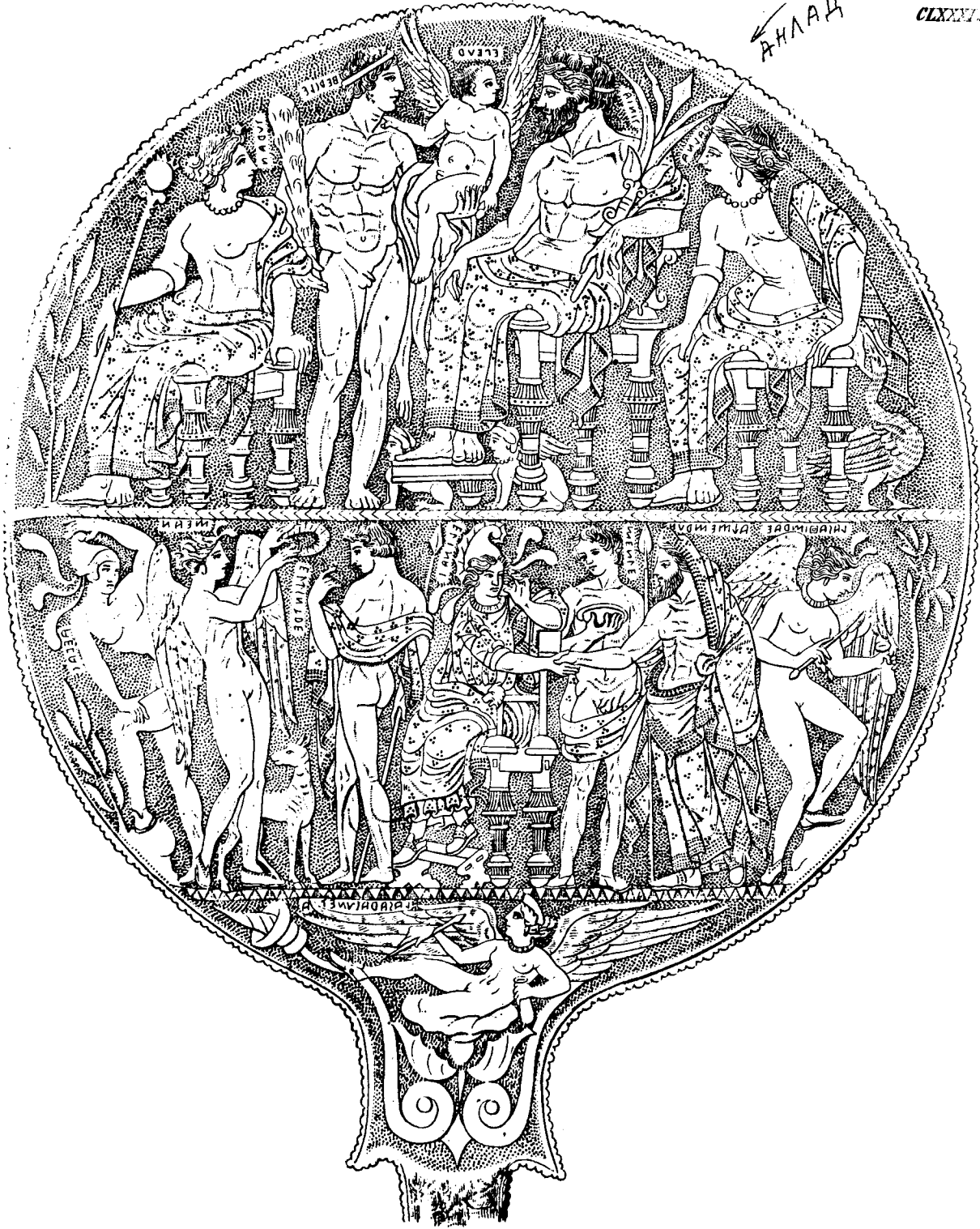
- Pallottino M. " The Etruscans" , 1955 ,England
 Banti L. " The Etruscan Cities and their Culture" London, 1975
 Ducati P. " Le problèm Étrusque " Paris,1935
 Wellard J. " The Search for the Etruscans" , 1973 , England
 Pfister K. " Die Etrusker " ,1940 , München
 Thulin C. " Die Etruskische Disciplin" Göteborg, 1906 - 1908 ,Sweden
 Hrkal .E. " Der Etruskische Gottesdienst" Wien , 1947
 Altheim F. " Der Ursprung der Etrusker " Baden-Baden , 1950
 Dr. J. Jongkees " Troje" , Den Haag 1942
 v.Llienstern R. " Zur Geschichte der Pelasger und Etrusker " Berlin 1831
 Gerhard E. " Etruskische Spiegel " Berlin,1863
 Pauli C. " Corpus Inscriptionum Etruscarum" Leipzig 1893 - 1902
 Graves R. " The Greek Myths " England , 1964
 Georgiev V. " Die Träger der kretisch-mykenischen Kultur" , Sofia 1968 ?
 " " L'etnogenèse des peuples balkaniques " Plodiv, 1969
 " " La Thracologie: État actuel " Sofia , 1972
 Петров.В " Етногенез слов'ян" ,Київ 1972
 Граков Б. " Скифы " , Москва , 1971

N. G.
 ob. Beilage in Berlin ges.

← АНАА

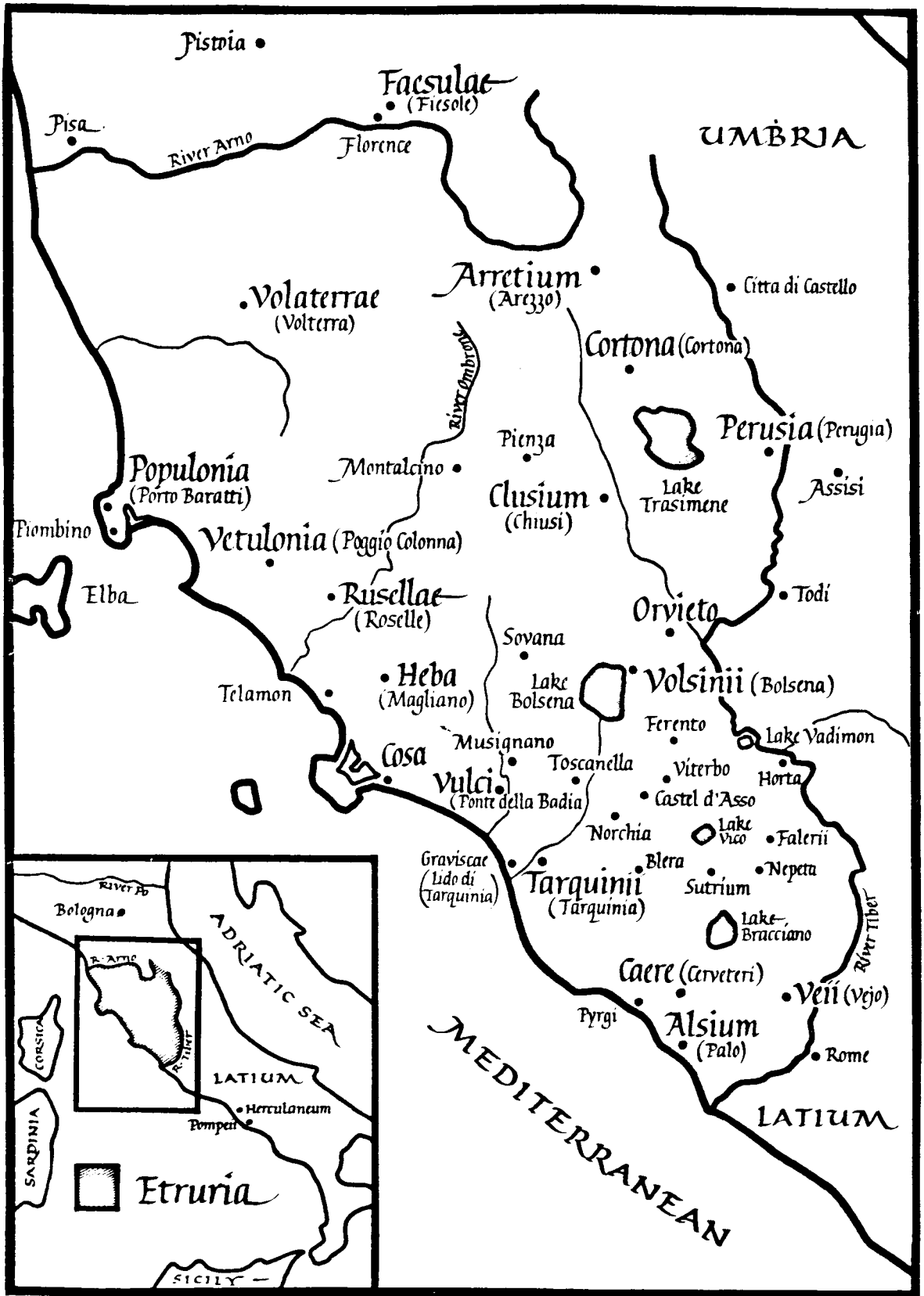

K
S
N
K
A
3

N. G.

a. Sobitzer in Stein gest.

- I -

ПАМ'ЯТНИКИ ПИСЕМНОСТИ СЛОВ'ЯН
ДО РІЗДВА ХРИСТОВОГО

Зібрані й пояснені
ТАДЕЄМ ВОЛАНСЬКИМ

З примітками перекладача Др.Е.Классена
Професора Московського Університету

М О С К В А

1854

Видавництво „МЛИН”

Лондон - Гага

1974

N. SKRIPNIK
P.O. Box 4936, The Hague 2040
The Netherlands

П Е Р Е Д М О В А

Під час моїх дослідів мови та абетки "Влес Книги" я зустрівся з так званою "Етрусською Загадкою". Ця загадка полягала в тому, що — не дивлячись на наявність цілком зрозумілої абетки та кількох тисяч написів в етрусській мові — вчені лінгвісти не були встані розшифрувати змісту цих написів, бо жодна з гіпотез про приналежність етрусської мови до тої чи іншої родини мов не привела до практичного наслідку при відчитуванні етрусських написів.

В бібліотеці Бритійського Музею були відповідні збірки етрусських текстів і я — заінтригований цією нікому незрозумілою мовою заглянув до С.Pauli "Corpus Inscriptionum Etruscorum".

На моє превелике здивування я знайшов в цих текстах десятки й сотки слів, які — на мій погляд — без жодного сумніву належали до слов'янської мови. Більше того, на надгробках не раз було написано ім'я Мармореї, тої самої богині, яка у текстах "Влес Книги" приймає та контролює душі померлих в Наві. Я занотував собі повище згадані несподівані відкриття в справі "Етрусської Загадки", але інші невідкладні проблеми, пов'язані з публікацією видавництва "Млин" не дали мені змоги докладніше зайнятися нею. Це було в 1969 році.

В році 1971-ім з'явилася в "Радянській Україні" ч.106 від II-го травня слідуюча замітка:

" РОЗВ'ЯЗАНО ЕТРУСЬКУ ЗАГАДКУ "

"Болгарський учений В.Георгієв розв'язав одну з найскладніших задач, над якою близько 200 років билися вчені всього світу — відкрив ключ до читання етрусської писемності.

Від етрусського народу, який жив на території нинішньої Північної та Центральної Італії і зник до початку нашої ери, залишилось близько 10.000 написів, що були повною загадкою.

В результаті багаторічних дослідів В.Георгієв установив, що етрусська мова близька до гетської мови, якою говорили північнофракійські племена — гети — предки західних слов'ян (і гетитів М.Скрипник) , які жили в другому тисячолітті до нашої ери. Використовуючи відому вже мову гетів, В.Георгієв перекладає етрусські тексти, які розповідають про багато моментів з історії не тільки етрусського народу, але й стародавнього Риму ."

Це була друга несподіванка в "Етрусській Загадці".

Але третя й найбільша несподіванка трапилася мені, коли я в архіві покійного Ю.Миролюбова знайшов фотокопії книжки Тадея Воланського, який в році 1854-ім розшифрував та прочитав сотки етрусських написів і тим самим довів приналежність етрусської мови до протослов'янських мов Балканського півострова.

Переглянувши деякі з дуже цікавих праць Др.В.Георгієва про етногенез слов'ян на Балканському півострові, про їхню міграцію до Малої Азії, зокрема до Трої, про їх поворот до Італії після Троянської війни та інші факти з праісторії слов'ян, я вирішив надрукувати уривки з праці Тадея Воланського, тим більше, що його знахідки протослов'янських написів обіймають також тексти з "Храму Діани Таврійської," тобто з території колишньої "Суроожської Русі."

ВСТУПНЕ СЛОВО

Дослідники старовини не звертали досі належної уваги на той факт, що в давні часи слов'янське плем'я було розсіяне по всіх частинах старого світу, отже скрізь могло залишити пам'ятники по собі.

Цю численну й сильно розгалужену родину народів — слов'ян — ми знаходимо в старовинній історії під найбільш різноманітними назвами, залежно від ім'я їхніх воєначальників, або від місця їхнього осідку, або, нарешті, від того покалічення при перекладі на іншу мову, яке важко було оминати. Слов'ян здебільше визначали спільними назвами СКИТІВ та САРМАТІВ.

Що слов'яне не пасли задніх в науці та мистецтві, в порівнянні зі своїми сусідами, а навпаки випереджали їх, доводить Геродот в 46-ім розділі I-ої книги, кажучи, що крім Анахарсиса він не знав ні одного великого мужа, який не був би Скитом!

Через те можна з великою імовірністю припустити, що і ці народи залишили по собі пам'ятники з каміння, не зважаючи на те, що віроломні Греки та себелюбні РOMEї називали їх варварами, не розуміючи їхньої мови.

Вчені не раз спотикалися на ці пам'ятники і даремно намагалися — аж до сьогодні — розшифрувати їх написи на підставі грецької та латинської абетки. Але, бачучи непридатність цих абеток, шукали ключа в гебрейській мові, також без успіху, тому що таємничий ключ до всіх нерозгаданих написів знаходився тільки в первісній, протослов'янській мові.

Отже, щоб досягнути розуміння написів треба було володіти знанням усіх, принаймні головніших живих слов'янських мов, за які вважаються: руська, польська, чеська, сербо-далматська, ілірійська та венетська.

До якої міри знання цих мов було опановано англійськими, німецькими, французькими, італійськими та скандинавськими вченими — є питання, на яке нехай вони самі дадуть відповідь.

Не один вже працьовитий мудрий — хоч і з відомим цілому світові ім'ям — заблукав в цій справі на дивовижно облудні манівці і, нарешті, не маючи змоги знайти в написах будь який здоровий глузд, проголошував їх підробленими фальсифікатами.

Звичайно, це найпростіший спосіб позбавитися незадовольняючого погляду на незрозумілі речі, віддавши їх анафемі... Ідучи таким шляхом можна також назвати всі незрозумілі ще для нас явища природи „фальшивими" та „підробленими".

Для моєї мети вистачить пригадати читачеві, що слов'янська мова була народною та рідною мовою від Каспійського моря до джерел Лаби (Ельби), від Уралу до Адріатичного моря та й нині, за винятком небагатьох Остзейських провінцій, залишилася на тих же самих місцях народною мовою. Як далеко поширювалися місця осідку слов'ян в старі часи в Африці, хай доведуть слов'янські написи на каміннях Нумідії, Картагену, Єгипту т.і., яким я дам змогу промовляти до археологічних слухачів. Я не додержуюся при цьому жодної спеціальної черги, але вміщую написи так, як вони мені трапляються під руку та як таблиці дозволяють їх розміщення.

НАПИС НА НАДГРОБКУ ЕНЕЯ (ТРОЯНСЬКОГО)

(Таблиця ч. I)

Цей найбільш вартий уваги напис поміж всіма написами на надгробках позичений мною з щойно опублікованого твору Теодора Моммсена: „Говірки нижньої Італії”. Тут він намальований, з кількома варіантами на 2ій таблиці і коротко описаний на сторінці 333. Ця пам'ятка знайдена біля Креччіо, в жовтні місяці 1846-го року. Під нею знаходилася камера зі склепінням, яка була силоміць відчинена. Скромний видавець озверто признається, що було б великою зарозуміlostю з його боку робити навіть спробу тлумачення цього напису.

Якщо ті, які знайшли цей камінь і розломали склепіння під ним поводитися ганебно з прахом, що спочивав там, розвіявши його, можливо, по вітру, то невдячні нащадки колись великих предків вчинили найбільше зухвальство над найбільш благородним з усього того, що зберіглося для них в надрах Італії, — вони зневажили прах ЕНЕЯ!

Перш ніж я примушу говорити цей метрично написаний, чисто слов'янський напис, мені потрібно подати кілька пояснень.

Есмун, син Сидика, є ім'я древнього бога, якого шанували Єгиптяни та Фінікійці; в Фівах був шанований Ісменіїв Апполон. Цей Есмун було ставлено як восьме й найвище божество попереду сьоми Кабірів і його було шановано як бога неба й цілого світу. Через те, що в напису на надгробку благається про захист у цього божества, зовсім чужого й незнамого в Італії, я припускаю, що поміж богами, врятованими від пожежі в Трої та принесених Енеєм в Лаціум, знаходився і цей Есмун, або Есменій. (Примітка перекладача Др. Е. Классена: „Есмун називався також Ясмень, Ясець, Ясмун, Яшмун і Шмун. Кабірів було сім, мабуть під ними розуміли 7 планет. Вони були шановані як темні істоти, як це знаходимо в мітології Єгиптян, Фінікіян та Пелазгів. Єгипетські Кабіри вважалися синами ФТМ, Фінікійські — синами Сидика. В обох восьмих божеством був Есмун або Шмун, що стояв понад усіма. Пелазгійські Кабіри з'являються в Греції та на північних островах. На Лемносі їх звали Каркиної. (щипценосці), на суходолі, особливо ж в Фівах також була заведена служба Кабірам і тут знаходиться і Кабіріон, тоб то головне місто і храм, присвячений цій службі. В Самофракії нараховували трьох Кабірів. Дардан переніс службу Кабірам із Самофракії в Трою, Еней переніс її до Італії, де служба Кабірам, але вже під назвою Пенатів, набрала дуже великого значіння“.)

Обидва божества Віма та Діма, зазначені в напису як підпорядковані Есмену, також є чужі італійському ґрунтові. Віма є додаткове ім'я (прикметникове) Шіви, а Діма є обожнений син древнього троянського героя Дардана, ім'я якого охрещена протока Дарданели.

Нарід Руси (чи Росси?) є предки наших праотців — Росіян.

Гекатезином називається тут царство мертвих, як край Гекати. Ладо був богом війни (?) древніх слов'ян, ми зустрічаємо його в народніх слов'янських піснях дохристиянської ери.

Аенеас — є на грецький лад перероблене слов'янське ім'я Еней, так як і всі інші імена з подібним закінченням, ось наприклад Андрій, Олексій, Матвій, Тимофій, Еремій, Амадей — перероблені на Андреас, Алексіс, Амадеас і т. п.

Відомо, що грецькі історики самовільно одягали в грецьку одіж імена народів, держав, міст, річок та узгір'я, через що повстала велика плутанина в древній географії, яку дуже важко зрозуміти.

Лепеен — найліпший є сьогодні не вживаний найвищий ступінь польсько-чеського слова порівняльного „лепші” — ліпше.

Щоб можна було порівняти оригінальний текст з сучасними більш розповсюдженими живими мовами слов'ян, я переклав його на руську, польську, чеську, ілірійську та вендську мову. Хто ліпше знає ці мови, нехай виправить ті місця, де трапились ті чи інші помилки.

Цей слов'янський римований напис зроблений приблизно в 1200-ім році до Різдва Христового, отже майже 3000 літ до нашого часу. Зрозуміло, що він є в спільній, корінній протослов'янській мові, з якої тільки протягом довгого часу витворилися всі повище згадані слов'янські мови. Тому і є неможливим знайти в будь-якій одній з них — всі слова цього напису, але за допомогою всіх цих мов разом цей напис пояснюється цілковито.

Так, наприклад, вираз: хороший — залишився тільки в руській мові, в польсько-чеській мові вживають замість того слова „виборни”. Веро-веро залишилось тільки в чеській мові, а в руській мові це відповідає „воистину” або „ей, ей”, а поляк же каже „направде” і т.д.

ТЕКСТ НАПISУ ПРОТОСЛОВ'ЯНСЬКОЮ МОВОЮ

Рескі вес Бог, виш Віма і Діма, Езменю Рсіке
Ім-же опеце (мой) дом і децес, лепейен Езмен!
Екатезім далечін; до долу зім поежею.
Тоці веро -веро ес! како ем Еней цар-роде.
Сідеіз с Ладом в Елішом, Лейти поймез, забзвлаез;
О дорогі, хороший!

П Е Р Е К Л А Д И

Райський всіх Боже, вище за Віма й Діма, Езмен Русі
Візьми в опіку мій дім і дітей, найліпший Езмен!
Гекати царство далеко; до долу землі виїзжаю;
Це є так вірно, як те, що я є Еней — цар-родом.
Сидиш з Ладом в Елісеї, Лети черпнеш і забудеш.
О дорогий, хороший!

Dieu du ciel, supérieur à Wima et Dima, Esmène de la Russie
Protège ma maison et mes enfants, très-bon Esmène!
L'empire d'Hécatee est loingtaine, je vais descendre
aux enfers —
Oui, vraiment! aussi vrai que je suis Enée roi de
naissance
Assis auprès de Ladon dans l'Elysée, tu puises dans
l'eau de Lethe et oublies.
O ! cheri et superbe!

Нема жодного сумніву в тому, що цей напис відноситься до троянських часів: варто лише порівняти його з найстаршим фінікійсько-грецьким написом на камені Кірейським, що зраховується до тої ж самої епохи та є поясненим в праці, опублікованій Гамакером і Геденіусом. Ми зустрічаємо тут ту ж саму інтропункцію трьома точками, яка вже не зустрічається на пізніших пам'ятках! Оскрема точка, яка часто зустрічається в напису на надгробнику Енея, не означає тут розподіл речень, а тільки заступає місце випущеної голосівки, подібно до того, як це застосовує фінікійсько-самаританський-гебрійський Аїн. Також тут вживається, як і в умбрійській мові, літери У як О, У ти И; крім того зустрічаються тут деякі монограми (скорочені сполучення літер). Останні були в дуже широкому вжитку у слов'ян, вони зберіглися на руських монетах та в рукописах до часів Петра Першого. Щоб перекоонатися, варто тільки поглянути на образ дреднього руського хреста, на якому кожне слово зливається в орему монограму.

Оригінальною на цьому пам'ятнику є змієподібна, звивиста форма напису, яка вимагає, щоб читач ходив в тім же напрямі навкруги каменя, покладеного поземно. При грецьким бустрофедоні треба було лише водити очима взад і вперед. Такі змієподібні звивисті написів радо вживалися на рунах аж до середньвіччя.

Форма літер є суто слов'янська без домішок фінікійських форм. Абетка, яка найбільш нагадує до розшифрування цих написів, є глаголіто-кирилівська, а ні в яким разі не гебрійська, грецька чи латинська. (Перші знані нам написи грецькою мовою знайдені з 8-го століття до Р.Х, отже чотири століття пізніше за напис на надгробнику Енея. М.Скрипник).

Тому, що напис досить ясний сам по собі для знавців слов'янських мов, то мені залишається небагато для пояснення його. Проте, не виключено, що я новірно визначив монограми, чи опущені голосівки.

Перше слово: „Рескі" може бути витлумачено потрійно:

По перше: „резь" означає битву, різню і через те можна припустити, що Рескі Бог означає Бога битв.

По друге: „рескі" означає в різних слов'янських мовах живий, веселий, гострий, суворий, відокремлений. Тому можна припустити, що напис каже: повний життям, суворий Боже!

По третє: слово рай зберіглося в усіх слов'янських мовах і тому „рескі" може бути прикметником, що походить від слова рай та означає райського бога, або бога небес.

Я вирішив прийняти останнє значіння, тому, що Есмун або Шмун, голова Кабірів, був Бог Неба, а не війни. Друге ж значіння не містить в собі нічого піетичного. Слідуюче за ним слово „вес" може бути долучено до попереднього, або ж до наступного слова, так що в першій випадковій можна читати Всебог, Вседержитель, а в другій випадковій Бог всіх небес.

Щоб простягнути дружню руку критиці, яка очікує мене, я спробую сам заперечити собі.

I. Чому на могилі Енея міг з'явитися суто слов'янський напис?

Я відповідаю на це питання другим питанням: А хто були Троянці?? Вони навряд чи могли бути Греками, бо ж Греки зруйнували Трою. (Відомо також з історії, що Греки не розуміли мови Троянців і мусили вживати перекладачів. М.Скрипник).

Примітка перекладача: „В латинській мові до цього часу зберігся вираз: „Трояни люди", під яким розуміються турки (герці), правдоподібно перенесені Троянцями до Італії. Під словом „люди" розуміється тепер взагалі гра, але негд

сумніву, що це значіння виникло далеко пізніше, а Троянські Люди, які виїзджали на герць, дали привід Ромеям до присвоєння цього виразу до військових, босвих ігр. Коли ж це є так, то вже один вираз "Троянці люди" свідчить про те, що Троянці розмовляли слов'янською мовою, отже були слов'янами.)

До гебреїв їх теж ніхто не може зачислити, бо літописи гебрейські того часу нічого не пишуть про затажну й славетну Троянську війну. Цього б гебреї не зробили, коли б вони вважали цю подію такою, що відноситься до їхньої історії.

Слов'янські написи на каменях заслуговують в усякому разі на більшу увагу та є більш імовірні, ніж відомості, зачерпнуті з подорожніх заміток чужих істориків з далеких країн... Ці написи є безперечним доказом того, до якої етнічної групи належало місцеве населення тої країни, де ці написи знайдені...

2. Отже, Еней був Слов'янином !

Я тверджу, що не тільки Еней був Слов'янином, але й Греки називали його Слов'янином. Каролус Стефанус каже про це ім'я слідує: "Енеас походить від слова "айнео", яке означає "славити". Як відомо всі слов'янські імена як Свято-слав, Яро-слав, Боле-слав перекладали латиняне як Святослаус, Ярослав, Болеслаус, в яких суфікс "лаус" походить від латинського слова "лаудо" — славити, вихваляти.

3. Але можливо, що цей камінь був покладений над прахом якогось іншого, пізнішого Енея?

Я вже звернув увагу на те, що по зовнішнім ознакам цей камінь належить до троянських часів. Звичайно, внук славнозвісного героя, син Сільвія теж називався Еней. Але це може робити різницю в стародавності каменю не більш як 100 літ. Натомість я подам тут дві обставини, які недвозначно наказують приписати приналежність цього пам'ятника до старшого Енея (діда), а не його внука.

Поперше: закликаючи Есменя, який не мав жодного значіння у Ромеїв, напис мусить належати тільки до Енея старшого, який шанував в нім свого попереднього, вітчизняного бога Кібірів.

Еней-внук імовірно вже прийняв всю народність Лаціуму, бо втім народився і його батько Сільвій, мати й бабка, а тому він би не виявив такої зневаги до місцевих богів, викликаючи замість них руських богів. Це міг зробити лише Еней — Троянець, який приніс з собою з Трої рідний культ — поклоніння богам своєї Батьківщини, яких він звик шанувати, як домашніх, "пенатів"!

По друге: в напису зберіглася чиста протослов'янська мова, що говорить за те, що цей напис належить до перших часів переселення Троянців до Етрурії. Еней-внук, а навіть його батько Сільвей мусили розмовляти або чисто латинською, або мішаню слов'янсько-латинською мовою, залежно від кількості слов'ян, які змішалися з латинянами. Слов'янська ж мова ніяк не могла заховатися в досконалій чистоті так довго, не могла не зазнати певних впливів латинського оточення в Лаціумі.

Я не можу нічого більше сказати про цей найстарший та досконалий пам'ятник слов'ян з ІЗ-го століття перед Різдом Христовим, хіба що тільки додати, що поетичний заклик Енея:

" до долу землі виїзджаю ! "

заховався в устах народу та дав привід — після того як проминуло багато століть — поетам прикрасити ним геройські подвиги Енея та його спуск до Пекла...

Теодор Момсен, з твору якого: "Нижнітталійські діалекти", Таблиця УІІІ, ч. I я беру цю ніби-то бронзову таблицю, яка тепер знаходиться в Музеї Сантангело, в Неаполі, робить на сторінці І69 спробу перевірити стару географію на підставі цього короткого напису на кресалі. Лепсіус, так само як і деякі інші вчені, проголосив цей напис фальсифікацією. Але про фальсифікацію його не може бути жадної мови. Слав'янський гекзаметр в застарілих виразах ніхто не є встані вигадати в Італії. Крім того, за останні тисячу літ нікому-крім мене не спало на думку тлумачити етрусські написи, застосовуючи до них руську мову, як найближчу до протослав'янської мови.

Що ця річ не є проста платівка, а кресало, яке має на одному кінці дірочку для вішання його на стінці, в тому нема потреби давати будь-які докази: це очевидно, а самий напис доводить дуже наївно його вжиток. Він читається:

1. Протослав'янський оригінал:

ВЧЕРЕІАС ГУБКА НАТЕІС ДА ПРАЗ КАІМС ПАЛАНУ.

2. Сучасна українська мова:

Вечоріє губку натисни і вдарь краї креміня.

Дальші пояснення будуть зайвими. Варто лише звернути увагу на назву креміня, яка відповідає його властивості: ПАЛАН, запальник. Одного коріння з ним є сучасні слова: ПАЛ, ПАЛАННЯ, ЗАПАЛКА. Назва країв креміня "каймами" не вживається більше в цьому значенні, але вона заховалася як "КАЙМА", облямівка, обвідка на жіночому убранні.

В цьому напису знаходяться також дві монограми: (сполучення кількох літер в одному знаку)

- а) Друга літера впочатку першого рядка, подібна по своїй формі до латинського F, заступаючи слав'янське Ч, має внизу гачок або причіпку, через що вона віддає також і літеру Б, а тому в слові "ВЧЕРЕІАС" її треба читати як ЧЕ.
- б) Третя літера в другому рядку є етрусське P, подібне до латинського P, одержала через причіпку значення PA в слові ПРАЗ.

Що останній круглий знак на лівому кінці кресала не є літерою, це помітив вже й уважний Момсен, бо Оська абетка не має літери O. Я відмічу ще, що і протилежний йому знак на правому кінці кресала, в другому рядку, поруч дірки, теж не є літерою. Але якщо хтось неодмінно хоче вважати цей знак за літеру, то це може бути лише D, від чого змісл напису не міняється, тому що в слав'янській мові ДА рівнозначно з А. Судячи по формі літер, цей напис треба віднести до п'ятого століття до нашої ери. (Уважність пана Воланьського до форми літер та їх оцінка свідчать про його, як глибокого знавця древніх письмен; бо майже до вказаного ним часу відноситься і дійсний винахід кресала АНАХАРСИСОМ, скитським вченим і філософом. Імовірно, що лише на перших зроблених кресалах містили напис, пояснюючий його вжиток. В наступному, після загального вжитку цього приладдя, не було потреби в поясненнях, а тому описане тут кресало мусить бути віднесено до часу життя Анахарсиса, отже приблизно в шостім столітті до н.е. Крім того, та обставина, що на кресалі є напис слав'янською мовою, дає підставу до висновку, що Анахарсис вживав слав'янської мови, будучи СКИТОМ. Отже СКИТИ БУЛИ СЛАВ'ЯНАМИ.

Примітка Др. Е. Классена)

До широко розповсюдженого слав'янського племені народів належали й ГЕТИ, які мали — залежно від місця їхнього поселення — назви Масагетів, Тісагетів, Тірагетів, Самогетів, Фракогетів і т.п. Можливо, що назва ЕТРУСЬКІВ походить від ГЕТ-РУСЬКІВ (Руських Гетів), які в доісторичні часи займали частину Італії (Етрурію). Згідно з найстаршими переданнями та дослідженнями італійських вчених вони називали самі себе Раси або Расени, тобто Русичі. Але ясніш за всі етимологічні здогади говорять пам'ятки писемности Етрусків слав'янською мовою, які підвищили мій здогад про слав'янське походження Етрусків до безсумнівності.

Етруська (Умбрійсько-Оська) абетка досить відома всім, зазнала багато змін протягом 2000 літ, тобто з часу появи цього народу в історії до його цілковитого злиття з Латинами, їхніми сусідами. Спочатку ця абетка містила в собі менш літер, так що деякі літери мусили визначати кілька згуків. Так наприклад Б визначало також і П, В та Ф, літера Т вживалася також і для згука Д, а літера Ц мусила віддавати й згуки К та Г. Подібне явище спостерігаємо і в древній, рунній абетці північних, Прибалтійських слав'ян. Древня абетка, в якій літера С мала форму (повзуча змія), передаючи цим знаком шипячий згук С, передала цю літеру для згуку М, а згук С отримав новий знак — змії в вертикальній позиції. Найпізніші пам'ятки етруської мови, незадовго перед цілковитим златинщенням цих слав'ян мають вже абетку більш удосконалену, згідно з тодішніми вимогами; але й обидві мови ми знаходимо вже так змішаними одна з другою, що частогусто суто слав'янські слова відмінюються на латинський спосіб і навпаки, латинські вирази з'являються в слав'янських постатях. Від злиття цих двох мов повсталала італійська мова. (Вплив слав'янської мови на латинську особливо виявляється в прийнятті останньою в свої межі вимови, властивої слав'янській літері Ч. Хоч за винятком італійської всі інші мови з латинським корінням НЕ МАЮТЬ цього згуку, але нема сумніву, що Латиняне вимовляли цю літеру С як ми своє Ч. Отже Чіцероне а не Ціцероне! Сучасна латинська мова з її С, що вимовляється як наше Ц, до того ж з неправильними наголосами, завдячує це покалічення Німцям, які розповсюджують в Європі німецьку вимову старої латини. Примітка Др. Е. Классена.)

ПІВНІЧНО — СЛАВ'ЯНСЬКА КАМЕЯ

(Таблиця II, число 3)

Ця надзвичайна камея, викарбована на магнітному камені, знаходиться тепер в Берлінському Королівському Музеї; раніш вона була в кабінеті Штоша. Її малюнок запозичений мною з історико-філологічних збірників Берлінської Королівської Академії Наук, за рік 1830, таблиця 5, ф. 6. До мене ніхто не займався тлумаченням суто слав'янського напису, що знаходиться на ній.

В моїм поясненні, яке я подав згаданій Академії 28-го червня 1847-го року, я помилково зарахував древність цієї камеї до 5-го або 6-го століття нашої ери. Пізніші порівняння з подібними написами переконали мене, що ця камея далеко старша і якщо вона була зроблена не перед н.е. то принаймні приблизно в той час. Вільш старі форми літер А, О і Г дають мені право твердити це.

З огляду на те, що в цім напису згадуються божества Гели та Іфуні я примушений зарахувати його як приналежного північним слав'янам. Тому що напис складається з кількох речень, які не мають безпосереднього зв'язку поміж собою, я помістив їх на моїй таблиці в шости окремих реченнях, а тепер перехожу до пояснення емблеми та написів.

Діва морової пошесті — в руській мові Чума, в польській — Маржанна, в чеській Морена показана як голий кістяк з палаючим черепом і батою в правій, кістлявій руці. Вона стоїть на колісниці, запряженій двома левами, яких вона керує лівою рукою. Кістяк, що лежить впродовж на шляху колісниці, символізує її смертоносний похід. Стрибаючу ходу Чуми спиняє північна богиня життя й „берегиня” яблук відродження — ІДУНА. Ця третя постать не є кістяком, видно з того, що вона не має ребер, як загально визнаної характерної ознаки кістяків, але також і з напису „ІФУНА”, що знаходиться біля неї та виключає кожний сумнів в її ідентичності.

Чума намальована тут на двохколійній „біді” або тачанці, так само як Гануш змальовує її в „слав'янськiм міті”, ст. 322 і як в литовських переданнях, де її малюють з оточеною полум'ям головою. (Дивись Грімм, ст. II 35.) Тут треба ще додати для пояснення напису, що під час чуми всі люди тримали двері на замку, щоб уникнути зарази, а коли лютість чуми припинялася, то мешканці поверталися в свої помешкання через вікно, а не через двері. (Див. Грімм, „Німецька мітологія” II видання, ст. II 38.)

Північно-слав'янська богиня Гела, яку закликають на поміч в цій камеї, суворо-велична богиня смерти Венедів та Сорбів, до якої, як володарки підземного світу, зверталися з благаннями, щоб вона дарувала блаженний кінець життя і яка, подібно до Немезіди та польської Нії, давала померлим примирне оправдання (відпуст). А через те її не вільно змішувати зі скандинавською жахливою потворою — Гелом. Напис читається:

1. АНІ ДОУЕРРІ ТОУЕРРІ ВІ ФЕНЕ ЕХАН НЕБІ

2. Ані дверей не відчиняй, її тінь з'їхала з неба

1. НЕХЕІ МЕ ХЕЛА МТІІ

2. нехай мене Гела помстить.

1. БЕДАМІ ОВОДЕІЕН

2. Лихом оточений

1. АМФОНІ ТЕМЕ ВАІАВІА

2. З амвону те мені виявляє.

1. ЕГО МІЕНЕ ІНОМ І ВСЕ ІННЕ МІЛОІ ЕГО

2. Його майно іншим і все інше любе йому.

1. ЕТО ІТОУННА

2. Це Ідуна

1. ОУНІ СУРАЕН ПЕСЕХ НЕМНЕ ТІХО

2. Вони орють пісок німо тихо.

Про вживання грецької абетки в цих написах нема чого говорити, бо ми маємо повне право запитати: Чи Слав'яне запозичили у Греків абетку, чи якраз навпаки Греки у Слав'ян? (Перші грецькі написи відомі з восьмого століття перед нашою ерою, а написи слав'янськими літерами на надгробнику ЕНЕЯ належать до дванадцятого століття перед нашою ерою, тобто на чотириста літ старіші за грецькі написи. М.С.)

Необхідні згуки У та В, які бракують грецькій абетці, замінені в цьому напису простим та подвійним V - W. Згідно з північно-слав'янським вжитком Ф відповідає тут згукам Т, Д і має також форму ⚡ (фіта), або ⚡. Перкреслене Ф є монограмою для од або до. Ці форми літер зустрічаються в найстарших написах і тому я вважав себе в праві зарахувати каменю до часів перед н.е.

РУСЬКИЙ ТАЛІСМАН

(Таблиця II, число 4)

Я знахожу цю каменю, змальовану в Монфокон Т. 81 число I. Забобони Сходу приписували впливові й силі невидимих велетенських духів (подібних до північних Азів) всі несподівні явища в природі, ось як смерчі на морі, піднесені буревіями стовпи пороку в пісчаних степах, спадання з неба аеролітів, потворства та різні нещастя і озброювалися проти них талісманами, які посідали таємничі сили. Подібні амулетні каміння проти нападу незримих велетенських духів не раз зустрічаємо в археологічних збірниках і музеях. Атанасіус Кірхнер і Горлеус в своїй Дактиліотеці подають декілька таких „винищувачів гігантів”. Каменя з Монфокона, яку ми маємо розглянути, належить Русам, як це виявляється з напису, зробленого чистою руською мовою. Якщо не можна з вірогідністю віднести цю каменю до часів дохристиянських, то вона все ж напевно належить до перших століть нашого літочислення. Малюнок є оригінальним. В мітології ми зустрічаємо людей зі зміїними хвостами замість ніг, а тут навпаки: тулуб зі зміїною, або драконовою головою, але на людських ногах. Напис є чистим від усяких домішок і цілковито зрозумілий кожному руському. Через те мені нема чого пояснювати його, хіба що відмітити те, що поставлені на початку п'ятого слова дві вертикальні рисочки означають старовинну руську літеру К, яка ще за нашої пам'яті почала виходити з ужитку, але й досі не цілком зникла. Напис читається ось як:

1. ЛУЦ ДЕРФЕ МЕІН Ф КІЦІД ДФУ ОБРІМФ

2. Лучше держіть мене в кошику, давлію Обривів. (Обрив).

(Др. Е. Классен робить примітку, пригадуючи про Обрив, які свого часу докучали Дулібам і вважає, що талісмен належить Дулібам. Обри були „тілом великі й горді умом”, згідно з літописом. В чеській мові Обри означають — Велетні.)

СЛАВ'ЯНО-ОСКІЙСЬКИЙ НАПИС

(Таблиця II, число 5)

Цей камінь поданий Момсеном в його творі: „Нижніє італійські діалекти”, сторінка 177, табл. 8, число 14., а також у Лопсіуса та інших. Його знайшли в околиці Капуї в 1723-ім році, але тепер він знов загубився. Момсен слушно припускає, що цей напис є старішим за Ганібалову війну та руїну громади в Капуї. Його припущення, що камінь є ушкодженим з лівого боку, здається мені безпідставним, бо змісл напису зовсім не є порушеним. Напис читається як слід:

1. ЕКА ТРІСТІІ МЕД КАПОВА САКРА РОЖЕ

2. Який триситній мед Капуа свята родить

1. ЕРА АМІІА НАС ЗІМАС

2. Гера приятельниця нашої землі.

Для пояснення цієї похвальної сентенції я додам, що у древніх слав'ян вино звалось медом, про що свідчать Нубійські написи, про які я писатиму пізніше. Вираз „вино“ почали вживати пізніше і він є запозичений від латинського „вінум“.

Гера тут не Юнона, але Церера, яка згідно з Павзанієм, мала ще й це додаткове ім'я. Кампанія, столицею якої була Капуа, суперничала з Римом і була одною з найбільш родючих країн цілого світу, а тому одержала назву „святої“ (сакра).

НАДГРОБНИЙ КАМІНЬ

(Таблиця II , ч.6)

Цей трикутний надгробний камінь, запозичений мною зі згаданого вгорі твору Момсена (стор. 191, табл. XII, ч. 36) є надзвичайним за своєї ясності та його гарного, глибоко вкарбованого напису. Згідно з Момсеном, який бачив його сам, він знайдений в Анзі, в Базилікаті, на схилах горба і є частиною едікули, подібно до надгробників з Капуї, які мають напис вгорі на трикутнику, а на головній площі, між колонами, містять фігуру померлого. Тут ще помітна верхня частина кучерявої голови, яка належить юнакові чи хлопцеві на ім'я Олексій, як це видно з самого напису. Можливо, що цей надгробник прикрашував могилу Олексія, якого отруїв Олексій Муртіл?

Обидва слав'янські гекзаметри класичні, щоб уникнути гіатус голосівок в них зроблено злиття останніх.

Будівнича цього пам'ятника Маммея Яна, сестра нещасного, (можливо що це була Маммеяна з часів Олександра Севера?) вибрала для напису грецьку абетку, цілковито подібну до слав'янської, додаючи до неї бракуючі в грецькій мові В, а літері омезі дала значення слов'янського наголошеного О, що вимовляється як У. Напис читається ось як:

1. ПУТІ ВОЛЛО ІЕОМ СОРОВОЮ МЕІНК АПІ-ДІТЕМ
2. Спутай волю ім супорою мукою Землі-дітям
1. КАІАС ЛЕІКЕІ ТКОМ АХЕРИ ІЛІО ІАК ЕІТ СБА
2. Каються легче ім в Ажерона намулі як взяти себе (в руки)
1. АЛЕСОТ БРАТУ, ММЕІА ІАНА
2. Олексію братові Маммея Яна.

Цей чудовий напис так ясний, що нема жадної потреби пояснювати його. Що Земля була шанована Скитами як божество під назвою АПІІ, це ми знаємо від древніх істориків (Геродот, 4-та книга, розділ 59) і ця обставина служить ще одним доказом, що Скити й Слав'яни належали до того самого релігійного культу, отже й народу. Через те в цім, суто слав'янським напису сини людські названі Синами Землі (Діти Апії).

Н А П И С

(Табл. II, число 7)

Цей невеликий напис, згаданий у Момсена на ст. 57 та намальований на табл. ІУ, ч. 5, знайдений в 1829-ім році поміж Нардо та Угенто, де знаходилася древня Алісса, під час викопування фундаментів. Робітники натрапили на підземелля, до якого вели сходи. На муру, проти сходів знаходився напис. Він належить до пізнішої доби, коли вже напрям письма йшов від лівої руки до правої. Перше літера, подібна до Римського F є етрусське Ч, як вже було пояснено в числі 2 наведених нами написів.

Підземелля, при якому знайдений цей напис, було хатнею каглицею або келією, в якій мешканці цього будинку молилися. Напис читається ось як:

1. ЧАЛЛА МОЛДАНІАС
2. Келія молитися.

Н А П И С

(Табл. II, число 8)

І цей короткий напис взятий з творів Момсена (ст. 59, табл. IY, число 2). Його знайшли 12 років тому в Руджі, або Лечі.

Коли Еней, після зруйнування Трої, прибув зі своїми супутниками до Італії, він приніс, як відомо, з собою богів Батьківщини, врятованих від полум'я. Тому ми знаходимо на найстарших етрусських пам'ятниках імена чужих цій країні (Італії) богів, як наприклад згаданих раніш Есменя, Віма й Діма. Подібний випадок подибуємо й тут.

В Трої глибоко шанували Аполона під ім'ям Іллоеса. (Чи не звідти походить назва Ілліади? М. С.). Напис, який ми розглядаємо, говорить слав'янською мовою про присвяту цьому божеству.

Цей напис читається так:

1. ЕТО ДЕТО АЗІ ІЛЛОЯС.
2. Це дано богові Ілою.

Найстарший слав'янський вираз для означення бога було слово АЗ, від котрого імовірно походять і північні АЗИ. В оригіналі слово "дето" відповідає слову "присвячувати".

Н А П И С

(Табл. II, число 9)

Цей напис, взятий теж з творів Момсена (табл. XIII, ч. I2, ст. 315) власне кажучи, не вільно зараховувати до слав'янських, я включаю до цієї праці виключно для того, щоб зробити послугу науці. Він знаходиться на етруській "патері"?, в музеї Боргія і на вітчизняній мові древнього Лаціума містить в собі присвяту Гебі, що подає богам Олімпу нектар. Його треба читати зправа наліво і Е вимовляти з придихом, отже як Ге. Я розглядаю цей напис тому, що в нім вжито етіопське Б, для того, щоб вимовити ім'я Геби чистим згуком бе, що зрештою доводить, що патера вийшла зі слав'янської майстерні: тому що і етруське б і слав'янське б мають згук, більш споріднений зі згуком В і часто й вимовляються як В. Подібна двозначність зустрічається й при гебрійським Бета, яке вимовляється твердо, або жорстоко тільки коли над ним поставлена крапка. Ця властивість перейшла й до латинської абетки; бо ми знаходимо на римських монетах: Бенері, Болкано замість Венері, Волкано. (Ще в 16 столітті вимовлялося Б як В і в німецькій мові, наприклад: Готес Борт рлайвт евіглі. Примітка).

ДВОБІЧНА СЛАВ'ЯНСЬКА ГНОСТИЧНА КАМЕЯ

(Табл. III, число 10 і 11)

Малюнок цієї камеї взятий з твору Ульріха Фрідріха Кона "De varia ratione inscriptionis interpretandi obscuras" з року 1827.

Я називаю цей камінь гностичним тому, що в ньому поміщено потрібне ім'я бога; але при цьому я припускаю, що напис належить до дуже давньої доби, бо на всій каміні нема найменшої ознаки того, що майстер її мав хоч приблизне поняття про містерії християнства.

Перший бік (ч. IО) зверху є трохи ушкодженим. Він змальовує голу німфу Менітею поміж Купідомом, що летить до неї та голубом Венери. Напис з трьох рядків, писаних древнеслав'янською абеткою, говорить:

1. СТЕРЕЛА КУПІДА РАНІТ МЕНФІ
2. Стріла Купіда ранить Менфі.

Другий бік (число II) має напис із семи рядків:

1. ЯО САВАОФ, АДОНЕЙ. ЕЙ! КОЛИ ЕГО
2. Єгова Саваоф, Адоней. Гей, коли з ним
1. ЛАТТСЯ, І УТ В ТАРТАРСЬКО ТІНУ
2. лаятися то йдуть в тартарове баговиння.

Цей напис так ясний, що дуже дивно чому Коп і подібні славетні вчені морочили собі голову над ним? Причиною цього була нещасна ідея, що ключа для незрозумілих написів треба шукати в гебрейській, грецькій, латинській або фінікійській мові. Ми б досягнули далеко ліпшого поступу в історії, коли б раніше знайшли правдивий шлях до пояснення древніх пам'яток.

ХЛОПЧИК З ПТАХОМ

(Табл. III, число I2)

Ця, вже більше двох з половиною століть відома бронзова фігура, знайдена в 1587-м році, не раз була мальована й тлумачена, але досі нез'ясована. Я передаю її тут згідно з ліпшим малюнком Фонтаніні (ст. 146). У Демпстера вона намальована на таблиці 45, у Горі на табл. III, число 2. Останній припускає, що в цьому невинному слав'янському хлопчикові треба бачити бога Тагеса! На подібні манівці заблукало вже багато славнозвісних дослідників.

Маленький, приємний хлопчик спіймав голубку і з чистим дитячим почуттям жалю, про яке свідчить вираз його обличчя, хоче пустити на волю цю, присвячену Венері птицю, припускаючи, що покинутий нею голуб чекає на свою любу. Напис, вміщений на носі хлопчика, читається так:

1. ВОЛЕ ДАЕ ; МОЖЕ ЧО ЗА НІ МІЛЕК ЧАЕТ
2. Волю даю ; може що за нею любий тужить (чекає).

СЛАВ'ЯНО - ФІНІКІЙСЬКИЙ НАПИС

(Табл. III, число I3)

Поміж публікованих в Парижі, в році 1847 фінікійських написів А. К. Юдаса, які майже всі були слав'янські, знаходиться на табл. 28-ій повше згаданий ^{знайдений} напис в 1830 році в Сардинії. Імовірно він належав до малюнку Пріапа, як це видно з його змісту. Фінікійські літери цього напису належать до найстарших часів, приблизно 1000 років перед н. е., згідно з їхніми формами. Остання літера зправа наліво є монограма, в якій до слав'янської літери Ш прицеплена ззаду літера Р, щоб досягнути в той спосіб вираз РОЩ. Розподіл слів в оригіналі досягнуто досить вірно маленькими проміжками, які підтверджують правдивість мого тлумачення. Додам ще,

що три фінікійські літери Б, Д і Р хоч і подібні одна до другої, однак, різняться тим, що у Д — держак (черешок) трохи коротчий ніж у Р, а у літери Б — держак має легкий загин.

Напис читається ось як:

1. ДАТЕ ЕМУ СЕРЕВРУ БУ ЧАДРОЩ.
2. Дайте йому срібла щоб бути чадородними. (плідними)

Останній слов'янський вираз має потрійне значення, бо „чадородіння" можна вжити для запліднення дитини, народження дитини і продовження роду. Отже, тут пожертвами грошей благали у Пріана допомоги при вищезгаданих обставинах. Про жіноче божество плідності, як наприклад Діану Луціну, тут не можна думати, бо займенник „йому" вжитий для чоловічого роду.

Н А П И С

(Табл. III, число I4)

Момсен, (табл. IV, число 4) показує, що цей напис знайдений на могилах біля Ліцца. Я його читаю ось як:

1. ДАЖІ МАНІА ЛЗА НА ІДІНІ
2. Дай же мені сльози на відхід.

Щоб уникнути непорозуміння я вважаю потрібним додати тут, що у слов'ян, крім звичайного Н є ще й м'яке, наголошене Н. В етрусській абетці вживалося для звичайного твердого Н літеру N, а для м'якого — літеру H. Але в дуже старих написах літера Н визначала також E, подібно до грецької ΕΤΑ. Досвідчені дослідники старих писемних документів досить швидко орієнтуються на підставі контексту про який згук йде в окремій випадку.

Сучасно польська й чеська мова мають окремі літери для твердого й м'якого Н. В українській мові літера Н вимовляється м'яко перед голосівками: Я, Ю, Ђ, І.

(Примітка Др. Е. Классена. В Псковській губернії говорять і тепер замість „Вход" — „входіни", а замість „уход" — „ідіни", згідно з Академічним Словником Великоруської мови. Не зайвим буде підкреслити тут, що древня історія Слов'ян взагалі, а Слов'яно-Русів зокрема тільки тоді цілковито виділиться з конгломерату загальної древньої історії, коли буде складений словник не лише всіх живих ще слов'янських мов, але також і їхніх діалектів та архаїзмів, залишків з древніх часів. Тоді лише можна буде порівняти і санскритську мову зі слов'янською і є досить імовірно, що вона — санскритська мова — виявиться древнеслов'янською, тоб то тою самою, що зберіглася на різних старовинних слов'янських пам'ятках мови.)

Такий словник освітить древню історію світом, якого вже не затьмарять книжні спекулянти, що складають історію народів не для властивої історії, не задля ПРАВДИ, а керуючись тими, чи іншими меркантильними розрахунками.)

КАМІНЬ КУПРИ (Табл. ІУ , ч.І5)

Цей камінь з написом, поданий Момсеном у табл.ХУІІ та згаданий на стор.333 лише кількома словами, знайдений в році 1849 в Пічено, біля Купри. (Купра марітіма). Момсен пише: „пояснення напису досі є неможливим.”

Згідно з моїм читанням, він містить в собі два класичні гекзаметри, в яких з поетичною ніжністю протиставиться при-рабленим спокусам золота – залізо, метал хоч і простіший, але більш корисний. (Примітка перекладача: „Мені здається, що тут відоміть явне глузування слав'ян над мітологією греків; бо як Юпітер був найвищим божеством греків, так Езмень найвищим божеством слав'ян. Я гадаю, що слав'яне хотіли сказати грекам: „Ваш бог повчає як спокушати (золотом), а наш – як обробляти землю, захищатися та одержувати різні вигоди (залізом).”

Юпітер, божество чуже слав'янам, для задоволення своєї при-страсти спокусив золотом Данаю; натомість найвище божество слав'ян, Езмень, дав людині залізо, матеріал більш корисний.

Хто вже має досвід в галузі досвідів старовини, той пого-диться зі мною, що цей напис зроблений 1000 років перед на-шою ерою. Ми маємо тепер – крім єгипетських ієрогліфів – на-писи китайського імператора Ію, деякі написи на скелях Сінаю, та два написи на камені, які можуть суперничати щодо древно-сти з каменем Купри, а само: відомий Кіренський камінь з фі-нікійсько-грецьким бустрофедоном і надмогильний камінь Енея, описаний під числом І , табл.І. Цей напис на надгробнику Енея також є змієподібним і також згадує про найвище божество Русичів – Езменя.

На всіх цих трьох написах на камені ми знаходимо інтро-пункцію трьома крапками, яка ніде більше не зустрічається на новітніх написах, а також багато форм літер, які не зустріча-ються навіть на найстарших монетах македонських царів, ані на монетах, належних грецьким та італійським містам.

Слав'янська абетка напису на надгробнику Енея поміщена мною на таблиці І. Для вигоди читача тут на табл.ІУ, ч.І5 , під самим кменем Купри намальований напис, в оригіналі зі зміїстими звивами зправа наліво, але тут звичайним сучасним порядком зліва направо, а літери, сполучені в оригіналі в мо-нограми, тут розподілені, але їхнє злиття в оригіналі позна-чено дужками нагорі, а внизу позначений крапками йдучий на-зад бустрофедон. Отже я читаю в оригіналі:

1. Данае іма ему, Террегі, ауреа леіем ;
2. Данаю взяв він, тричі-могутній, золотим дощем;
1. А аер аддалес Езмень ертоном лані пучити
2. А руду віддав Езмень, щоб залізом лани здимати (пучіті)

Юпітер називається тут „Тричі-Могутнім”, так як визначали його греки та ромеї. Але тому, що слав'янин не мав для нього відповідного ім'я то замість частинки ТЕР (в слові Террегі) поставлені в оригіналі три паточки (рисочки), тобто цей ви-раз переданий числом 3. Для „золотого дощу” теж вжито латин-ського виразу – „авреа”. Ім'я „ЕРТА” – Земля є оригінальне слав'янське слово, яке часто зустрічається в написах, напр. на табл.У , число 18. Але Землі поклонялися як божеству під назвою АПІІ. А через те у древніх слав'ян, яких греки звали Скитами є два поняття для Землі: фізично, як скиба – ЕРТА, морально, як душа Землі – АПІА.

ОСКІЙСЬКИЙ НАПИС (Табл. ІУ, число І6 а, б)

Я позичаю цей напис, під літерою а, з К. Р. Лерсіуса, Ін-скрипціонес умбрице ет осце, І84І, де він поміщений на табл. XXVII число 44, а потім в передмові до тексту, стор. XI виправлений. Момсен, дев'ять років пізніше, передає той же самий напис на табл. VIII, число 4, але з дивно зміненими формами літер, які я подаю під літерою б. (табл. ІУ). Котра з двох форм є точнішою, можна визначити тільки після порівняння їх з оригіналом. Зрештою, як мені здається, транскрипція Момсена є вірнішою, тому що у нього деякі літери мають прищипочки, відсутні у Лерсіуса. Між тим треба припустити, що переписуючи текст легше можна пропустити щось через недогляд, ніж додати від себе те, що не знаходиться в оригіналі.

Камінь, що зберігається тепер в Музео Боробоніко є приблизно один метр довжиною та знайдений, згідно з Гваріні, в Кастель ді Сангро. Зміст цього напису слав'янською мовою філософськи міркує над нікчемністю та скороминучістю земного життя. Напис читається так:

1. Почо дее, почо свіат?
2. Пошо дії, пошо світ?
1. Еї діво! і пошедл.
2. Подивився й пішов.

Тут треба додати, що у слав'ян є подвійне Т: тверде й м'яке; у племен, які вживають латинську абетку вони передаються як *т' т'*. В спорідненій слав'янській мові санскритській мові є ще більше відтінків цієї літери (згук): да, дха, джа, дзя та інші. В етрусській абетці зовсім нема Д і його заступають частично *θ*, частично Т, які — відповідно з потребою — вимовляються твердо або м'яко. Оскійська абетка має Д, але воно пишеться як повернуте назад латинське Р отже — Я і вимовляється як чисте Д. Але в розглянутім нами напису, в слові Діво, необхідне м'яке Д заступлено, згідно з етрусським звичаєм, літерою Т.

ГНОСТИЧНА КАМЕЯ (Табл. ІУ, число І7)

Малюнок цієї камеї запозичений з Монтфокону, табл. 8І, число 5. Головний бік змальовує стоячого Оріона з головою в проміннях, з канчуком в руці і написом навколо ΜΑΡΘΟΥ. Продовження напису, без малюнку, вміщено на другому боці: ΧΕΡΟΥΒΙ. Коли ці обидва написи читати разом то виходить: Мартовий Херувім або ж: Весняний Херувім. Ця камея не надовить, на мою думку, до того древнього часу, коли ще як в етрусських так і в древнеруських написах М читалося як С, або Ш. Але коли б хто схотів прийняти М в його попереднім значенні, то замість Мартовий довелось б читати Шартовий тобто Шаровий Херувім або Херувім Земної Кулі. Я вважаю, що перше тлумачення як Весняного Херувіма є правильніше, також і тому, що *θ* є тут перекреслене і означає *θ* — Т, хоч перекреслене *θ* і подибується в келтіберських написах.

ГНОСТИЧНА КАМЕЯ (Табл. У, число І8)

Леонард Августінус в 2-ім виданні І694-го року, зробленим Яковом Гроновіусом, на табл. 36 і 37 вмістив малюнок цієї двобічної камеї з блакитного каміння і говорить в

поясненні її на стор. 64 : „ці незрозумілі магичні риси“.

Головний бік каменя, що не має жадного напису, я тут опишу без додатку малюнку.

Бородата, гола людина (фалло еректо) — репрезентуюча силу природи — стоїть і держачи в правій руці жезл і спис, свердлить ним своє стегно. Позаду нього знаходяться подібні до чотирьох крил лібел чотири пальмових листи, розпростерті за допомогою трьох жезлів. Можливо, що вони дійсно мають відобразити крила? Якщо це є так, то я пригадую, що Санхуніатон в першій книзі, розділ 7 малює Хроноса з чотирма крилами на плечах, подібно до малюнків єгипетського Гермеса (Таутоса). Позаду цієї символічної постаті видно хлібний колос з двома листками, як ознака плодючости. В лівій руці він тримає скорпіона і наступає ногами, на яких є маленькі крильця, на змія, що звинений в коло, всередині якого знаходяться саламандер, рак, птиця й пес, символізуючі чотири елементи: вогонь, воду, повітря й землю. Августінус, Троновіус і Ебермаєр ніяк не могли зрозуміти цього, досить ясно промовляючого символічного малюнку.

Ця каменя є дуже подібна до трьох інших, які знаходяться в Торлеї Дактиліотека під числами 351, 352, 353. Отже і ці три вийшли зі слав'янської майстерні.

А тепер я перехожу до тлумачення дев'ятирядкового напису, що знаходиться на зворотній стороні цього блакитного каменя. (дивись число I8 табл. У)

Відомо, що слово Ієгова скорочено гностиками до Іао або Іа; останнє скорочення передає лише першу й останню літери імені Ієгови і заступає тут Альфу й Омегу. Отже нема жадного сумніву, що під словом Іа — розуміється ніхто інший, як Ієгова. Далі ми знаходимо в цьому напису три грецизми, для яких, імовірно, автор не міг знайти відповідного слав'янського виразу. Згадані три грецизми слідуєчі:

1. Анемос — всесвітній дух життя, який подано тут в слав'янозованій формі : Анемой.
2. Ларес — боги, захистники, яким дано тут слав'янське закінчення : „Ларики“.
3. Три-кіреа-делос — тричі справді могутній, що, звичайно, досить важко висловити одним слав'янським словом.

Я читаю цей напис так:

- 1: Ієгова єс матерень Анемой; не меї ларікіі
- 2: Ієгова є всемогутній Дух ; не май божків
1. тілеі еаі Трікіріделіоні; ліконен Ерта все аі !
2. тільки його тричі-справді-могутнього. Бий чолом вся Земля!

Я не можу твердити, що ця пам'ятка належить до доби перед нашою ерою. Але як в самім малюнку так і в напису нема жадних ознак, що слав'яне мали тоді вже будь-яку відомість про християнство.

Про форму деяких літер треба ще сказати, що М з'являється тут у формі Н; властиве ж Н вживається як латинське N. Але якщо літера є перекреслена навпаки, з лівої ножки знизу, вгору до правої ноги И И то вона значить С, тільки покладене поземно $\text{S} = \text{И}$; через те в цілому напису не зустрічаємо ані М, ані С .

СТАТУЯ ВЕНЕРИ (Табл.У ,число 19)

Як Демпстер в „Етрурія регалі“, табл.ХУІ, так і Горі в „Антиквітатес етрусце“, табл.І число 6 подають образ цієї чудово вирізьбленої мусяжкової фігури, один фут і три дюйми заввишки. Вони називають її Помоною. До того спричинилося, імовірно, те яблуко, яке вона держить в правій руці, призначене їй Парісом; бо фігура досить ясно являє собою богиню любови.

Позаду, на її одязі знаходиться етрусський напис, який не є однаковим в обох малюнках. У Горі на кінці напису знаходиться літера І, якої бракує у Демпстера. Але тому, що копія Горі знята 47 років пізніше за малюнок Демпстера, то я взяв копію Горі для тлумачення, припускаючи, що пізніше видання зроблено більш докладно. Читаючи зправа наліво маємо:

1. Мі велерещ , — іатві ділай.
2. Мене велеріч, — дітей роби.

СТАТУЯ ЛІСОВОГО БОГА СІЛЬВАНА (Табл.У ,число 20)

Демпстер ,табл.ХУІУ і Горі ,табл.ІУ,число 5 однаково передають малюнок цієї статуї і напису, що знаходиться на плачу за правою ногою. Згідно зі змістом напису фігура змальовує охоронця лісів „Сільвана“ ,але в приємному вигляді генія, а не в тих огидних постатях рогатих, як звичайно малюють його ромеї, порівнюючи його з Паном і навіть змішуючи їх. Металічне сполучення під ногами фігури, здається, було призначено для зручнішого прикріплення її на п'єдесталі. В першому рядку напису подана властивість цього божества, в другому — присвята. Я читаю:

1. Ті на гурце раму дал ветіа. Табі, Сельване!
2. Ти на горах деревам дав віти. Тобі, Сільване! (присвята)

ХЛОПЧИК З ГУСЕМ (Табл.У ,число 21)

Фігура є 32 дюйми заввишки; вона зображає голого гетського хлопчика з гусем в руках. Ця фігура знайдена в 1746-ім році в Тосканських володіннях і з музею Корраціано перейшла до кабінету в Ляйдені, де Янсен в списку етрусських написів опублікував його під числом 33.

Протягом ста років, з часу знахідки її, дуже багаті розмови було про цю статуїку, яка дуже відома антикваріям, але жодний з них не дав нам вистарчаючого тлумачення напису. Значно зменшений малюнок її запозичений мною з Крейцерс Сімболік, табл.49 а. На правій нозі хлопчика знаходиться напис, взятий мною у Янсена, тому що він віддав цей напис дуже докладно. Він складається з двох гексаметрів і читається так:

1. Бело гас вея нагнала; до волі дасе Альпану;
 2. Білого гуся буря загнала. Він віддається волі Всевишнього.
1. Пенате! голен ГЕТА туді нес толе надеіс
 2. Пенати! голий ГЕТ сюди ніс його стільки сподіваючись.

Цією назвою „ГЕТ“ підтверджується моє припущення, що Етруски були Руські ГЕТИ і Етрурія мала назву у Греків : „Етерусія“ (Гетська Русь). Дивись Каролум Стефанум, ст.1047.

Слав'янське ім'я бога „АЛПАН”, яке зустрічаємо тут, дає підставу до слідуєчого висновку: АЛ — означає бог (Алла) і ПАН — господар, отже разом це значить Господь-Бог. Ми знаходимо слово Алл як назву бога спочатку у жидів, потім у арабів, Персів, Турків і Маврів як Алла. В Месопотамії це Елла.

Г Е Н І Й (Табл. У , число 22)

Ця фігура, що змальовує добродійного генія з жертвним келехом в руці, знаходиться у Демпстера на табл. XXIV, а у Горі на табл. XVI, число 13. Напис читається так:

1. Его чєра задоволит себеіа.
2. Його чєра задоволить тебе.

В першій слові „Его” літера І заміняє літеру Г, якої нема в етрусській абетці. Це трапляється часто, ось наприклад як в табл. У, число 21, де слово Гас (гусь) написано IAM (М тут С)

ДВІ, ПРИСВЯЧЕНІ ПРИАМУ, ГЕРМОВІ КОЛОНИ (Табл. У. ч. 23, 24)

Малюнки цих обох, присвячених Приаму гермів, взяті мною з Горі табл. IX ч. 3 і 4. Двохрядковий напис першого я читаю:

1. Дарі еті земіа любі.
2. Дари ці земля любить.

Напис на другій колоні є:

1. Чіа патя яллава ,копішеі.
2. Чіа жінка ялова, заплідній.

Вираз в оригіналі „копішеі” від „копишитися” вже застарів і визначає велике розмноження. („Копичитися” в українській мові означає теж „нагромаджуватися” М.С) . Літера, що має форму латинського КЮ є, без сумніву, П, а вертикально перекреслене П є К, що ми бачимо в напису число 30, табл. VII. в слові „такі”. Слова „Патс” — чоловік, муж і „Пате” — жінка, дружина зберіглися тільки в литовській мові. Ці слова подібні до санскритського „Патір”.

ВИГНАННЯ БІСІВ (Табл. VI, число 25)

Горі подає на табл. 44, число 2 мармуровий сакрофаг, на якому змальовано вигнання бісів, але тлумачить його незадовільно. Сцена змальовує заклинання злих духів та вигнання їх з тіла біснуватої жінки в тіло принесеної тварини. Жрец, який виконує цю дію каже, в оригіналі:

1. Евтїте бесі, еє кусієіале.
2. З'являйтеся біси, її спокусники.

В числі 26 слово Явтїте є рівнозначним з Евтїте, тому що слав'янське А і Я вимовляються як Е або Є, якщо А слідує за твердими приголосними, а Я не має на собі наголошення.

ВИГНАННЯ БІСІВ (Табл. VI, число 26)

Подібна до попередньої посудина для попїлу намальована у Горі на тій же табл. 44 під числом I та належить також до вигнання бісів з біснуватого чоловіка, але під згуки музики. Відомо, що в Італії люди, які ужалені тарантулом, скаженіють. Лікувати їх можна лише танцювальною музикою.

Напис відрізняється від попереднього небагато:

1. Явтіті бесі ево, какіе імал.
2. З'являйтеся біси його, які він мав.

ДВОБІЙ ГЛАДІАТОРІВ (Табл. VII , число 27)

Малюнок взятий з „Тішбайнс Енгравінгс". Після докладної критики дотеперішніх тлумачень напису Волянський читає так:

1. Озм , пщрі жром , тож он ніщ памятохщен , або після вставлення голосівок:
1. О земь, печері жаром! тоже он ніщі памятохіщен
2. О землю з ним! спалити печерним огнем. Він теж злопам'ятливий злидар (жебрак).

Коли прийняти до уваги, що на древніх слав'янських написах літера Ч (червь) була подібною до латинського F, то та літера Е з продовженим держакком може бути прията за слав'янське H, поставлене в вертикальну позицію Ш - F.

Цей печерою тут треба розуміти могилу, в яку ставили древні слав'яни попіл спалених мерців.

СЛАВ'ЯНСЬКИЙ ГЕРКУЛЕС (Табл. VII, число 28)

У Момсена ця пам'ятка змальована на табл. XII, число 35 і описана на сторінці 190. Це куля з випаленої глини на п'єдесталі з написом. Де вона знайдена — невідомо, а тепер вона знаходиться в колекції „де Мініціс" в Фермо. З обох боків кулі намальована червоною фарбою дубина (дрючок) (клава). Напис на п'єдесталі читається — грецькими літерами — так:

1. ΓΕΡΕΚΛΕΟΣ ΖΚΛΑΒΕΝΣΙΙ
2. Геркулесові слав'янському.

Здається, що на цій пам'ятці знаходиться найстарша згадка імені слав'ян.

НАПИСИ НА НАДГРОБКАХ (29-36, 43-46)

На сакрофагах або сховищах попілу руських ГЕТІВ, як я вже раніш назвав Етрусків, і в якій думці я не маю жадного сумніву, треба взагалі відмітити: ці написи тільки тоді мають відношення до померлого, коли на сакрофазі нема жадного історичного малюнку, ось як наприклад на числі 25 та 26 , табл. VI. Де ж такий малюнок є, там не згадується ані словом про покійника. Багато з історичних малюнків (скульптур) виявляють високий розвиток мистецтва в Етрурії, так що навіть такий глибокодумний знавець як Вінкельман визнає (дивись книга 3, відділ I § 10) що мистецтва знаходилися в Етрурії на високій степені досконалости вже тоді, коли Греки ще не мали нічого подібного в цих галузях культури.

НАПИС НА НАДГРОВКУ ХЛОПЧИКА (Табл. VII, число 29)

У Горі , табл. 53 напис читається так:

1. Бел детіна, Бел презнаціал.
2. Білобог, дитино, Білобог назначив. (твою смерть М.С.)

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл.УІІ,число 30)

Також у Горі,табл.53. Покійниця,якої прах знаходиться в цім сакрофазі,була — як здається — глибоко ображена якимсь Латином.Можливо,що це була дружина,яку її улюблений з Лациуму несовісно покинув і тому вона вистраждала собі передчасну смерть... бо напис голосить слідує:

1. Фаніа едінеі сціріа. Латініал такі ні іас.
2. Смерть єдина щира. Латинян таким не є.

Ф Фанія,богиня смерти ,або сама смерть,направду є найвірніший приятель людини,що звільняє її нарешті від усіх страждань.Так визнали мудреці всіх століть і це повторює цей замогильний голос протягом двох з половиною тисяч літ.

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл. УІІ ,число 31)

У Горі,табл.52. Цей напис ,здається ,неповний,бо якщо б вкінці першого рядку дійсно ще залишалось порожнє місце,так як воно тепер є ,то не треба було б переносити кінцеве слово до другого рядка. Тому то в першім рядку мусить бракувати слово.Можливо,що тут стояло: любов,обов'язок або рука?

Тоді можна було б читати:

1. Ларєі дітелнеі долг чіні.
2. Царєві дитячий довг вчинив.

НАПИС НА НАДГРОБКУ НЕМОВЛЯТИ (Табл.УІІ,ч.32)

У Горі , табл. 53 цей напис читається так:

1. Бел,детіна,колоданіал.
2. Білобог,дитинко,тебе закував в колодки.

БЕЛ був найвищий бог неба у Вавилоні та Асирії.У Слав'ян це Білобог,що означає доброго,білого бога.

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл.УІІ ,ч.33)

У Горі на табл. 53.Він поміщений на віку сховища попелу.

1. Еі седе великої селла Апіі яс.
2. Їй сидіти за великим сидінням (кріслом) Апіі. (Землі)

НАПИС НА НАДГРОБКУ ДИТИНИ (Табл.УІІ,ч.34)

Цей нижній напис (в Ляйденськiм Музеї,у Янсена ,табл.І ч.12) знаходиться на віку сховища попелу,знайденого біля Кортони.Він читається так:

1. Ліео,діте,ліео . Але веніал за то.
2. Лихо дитино,лихо.Але вінець за те.

Слав'янське слово „літо",чеське „літо",словацьке „люто" означають тут тугу,горе,скорботу й жаль.

НАДГРОБНИЙ НАПИС (Табл.УІІІ ,число 35)

У Горі,табл.53 я читаю напис так:

1. = Өаніа нагабан ,раю веял .
2. Танією доторкнутий до раю полетів.
Нагабан від нагинати.Танія - богиня смерти.

НАДГРОБНИЙ НАПИС НІМОВЛЯТИ (Табл.УІІІ,ч.36)

У Горі ,табл.52 я читаю його так:

1. Леж детіна,леж;запоріаю.
2. Лежи дитино,лежи,зачиняю.

Цей напис є бустрофедон,бо рядок вкінці завертається,як це видно з діагональної риси в П,яка в порівнянні з такою ж літерою в першій рядку написана в протилежний бік.А через те останню літеру цього напису треба читати як І а не Л.

ЖЕРТОВНИЙ КИНДЖАЛ (Табл.УІІІ ,число 37)

Малюнок цієї достопамятної зброї,в справжньому розмірі,я знайшов у ілюстрованім часопису з Ляйпцігу від 6-го лютого 1846-го року,стор. 92. Його недовго перед тим знайшли в Семигородській окрузі,біля Форди,древнього Саліна Ромеїв і придбали для вітчизняного музею.В згаданім часопису цю зброю помилково названо цвяхом,що є нісенітницею,бо молоток розбив би крила сфінксу.А тому я припускаю що це є жертвовний кинджал для заколювання тварин (а можливо й людей?), які були приношені в жертву Чорнобогові - принципіві Зла, Аріману.Тому то ми й бачимо його прикрашеним суворим символом Сфінксу. Напис читається так:

1. Часа - часа течет через Аріман.
2. Через віки-віків протікає Аріман.

На грудях у Сфінкса ми бачимо таємничий символ Буддизму, що зветься „СВАРГА“,який складається з перегнутого хреста з крючками на кінцях,так як ми зустрічаємо майже завжди на прибалтійських „брактеатах“ язичників-слав'ян.Литовський історичний дослідник Нарбут довів,що у древніх литовців,які жили вздовж Балтійського моря був поширений культ Буддизму. Золоті амулети,що знаходяться в Копенгаськім музею і в інших подібних місцях,з котрих 80 екземплярів пояснені мною в „Листах про слав'янські древності“,імовірно потрапили в Данію як здобич зі зруйнованих храмів під час нападу Данців на слав'янсько-венедські землі.Мікреліус,в своїм творі : „Древне Помор'я“,том І ,ст.163 пише про руїну Данцями храму,присвяченого Святовиду, про грабунок з нього скарбів: „Як і те,що поміж скарбами такого ідола знаходилось багато позолочених жетонів та інших присвячень,надісланих чужими володарями,і між іншим Свенном Оттоном,Королем Данським і Местибосом (Мстивий),князем Бодричів і Вендів.

БРАКТЕАТИ число 38 і 39 ,табл.УІІІ

Знайдені в році 1850-ім в маєтку Вапно,біля міста Голанча в Познані,в горбі насипанім над могилою.Великий брактеат змальовує ,як звичайно,голову,що символізує вершника на тварині,яка має бути конем чи волон.Але маленький брактеат,з подібним же малюнком,дуже важливий завдяки написові,що

визначає ім'я вершника як Собота, отже бога вогня, культ якого був у Сілезії, на горі того ж самого імені, яка нині має назву „Цобтен“. Там заховався й по цей час звичай вогнепоклонників: щорічно, в ніч на Іванів День, запалюють вони вогні як на верхівці цієї гори „Соботка“, так і на верхівлях інших сусідніх узгір'їв. Цілком ясний доказ, що в Сілезії існувало вогнепоклонство в добу язичества. На цьому достопам'ятному амулеті ім'я СОБОТ, або ліпше сказати перші чотири літери намальовані вендськими рунами, остання ж літера є оскійське Т.

ГНОСТИЧНА КАМЕЯ (Табл. УІІІ, число 40)

Малюнок цієї двобічної камеї з магнітного каменю запозичений мною з Горлеї Дактиліотеки, ч. 326, 327.

Богиня ночі „Луна“ (місяць) каже до Оріє^{на}, який стоїть перед нею і є готовий до сходу, слідуєчі слова, написані на зворотнім боці:

1. Я е ніочо — очоін ея .
2. Я е ніч, очуняй іі.

ВИПРАВЛЕННЯ (Табл. УІІІ, число 41 а, б, ц, д, е.)

а. На жертвній чаші, в мітологічній галереї Мілліна, табл. ІІ9, ч. 422 запозичений ним від Ланці, Саджіо, ІІ, XII ч. 6, слово „Лосна“ поставлене біля Діани, відчитано ним як „Луна“ Це є помилка. Тут іде про „Ложну“, „Положну“, ту що допомагає при пологах — Діана людина.

б. Пояснення жертвній чаші з Муз. Пію Клем. ІУ, В І, яку той же Міллін змальовує на табл. 71, ч. 222 містить в собі дві помилки. Фігура з поставленим поруч неї ім'ям МУРАН не є парка, бо нема парки з таким ім'ям. Другу літеру треба читати по етруськи як О і тоді маємо МОРАНА — слав'янську богиню царства мерців, подібно до Прозепіни.

ц. Крилатий хлопець з зав'язаними очима, вміщений на держаку тієї ж чаші є амур і напис над ним треба читати:

1. Аніол чулости
2. Ангол почуття

д. Ім'я Аполона завжди помилково читають як Апулу, але в етрусській абетці У визначає О отже треба вимовляти Аполо.

е. Також помилково читають ім'я Поллукс. Стояча за Л перекреслена рисочка уявляє з себе не Т а перекреслене слав'янське Л, повернуте ж К є тут літера Ч (червь). Отже це слово треба читати : „Получей“, що визначає долю, призначення, „рок“.

НАПИС В ГРОТІ (Табл. УІІІ, число 42)

Демпстер вмістив на табл. 92 три стінних написи, знайдені в гроті, відкритім в 1690 році і незабаром після того засипанім. Напис на першій стіні не повний. На другій стіні вміщена половина греко-етрусської абетки, в якій подібуються і Д і О, отже вони належать пізнішому періодові. На третій стіні жадного напису не було, а на четвертій знаходилося кілька слів, які я тлумачу як слід:

1. Міла лале, моя краса.
2. Люба ляля, моя краса.

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл. IX , число 43)

Цей дворядковий напис червоною фарбою на вапняковім сакрофазі знайдений в горі Альцініо і опублікований Янсенем під ч.28 порівнює труднощі життя з багаттям:

1. Ярно ту , ярно толе, еще і яра надалі.
2. Гаряче тут, гаряче так, а ще й жару додають.

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл. IX , число 44)

Той же Янсен повідомляє про запозичений ним із Музею в Ляйдені під ч.26 напис, вміщений на вапняковім сакрофазі, знайдений на тій же горі Альціно. Напис цей, над котрим поставлено число XI, відрізняється від інших особливо тим, що всі його літери, подібно до санскриту, начеб то висять на лінії, поземно проведеній понад ними.

Згідно з моїм здогадом сакрофаг цей містив в собі попіл етрусського царя АТРІЯ, який, в списку Героніма Барді, був XI (одинадцятим) царем, чому й відповідає число XI, що стоїть над рядком. Імовірно, що ім'я царя Атрій є ніщо інше як переклад ромейськими істориками слав'янського імені Чорний латинською мовою. У південних слов'ян існував древній княжий рід Чорний, останній нащадок якого був страчений Туреччиною в 1817 -ім році. Напис читається так:

1. Ларт Ян Чарний вет'ял .
2. Цар Іван Чорний станув ветхим (постарів, занепав)

Згідно з історією цей цар царював 27 років приблизно біля 836 року перед нашою ерою.

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл. IX, число 45)

У Горі, табл.53 , на передній стороні сакрофага стоїть:

1. Ларфія дочері сабатіне .
2. Царя дочка сабатинська.

Поміж володіннями Етрусків знаходилася також і земля - королівство Сабатія.

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл IX , число 46)

Цей червоний напис на сакрофазі з гори Альцініо згаданий у Янсена під ч.І. Я не припускаю, що це є могила Косвкого царя Масіка, який брав участь в Троянській війні, тому що самий напис здається на кілька століть молодшим. Але му- сить бути так, що потім в слав'янсько-італійських володін- нях Етрусків був король того ж самого імені, не дивлячись на те, що літописці мовчать про це. Я читаю напис так:

1. Ларті Мація свеітлесі
2. Царя Матфія світлішого

Можливо, що це попіл того царя Мецени, який жив за 40 років до відомого римського Мецена (та), якого слав'янське ім'я Матфій златинизовано на Мецена(са) .

НАПИС (Табл. IX, число 47)

Демпстер подає на табл. 70 групу з 18 осіб, яка уявляє собою битву духів у повітрі. Напис хоч і складається з етрусських літер, але він древньо-латинський і читати його треба справа наліво, ос він:

1. Дівіні асертунт сабініс . (має бути асерунт)
2. Боги допомагають Сабініянам.

Ми пригадуємо при цій нагоді древній міт, згідно з яким духи сприяли Сабініянам в битві з хмар; подібно до цього було створено і міт про битву Гунів.

Цей короткий напис потрібний для моєї мети тому, що в нім зустрічається в слові Сабініс горизонтально перекреслене Θ , або руська еіта, яка заступала іюді і значення літери Б. Тому вона має аналогію з древнім слав'янським Б, яке мало форму квадрату, перекресленого посередині горизонтально Ξ . Цю форму літери Б ми знаходимо майже в усіх написах на посудинах з храму Таврійської Діани а також на дохристиянських литовських пам'ятках (Напр. Нарбут, Історія Литви, част. I, табл. I, число I). Також фігура Етрусського воєва (число 51) в слові Цербер має ту саму квадратову форму літери Б. (Примітка перекладача. З цього факту ми можемо зробити висновок, що Ремеї до винаходу своєї власної абетки позичали літери з етрусської, тобто слав'янської абетки.)

НА ПИС (Табл. IX, число 48)

Під ім'ям Церери Демпстер подає на 93 табл. жіночу по-стать, яка тримає в правій руці глибоку жертвну чашу, а лівою притримує свій одяг. Напис читається так:

1. Лепідеє лееш Іовее вішесі од орла солеіті.
2. Ліпше ллеш Юпітерові, вишому за сонечного орла.

Етрусське Р має вигляд трикутника ∇ , коли ж стоїть округлене латинське R його треба читати як D.

НАПИС НА ЖЕРТОВНИМ КАМЕНІ (Табл. IX, ч. 49)

Цей напис, згідно з Момсенем на табл. VIII, число 12 є описаним на стор. 176 і тлумаченим ним як „Матріс фізіце“, знайдено в 1750 році і привезено до Неаполю, де він невідомо куди загубився. Я читаю його так:

1. Ту мамає поресь рашівю требете
2. Тут мати часу (пора, доба) жертви требує.

ЖЕРТОВНИК (Табл. IX, число 50 а - е)

Я маю два ^{не}цілковито подібних один до другого відбитки цього надзвичайного жертвника. Перший є вміщений у Демпстера, табл. 46, стор. 310 і подає жертвник з двох боків, так що можна бачити групу з п'яти осіб. Малюнок, як здається, є вірним. Другий малюнок, в меншій розмірі, знайшов я в ч. 139 Дайпцігського Ілюстрованого часопису з 1846-го року, на ст. 140, який імовірно знятий з іншого взірця, через те він різниться від малюнку Демпстера. Обмежуємося на напис:

1. Здаблаіче ,зеламі еа; небу ярен дар перашій міл
2. Прикрашуйте його зіллям; небу яровий подарунок перший є любим.

ЕТРУСЬКИЙ ВОЯК (Табл.Х,число 51)

Оригінал цієї дуже відомої та часто описаної фігури знаходиться в Музею в Лейдені. Багато спроб тлумачення напису на цій фігурі були невдалими.

Цей вояк руських Гетів (Гет-русків) стиснув кулаки, готовий до бою, і каже зухвало:

1. Даву Цербера;меня за то руче!
2. Задавлю Цербера;я за те ручу!

(Знавцям слав'янських мов відомо, що Кроати й Венди вживають замість Я — „мене" або „меня".)

Варто особливої уваги слав'янське квадратове Б, з горизонтальним перекресленням Ξ . З цієї літери повстало потім латинське В через заокруглення кутів.

СТАТУЯ АПОЛОНА (Табл.Х ,число 52)

Із Горі: Антіквітатес Етрусце, табл.У, ч.6 я позицаю малюнок цієї статуї Аполона, з лаврами на голові і намистом на шиї, подібним до древньої „гривни". Напис є такий:

1. Мі велереч в бѣлопеве; паріті мої фасті
2. Мене величай в славі ; поважай мої закони
1. радовері моїх рочечь очен села
2. довірйяї моїм речникам (оракулам) дуже сильним.

ПЕС, ГРІФ І ХИМЕРА (Табл. Х,число 53 і 54)

Малюнок цей знайдений в 1720 році біля Кортони і знаходиться тепер в Лейденському Музею. Я читаю напис так:

1. Ті наш кобіл .
2. Ти наш кобель (пес, собака).

ЛЮДИ Й ТВАРИНИ (Табл.Х ,число 55)

У Демпстера в Етрурія Регалі, книга III, табл.77 і 78 є намальована велика срібна ваза з двома ручками і приналежним до неї полумиском. На обох посудинах намальовано багато вершників і піхотинців а також різних тварин та пастухів зі псами. Імовірно це має зображати полювання? Напис є:

1. Полікаш нас! Полікаш нас!
2. Пожираш нас! Пожираш нас ! (Проковтуєш нас!)

НАПИС НА НАДГРОБКУ (Табл. Х ,число 56)

Прозначено у Янсена з табл. 22. Я читаю його так:

1. Чаінеі
2. Чаїніе — сподівання. Коли ж поділити слово:
1. Чаї неі
2. Чекай на неі. (Можливо, що дружина померлого обіцяє йому скоро зустріч в небі?)

2.
 ΕΦΕΙΠΕ: ΤΑΥΤΑ ΚΑΙ ΤΑΥΤΑ
 ΚΑΙ ΤΑΥΤΑ ΚΑΙ ΤΑΥΤΑ

3. VHHJHP ZAMAK ZHP NIZETN NKVZAZIOZTEI EFEDERZACKN NHTER N KATM N PNDN

5.
 ΗΡΑΙΟΤ: ΑΚΑ
 ΜΕΡΚΑΤΕΝ
 ΖΑΚΝ: ΔΥΚΕ
 ΕΒ: ΝΗΙΝ: ΑΟΕ
 ΖΑΒΗΡΖΗΗ

- a. ΑΝΙ ΘΟΥΕΡΡΙ ΘΟΥΗΡΡΙ,
ΕΙ ΦΕΝΕ ΕΧΑΝ ΝΕΒΙ,
ΝΕΧΕΙ, ΜΕ ΧΕΛΑ ΜΘΙΙ.
- b. ΒΘΑΜΥ ΘΩΘΘΗΝ.
- c. ΑΜΦΟΝΥ ΘΜΕ WΑΙΑVIA.
- d. ΕΡΦ ΜΙΕΝΕ ΙΝΟΜ.
Ι ΦΣΕ ΙΝΝΕΜ ΜΛΛΟΝ ΕΡΦ.
- e. ΕΘ ΙΘΟΥΝΝΑ.
- z. ΟΥΝΙ ΟΥΡΑΕΝ ΠΕΣΕΧ
ΝΜΝΕ ΦΙΧ.

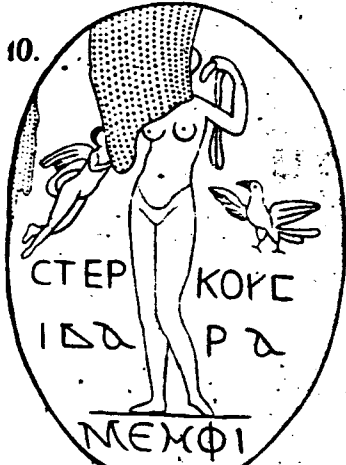
- 7. ΦΑΛΛΑΜΟΛΔΑΚΙΑΣ
- 8. ΕΤ ΘΕΤΟ ΑΒΙ ΙΜΟΥΑΣ
- 9. ΕΒΗΤΑΓΕΝΕ

6.

ΛΟ ΠΩΤΣΟΛ
 ΕΩΜΕΙΝΚΑ ΠΙΔΙΤ
 ΜΑΧΕΡΗΛΙΟΚΑΚΕΙΤΣΕΑ
 ΑΛΕΣΟΤΒΡΑΤΩΜΜΕΙΑΙΑΝΑ

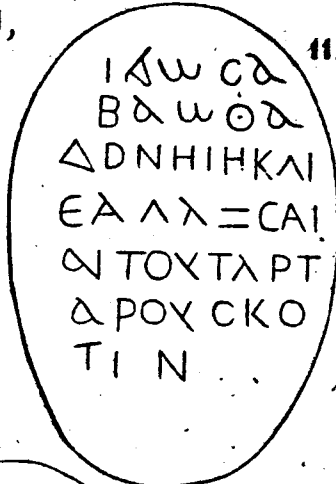
ΠΩΤ ΣΟΛΛΟ ΙΩΜ· Σ ΟΡΟΕΩ· ΜΕΙΝΚ' ΑΠΙ ΔΙΤΩ Μ·
 ΚΑΤΑΣ ΛΕΙΚΕΙ ΤΚΩΜ' ΑΧΕΡ' ΗΛΙΟ ΚΑΚ ΕΙΤ ΣΕΑ.
 ΑΛΕΣΟΤ' ΒΡΑΤΩ, ΜΜΕΙΑ ΙΑΝΑ.

10.

ΙΔΩ, ΣΑΒΑΩΘ, ΔΔΝΗΙ,
Η! ΚΑΙ ΕΑ ΛΑΙΙΣΑ, ΙΩΤ
ΟΥ ΤΑΡΤΑΡΟΥΣΚΟ ΤΙΝ.

11.

12.

ΣΤΕΡ^{ελα} ΚΟΥΠΙΔΔ
ΡΑ^{ηιτ} ΜΕΧΦΙ.

8 ΝΕ ΒΕ ΜΨΕ Ο ΖΥ Ν ΜΨΣ ΕΕΒ

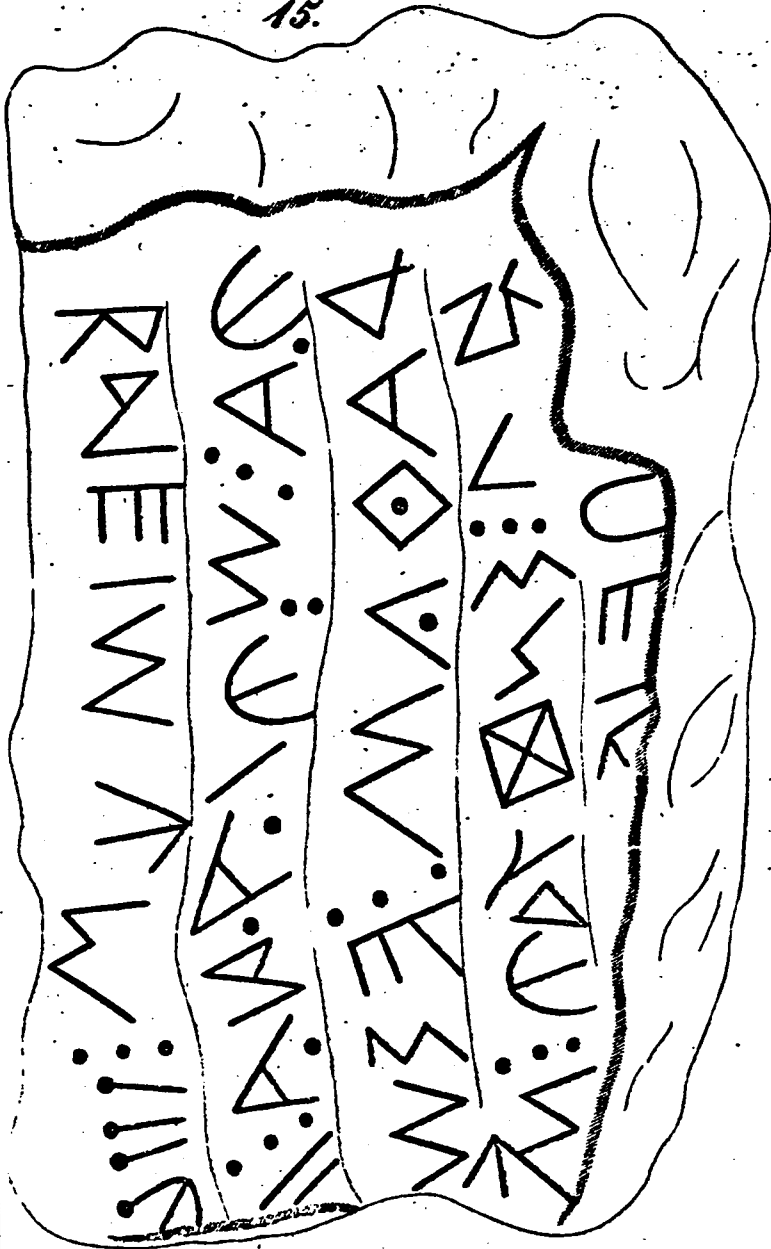
14.

ΔΑΙΤΙΜΑΧΙΛΙΑΝΑΙΔΙΧΙ
ΙΧΙΔΙ ΝΑ ΝΤΥ. ΒΙΧΧΩ. ΙΙΝΔ
ΔΑΙΧΙ.

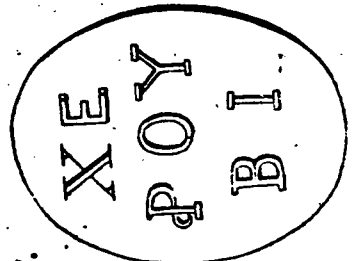
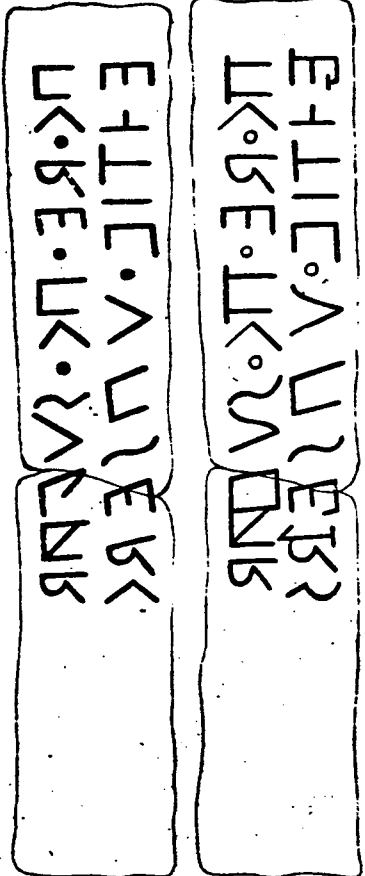
13.

9 9 9 19 9999 9 9 19

15.

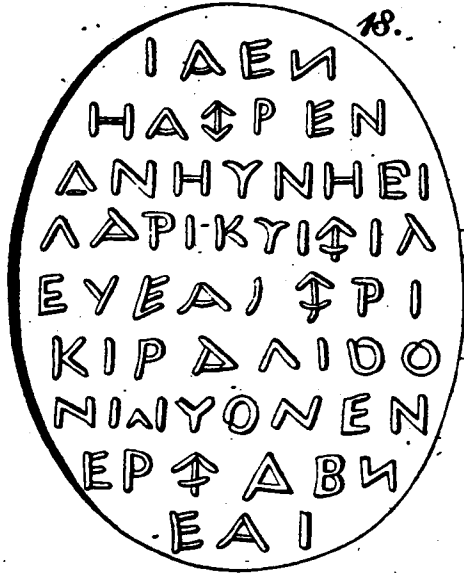
а. 16. в.

ad 15.

РѦЕ ІW АW:ІІІС:АWА ІСѦ:
 Danae ima ěmu, Terregi, aurea lejem,
 Danae ima emu terregi aurea lejem;
 А.СР А.ОАМ:ЕЗWАВ:СДТ.О.І.З:А.Н. П.І.А.

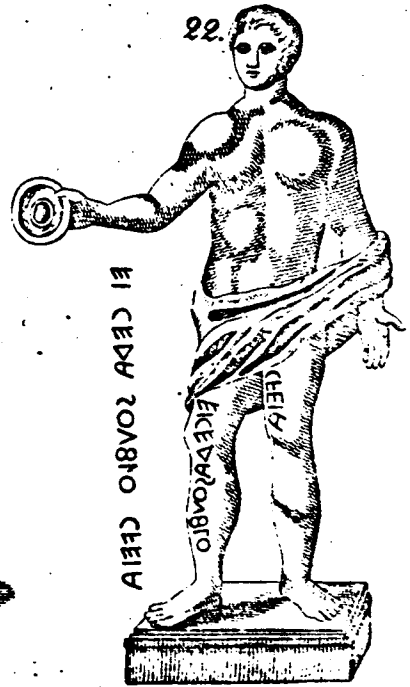
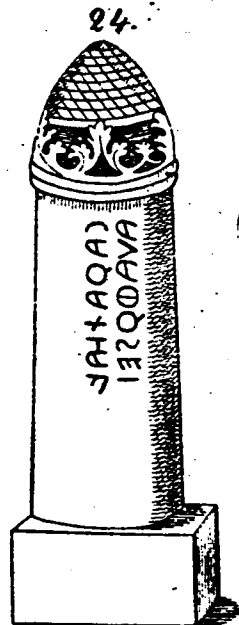
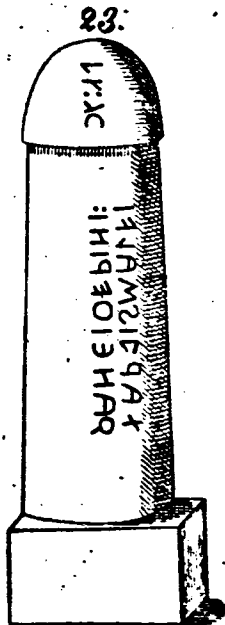
a ær addales, Es men, értonom, lanÿ puczÿtie.
 а эр аддалес Эзменъ Эртоном лане пучÿти.

IA EI HA↑PEN ANHY,N HEI
 ΛARIKYI †ILEY EAI †PIKIPΔΛIOONI,
 ΛITONEN EP†A BVEAI.

ad 21.

MAOJ8Y0JAN8A H08·MAIJE
 AIA N·VENE↑E·CEN·CEN·E·JLANE·V·AIA
 MIEJANEJ↑·MEHIOV↑:AIEJ·CEN·E·JLANE·V·AIA

IYAMZ IE QAX
 I:HIQ 3013 HAR

AVAYAHARQ AD
 IYQO

25.

26.

27.

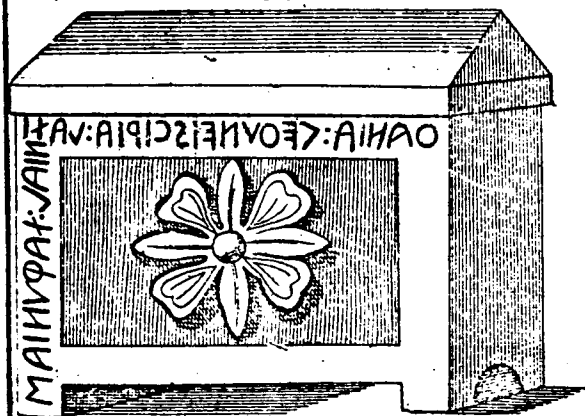

ΟΥΜΓΕΡΥΙΧΟΜΤΟΥΟΙΝΝΕΠΑΜΑΤΟΧΕΕΝ
 озмщрыжром тожон нищ памятохщен.

29.

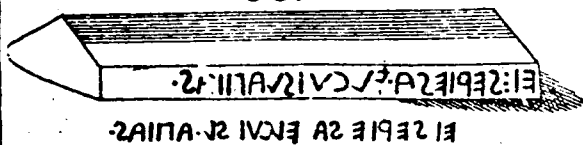

30.

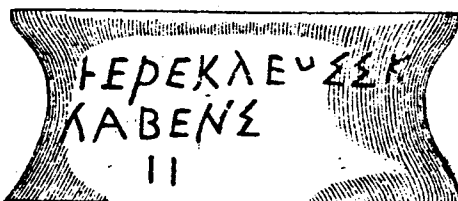
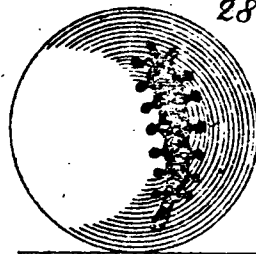
ΑΙΡΑΙΣ ΙΕΝΝΟΘΣ ΑΙΝΑΟ
 ΠΑΤΗΝΑ ΤΑΥΗ ΑΙ

33.

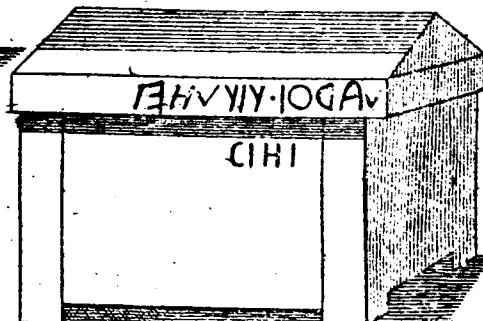

ΕΙΣ ΕΠΙΕΣΤΑΤΑΙΣ ΑΙΣ
 ΕΙΣ ΕΠΙΕΣΤΑΤΑΙΣ ΑΙΣ

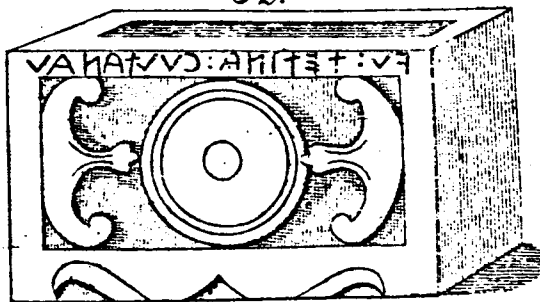
28.

31.

32.

ΑΙΣ ΕΠΙΕΣΤΑΤΑΙΣ ΑΙΣ
 ΑΙΣ ΕΠΙΕΣΤΑΤΑΙΣ ΑΙΣ

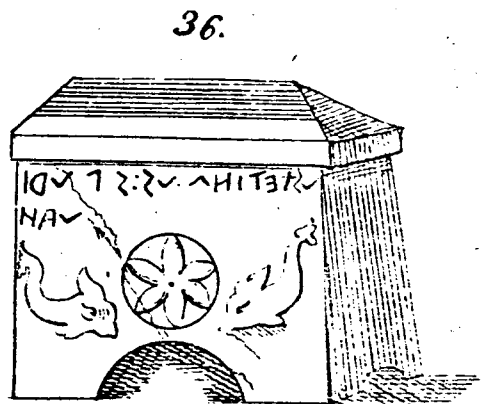
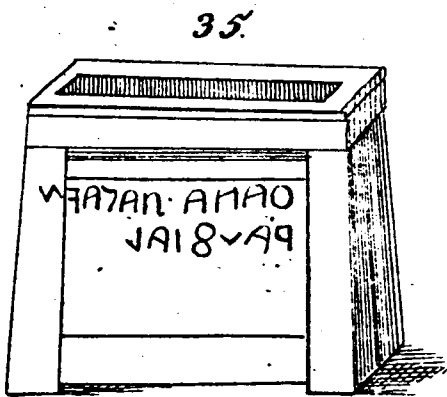
- 41.
- a. ΛΟΣΝΑ
 - β. ΜΑΡΩ
 - γ. ΙΑΕΝΑ ΟΣΥΝΙΟ
 - δ. ΛΛΥΤΑ
 - ε. ΕΥΚΕ

42.

... ΜΙΝΑΙΟΝ
ΜΑΚΑΜ

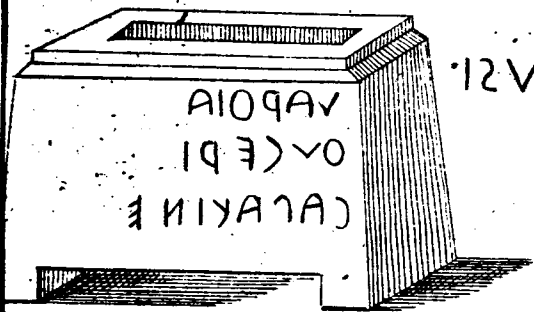
ΠΑΡΙΑΝ ΕΡΕΤΕΛΕΤΑΜΛΑΜΛ

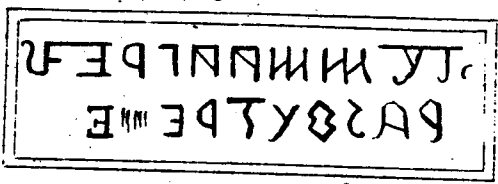
43.
ADNO·A·ONYLE
REK·V·AD·NOVA
ORN·AM·PO·V·I·AD·INI

44.
~~JATYET:IN:YD:Y~~

48.
NIDF:EK:M:IVKE:8:IPM:VO:V:IA:MA:IOI

46.
J·A·P·O·I·M·A·C·I·A·:·S·Y·E·I·V·S·I·

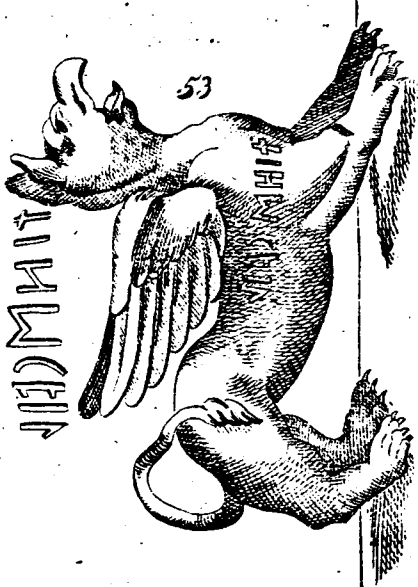
50c
M·H·A·N·U·D·N·O·A·D·R·A·C·V·V·A·I·C·I·A·V·

50d
M·I·H·A·N·U·D·N·O·A·D·R·A·C·M·V·A·I·C·I·A·V·

50e
M·C·A·D·I·D·A·O·I·D·A·N·I·A·I·M·A·S·I·A·V·

WMI:8DABDWMXDKKAKKCKN
 AN>>>KXKXKXKXKXKXKX
 WMI:8DABDWMXDKKAKKCKN

IIIMHIT

ud. 54.

VITMHT

EHIA

MAMAKIM MAMAKIM

OY CEDDED MEKYS LY DACE

ЖЕРТОВНІ ПОСУДИНИ ХРАМУ
ТАВРІЙСЬКОЇ ДІАНИ

ОПИСАНІ, З ТЛУМАЧЕННЯМ ЇХНІХ
СЛАВ'ЯНСЬКИХ НАПИСІВ

Т. фон ВОЛАНЬСКИМ

Частина Перша
Табл. I-IX

Г н е з е н
1854
Видавництво Ланге

Видавництво „МЛИН”
Лондон - Гага
1975

ЙОГО ВИСОКОСТІ ПРАВЛЯЧОМУ ГЕРЦОГОВІ

Е Р Н С Т У

В САКСОНІЇ-КОБУРГ' - ГОТА

З пошаною присвячує

Автор.

Найсвітліший Герцого!

Ваша Високість посідають у Вашому Кабінеті Мистецтва в Гота виняткові речі, якими можуть похвалитися лише небагато збірок мистецтва. Це є так звані Посудини Мейнінгену, які тепер витягнені мною з оточуючої їх темряви сивої давнини на денне світло та пояснені мною.

Проминуло дві тисячі літ з того часу коли вони, походючи зі скито-слав'янських майстерень, надсилали вгору, в Храмі Таврії, їхній фіміам до пануючих тоді над світом богів.

Давно вже розвіяний вітрами кожний слід славнозвісної святині, до якої вони належали, а їхні — тоді голосно та багатозмістовно промовляючі написи — замовкли! Мені було призначено Долею — повернути їм мову та голосами з могил дати їм змогу відтепер вітати гостей Мистецького Кабінету в Гота.

П'ятирічні студії вистачили, щоб усунути ту густу завісу, яка заховувала їхні — досі незрозумілі — написи. Це не такий вже малий відтинок короткого людського життя на землі, але час, вжитий для цих дослідів, не є загубленим. Він подає нове й несподіване освітлення праісторії скито-слав'янських народів та їхньої дуже давньої культури.

Ваша Високість є власником цих історичних скарбів, які Ви завдячуєте глибокому розумінню мистецтва одного з Ваших предків. Також і Ви самі є великим прихильником і меценатом науки й мистецтва. Це було б з мого боку занедбанням мого обов'язку, коли б я не подав Вам — в найбільшій пошані — моєї розвідки, яку я маю за честь надіслати Вам.

Написано в моїй віллі
в Блазевіц, біля Дрездену
в жовтні 1854-го року.

Тадеус Друг фон Волянські
Спадкоємець лицарського
маєтку Пакосць у Великому
Герцогстві Познані.

П Е Р Е Д М О В А

Пам'ятники, які я подаю до відома читачів, які цікавляться археологією, є рідкостями першого розряду. Вони заслуговують на більшу увагу як етруські та грецько-римські посудини, бо ці останні були знайдені у великій кількості і є в багатьох збірках мистецтва. Крім того символи та написи цих слав'янських посудин, що мають таку саму давність як і грецькі, римські та етруські, не тільки дорівнюють цим останнім в значінню, але часто навіть перевищують їх.

Вони давно вже відомі дослідникам старовини під невідповідним назвищем „Майнінгських Посудин“, але залишилися – всупереч всім науковим досліддам – нерозв'язаною загадкою, поки мені – Слав'янинові – не пощастило знайти ключ до їхнього тлумачення. (розшифрування). Коли і ким ці стародавності з Таврії були перенесені до Італії – про це нема жадної звістки. Не є неймовірним, що – при дуже раннім поширенні християнства на Сході, а саме поміж Сирійцями та Халдеями, прихильники старого дохристиянського культу були незадоволені занепадом їхнього, почасти „непристойного“ (в очах християн) культу, а також і під утиском різних переслідувань, втікли з рештками їхніх святощів до спорідненої до їхнього способу життя й віри слав'янсько-етрусської Італії, щоб там, одверто чи потай, в катакомбах (які в нижній Італії часто кілометрами простягаються під землею), відправляти Служби Божі їхніх батьків і прадідів.

Можливо, що там ці посудини були вміщені в нішах у скелях, що пояснювало б одночасно і їхнє добре зберігання (вигляд) через забезпечення від впливів погоди, та наявність великої кількості їх. Приблизно в році 1670-ім вони були привезені з Італії Герцогом Антоном-Ульріхом до Майнінгену і там – з наказу Герцога Фрідріха II, Саксонії-Гота-Альтенбург (який жив від 1676 до 1732 р.) за визначну суму були куплені до збірки мистецтва в Гота. Відтоді вони почали викликати допитливість археологів, без того щоб задовольнити її. Їхні німі написи, що складаються з фінікійсько-слав'янських літер, залишилися „Терра інкогніта“ (невідомою країною) для найславніших палеографів 18-го й 19-го століття.

Остаточний вислід моїх розвідок, які почалися в 1847-ім році і тепер в році 1851 є закінчені, є:

1. Всі посудини, яких первісно було 132, належать славнозвісному Храмові Діани в Таврії і походять з доби перед Різдом Христовим.

Я знаю дуже добре, що моє твердження про місце та час їхнього походження було б безпідставним припущенням, коли б я не вважав себе зобов'язаним дати докази його правдивості. Я хочу спробувати це і сподіваюся, що витримаю іспит.

Перш за все, що торкається Батьківщини цих посудин, то я визначаю її як Таврію зі слідуєчих важливих дев'яти причин:

1. Нікому не може впасти на думку шукати Батьківщину слав'яно-руських написів на Заході чи південнім Заході Європи, ось як Галлії, Британії, які не мали нічого спільного зі слав'янством. (?? М.С.) Отже ми примушені шукати її на Півночі, Сході чи південному Сході, де – згідно з одноставними вістками древніх письменників – Скити, Сармати й Слав'яни замешкували великі простори.

2. Що ці написи не належать до скандинавської Півночі, яка знала тільки гельзінгорське старіше та пізніше вен-

дійське письмо рунами, доводить їхній вигляд, бо ж написи на всіх посудинах не мають ні одної північної руни. Їхні багаті символічні образи не мають нічого спільного з культом Скандинавців. Правда, на одному з написів знаходиться північна богиня життя ІТУНА, але, як відомо, вона перенесена на Північ Одином до Скандинавії зі Скитії. Крім того зображення сцен, виконаних голими особами, не пасує до скандинавського клімату, а ще менш до суворої, закутаної в хутра московської півночі. Отже ми мусимо шукати їхню Батьківщину більш на Півдні.

3. За таврійський, південний клімат говорять і всі інші явища й ознаки природи, що знаходяться на картинах, а саме:

- а). Заяць-стрибун (Діпус мінутус), який живе біля Каспійського моря і в Таврії та взагалі в південній Україні та який є намальований на посудині число I.
 - б). Фінікова пальма, гранатове дерево, стебла рису, дині й гарбузи.
 - с). Скорпіон, який так само свідчить про лагідний клімат і який в старі часи був поширений в Україні й Польщі.
4. Червона глина (Болус?), з якої зроблені всі ще наявні 29 посудин, знаходиться, як відомо в Таврії та Armenii.
 5. Чоловіче ім'я "МЕНЕСТЕЙ", що знаходиться на одній з посудин знайдене досі тільки на монетах Херсонесу в Таврії.
 6. Східня Чума, яка зображена на багатьох посудинах, є хворобою, поширеною в вищеподаних південних місцевостях, а в Європу на Захід заноситься хіба що раз на століття через торговельні зв'язки.
 7. Так само, на багатьох посудинах знаходяться сцени з культу Пріапа, який — згідно з Геродотом та іншими істориками старого часу — був поширений поміж Скитами, що мешкали в Таврії. Цей непристойний культ Фаллосу був також відомий в старій, слав'янській Етрурії, а також в Сицилії та Сардинії, де його поширили слав'янсько-фінікійські мореплавці. Але пам'ятки такого культу, що нерідко були знайдені там, носять виключно етруські написи.
 8. Літери, які вживаються на старіших написах посудин, там, де первісна абетка скито-слав'ян не вистарчала, взяті з абеток найближче межуючих, сусідніх нарідів: ось як фінікійсько-самаританського й грецького. Також і ця обставина вказує на те, в яких місцевостях ми маємо шукати Батьківщину написів.

9. Коли ми розглядаємо Таврію, як імовірно Батьківщину цих жертвних посудин, то ми мусимо придивитися: де є той Храм Діани, до якого вони належать? Бо певна однастайність в композиції образних загадок, однаковий матеріал, та сама майстерня та однакові символи доводять, що всі посудини творили певну закінчену цілість, замовлену й зроблену одночасно, а не випадкову збірку річей, зібраних колекціонерами з різних місцевостей. А те, що ці посудини є прикрашені образами найвищих богів: Артеміди, Озїріса, Нептуна, Тура і т.п. є яскравим доказом того, що вони не були призначені для приватного вжитку в кухні чи їдальні, а як знаряддя для відправи публічних богослужень. Коли ж ми почнемо шукати у старих істориків вістки про Храм в Таврії, якому могли б належати ці жертвні

посудини, то ми знайдемо ім'я славнозвісного Храму Таврійської Діани, в якому колись головною жрекинею була ІФІГЕНІЯ. Ці посудини безсумнівно належали до цього Храму доводить малюнок багатогудної, Таврійської Артеміди-Діани, який знаходиться на Таблиці першій, справді в її повній величі.

Після того як я достатнє оправдав приділення цих жертвених посудин до Храму Таврійської Діани, перехожу до встановлення давности (старого віку) їх. Мої аргументи слідує:

1. Пильне око дослідника не знайде ані на зображеннях, ані в написах і найменшого сліду християнства, або християнської моралі. Натомість виключно дохристиянський культ, про поширення якого оповідали Геродот та інші історики. Коли ж ми узявемо, що християнство на ближнім Сході, а саме поміж Сирійцями та Халдеями, вже дуже рано набуло значіння, то ці зображення на посудинах мусять належати до часу перед нашою ерою.

2. Поміж різними малюнками богів знаходиться тільки одна з північних богинь: ІТУНА або ІДУНА. (дивись вгорі пояснення) Відомі, знайдені при введенні християнства й зруйновані слав'янські боги є: Святовит, Дажбог, Есса, Піколо, Яровит, Перун, Радегаст і т.д. Ми не знаходимо їх на цих посудинах. Натомість ми знаходимо тут богів Єгиптян і Греків (Артеміда, Озіріс, Ізіда, Посейдон, Діоскур і Нереїди, а також культ Доброго й Злого принципу. Можливо, що це дає підставу зараховувати посудини до ще старшого віку, як безпосередньо перед Різдом Христовим. (Можливо, що культ в Храмі Таврійської Діани був призначений для чужинців-колоністів, які однак вже були настільки асимільовані, що вживали місцевої слав'янської мови на написах посудин ?? М.С.)

3. Поміж фінікійськими літерами, які були подекуди вжиті на написах, ми знаходимо тільки найстарші їхні форми, що не вживаються більше на пам'ятниках письменства після Різдва Христового.

4. Ми зустрічаємо також деякі грецькі форми, які після Р.Х. більше не вживалися. Наприклад, О, яке в старовину було відхилено з одного боку, подібно до півмісяця), а також і Дельта, що стояла на шпильці вертикально: < .

5. Значна частина цих посудин є вишліфовані (потерті) в наслідок довготривалого вжитку, що не було б при фабрикуванні новішого часу.

6. Ім'я Менестей, яке знайдено і на посудинах і на монетах з Херсону, які напевно були старіші за Різдо Христове, оправдує припущення, що й посудини належать до тої самої доби.

7. В деяких посудинах, які не знаходяться тепер в Гота, були знайдені монети з пунічеськими та самаританськими написами, а поміж ними і один грецький Лізандер, що вказувало б на передхристиянський вік його.

8. Та ще більш як подані вгорі ознаки за глибоку старість посудин говорить вигляд літер на написах. Багато з них помішані зі старішими фінікійськими формами і мають характерний Бустрофедон, який спосіб писання туди й назад в зміїних зворотах подибується лише на найстарших дошках, наприклад, на камені з Цірена. Цей спосіб писання, звичайно, відноситься дослідниками до 700 - 1000 років перед Р.Х. На багатьох з цих посудин, там де помішані фінікійські елементи абетки, спосіб писання є зправа наліво. Натомість написи з виключно слав'янськими літерами читаються зліва направо. Також в мистецькій оформленні посудин помітні різниці. Все це дає підставу розподілити їх в кілька груп.

1. Посудини з 5-го до 6-го століття перед Р.Х., з бусто-федоном та найстаршими фінікійськими літерами.
2. Посудини з 3-го до 4-го століття перед Р.Х. з порядком письма зправа наліво та домішкою фінікійських літер.
3. Посудини з 1-го до 2-го століття перед Р.Х. з впорядкованою слав'янською абеткою і лише незначною домішкою чужих літер. Порядок письма зліва направо.

Залишається мені тепер ще завдання: довести автентичність (правдивість, не підробку) цих посудин, а за це говорять такі міркування:

Підробка мусила б мати місце вже в 1680-ім році, бо ці посудини відомі в Німеччині вже перед 170. (писано в році 1851)

Ані Англійці, ані Французі, Італійці чи Німці не були встані виконати таку підробку. Тільки слав'янин-руський міг би її зробити, тому що написи є в староруській мові, метрично впорядковані, а подекуди також римовані.

Руська мова, яка вживається на цих посудинах не є та звичайна, вживана тепер народня мова, але древня мова вчених волхвів чи священників так звана „церковно-слав'янська" мова, як вона є знана з священних книжок, в Євангелії з Раймсу, яку написав святий Прокоп, в літописях ченця Нестора і де інде. Отже тільки руський духовник міг би виконати цей обман, якщо б він був одночасно й добрим гончаром. Бо через вживання чужих рук при виготовуванні посудин, такий намірений фальсифікат не міг би залишитися таємницею і поставив би підроблювача в небезпечне становище.

Цей священник вживав би всюди на всіх написах однаково відомі йому слав'янсько-кирилівські літери. Бо якби він навіть одночасно знав і фінікійську абетку, яка приблизно 120 літ тому з великим трудом є досліджена й витлумачена вченими, то однак він не міг би знати, що найстарші форми фінікійської абетки, які тільки в нинішній час вийшли на світ завдяки розкопкам камінних пам'ятників, відмінні від пізніших її форм.

Але й це знання не вистачило б фальсифікаторові, бо він мусив би знати також гебрійсько-самаритське, етіопське і Зен-Давеста письмо.

Проте навіть з цими знаннями не можна було б виконати підробку. Підроблювач мусив би знати міти найстарших народів близького Сходу: (Єгиптян, Сцитів, Греків), а також і нордійські саги, щоб змальовувати відповідно до цих культур. З цією метою він мусив би студіювати в оригіналі Геродота, бо його твори перекладені тільки 100 років тому.

Священик, який був би таким надзвичайним вченим — другим Гумбольдтом — займав би поміж колегами напевно не малу позицію. Як би він міг наважитися пошкодити своїй честі й положенню в суспільстві малюючи ті непристойні зображення, які вимагав культ фалуса?

Яку ціль хотів би досягнути такий визначний вчений своєю підробкою? Мало б станути славним його ім'я через те? Але ж він не назвав його! Мала б ця підробка принести йому матеріальну вигоду? Тоді б він використав з таким зусиллям виготовлені посудини в багатьох примірниках, щоб в той спосіб продати їх. Але ці посудини зі збірки в Гота не мають ані дублікатів, ані подібних до себе копій. Кошти придбання армянського „Болусу" так само як і виготовлення 132 різ-

них форм зображень напевно були б загублені. Бо ж в той час не було так багато прихильників археології, які б цікавилися подібними речами.

Нарешті, так всебічно освічена особа не могла б залишитися непоміченою і вона напевно могла б знайти ліпше примінення своєму генієві, як підробку посудини з перед Р.Ж.

До речі, досі ніхто з вчених археологів — за винятком Гейне — не сумнівався в правдивості старовинностей — посудин.

Після того як я обгрунтував мою думку про ці священні посудини, щодо їхнього віку, місця походження й автентичності, я перехожу до опису й класифікації цих посудин.

Як я вже згадав вгорі, всі ці посудини зроблені з червоної глини — Болусу (?) (terra cotta?). Первісно вони були помальовані чорною фарбою, яка однак зберіглася повністю тільки на двох посудинах, наприклад на числі I з Таврійською Діаною. На багатьох посудинах ця фарба зникла, але рештки її не залишають жадного сумніву, що всі посудини були покриті чорною фарбою. Сім з жертвних чаш, що знаходяться ще в Гота є круглі миски різного діаметру, неоднакової глибини, а 22 є урнами. Згідно зі змістом малюнків і написів я розподілив їх на чотири відділи, а саме.

1. З образами різних богів,
2. З добрим принципом, творчим, народжуючим — присвячені Ормузду — Пріапу.
3. Зі злим принципом, вбиваючим, знищуючим — присвячені Аріману та Чумі.
4. З моральними приписами й повчаннями.

Згідно з цим розподілом впорядкував я всі 29 посудин в слідуєчій черзі:

ПЕРШИЙ ВІДДІЛ

1. Жертвна посудина з Таврійською Діаною.
2. " " з Посейдоном.
3. " " з Нереїдами.
4. " " з Діоскурами.
5. " " з Осірісом.
6. " " з доброзичливим Туром.
7. Ваза з розгніваним Туром.
8. " Граціями.
9. " Діаною Луціна та Ідуною.

ДРУГИЙ ВІДДІЛ

10. Ваза з фаллусом як колоною.
11. " в кошику з квітами.
12. " подібне числу II.
13. Фаллус в формі колони на візку.
14. " ,якому приносять жертви.
15. " — Пріап стоїть перед храмом.
16. " — Пріап в сидячій положенні.
17. Жертвна посудина. Обійми в хмарах.

ТРЕТІЙ ВІДДІЛ

18. Ваза з Дівчиною-Чумою, що стоїть на земній кулі
19. те саме , що літає в хмарах
20. Ваза з богинею ночі під час чуми
21. Жертва жреця під час чуми
22. " водолічення під час чуми

ЧЕТВЕРТИЙ ВІДДІЛ

23. Ваза. Життя (біографія) людини в п'яти епохах
24. " Похвала життю в селі
25. " Виховання дітей
26. " Велика загадка з образів. Обережність і Сила
27. " з загадкою з образів. Жертва сатні.
28. " загадка з образів, з написами в бустрофедоні
29. " з описом в дев'ять рядків, без образів

На 30-ій або останній таблиці я даю повне зіставлення всіх вжитих в цих написах слав'янських і чужих абеток. Для правдивої оцінки цієї останньої таблиці я мушу пригадати наступне:

А. Велику кількість — більше як 200 літер — вжиту в написах можна пояснити тим, що поруч слав'янської абетки також вживалися й фінікійська, самаританська й нумідійська. Слав'янин потребує й сьогодні 35 літер, щоб бути встані написати кожний згук своєї мови. Кирилівська абетка має їх 43, польська не багато менш і споріднений зі слав'янською мовою санскрит нараховує 54 літери.

Б. Само по собі вже значне число цих літер збільшується майже вдвічі через те, що письмо один раз іде зліва направо, а другий раз зправа наліво, через що й літери в останнім випадкові стоять навпаки (навиворіт). Так само загальне число літер збільшується через те, що семітські літери мають здебільше три різних форми, залежно від того де вони стоять: в початку, в середині, чи на кінці слова.

С. При читанні цих і подібних написів треба не забувати, що тут, так само як у семітських словах, часто бракують голосівки (вокалі) і їх треба „припускати“ (здогадувати). Таку саму перешкоду знаходимо ми в усіх середньовічних латинських пергаментях з 8-го до 14-го століття, де також і скорочення різного роду надзвичайно утруднює читання. В чеській мові такі скорочення вживаються ще й сьогодні, не дивлячись на те, що потрібні голосівки знаходяться в абетці. Далі, треба вважати на те, що в старі часи Б було однозначне з В, так само як У і Ц були заступлені тим самим знаком. Також Т, ТН, і Д часто були змішувані одно з другим. Нарешті На було аспіровано і не вимовлялося, так як робили це Греки (отже не ГЕТРУСЬКІ, а ЕТРУСЬКІ).

Д. Коли ж ми опиняємось перед потребою включити бракуючі голосівки, то дуже легко можуть повстати помилки, а тому я не можу гарантувати непомильність моїх тлумачень в деталях і майбутні слав'янські палеографи мусять доповнити чи виправити мої переклади. Я задовольняюся свідомістю, що просив шлях до цих стародавніх пам'яток мови, збудив їх з тисячелітнього сну і зробив їх зрозумілими й доступними.

Що ж торкається інших жертвних посудин, оригінали яких не знаходяться більше в збірці мистецтва в Гота, то на щастя, 71 малюнків цих останніх знайшлися в окремій для цього призначеній книзі, що разом з посудинами прибула до Гота. Прираховуючи до цих 71 ті, 29, що є в Гота (які теж знаходяться в книзі) і бракуючі (вирвані) 32 сторінки, ми матимем разом первісну кількість в 132 посудини.

ПЕРШИЙ ВІДДІЛ
(з образами богів)

Число I. Жертвна чаша з Таврійською Діаною -Артемідю, багатогрудною. В книжці Гота як ч.8 намальована.

Ця жертвна посудина, що належить до пізньої епохи зза своїх регулярних слав'янських літер, заслуговує на перевагу перед іншими вже тому, що її малюнок ясно вказує на Храм славнозвісної Таврії.

На дні чаші (або миски) знаходиться відома, подібна до Ефезької, статуя богині Діани, поза якою, відпочиваючи на траві, на підлозі виглядають два таврійських зайці-стрибуни. (діпус минутус). Їхня верхня губа, подібно як у кенгуру є довшою і це є характерною ознакою тварини. Передні лапки зігнуті, готові до стрибання. Богиня Діана доторкується обома спущеними руками до їхнього тім'я і тримає в обох руках дві стеблини рису, через що голови зайців виглядають, начеб то вони мали прикрасу з рогів. Завдяки цій приємній композиції звірята виглядають начеб то піднесеними до рангу благородних оленей.

Зовнішній напис, що починається внизу біля пункту і — так як сьогодні — читається зліва направо, дає початок легенди, тоді як внутрішній напис, починаючи ліворуч від пункту, закінчує афоризм. Хоч обидва написи простують регулярно зліва направо, однак наступає назад-ідучий зворот, який репрезентує бустрофедон, в той спосіб, що зовнішні літери напису звертаються до середини посудини, а внутрішні літери, натомість, звернені від середини до кантів посудини. В той спосіб, після відчитання першого, зовнішнього напису, треба повертати в інший бік, щоб прочитати внутрішній напис.

Зовнішній напис читається так:

1. Дехут іеоі Ербоієці: ете мотіло лекіе
2. Спочивають її Ербойчики, ці мотилі легкі
1. Веломі наколотсе живое у роз
2. Котрі наколюють своє тіло у роз

Внутрішній напис читається так:

1. Дає мійзат на іоіу перчі вседатешчі
2. Дає мешкати на своїй персті (землі) всеподатель
1. І емколеє торе.
2. І ім колею торус.

Про ці написи я маю ще додати слідуєче:

Ім'я зайців-стрибунів — "Ербоїз" — знається тут старе слав'янське, яке переняли французькі дослідники природи як "Гербуаз". Сьогодні їх звать в Україні зайцями, що живуть в землі.

Вираз „мізат“ (від міза – їдальня, готель) відповідає німецькому слову „гаузен“, наприклад „Вовки гаузен в лісі“, мисі гаузен в підвалі. Сьогодні це слово зникло в слав'янських мовах.

Я вже звернув увагу на те, що слав'янське Б, яке означало одночасно і В не надавалося там, де було потрібно – згідно з вимовою – тверде Б. В таких випадках його заступали етіопсько-абесінським Б у формі β . Тут ми зустрічаємо цю літеру в слові „Ербойчик“.

Персть – (порох, плоть) означало в старослав'янській мові Землю.

На монетах зі Смірни, Герополісу, а також Фанеас і Ансіра в Сирії ми знаходимо статуї Артеміди-Діани поміж двома ланями (козулями), оленями або бугаями. Вони відрізняються, однак, від статуї Діани Таврійської тим, що мають шнурки з ланцюжків, які звисають до землі, а тут їх нема.

Число II. Жертовна чаша з малюнком Нептуна. .
(В книзі Гота під числом 12 намальована.)

Посейдон в спокійній, поважній позі, з Тризубом в лівиці, стоячи на двох морських конях, дивиться на морські хвилі. Напис слав'янськими літерами, починаючи внизу біля пункту, складається з двох гексаметрів і читається з придиховим На в першій слові так:

1. Доезжай к віечесоі Посіеі! бечеі тяжеле народіу
2. Доїезджай до вічності Посій! вези тягарі народу
1. Цо іе земі пачеже развіедші оживіт Ере.
2. Який іх на землі найбільш розвівши, оживить еру.

Тут гончар, що робив посудини, визначає свій нарід як той, що веде поширену морську торгівлю. Нема сумніву, що в той час провідна роля належала сь фінікійським мореплавцям. Якщо потрібно інших доказів, що фінікійські мореплавці були слав'янами, то візьміть під увагу свідчення Нестора про те, що Руський Князь Олег, з флотом в 2000 кораблів, кожний з 40 озброєними моряками, отже з армією в 80.000 чоловік в році 907 з'явився перед Константинополем, завойовав столицю Візантійської Імперії та примусив її платити дань.

Число III. ЖЕРТОВНА ЧАША З НЕРЕЇДАМИ .(В книжці Гота ч.14)

Три Нереїди в морі, з яких одна сидить верхи на морській потворі, а друга тримає в'язку риб супроти неї, як начеб то вона хотіла принадити потвору, чи захищатися від неї. Позаду цих двох знаходиться третя постать з крилами. Понад цією групою ширяє в повітрі крилатий Амур, тримаючи зменю фруктів, або квітів в правиці. Напис слав'янськими літерами починається ліворуч, нагорі біля пункту. Він читається так:

1. Нероеіда во еі язере воіе ринут
2. Нерейди в своїм озері хвилі збурюють
1. Віятся по піате, да які можжіт
2. Гойдаються на сітях, руйнують яхти.

Число ІУ.

ЖЕРТОВНА ЧАША З ДІОСКУРАМИ. (Гота ч.І8)

Ця посудина є дуже стерта через довгий вжиток, а саме на голові одного юнака та на задах коней. Група є естетично намальована. Діоскури стоять, тримаючи їхніх коней на погові, з яких кожний підносить одну ногу, на що особливо буде вказано в напису. Цей починається внизу, праворуч і складається з правильно скандованого гексаметру та додаткового триметру. Поміж початком і кінцем напису знаходяться як прикраса пара круків Одина, а саме: Гугін і Мунін. Напис є:

1. Легко ціх ноге збірают ; слі не зтяжі Геспері
2. Легко вони копита здіймають; якщо не спинить Гесперій
1. Можете гуріе зажечед
2. Можете в небі зажеврїти.

Б старослав'янській мові небо мало також назву Горняя.

Число У.

ЖЕРТОВНА ЧАША З ЄГИПЕТСЬКИМ ОЗІРІСОМ (ч.32 Гота)

Малюнок на дні цієї посудини є так потертим через довголітній вжиток, що його ледве можна побачити. Тільки коли зробити його вогким, можна побачити Озіріса з інструментом для міряння кутів, або батоном єгипетського прїстера?

Тлумачення досить добре збереженого напису є непевне, бо в нім є багато дуже старих фїнікійських літер. Він читається:

1. Кого у чуре жітіа потіешїд, етого всеї над
2. Кого на схилї жітїя потїшїть, того вище всіх
1. ліудої надазат і посвіаща
2. людей нагородїть і посвятїть.

Число УІ.

ЖЕРТОВНА ЧАША З ДОБРОДІЙНИМ ТУРОМ (Гота ч.І5)

Рогатий бьєст доброзичливого Тура. Голова покрита орієнтальним турбаном, з якого виходять роги. Грудь є закутана в плащ. Три написи в прозі оточують малюнок, з яких два внутрішні стоять в зв'язку, а тому безпосередньо лучаться один з другим. Третій, зовнішній напис є віддалений від перших двох і має окремий зміст. Він читається так:

1. Мего поцелуй Туре, ежелі тебіа рвеніе елжі
2. Мене поцїлуй Тура, коли тебе заздрїсть лихословїть
1. То само ервет перецелїт
2. То сама по собі вона скїнчїтьсїя.

Бнутрішній напис читається так:

1. Мілоет себіе , прїстерезет; не лом его роче
2. Милує тебе , береже ; не домай його прїсяги
1. ложва , дєтє .
2. брехнею, дїтіно.

В тексті стоїть "его роче" — що означає "його прїсягу". Складена прїсяга належить йому, богові, є його власністю. В німецькій мові прїсягають іменем бога. (бай Готт).

ВАЗА З ГОЛОВОЮ ГНІВНОГО ТУРА І ЗАГАДКОЮ В ОБРАЗАХ
(Книга Гота число 60)

Число VII.

Бородатий, з рогами й гнівнорозлютованим виразом обличчя Тур, має на чолі діадему, кінці якої звисають з обох боків як китиці. Посередині, на тімені поміж рогами, підіймається як ознака його влади, вертикально стояче берло в формі лілії. По бокам голови, поблизу вух помітні дві прикраси, які складаються з китиць і розет, які, однак, не сполучені з вухами. Під густою бородою висить як намисто стрічка з розетами на кінцях.

Вираз дуже зморщеного обличчя, нерухомий погляд і оскалені зуби свідчать про надзвичайний гнів справжнього диявола в надлюдській величності. З огляду на роги я вважаю його за гнівного або мстивого Тура; можливо, що це є Чорнобог або Юпітер ультор (каратель, месник).

Короткий напис на верхній частині посудини, який починається біля пункту ліворуч дає слово самому жорстокому месникові:

1. Бііе міро цале тучоіу месі !
2. Б'ю світ цілий хмарою помсти!

Число VIII. ВАЗА З ГРАЦІЯМИ (В книзі Гота число 55)

Три грації, взявши себе за руки, танцюють в хмарах. З одного боку, так само в хмарах літає Меркур, з жезлом в лівійці. З другого боку стоїть крилатий Амур з луком. На протилежнім боці вази знаходиться в п'ятикутній оправі напис з сьоми рядків чистослав'янського характеру, за винятком літери П в імені Олімп, що позичена з нумідійської абетки.

1. Дороге божі жені (божізне?) уроді с Олімпу
2. Дорогі богині (божі жінки?) народжені в Олімпу
1. обвіуд своіе раміе белоіо .
2. обіймаються своїми білими раменами.

Число IX. ВАЗА З ОБРАЗАМИ ДІАНИ ЛУЦІНА (ЯКА ДОПОМАГАЄ ПРИ ПОСЕСГАУ) ТА ІДУНИ. (Книга Гота ч. 56)

Малюнки на цій посудині містять в собі деякі особливості, а саме: нордійську богиню Іду, натяк на криваву людську жертву й вживання двох, цілковито різних абеток.

Три малюнки, до пояснення яких я перехожу, знаходяться на трьох, незалежних від себе хмарах. На першій з них сидить Діана Луціна з півмісяцем на голові, з випростованою лівійцею, начеб то вказуючи на слідуючий малюнок. Вказівним пальцем правиці вона вказує вгору, де лежить на колоні коло. Як повітуха й захисниця немовлят цей малюнок стоїть в зв'язку з малюнком матері з дитиною на третій сцені.

На слідуючій хмарі сидить нордійська Ідуна, берегиня яблука оновлення, що настає після смерті. Відпочиваючи, вона спирається правим ліктем на хмару, а в лівійці тримає тільки що згадане яблуко, пропонуючи його простягнутою рукою. В цих двох малюнках бачимо перший вступ людини в земне життя та її відродження до життя небесного в постаті символів. Третій образ показує засіб до получения життя земного й небесного — добровільну жертвну смерть на честь богів.

Нехай не приписують моїй схвильованій фантазії, що я шукаю філософські ідеї в ніби то незначних малюнках дуже давнього народу — Скито-Слав'ян — , бо на Вазі табл. 23 є намальовано безсумнівно весь перебіг життя людини від народження до смерті, в п'ятьох подібних символах.

Коли ж ми поставимо питання: як Ідуна, богиня, що тепер вважається нордійською (північно-скандинавською) опинилася на Олімпі південних слав'ян в Таврії, то відповідь не є тяжка. Весь міт скандинавської півночі перенесений туди разом з рунічним письмом зі Скитії. Нордійські саги розповідають про те, що найвищий їхній бог — ОДІН — прийшов зі Скитії. Це він звів доньку короля Русичів РІНДУ, удаючи з себе лікаря, а тому він мусив тікати звідти. З цих відносин з Одним принцеса Рінда мала сина, на ім'я Богдан (Водан), який посередничав у діда, щоб Один, після десятилітнього вигнання, дістав дозвіл повернутися на Русь, де він і залишився довгий час. Пізніше, Один зі своєю родиною вимандрував з Асгарду над Доном спочатку до Німеччини, а потім до Скандинавії. Між його членами родини була його невістка Ідуна, жінка його другого сина Брага. Ідуна, після її смерті було обожнена. У старих народів був звичай обожнювати видатних осіб для майбутніх поколінь. В той спосіб вістка про богиню Ідуну досягла з часом і слав'янську Таврію. Якщо ми узглянемо, що посудина є приблизно з другого століття перед нашою ерою і що на ній Ідуна з'являється в хмарах вже як божествена берегиня яблука відродження, то ми можемо віднести легенду про Одіна до часів Македонських королів (Александра Великого?)

Третій образ — Мати, що стоїть в хмарах і жертвує її дитину богам, свідчить про тодішній звичай людських жертв. Такі жорстокі жертви були в усіх народів, в усі часи, від сивої давнини аж по сьогоднішній день. Останнє ще в Індії, де вдови добровільно посвячують себе смерті в огні, а також в некультивованих частинах земної кулі, де матері кидають немовлят в пастку крокодилові або підвішують їх в хустках на деревах, як їжу для птахів. Ізраїліти, Асирійці, Вавилоняни спалювали своїх дітей на честь Молоха і навіть побожний Авраам був готовий пожертвувати свого сина Ісаві. Перси жертвували хлопців і дівчат підземним богам, в той спосіб, що закопували їх живими в землю. В середньовіччі король АБЕНЕ пожертвував всіх дев'ятьох своїх синів Одіну, з метою продовжити своє власне життя. Литовці і Пруси спалювали їхніх військово-полонених на честь власних богів, а так само робили, на жаль, і слав'яни. Літописець Нестор оповідає в VIII розділі, що Володимир Великий в році 983 приніс в жертву богам хлопця й дівчину, які були визначені жеребом.

В третім образі ми бачимо подібну, але добровільну жертву. Мати, що народила сина з допомогою повітухи Діани, є спокушена богинею Ідуною, яка обіцяє „яблуко відродження" і передає свою дитину на поживу хижому орлові, як пояснює це напис: „Сину, тут злидні й злоба гноблять життя.

Дай себе як жертву Орлові та відправляйся до Ідуни."

Цей напис, що я мушу докладно пояснити, є особливим через вживання двох різних абеток, які надають йому вигляд двомовного напису. Повищий напис, як перший рядок, читається зправа наліво; літери складаються з перського ЗЕН письма і деяких старіших фенікійсько-самаританських форм. Слідуючий рядок читається зліва направо і складається з суто слав'янських літер, які мусять мати отже той самий вік, що

і літери першого рядку. Переклад першого рядку є дуже тяжкий і я не можу ручити за його точність. Натомість рядок зі слав'янськими літерами є цілком ясним.

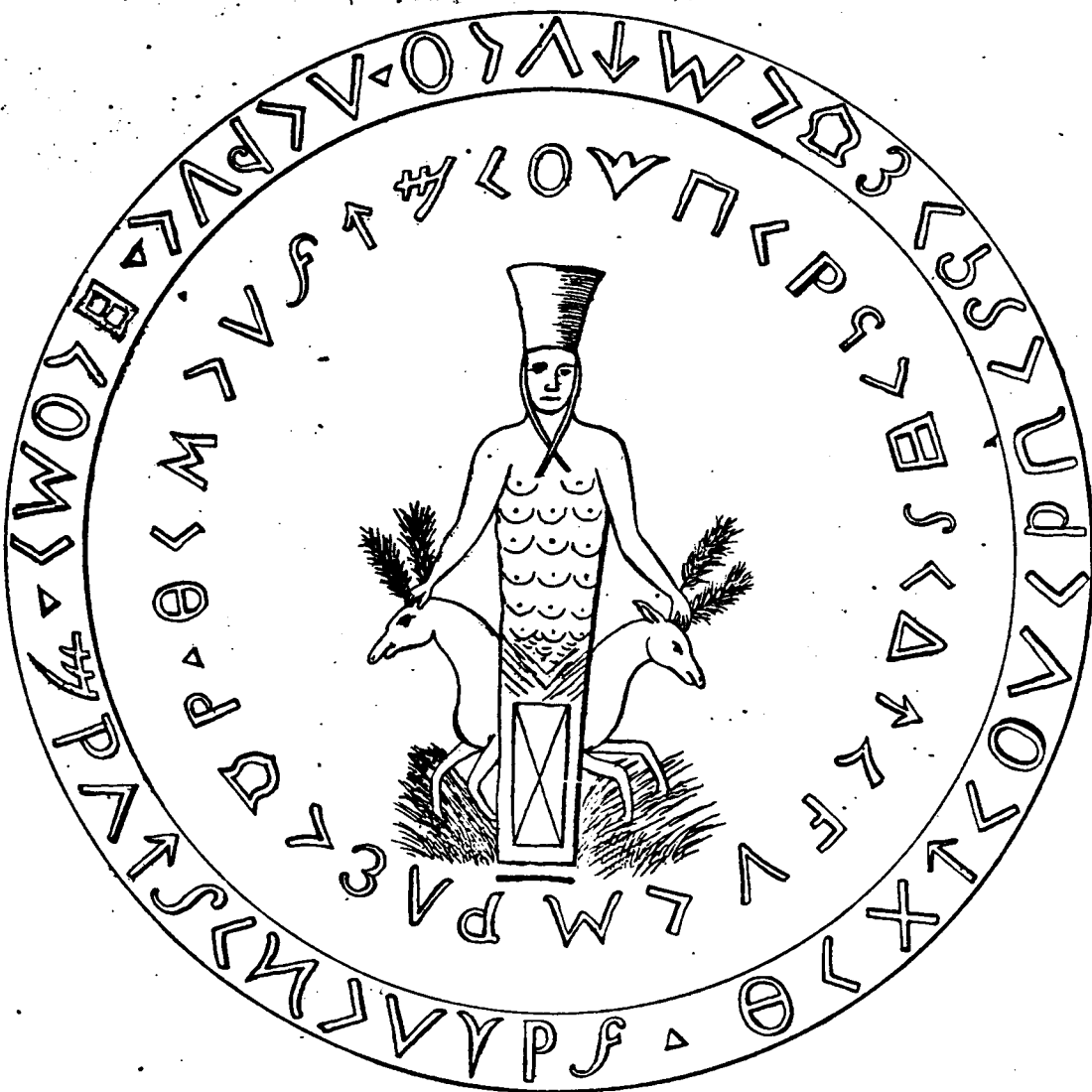
Для чого ця різниця в абетках в тім самім напису? Можливо, що автор хотів — згідно з тодішніми приписами — вжити бустрофедон, отже один рядок в певному напрямі, а другий в протилежному. Фінікійська та Зен абетка надаються до письма зправа наліво, в той час як слав'янські літери читалися зліва направо. При умові, що фінікійсько-перська абетка правильно тлумачена мною, я читаю цей напис так:

1. Сіну ,ту тіажі біеда і щеч жисіе твоіе
2. Сіну, тут злидні і злоба загрожують твоє життя
1. Орлу подда се на жертво; доіезжаі Ідуні .
2. Орлові піддайся як жертва; відправляйся до Ідуни.

П.С. В бібліотеках Лондону та Парижу я не зміг знайти продовження цього твору Т. фон Волянського. Ласкаво прошу читачів, які мають змогу порозумітися з бібліотеками в Польщі, спробувати довідатися: чи є в них зазначені вгорі продовження (випуск II та III, заповіджені автором в передмові) його твору?

Гага, 29. III. 1975

М. СКРИПНИК

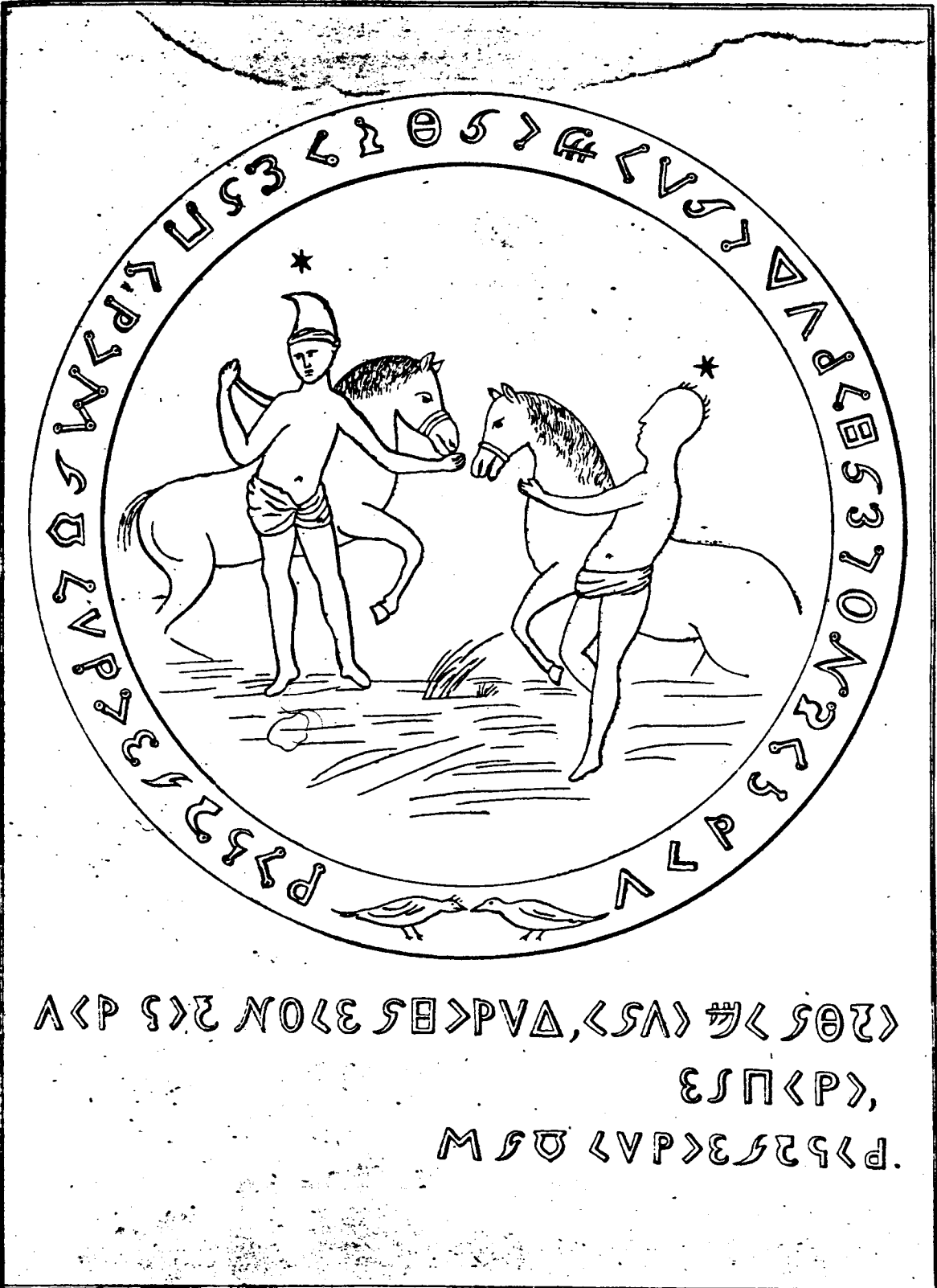
Θ<X↑ <OV <PULS< ΕΣ< Μ↑V<O Λ<PVL<
 Θ<OM> ΨPΛ↑S< Ν>V Υ ΡS<
 Θ< Μ>V↑Ψ <OY Π<P<> ΘS<Δ↑<F
 V <M PΛ< ΣP<

ΛΟ <Ϟ> Ρ VϞϞ<SO> Π<Ϟ·ϞϞ> ΘϞΛ< ϞΡΔ> V
ϞΔΡϞ > VϞΘ <ϞϞ·ϞΠ <OS>ϞϞA P <Ϟ> OV
·ϞΔΡ > OΔP2O <ϞΡ>ϞϞP > ϞϞΠ <W> ϞϞ

#EPOLYQ EO <V 5L3P EO <E PV#YQ,
 WY3ES3 NU N3E V5X7V MOSYL^

<P >E NOLE SE >PVA, <SA > # < SOZ >
 ES >P >, <P >U <S <
 M < O < VP < E < P < A < > O < W

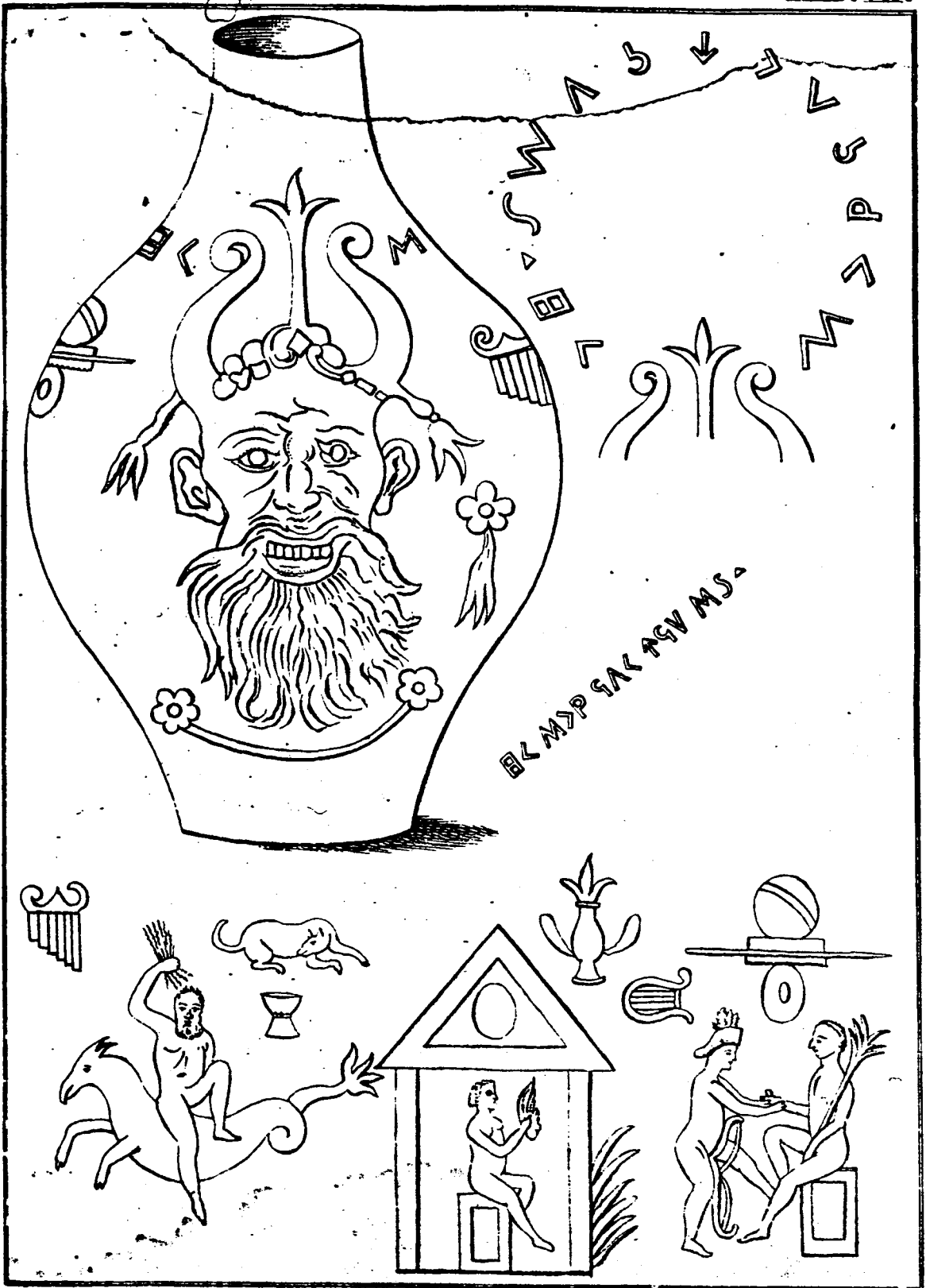
ΦΙΟ Λ COVPE YUX ΠΑΚΥΔ ΖΤΣ
ΩΣΩ ΓΡ ΑΙΔΟΝ ΜΡΚ~Ο Ξ ΓΣΧΦ.

ΣΥΝ

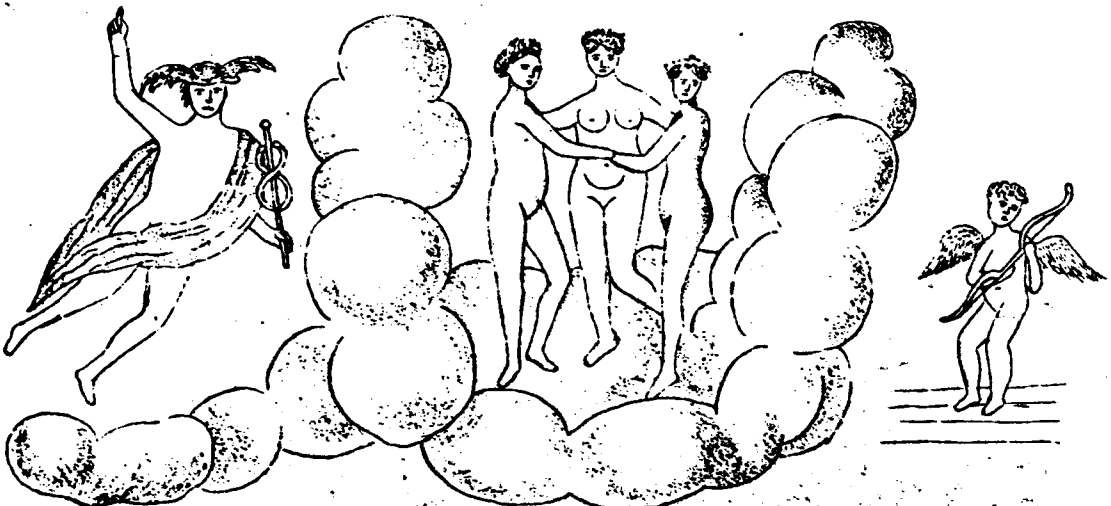
Μ < Ο Π ς Λ > † Ν Ρ < , Ε Μ > Λ † Θ Ρ Ν < † Ε
 < Λ Σ > , Θ Σ Μ < Ρ Ν < † Π < Ρ ς Λ > Θ

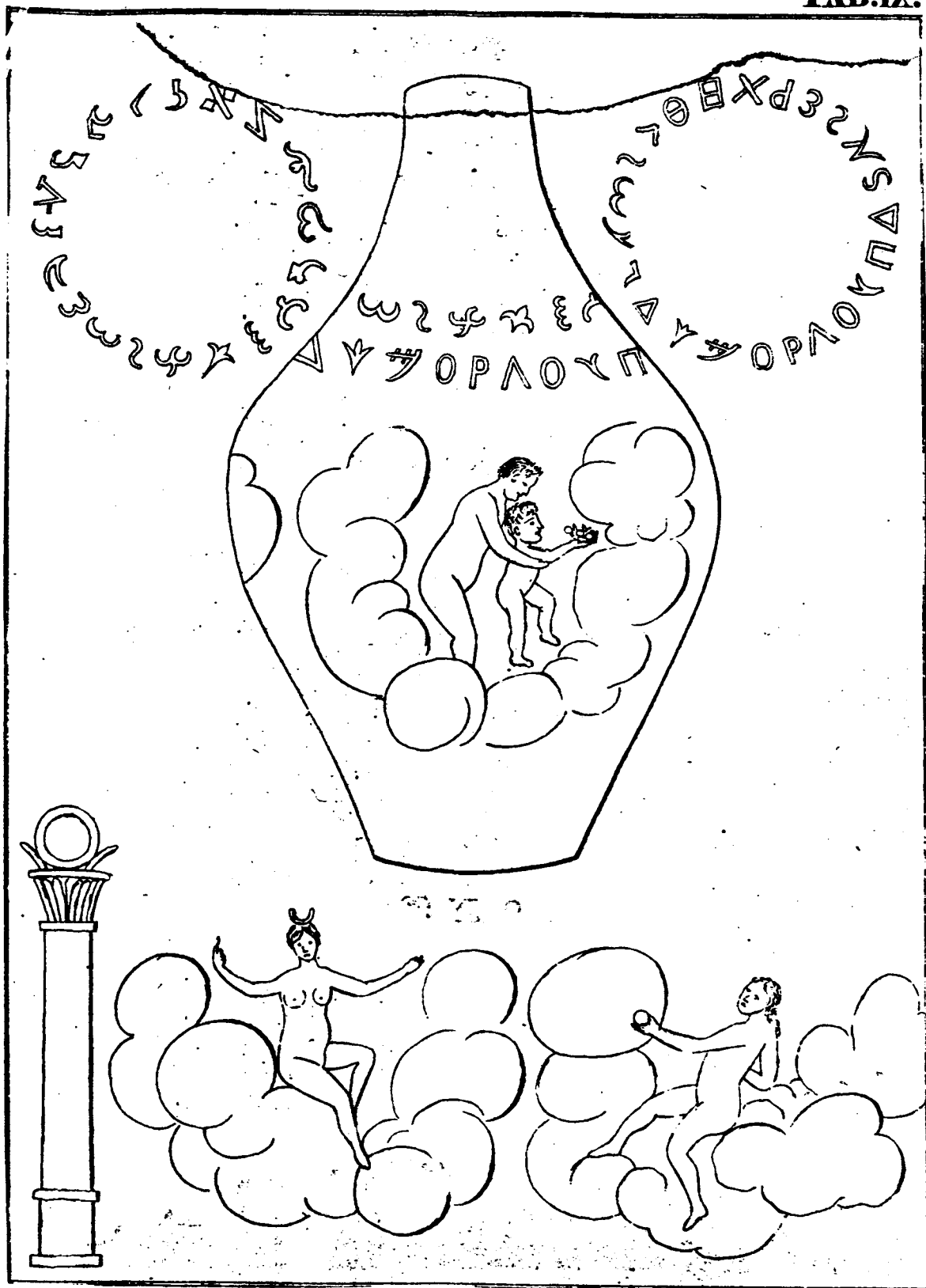
Μ Λ Ο < † ς Θ Ν < , Π Ρ > ς =
 = Θ < Ρ ς † , † Λ Μ < Ο Ρ ς Δ < † Λ Ψ Ν .

O < V 3 E W P 3 O 7 S P A Y 7 C A C W V O S O P A 3 # 2 (2 E > O P A

Т. ВОЛАНЬСКИ

Л И С Т И П Р О С Л А В ' Я Н С Ъ К І
С Т А Р О Ж И Т Н О С Т І

ГНЕСНО, 1845

ВИДАВНИЦТВО „МЛИН“

Лондон-Гага

1974

Л И С Т П Е Р Ш И Й

До шановної Імператорсько-Російської Академії Наук
в Петербурзі.

Бидгош, дня 12 січня
1844 р.

Присвятивши більшу половину мого життя дослідям слав'янських старожитностей, я завше сумнівався в загально поширенім, навіть серед руських старожитників, погляді: наче б то нумізматика Русинів мала розпочатися щойно з Володимиром Великим, в той час, коли в інших сусідніх слав'ян, а саме Лехів, Чехів, Моравів вдалося знайти монети з часів язичества. Мені здавалося, що було б невідповідним припустити, що Русини, одно з найбільш славнозвісних племен слав'ян, могли обійтися виключно чужою монетою, що впливала до краю, або самим тільки безгрошовим виміном своїх продуктів. Адже ж в той час галузь торговельного промислу була вже загально поширена, так само як і вжиток грошей. Тому я не припиняв дальших зусиль щодо розшуку Руських монет і маю нарешті задоволення побачити, що мої думки були оправдані.

Моїм наміром є дати на осуд шановній Академії деякі золоті й срібні нумізмати, які належать до першого Володаря Русі — Рюрика і найближчих його нащадків. Ці нумізмати, хоч і не призначені для публічного вжитку як монети, бо вони є пропам'ятними медалями, повинні займати ще вище місце в ділянці народньої нумізматики ніж звичайні гроші.

Маючи на увазі те, що всі середньовічні монети, як Грецької Східньої Держави, так і Західних Потуг аж занадто є відомі, щодо їхнього вигляду, щоб можна було сподіватися, що в збірці цих монет може заблукати монета Русі, я звернув свою особливу увагу тільки на нерозгадані досить і часто видобуті з північних країн золоті бляхи, абож амулети. На думку фахівців це були варварські монети, які загально приписували галло-кельтським народам. Як в збірках перших, так і поміж другими я знайшов те, чого шукав. Тому маю за честь описати слідувачі нумізмати, представлені на долученій таблиці число I.

Р Ю Р И К (862 -879 р.)

Золотий брактеат (однобічно штемпельована монета), взятий з таблиці п'ятої, ч. 51 нерозгаданих досі золотих амулетів, яку в 1826-ім році опублікував пан Томсен, директор Королівсько-Данського нумізматичного Кабінету.

Таблиця I, число I. Голова вершника на коні, з лівого боку, в широкій шоломовій діадемі. Спереду коротка напис в звичайних у надбалтійських слав'ян і Литовців північних рунах, проголошуючий ім'я князя — РЮРИК.

Вершник є з давніх-давен символ слав'янських народів, а також і володарів Литви і можна розглядати як наслідування вершника, що знаходиться на збройних щитах Візантійських імператорів Аркадія, Леона, Анастасія, Зенона та інших. Після прийняття християнської віри цей вершник був замінений особою Святого Юрія. Навіть на деяких давніших руських срібних грошах, або й з часів вже руського християнства знаходяться вершники, звичайно з оголеною шаблею, без змія, звідки роблю висновок, що тільки в пізніших часах Руський Вершник (язичеської доби) уступив своє місце Святому Юрієві.

О Л Е Г (879 -913 р.)

Таблиця I, ч.2. Золотий брактеат, у Томсена на тій же таблиці під ч.56. Над розпростертим змієм, який має символізувати переможеного ворога, підноситься голова княжича з правого боку, прикрашена діадемою шолому, з гарними вусами, які не були в звичаю ані у Греків, ані у Римлян, а тільки у Слав'ян. Спереду знаходиться юнацька головка перебуваючого під його опікою княжича Ігоря Рюриковича, вкрита короною. Чотири рунічні літери містять в собі ім'я: ОЛИХ.

Таблиця I, ч.3. Золотий брактеат, там же під ч.54. Голова та сама, навіть з подібністю. Обличчя з вусами й діадемою шолому, розположене як в ч.2, понад змієм. Тримає на витягнутій маленькій руці фігурку Руського Бога війни, в стилі давніх Римлян, подібно ж тримаючих в руці богинь перемоги. З боку має короновану головку молодого княжича Ігоря Рюриковича. Замість напису знаходяться лише дві руські літери: Ц і Р, звичайно означаючих Царя, або Царя Руського.

І Г О Р Ь (913 - 945 р.)

Таблиця I, ч.4. Золотий брактеат, там же під ч.55. Голова юного Ігоря Рюриковича з лівого боку, без вусів, прикрита шоломом. Тому що тут бракують вуси, а також друга головка, так як у ч.2 і 3, - випадає вважати ці гроші належними до уряду досяглого повноліття княжича Ігоря. Тварина, що знаходиться під ним, не має зміїних лусок на тілі, ані шипів на хребеті, зате має закручені хвіст і вуха, отже відображає не змія, а пса. Молодий Ігорь на початку свого князювання не дорівнював ще славі попередника подібними перемогами, а тому не міг засісти на змію. Отже вибрав собі пса, який мав нагадувати про навернених до послуху Ігоря Деревлян. Замість Руського Марсу цар тримає на витягнутій руці статуїку безкрилого божества перемоги, з пальмою і вінком в руці. Дві літери, які знаходяться при тім божку є С і Ц, які могли б бути уважаними за наслідування римської ознаки (сенатус - консульто) зовсім не стоять тут без жадного значення. Я вважаю, що їх треба читати як Слава Царству, так як знаходимо подібно й на римських монетах: Глорія Імперії.

О Л Ь Г А

як опікунка малолітнього Святослава 945 р.

Таблиця I, ч.5. Срібна медаль поміж нерозгаданими нумізматами, які лежать в кабінеті Королівсько-Берлінським. Головний бік: погруддя Ольги, овдовілої княгині. При її лівім боці знаходиться юнацьке погруддя Святослава, її сина, в простій, дитячій шапочці.

Зворотний бік: Руський Лев, який знаходиться теж і на монетах найдавніших Псковсько-Руських. Над хребетом Лева підноситься вгору в повітрі ВУЖ. Підпис літерами латино-готицькими: РУСОВ К ОЛЬГА - я без найменшої труднощі читаю як Русів Княгиня Ольга.

КНЯЗЬ СВЯТОСЛАВ ІГОРЕВИЧ
945 - 972 р.

Наступні дві пропам'ятні бляшки, які належать ще до часів язичества на Русі, приписую наслідникові Ігоря, як останньому з русько-язичеських князів і тому, що вони є трохи ліпшого різьбаря, як попередніє описані. Вони відображають урочистість приношення жертв Олегом і його фатальну смерть від жала змії.

Таблиця I, ч. 6. Золотий брактеат, у Томсона під ч. 59. Пам'ятник урочистих жертв приношених (язичеським) Богам. Князь Олег (має бути Святослав? М.С.), в товаристві одного боярина опускає в пошані перед статуєю Руської Фортуни своє Берло - ТРИЗУБ, який тримає в правій руці, лівою ж рукою подає Богині свою жертву. Богиня, з її боку висипає перед ним гроші. Над князем, в повітрі опікунський орел.

Згідно з Карамзіном - тризубні Нептунові Вили знаходилися на одній руській монеті Ярослав, яку він сам колись бачив у збірці графа Мусін-Пушкіна. Знайдені мною дві бляшки пояснюють той Тризуб, як форму колишнього Берла Володарів Русі.

Таблиця I, ч. 7. Золотий брактеат, тамже під ч. 58 на пам'яті про смерть Олега. Князь, в товаристві боярина, стоїть перед статуєю Руської Богині Перемоги, тримає опущеним Берло - Тризуб в правій руці, а лівою рукою підносить офірний клейнод для оздоблення чола Богині. Над ним в повітрі - опікунський орел. Перед статуєю Богині стирчить вістрям в землі МЕЧ, а такий же самий другий МЕЧ лежить кинутий йому під ноги. Це, напевно, здобута від ворогів зброя, яку князь приносить як жертву Богині. Перед коліном жертводавця знаходиться знак Меркурія, за який вважаю паличку вішуна (літуус авгураліс), або ж пророча курватура (?), вказуюча на заповіджену Олегові звіздарем фатальну смерть. Ззаду - змія жалом мітить в п'яту, завдаючи йому смерть.

Що за влучна композиція того видовища! Зпереду - пророцтво, ззаду - в прихованні - відбувається виконання його.

Яка думка є захована в частинно розподілених рунах ЛУ, ОЛ, 70 важко відгадати. Однак, коли пригадаємо, що на присвячених божеству Курхові (литовське) золотих брактеатах знаходяться скорочені написи латинськими літерами К.О.М., які означають: Курхові оптімо максімо і суть наслідуванням подібних написів на римських монетах, де стоїть І.О.М себто Іові оптімо максімо, то ми насмілюємося доповнити уривки на монеті Олега як слід: „Люстраціо Олєгі Вотіфєрі тобто Благальна офіра Олєга офіродавця.

Змальоване на двох брактеатах оповідання чи легенда про смерть Олега не підлягає жадному сумнівові. Бо хоч деякі дослідники вважають оповідання Нестора-літописця байкою та наслідуванням подібної ісландської легенди, або випадково подібною до неї, то вони забувають про те, що якраз навпаки, оповідання Ісландців могло повстати на Русі, так як і ціла північна мітологія разом з ОДИНОМ, що взяла як раз на Русі свій початок. Зрештою не раз люди позбувалися життя через отруйне жало змії і така пригода може спіткати і князя, як і кожного іншого, так що в ній нема нічого неймовірного.

Таблиця I, ч. 8. Золотий брактеат, у Томсона на 4-ій таблиці, під ч. 45. Лицарь Святий Юрій на коні, з мечем і списом в змаганні зі змієм. Над його головою, ззаду, знаходиться якась інша потвора, якщо це не є прикрасою шолому. Два хрестики нижче коня є вказівкою на християнство.

Коли золоті брактеати можна з певністю віднести до часів Оттонів (Отто I в 936-973 р. , Отто II - в 974-985 р. , Отто III в 991 -1002 р.) і давніших то ця завіска з ознаками християнства не могла належати ані до тих, які перебували в язичестві, ані теж до пізніших князів після Володимира, хіба що княгиня Ольга біля року 955-го в Царгороді охрещена, мала на увазі віддати пошану християнству в тій завісці?

Оправа в формі обручки є цілковито подібна до раніш описаних амулетів ч. I- 7.

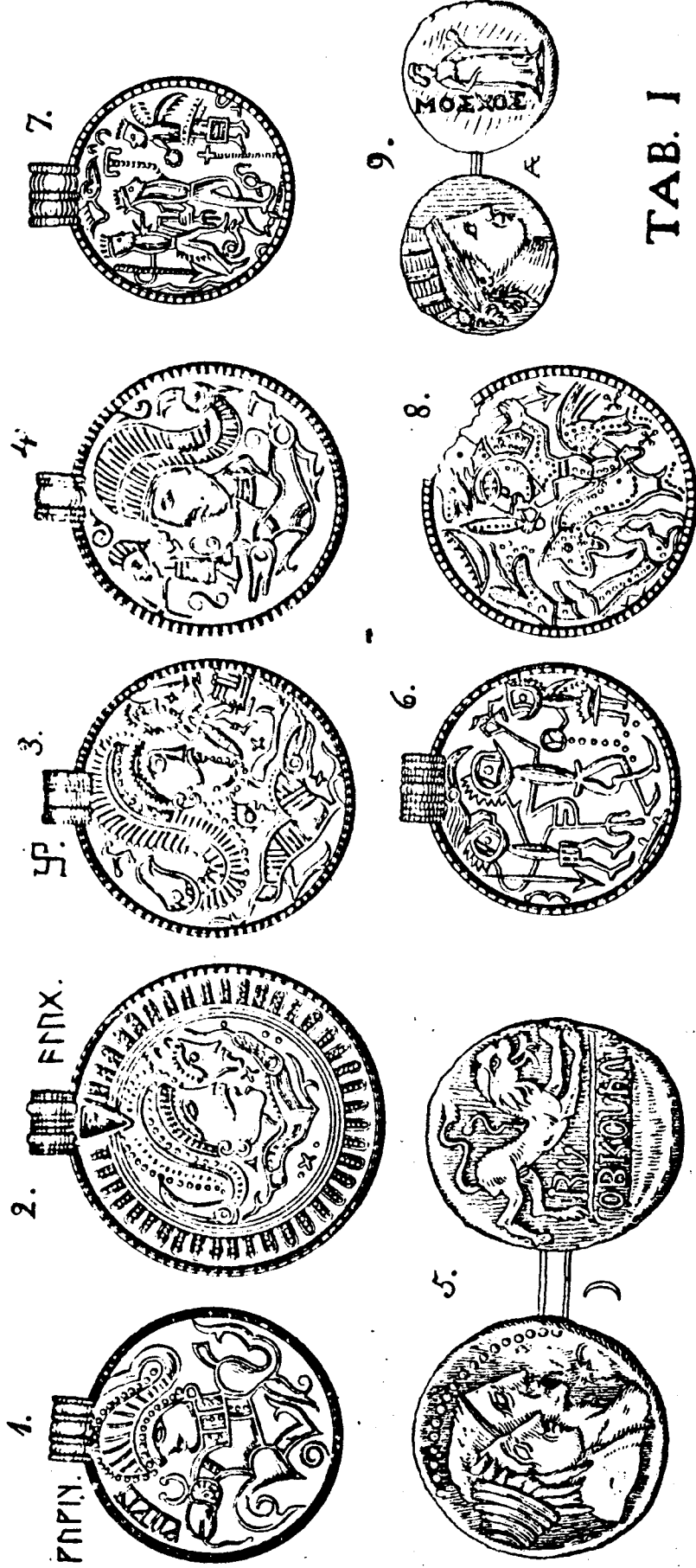
Отже, я гадаю, що повище розглянуті нумізмати належать до Русі і моїм відкриттям я доконав „віндікацію“ - тобто повернення власникам - Слав'яно-Русам - належного їм нумізматичного скарбу.

Переклад з Польської мови
зробив М. Скрипник.

Пост скриптум:

З опису брактеатів число 6 та 7 недвозначно виходить, що вони належать до князя ОЛЕГА, в той час як надруковано стоїть в наголовці, що вони відносяться до князя Святослава Ігоревича, до якого мабуть відносяться лише брактеат ч. 5. Я не вважав, однак, доцільним змінити ці очевидні друкарські помилки, щоб не викликати різниць поміж оригіналом та його перекладом.

М. Скрипник

TAB. I

М А Й Н О С Л А В ' Я Н С Ь К Е,
ЩО ПЕРЕБУВАЄ ВІД ТРЬОХ ТИСЯЧ ЛІТ В РУКАХ ОДНОЇ
РОДИНИ

абож не

З Е Н Д А В Е С Т А — ЗЕН ДАШТА —

тобто це

ЖИТТЯ-ДАВЧА КНИГА ЗОРОАСТРА

Переклав з мови Зен

І Г Н А Т П Є Т Р А Ш Е В С К І
Доктор Філософії, Професор орієнтальних мов на
Університеті Берлін, Член Ягелонської Академії
в Кракові та багатьох наукових товариств.

Накладом Автора

Б Е Р Л І Н

1857

Видавництво „МЛИН”

Лондон-Гага

1974

П Р И С В Я Т А

ХЛІБОРОБСЬКИМ ТІЛЬКИ А ПРАЦЬОВИТИМ
ЗАВШЕ ШЛЯХЕТНО МИСЛЯЧИМ, ЗАВШЕ ЛЮДЯНИМ,
ЗАВШЕ ТЕРПЕЛИВИМ І ПОБОЖНИМ

С Л А В ' Я Н А М

В ПОДАРУНОК НА ПАМ'ЯТЬ ПРО
БРАТЕРСЬКУ ЛЮБОВ ЦЮ ПРАЦЮ
П Р И С В Я Ч У Є

А В Т О Р

П О В І Д О М Л Е Н Н Я

Ця книга не викладає про язичество, але про Буття Єдиного Бога та про Безсмертність душі.

Аморальність та ледарство народу, які досягли найвищого ступіня, а також деспотизм пануючих над ним владарів примусили Зороастра до проповіді чеснот, для того щоб нарід став богобойним і працьовитим.

Після того, як він навчив нарід хліборобству, він дав йому пораду вимандрувати та поселитися на берегах Балтійського моря, щоб займатися там хліборобством та скотарством, які зроблять його дуже скоро багатим.

Чужоземні купці, які будуть купувати його продукти, зроблять його ім'я відомим і славним в цілому світі.

Ц е є с в я т а п р а в д а !

ТЕКСТ Є СУПРОВАДЖЕНИЙ
ВИМОВОЮ, ПОЛЬСЬКИМ ТА ФРАНЦУЗЬКИМ ПЕРЕКЛАДОМ,
СЛОВНИКОМ ТА ГРАМАТИКОЮ.

ЗАРОАСТЕР

Н А Й В А Ж Н І Ш Е

Нехай горить свята лямпада
за тих, що ширять Слово Боже!
І вірять, що злочинства Гада
Любов і Правда переможе.

Налийте чистої Олії
в лямпади — як в святочні страви!
Хай Ваші думи, чини, мрії
теж будуть чисті, щирі, праві!

Нехай горить свята лямпада
за тих, що йдуть з благословінням
в подружжя — щоб зростити Чада —
на зміну старшим поколінням.

Засвічуйте вогонь лямпади
за всіх, новим життям вагітних,
нехай подбають всі громади,
щоб не було у Вас самотніх.

Найголовніше : хліборобство!
Учіть йому своє юнацтво!
Бо з дармоїдства і неробства
ніхто ще не придбав багатства.

Хай в небо йдуть проміння срібні
за всіх тварин і за рослини!
Вони ж — як друзі — Вам потрібні,
як дар Дажбога для людини!

Теж запаліть святі лямпади
за тих, що дбають про спільноти.
Тримайтеся їх думок-поради
і будьте вдячні за турботи.

.....
.....

Носіть в душі лямпади жертви...
Теплом їх грійте: добре, чесно!
Моліться за живих і мертвих!
Любіть ЗЕМНЬ! — ще ж більш — НЕБЕСНЬ!

З другого розділу ЗЕН - ДАВЕСТИ переклав:

М. Скрипник

П Е Р Е Д М О В А

Не гублячи з виду способу публікації, який я прийняв від початку, а саме: давати кожний зошит публіці, в міру того як він буде надрукований, я закінчив тепер третій випуск, який містить в собі 6, 7 та 8-ий розділ Вендидаду, перший том нової інтерпретації Зенд Авести, або краще сказати Зен Дашти, який я маю намір віддати на осуд публіці.

Про назву цих священних книг старих Персів так багато вже написано, а яка проте не є автентичною, бо її ніде нема в оригіналах тексту, що я спробую лише кількома словами виправдати ту її форму, яку я вважаю за найбільш відповідну.

Великою помилкою, яку було зроблено тут, є те, що літеру Д відносять до першої частини слова, тоді як нею належить починати друге слово. Менінські в своїм словникові (Лексикон арабсько-персидсько-турецький) подає крім звичайних назв як Зенд Авеста, або Авеста також і форми: Зендеста, Зендбеста, Зендестан, Зендевест, Зендоста і Зендаста. Ця остання назва, даючи лише слав'янську вимову Ш літері С, є тою, якій я віддаю перевагу. Бо вираз „ЗЕН ДАШТА" означає: „ХТО ДАЄ ЖИТТЯ". Бо „Зен Дашта" є тою книгою, яка знає докладно життя і його глибинні підстави та розповідає про них людському родові. Сам вираз походить від двох слів: ЗЕН — ЖИТИ, яке абсолютно відповідає і грецькому слову і дієслова ДАД, яке означає давати. Його коріння можна відшукати й у перській мові, де слово „зендіден" означає „давати нове життя". В тій же самій мові „ДАДЕН" означає „давати" і „даштен" — мати щось, або володіти чимсь. Досі не було добре усвідомлено зв'язку, який існує поміж двома словами повищої назви.

Я свідомо втримуюся тут від вирішення так часто дискутованого питання: коли жив Зороастер? (Зердест чи Зердушт, отже цілком слав'янська вимова!) Його загально прийнято розглядати як автора „Зен Дашти". Деякі дослідники переносять його життя до часів містичних народу Бактрійців, коли й де жив також король Джіма (Дшемшід). Згідно з думкою інших, він жив під час короля Дарія, сина Гистапса, якого перська традиція зробила реформатором перської релігії, яку він хотів позбавити її первісної простоти та пристосувати до потреб великої нації. Можна з певністю твердити, що Зен Дашта, так як ми її посідаємо тепер, була редагована в історичному часі, але не без того, щоб значна частина її тексту була піднесена на вищий рівень. Цілком ясно можна бачити, що текст Вендидаду, так як він нам відомий тепер, звертається до народу, соціальне життя якого є вже більш розвинене, ніж ми можемо припускати це в народі ЗЕНДУ в Бактрійських рівнинах. Свавілья, яке панувало в Уряді, полігамія й розпуста народу, його гультайство та постійна чума, причиною якої був звичай залишати трупи мерців непохованими в могилах, могли змусити Дарія, чи іншого реформатора — хто б він не був — вжити заходів до усунення цих шкідливих явищ.

В першій розділі Зороастрові розповідає ОРМУЗД, як поширювалося правління Світла (Знання) вже засвоєного, пропагуючи його в 16-ті країнах, поміж якими був і Гіндустан, хоч вплив злого генія (Аріману) вже розбещив їх. Другий розділ описує золотий вік, який — з наказу Бога — мусив знову запровадити Джімі, поширюючи завжди Світло в дальші, нові колонії та винищуючи фізичне й моральне зло. Дуже ясно підкреслено, що після Джімі — Зороастер не є кимсь іншим як другим посередником поміж Богом і людьми і що один з його

нащадків здійснить на землі ідеал, який Бог запропонував Дамі. Це, здається, є доводом того, що Зороастер є наймолодшим редактором священних традицій, які існували перед ним.

Не входячи в детальну оцінку великих заслуг моїх попередників, Анкетіля дю Перрон, який відкрив цю книгу (Зен Дашту) і пана професора Шпігеля, що першим надрукував оригінал, я можу тільки сказати, що після докладних студій їхніх творів і всієї відповідної літератури, намагаючись, крім того, більш глибоко збагнути змісл цих старих текстів і порівнюючи їх з усіма орієнтальними мовами, з якими я докладно ознайомився під час моєї довгої подорожі в Орієнті, я прийшов, вкінці кінців, до висновку, що стара мова ЗЕН має найбільшу подібність до різних нарідів великої слав'янської раси, до якої і я особисто маю щастя належати. Ця подібність простягається аж до вимови. Бо як читач побачить на прикладі слова Зен Дашта, яка вимова задержується в модерній мові Персів, я встані, без того, щоб дозволити собі неумотивовані припущення, довести на підставі безсумнівних даних, що мова ЗЕН ДАШТИ має цілковито слав'янську вимову.

Це також тому я присвячую відкриття, зроблене мною, головним чином членам великої родини Панславізму, бо вони будуть встані ліпше за інших зрозуміти його, маючи свою рідну мову як допомогу при цьому. І справді, велика кількість моїх земляків-поляків, які бачили опубліковані досі два перші зошити, засвідчили мені їхнє велике задоволення. Однак були також інші, яких прикро вразило визначене мною НОВЕ МІСЦЕ ПОХОДЖЕННЯ слав'янської раси. Але, Великий Боже! Різні народи Європи прийшли зі Сходу і я не бачу, що є прикрого в тому: бути виходцем скоріше з Персії ніж з Індії?

Мій погляд, щодо цієї справи, в небагатьох словах, є слідуючий: „Якщо, звичайно, припускають сьогодні, що велика галузь мов, яких звуть індо-германськими, поширилась з Індії і що більшість європейських мов, ось як грецька, латинська й німецька є споріднені з санскритом, і що, з другого боку, між метрополією — Індією і новими колоніями в Європі знаходяться семітські народи з їхніми мовами — арабською, гебрейською і т.д., то я тверджу, що такий опис цієї переходової позиції є неповним. Семітські мови знаходяться на південному Заході між Індією та Європою. Натомість на північному Сході Індія є відділена від Європи народом, який говорить мовою ЗЕН. Я розглядаю ЗЕН що найменше так само давньою як і санскрит. І я думаю, що якраз через великі простори, заселені слав'янами, індогерманські раси наблизилися до Європи, в той час як між слав'янами та німцями знову ж розміщені народи, які говорять тою галуззю мов, до якої належать мови Мад'яр, Фінів і т.п. Тепер, коли ми знаємо, що Греки й Римляни запозичили значну частину їхньої релігії та їхньої мови від Індусів, а їхні мітології є дуже подібними, то чи не є ліпшим віднести походження цієї релігії до народу, що так само як Гебреї — був першим між тих, які мали найбільш здорові ідеї про релігію? Адже ж цим народом є нарід ЗЕН. У восьмій розділі Зен Дашти можна прочитати жовчну полеміку проти ідолопоклонства та безладної релігії Бабілоу та інших сусідніх народів. Також, в той час як раси індогерманські були зобов'язані, шляхом виховання, відійти від язичества, а крім того звільнитися від грецько-римського політеїзму, перейнявши від Жидів більш здорові засади монотеїзму, слав'янські раси, перед тим як прийняти — так як і німецькі народи — християнство, перейшли до нього в більш короткий і безпосе-

редній спосіб: за допомогою релігії Персів. Геродот (I, 216) говорить в ясных висловах, що Мезагети — скити, нарід на півночі від Араксу (Волги?) не почитали іншого Бога, крім Сонця. І що нарід кочовників-скитів, який спочатку мешкав в Азії на півдні від річки Араксу, потім перейшов цю річку, щоб оселитися в Кіммерії (цебто на Русі), мешканці якої поступилися до Криму. Нарешті Геродот (IV, II, IV 59) називає їхнім головним божеством ВЕСТУ, яка є теж вогнем домашнього вогнища.

З перших сторінок Зен Дашти, цієї поважної пам'ятки, змісл якої я відкриваю для суспільства, ми зустрічаємо релігію, яка визнає ЄДИНОГО БОГА і ВІРУ В БЕЗСМЕРТНІСТЬ. Там же знаходяться описаними церемонії, які надзвичайно наближуються до наших християнських звичаїв, ось як благословіння їжи перед обідом і подяка Богові після їжи. Є навіть такі звичаї, що нагадують католицизм: наприклад, звичка тримати освячену воду в глечичку перед входними дверима, щоб окропити себе входячи і виходячи з дому, кожний з яких є, так мовити, х р а м о м, присвяченим чистій релігії Світла. Також нарід Зен мав звичку вітатися і бажати доброго здоров'я по ім'я Бога. Це мало зміцнювати релігійні почуття й братерство, які керували життям спільноти. Ця стара громада Персів є дуже подібною до древньої слав'янської громади з її вічем і мабуть служила зразком для неї.

Але є більше: Зен Дашта сама заховала доказ історичного походження слав'янських народів. (Перси — етимологічно кажучи — є "ПЕРШІ" люди світу...) В 18-му і 22-му розділі Зен Дашти ми читаємо про еміграцію Персів до "сьомого клімату", туди, де ловлять з моря бурштин, а зокрема навколо одного моря (можливо що Балтійського моря?), щоб обробляти там землю. Зен Дашта пояснює повстання назви слав'ян, кажучи: "чужоземні купці зробили с л а в н и м и Персів, розхваляючи їхнє багатство, по суті худобу й харчі, так само як їхню доброту, їхню лагідність, їхню відвагу, їхнє братерство та їхню гостинність. А дже ж поняття с л а в н и й є в мові ЗЕН, так як і в слав'янських мовах висловлено тим самим словом С У А В А — С Л А В А.

Другий том, який міститиме в собі розділи IX — XXII Вендидаду не буде появлятися окремими зошитами, але я сподіваюся опублікувати його як книгу разом, по закінченні всіх зошитів. Одна з найстарших частин ЗЕН ДАШТИ носить назву Вендидад, яке можна пояснити — згідно з його етимологією — як справа, призначена хліборобству. Вендидад не подибується більше в тексті, але це слово перейшло до мови Персів, яке Менінські пояснює як найважлишу працю — хліборобство. Отже ця частина Зен Дашти може бути названа: "Книга про хліборобство", бо по суті це є хліборобство, яке докладно обговорюється в цій частині. Саме через хліборобство Зороастер сподівається відродити нарід: розвинути в нім всі чесноти, прогнати зло й встановити загальний добробут.

Щоб не чекати занадто довго на появу праці друком, я прийняв подавати німецький переклад, який ще знаходився в двох перших зошитах. Але я задержав переклад французькою мовою, щоб залишити відчиненою універсальну дверь для моєї праці.

Щоб підкреслити подібність поміж ЗЕН мовою та слав'янською мовою я показав у польським перекладі оригінал так дослівно, як можливо, що робить цей переклад дещо незграбним і тяжким... В усякому разі — принцип є знайденим і я сподіваюся дати вистарчаючі докази його правдивости.

Берлін, 24-го січня 1858-го року.

ПЕРЕДМОВА ДО ДРУГОГО ТОМУ КНИГИ

Успіх, який мав перший том мого перекладу Вендидаду, хоч цей переклад і не був остаточно закінченим, заохотив мене до видання „Короткого Огляду Граматики ЗЕНУ“, який з'явився в минулому, 1861-му році і який первісно хотів помістити на кінці другого тому.

Не вважаю доцільним повторювати тут мою точку погляду, під якою я розглядаю Зен Дашту, тому, що вже вияснив це докладно в моїх передмовах до вищезгаданих праць, а можу лише додати в загальному, що я знайшов підтвердження всіх моїх ідей під час моєї довгої подорожі в Персії, до якої я мав нагоду як перекладач і другий секретар Пруської Амбасади в Персії.

Полишаючи на боці всі інші докази, я обмежуся тут на звернення уваги читачів на зміст книг ХУІІІ – ХХІ другого тому Вендидаду, на який я вже зробив натяк в передмові до першого тому і який є в основному таким: „Третя частина вод, які покривають землю, висохне, третя частина лісів – зникне до того часу поки діти Зороастра влаштують себе в щасливий і постійний спосіб. Вирушайте – ведені Птахом – до сьомого клімату біля одного озера (Книга ХХІ, ч. 15), де вилловлюють з води бурштину. Обробляйте там землю, працюйте там, займаючись головне доглядом худоби. Таким чином ви досягнете багатства і отже повної волі. Виберіть собі провідника, який має піклуватися про добро громади, в якій мусить панувати братерська любов, без того щоб якийсь узурпатор та його спільники загарбали громаду.

Отже, згідно з думками арабських астрономів, сьомий клімат охоплює Париж, Брюссель, Берлін, Померанію, Русь і ще далі в цьому напрямі. (Дивись Географію д'Абуфедя, Париж 1840).

З цієї цитати можна бачити, що останні хвилі еміграції скитів, про які пише Геродот, (дивись передмову до першого тому) поширювалися аж до Балтійського моря та що їх можна розглядати як здійснення ідеалу, який Джімі намітив в другій книзі Вендидаду (порівняй книгу ХІХ, § 130, ст. 103).

Однак, моє відкриття було б недосконалим, якщо б я не спромігся довести, що ті скити, які мешкали в „Гіпоборейських країнах“ і ті, що займали Азію на південь від Араксу, належали до тієї самої раси.

Отже, як Поляк з походження і досконало обізнаний в історії моєї Країни, я не припиняв розшукувати в усій орієнтальній літературі: чому древні європейські автори, наприклад Дітмар (дивись Лелевель „Історія Польщі і Народу“) і навіть турецькі історики приписували Полякам назву ЛЕХІВ, або ЛЯХІВ?

Всі мої зусилля залишилися марними, аж поки я не опинився (як я вже сказав в моїй передмові до граматики Зен мови) поміж кочовим народом ЛЯХІВ, або ЛЕХІВ в Персії. (АБАДЕ).

Їхнє чесне життя пастухів, а також їхнє багатство, яке ціниться цілим світом, крім урядовців Персії, тому що цей нарід не дає ані примусити себе силою, ані кориться наказам. Діти цих номадів є дуже небезпечні для всіх злодіїв, а особливо для Курдів. Ця молодь має ім'я БАХТ-ЯРІВ, що означає – „Друзі щасливої Долі“. Вони є справжніми УЛАНАМИ Європи. Вистачить встановити ідентичність назв двох народів, для того щоб ствердити, без ризику протиріч, що ЛЕХИ, які прийшли до рівнин Польщі, заховали своє ім'я до того часу, поки природа їхньої нової Батьківщини – П О Л Я – примусила їх прийняти те ім'я, які вони носять тепер.

Але, перш за все, під час тих місяців, які я прожив поміж цим народом в Абаде, в їхніх степах, привітність їхніх жреців багато допомогла мені зрозуміти ліпше змісл твору Зороастра. Поміж іншим, вони дали мені одну з їхніх найбільш священних молитов, яку вони навіть самі не розуміли, але яку вони були зобов'язані вивчати на пам'ять, якщо хотіли стати жрецями. Цю молитву вони мусять переповідати їхнім вірним під страхом великої кари: загубити Боже благословіння. Ця молитва спочатку була незрозумілою і для мене. Але, повернувшись до Тегерану, де я мав інтимного приятеля — головного жреця Персів, пана Манук'є Лімд'є, дуже освічену людину, я звернувся до нього за порадою. Він дав мені точну копію цієї молитви, підтверджуючи з свого боку, що вона була найбільш священною з усіх, але яку він також не розумів...

Тоді я довірився лекторові Перських текстів з довіреними мені поважними й цінними документами.

Обміркувавши докладно й розсудливо текст молитви, яку я одержав, лектор порадив мені переписати його літера за літерою, заміняючи Перські звуки словами Зену...

І тільки після цього я почав нарешті розуміти, що в тексті молитви говориться про ту саму е м і г р а ц і ю Персів, про яку пишуть подані вгорі розділи Зен Дашти... як це показує точний переклад цієї молитви:

1. Уподобайте собі творчість Бога.
2. Я є Бог — джерело навищого щастя.
3. Намагайтеся влаштуватися, як належить.
4. Збирайтеся в дорогу і Ви досягнете Вашої мети.
5. Ви там відродитесь і матимете певну власність.
6. Якщо Ви оброблятимете там землю — матимете багато харчів.
7. І це буде для Вас порятунком.
8. Це там Ви матимете також і гроші.
9. Візьміть з собою дужу й добру худобу, яка надасться до розплоду.
10. Це зміцнить Вашу громаду.
11. Люди мусять присвячувати себе продуктивній праці.
12. А Всемогутність — треба залишити Богові!
13. Віддайтеся там новій праці біля ВОДОПОЮ худоби.
14. Там є досить пасовиськ.

Якщо ми поміркуємо над словом ЗЕН — „ГОПЮ" в числі 13-ім, то побачимо, що воно складається з двох слів: ГХАУ, що означає корову та ПИТИ, отже разом — ВОДОПОЙ.

Коли ж ми замислимось над тим, що в їхній новій Батьківщині ці народи, вірні інструкціям Зороастра, хотіли зберігти сліди свого походження, то ми будемо схильні вірити, що з цієї причини вони назвали ГОПЛОМ велике озеро, яке знаходиться й нині навколо Гнезно і береги якого є досить плоскі й піщані, так що його вода могла служити добрим ВОДОПОЄМ для худоби.

Ця сама молитва знаходиться також в „ЯСНИ" , книга 64, число 1-61, тільки з тою різницею, що Озеро, про яке там говориться, не має власного ім'я.

Берлін, 29. XII. 1862 . І. ПЕТРАШЕВСЬКІ

Переклади текстів з мов Польської, Французької та Німецької зробив М. Скрипник.

ОБЛОГА ЦАРЬГОРОДУ РУСАМИ В 626 РОЦІ П.Р.Х.

„Як подає пан І. Джанашвілі в часописі „Кавказ“, в церковний музей Грузинського Екзархату надійшло 16 манускриптів із Сіонського Собору в Тіфлісі. З поміж цих манускриптів особливо важливі два рукописи на пергаменті, з котрих рукописів один вийшов у світ завдяки зусиллям славнозвісного грузинського перекладача Георгія в 1042 році.

Цей рукопис складається з 322 сторінок, а на сторінках 248-322 вміщено слідуєчий текст:

„ОБЛОГА Й ШТУРМ ВЕЛИКОГО Й СВЯТОГО МІСТА КОНСТАНТИНОПОЛЯ
СКИТАМИ, ЯКІ СУТЬ Р У С И Ч І ”

В цій же статті викладена з усіма подробицями історія походів Імператора Іраклія (610-642 р.), разом з його спільником Джібгу (Забелем?), Царем Хозарським.

В 602-ім році на престол Візантійського Імператора вступив узурпатор ФОКА, солдат-невіглас, який не знав ані законів, ані військової справи. Він скоро розтратив усю державну скарбницю, зневажав всі священні закони царів і заподіяв багато злочинів, наприклад забив Імператора Маврикія та стяв голову знаменитому полководцеві Нарсесу — Персу з походження.

Імператор Маврикій усиновив свого часу перського Шаха Хосроя II-го, який, довідавшись, що Маврикій є вбитий Фокою в Халкедоні, а син його Теодосій, який поїхав до Персії, загинув в Нікеї від руки Фоки, — виступив війною проти Фоки, щоб помститися за смерть свого добродія — Імператора Маврикія.

Фока надіслав супроти ворога величезне військо, однак воно було переможено Хосроем. В цей час в самій Візантії вибухла революція, в наслідок якої Фока був забитий, а на престол зійшов Іраклій, в 610 році.

В міжчасі Хосрой взяв Антіохію і полонив силу греків, відправив їх до Персії, а сам пішов до Палестини, взяв Єрусалим, спалив і зруйнував храми Гроба Господнього та інші й винищив 90.000 християн. Животворний Хрест і Патріярха він засилає до Персії. Сам же, після цього пішов до Єгипту і підбивши його повернув назад, взяв Халкидон і став облогою біля Константинополю, нагнавши страху на Візантійців.

Імператор Іраклій, загрожений Хосроем з півдня і „дикими племенами“ Скитів з півночі, мав намір покинути Царьгород та переселитися до Картагену. Але він передумав і помирився з Хосроем.

В 622 році Іраклій за велику суму грошей намовив „Скитів, які є Русичами“ — не турбувати Імперію і потім подався на Схід, щоб помститися на Хосрою. На Іссі, себ то там, де колись Олександр Македонський розгромив Дарія, мала місце жорстока битва. Іраклій одержав блискучу перемогу й відкинув Персів з Малої Азії. Сам же він перейшов через Трапезунт і покликав до себе воєнків з Грузії та всіх областей, що лежать поміж Чорним та Каспійським морем. Імператор взяв багато міст, звільнив 50.000 християн полонених Хосроем і обтяжений здобичаю, повернув до Арміди, звідки надіслав до Візантії вістку про свої славні перемоги. (в 625 році).

Але Хосрой, який вважав себе володарем всесвіту, не журився. Він скликав воєнків з усіх провінцій Персії та на чолі величезного війська виступив проти ворога. Його головнокомандуючий Сарварон схилив „руського Хагана“ на те, щоб спільно вчинити напад на Константинопіль. Руський Хаган погодився на цю пропозицію. Як відомо, цей Хаган ще при Маврикію робив напади на Імперію та одного разу полонив 12.000 греків, а потім

вимагав викуп по І драхмі за особу.

Хаган Русичів посадив своїх вояків в човни, які були видовбані з цілих стовбурів дерев ("дуби") і на їхній варварській мові називалися "моноквіло", тоб то "однодеревки або довбанки".

Хаган Русичів пристав до Царьгороду й обложив його з моря та суходолу. Його вояки були могутні та дуже здібні. Їх було так багато, що на кожного Царьгородця припадало 10 Русичів. Тарани та машини для облоги почали діяти. Хаган вимагав, щоб Греки піддалися та ПОКИНУЛИ ХИБНУ (ЛОЖНУ) ВІРУ В ХРИСТА!

Однак його погрози не застрашили греків, а тільки підбадьорили їх. Біля мурів міста відбулася страшена бійка. Доля Царьгороду висіла на волосині...

Тоді Патриарх Сергій надіслав Хагану величезну суму грошей. Подарунок був прийнятий, але воля була обіцяна тільки тим, хто вб'є жebraка залишить місто й може податися, де хоче.

Але поміч чудотворної Влахернської Богородиці та 12.000 вояків, яких Траклій надіслав зі Сходу на допомогу Константинополю, зломали мужність Хагана та його вояків. Нарешті, згубивши надію опанувати містом, вони сіли в свої "дуби" та повернулися додому."

Пост Скриптур: Вимога Хагана Русичів, щоб Греки покинули хибну (ложну) віру в Христа є без сумніву викликана тою місією діяльністю греків-християн, яка розпочалася вже в перших століттях по Р.Х. на теренах Північного Причорномор'я, заселених Скитами, які мали свою власну релігію - віру в Подателя Життя Дажбога та своїх жреців. У Влес Книзі не раз згадується про гостру відсіч Русичів спробам Греків примусити їх "забути наших Богів, а в той спосіб стати рабами Греків"... Наші предки дуже добре усвідомлювали собі, що поневолення народу чужинцями завжди починається з руйни його духових вартостей, які дають народові непереможні відпорні сили та містичну допомогу в боротьбі, яка "вдесятеро" збільшує сили вірою в "свою правду й свою волю". Зломавши Душе Народу є можливим і перемога над його тілом - збройною силою. Ось чому протягом століть всі наші вороги-наїзники починають з нищення наших духових, релігійно-культурних цінностей, одурманюючи нас чи то підступними єзуїтськими "уніями", чи то ніби то спільним "православ'ям", а тепер "всесвітнім комунізмом пролетаріату"... чи "інтересами радянських людей"...

І коли Нарід забуде й покине "своїх Богів" він неминуче стає рабом чужинців та їхніх богів, яку б зовнішню форму ці боги не приймали в історичних "метаморфозах".

Головна вартість здорового національного консерватизму полягає як раз в збереженні власних духових вартостей народу, його - виробленого тисячеліттями релігійно-філософського світогляду, який визначає і всі вияви громадського та політичного устрою та законів співжиття кожного суспільства.

Тому то винищення фізичне "ДУШІ" та "РОЗУМУ" народу шляхом ліквідації тих верств його, які є носіями цих двох необхідних для незалежного існування здібностей, - є першою передумовою поневолення народу чужинцями. Жадні "протести" чи апелі до "сумління" та "прав людини" не є встані змінити ментальність злочинця-наїзника. "Ще през шаблю маєм Право" - є єдиним доцільним засобом самозбереження.

Юрій Гуца народився в 1802-ім році в Великій Тібаві на Закарпатті. Його Батько був протоієреєм Верховини, з місцем осідку в Синім Вирі. По закінченні середньої освіти вчився на Університеті у Львові (1822 р.)

Юрій Гуца твердив, що його рід походить від покутського Князя, який виемігрував на Закарпаття під час переслідувань православних Українців поляками та уніятами.

В році 1823 Ю. Гуца емігрує до Чернівців, а потім до Хотину, а звідти дістається до Кишеніва. Губернатор Кишеніва, довідавшись про велику ерудицію Ю. Гуца та про глибоке зацікавлення історичними проблемами, допомагає йому переїхати до Москви, де він входить в контакт, поміж іншим, з відомим професором Погодіним. В Москві Ю. Гуца студіює медицину та складає іспит на лікаря. Одночасно він починає публікувати результати своїх наукових дослідів, які роблять певну сенсацію в колах московських науковців... Один з критиків зве його „Колумбом з над Дніпра"... бо перші його праці торкалися історії України. Богдан Хмельницький був улюбленою особою Ю. Гуца, а „одвічні суперечки" поміж „Південними" - Українцями та „Північними" - Москалями, були постійною темою праць Ю. Гуца. В році 1829 появилася його перша велика праця „Древніе и нынешніе Болгаре", як Том I його великої трилогії. В році 1841 з'явився другий том під назвою „Словене". Третій том був підготовлений до друку, але несподівана передчасна смерть Ю. Гуца перешкодила його появу друком.

В науковій спадщині Ю. Гуца залишилися дуже багато оригінальних творів про проблеми української та слав'янської історії та історіографії... В своїх основних концепціях Ю. Гуца поділяв погляди тодішньої групи слав'янофілів і був гарячим заступником слав'янської самобутности й великої ролі в передісторії Європи та Близького Сходу.

Надзвичайно цінними є його праці через те, що він використовував оригінальні джерела римських та грецьких письменників, володіючи досконало цими двома мовами. Тому в його творах є багато цитат древніх істориків, які часто замовчуються тенденційними чужинцями в інтересі тої чи іншої „а пріорі" історіософної концепції, на службі шовіністичних намірів...

Тому його твори не знайшли не тільки признання з боку наукової тоді в Академії Наук німецької кліки, але були свідомо замовчувані, як витвори „дилетантської" фантазії...

Видання його творів було уможливлено головним чином грошовими пожертвами БУЛГАР, які були дуже вдячні йому за ґрунтовні студії з історії Булгар.

Ю. Гуца зазнав в своїому короткому житті багато перешкод і спротиву з боку „науковців", які не поділяли його небезпечних для їхніх „непорушних догм" дослідів і доказів. Зокрема багато гострої критики зазнав він за своє „обожнення" Аттила, якого він вважав справедливим месником - „МІЩЕМ БОЖИМ" - як Аттила звав сам себе - за злочинства рабовласників Римсько-Візантійської Імперії, які головне зі слав'янських земель вилучували для свого галапасного існування рабів...

Юрій Гуца помер 26-го березня 1839-го року, від удару серця.

ПРО НАВАЛУ ЗАВІСЛЯНСЬКИХ СЛАВ'ЯН НА РУСЬ

І. ПІДЛЯШНЯ.

З давніх давнин Русичі називали країну, що межує на заході з Віслою, поміж річками: Дунайцем, Саном, Вепрем, Бугом і Наревом — Підляшшям. Рюриковичі створили з Підляшшя окреме князівство, столицею якого був Володимир на Бузі. При розподілі уділів він принав синові Володимира Великого — Всеволодові. З того часу Підляшшя, або Володимирське Князівство має свою окрему історію: дії Володимирських князів. Одною з видатних осіб поміж ними був Ростислав Володимирович, внук Ярослава. Але пізніш Ростиславичі перенесли свою столицю з Бугу до Карпат, на беріг річки Санок, в місто Перемишль, потім в Галич і нарешті до Львову. Це було вже під час татарської навали. Користаючи з безладдя й сварок поміж Рюриковичами Ляхські князі почали захоплювати до своїх рук частини Володимирського князівства та почали титулувати себе „Князями Мазовії та Підляшшя“.

З того можна бачити, що Підляшшя та Волинь, до Володимира Великого мали своїх власних, незалежних від Києва князів і тільки Володимир Великий приєднав ці землі до своїх володінь.

Щож торкається Ляхів, то вони заселявали землі на захід від Вісли в теперішній Бранденбург і там межували з іншими слав'янськими племенами Померанії, Богемії та Великої Сербії, яка простягалася до самої Тюрингії (в старовину Тервінген). Ляхи поділялися, згідно з їхніми діалектами, на Мазурів, Кракусів або Горалів і Слезаків. Мова Ляхів, або польська, поступово переходила в Чеську, за посередництвом Слезецького діалекту, так що Ляхи належать до родини Завіслянських Слав'ян.

Загалом кажучи, всі Завіслянці мають свої відмінні від Русичів риси, не тільки в мові, але й в звичаях, одязі та писемних назвах. Ці різниці не могли не упасти в очі древнім історикам. І дійсно, як Грецькі так і Римські географи вважали Віслу межою поміж різними племенами. Вони казали: Вісла відділяє Германію від Сарматії, Германів від Сарматів. Вони, однак знаходили, що поміж Германіями й Сарматами є багато спільного.

Коли Страбон, Тацит і Пліній робили Віслу народньою межою, то в цьому вони не помилялися, бо це вповні відповідало дійсності.

2. Г Е Р М А Н І Я

Межі старої Германії древні географи та історики ставили поміж Віслою та Райном, Дунаєм і Балтійським морем, так що під цим спільним ім'ям ГЕРМАНІВ вони розуміли Ляхів і Слезаків, Чехів (Богемців) і Моравців, Сербів, Полабійців, Одобритів, Померанців, Липовців та слав'янських мешканців Франконії.

Германія межувала на південнім заході, в Бадені, з Алеманією, а з боку Везеру та гирла Райну, з Тевтонією або Саксонцями. Як Алемани так і Саксонці є справжніми предками сучасних Німців. Ніхто з древніх письменників не змішував так званих Германів з Алеманами або Саксонцями. І той, хто уважно читав древніх письменників помітив значну ворожнечу поміж Германцями та Алеманами. Отже, під іменем Германців древні письменники розуміли єдино й виключно Завіслянські слав'янські племена, в той час як Німецькі племена мали окремі, спеціальні назви. Те, що Тацит писав про звичай та вдачу

Германців (De moribus Germanorum) треба відносити до Чехів і Моравців, Сербів і Померанців, Ляхів і Слезаків. Інакше й ліпше розуміти древніх письменників є неможливо.

§ I. ОПІНІЇ ВЧЕНИХ В СПРАВІ ЗМІСТУ НАЗВ: ГЕРМАНІЯ, САРМАТІЯ, НІМЕЧЧИНА.

Історичні події, які привели до повстання Польсько-Литовсько-Руської Федерації під назвою Річи Посполитої, спричинилися до того, що старе значіння назви Сарматії стало пристосовано і до Ляхів, тому що значна частина древньою РУСІ - САРМАТІЇ увійшло до складу того державного утвору, який мусив би мати, властиво, назву Ляхо-Руська Держава, а не Польща, як її звуть прості челядники та невігласи. Отже невідповідне вживання поняття САРМАТ, як ЛЯХ переняли не тільки чужоземні, але навіть і польські історики, забуваючи про справжній зміст цих двох різних понять, або свідомо викривлюючи історичну правду для тих чи інших політичних тенденцій.

Подібне історичне викривлення старих назв і понять, які містилися в них, зробили й Німецькі вчені зі словами Прусія та Германія. Відомо, що древні Прусаки були Литовського племені. Їхню країну поселення потім захопили Німецькі Лицарі та Саксонські колоністи. Сьогодні справжні Прусаки зникли і тому від певного часу під словом Прусак розуміється тепер Німець. Цілком подібний процес відбувся і зі словом Германія. З того факту, що територія колишньої історичної Германії сьогодні колонізована Німцями, "вчені" роблять висновок, що і в древні часи Германія була заселена німецькими племенами, не дивлячись на те, що всім об'єктивним дослідникам відомо, що заселення теперішніми Німцями колишніх слав'янських земель Германії почалося тільки з доби Карла Великого та що час і поступ цього колонізаційно-загарбницького процесу, так званого "Дрангу нах Остен" (Натиску на Схід) дуже докладно занотований хронологічно в історичних документах. В такий спосіб створена з політичною тенденцією німецька псевдо-наукова "історіософічна концепція" була з великими зусиллями пропагована століттями не тільки в Західній, але й у Східній Європі і здобула собі позицію єдино-правдивої "історичної науки". ...Виходячи з фальшивого założення, що древні мешканці Германії були Німці, сучасні "вчені" починають розселявати Слав'ян з VI-го віку, як зайд на німецькі землі... утворюють великі "переселення народів" і т.п. фантазії... які потім вкорять до підручників історії та в газетний спосіб фальшують минуле.

Одним з таких тенденційно сотворених мітів є так зване панування ГОТІВ, які начеб то мали бути НІМЦЯМИ, на Русі.

Перша, історично відома навала на Русь, була дуже давно. Вона була ані зза Волги, ані зза Дунаю, але зза Вісли, а саме з 270 по 370 року по Різдві Христовім. Я називаю це навалом тому, що її описав один римський генерал, який служив і біля Райну і біля Дунаю. А навалом саме на землю Руську тому, що в його описі згадуються Руські річки Дністер і Дніпро. Цей римський генерал Амміан-Марцеллін, більш докладно як хто інший, описав цю навалу чужоземців на Русь, а цих чужоземців він називав (зрозуміло, по своїй мові) СЕРБАМИ (Сервінгі) та й мені належить назвати їх Сербами, бо вони й досі самі називають себе Сервами, а свою мову сервською. Ці Шервінгі ще досі існують вздовж річки Ельби, яку вони звуть ЛАБОЮ. В старовину сусіди називали їх Полабами і в літопису Нестора вони згадані як Поляби (Полеби), а через друкарську помилку

з них зроблено Дулебів... Це місце з літопису преподобного Нестора так добре зрозуміли німецькі вчені, а за ними й руські акдеміки, що відвели для мешканців над Эльбою аж дві губернії в Підляшші, по цей бік Вісли... Отак скажуть від людських мудрощів не тільки народи, але й гори та ріки...

Але головна справа полягає в тім, що ці Серби (Шервінги згідно з вимовою римського генерала) колись те були дуже могутнім народом і поширювалися далеко до Райну аж до кордонів старої Саксонії. Древні Саксонці називали їх країну Тервінген тому, що Саксонці і в своїх власних словах ставлять Т замість С (ват іс дат, замість вас іст дас). Протягом часу з Тервінген стала — Тюрінгія. (Тюрінген). Тому, що Марцеллін служив і на Райні він і вжив для Сербів ту назву, яку він чув від Саксонців.

Згідно з найстаршими літописами Саксонців вони ворогували зі Сервінгами та при допомозі Франків тиснули їх поволі геть з їхньої землі та самі заселявали цю територію. Але цей процес почався тільки з IX століття. Але в попередніх століттях Серби визначалися силою та могутністю. Не можна читати без особливого зацікавлення описи про їхні завоювання в Східній Європі, так як вони описані Амміаном Марцелліном, Малхом, Іорнандом та іншими сучасниками й пізнішими істориками. Річ в тому, що і тут сталася заміна змісту подій, через заміну назви народу, що ці події спричинив. Річ в тому, що цих Сербів або Шервінгів Амміана Греки та Римляни прозвали ГОТФАМИ, так як Русичі прозвали Дойчерів — Німцями. І річ в тому, що Серби або Готфи перейшовши через Віслу на Схід, заволоділи майже цілою країною Русичів вздовж Дніпра, Дністра та майже до Дунаю і майже 100 літ панували над ними, з року 270 по рік 370. Вождем Сербів при навалі на Русь був ЯРМЕНА, який увійшов в історію під викривленим ім'ям Великого Ерманарика.

Коли нарід, постійно примушений воювати й боронитися, підвищить свій воєвничий дух, свою бадьорість, тоді йому не важко перемогти своїх сусідів. Так і Серби, межуючи з Римлянами в Германії, вздовж Дунаю, здобули досвід в ратнім ділі через постійні напади й війни Римлян на них, які їх хрестили Римляни Макроманами, тобто „народом, що живе на кордонах“. І дійсно, зі свідчень тодішніх очевидців, ми знаємо, що Серби станули тягарем для всіх своїх сусідів, як слав'янського, так і інших племен. Поширюючи свої володіння на Захід і на Схід, вони набирали рекрутів також і з чужих племен, ось як в Моравії, Сілезії, Померанії та з Ляхів, а навіть Німців.

Але юнацтво Русичів недовго дозволило наїзникам знущатися над дівочими косами Русі... Правда, був час, коли попки Русичів мусили відступати й втікати і від Райну і від Дунаю. Але народилося нове покоління, яке зуміло повести руське юнацтво, як проти римських легіонів так і проти Сербських ватаг і вигнати Сербів з Землі Руської. Їхнє військо, відрізане від Батьківщини з боку Вісли, було примушено втікати за Дунай. Візантійський уряд створив спеціальний комітет для прийняття та розселення Сербів у Мізії. Але звиклі до панування збройною силою над іншими, Серби не хотіли працювати як осілі хлібороби чи ремісники а шукали прожиття як професійні воюки на службі Візантії. Царьгородці, які бачили у Сербів хоробрих і здібних воюків радо прийняли їх як своїх військових союзників, під назвою „Федерати“. Головна квартира цього найманого війська Сербів — Готфів була вздовж Дунаю, проти мешканців Русі, та в різних місцях за Балканами.

Не відомо, власне кажучи, в якому відношенні було це військо Сербів до своєї власної Батьківщини — Великої Сербії, в країні Завіслянській. Здається, що довгий час перебування на Русі, де багато з них народилося від руських жінок найзників, загубив у них почуття приналежності до старої Батьківщини і вони вже не мали потреби повертатися назад за Віслу, навіть коли б їх кликали туди, а воліли залишатися там де їй клімат і спосіб життя більш подобався їм. Але, на решті, цей Сербський Корпус був примушений покинути Візантійську Імперію. В той час — біля 480-го року — більшою частиною Італії володіли мешканці країни Завіслянської: Отокар, або як його помилково зовуть Одоакр, володів Італією. На нього впали підозри і згаданий вгорі Сербський Корпус під проводом Феодорика Велиміровича був вжитий для підкорення Італії. Велимірович досконало правив Італією. Панування Сербів в Італії продовжувалося до 550-го року. Велізарію та Візантіяцям коштувало багато військових зусиль відібрати від Сербів Рим і Равенну, але вони не спромоглися відібрати Срем (Сірмійум), Південну Панонію і Західну Мізію, де Серби залишилися й по сьогоднішній день, в Сербії, Боснії, Славонії та Кroatії.

Під час панування Сербів в Італії ніхто не смів називати їх Сербами (Серві), тому що Серві в латинській мові означало: Раби. Греки та Італійці називали їх на свій спосіб — Готфами, їхньою старовинною назвою.

Ось коротка історія першої навали Завіслянських Слав'ян на Русь.

Але тому, що ці Серби — Готфи прийшли з Германії, мусили вони — в очах німецьких вчених — бути Німцями... Отже Феодорик Велимірович станув спочатку Теодорікусом, а потім поступово був переіменований на німецького Дідріка. А хресним батьком його був „славнозвісний історик" Август Людовікович Шлецер, непомильний авторитет в питаннях історії Сбду Європи.

Хто тільки не писав і не пояснював війну Велізарія Візантійського з Готами? Але протягом століть ніхто не запитав: коли Готфи мусили були відступити Італію Грекам аж по річку По, то куди ж вони поділися самі?? А відповідь, як бачимо є дуже проста: вони залишилися на тих місцях, з котрих вони володіли і Італією, тобто по Кroatії, Боснії, Сербії. (Стара назва цих земель була Іллірія. Дивись Влес Книгу, дощ. 8, про довшення 3, де Іллірієць вчить дітей Русичів в Суроській Русі, Примітка М. Скрипника.)

Ті особи, які думають, що Готфи-Серби володіли лише Італією, погано зрозуміли історичні дії Феодорика Великого (Велиміровича). З них недвозначно видно, що він володів і згаданими вгорі країнами, в яких нащадки Сербів-Готфів залишилися й до сьогоднішнього дня, не дивлячись на вигнання їх з Італії. Є письменники XV-го століття, як наприклад Халконділа та Людовікус Туберо, які розповідають нам, що в їх час Греки та Італійці звали Далматинців, Сербів і Кroatів — Готфами. Він робить з того цілком слушний висновок, що: „Словенці та Готфи це той самий, єдиний нарід". Другий древній письменник з ІЗ-го століття — Хома Архидиякон — пишучи про Далмацію каже: „Іх здебільше називають Готфами, хоч вони властиво зовуть самі себе Словенцями"... І далі: „Готфський вождь, який правив цілою Славонією, з великим військом зійшов з гір. Кажучи про те, що Папа Александер (1074 рік) надіслав в Славонію (Далмацію) кардинала для поборювання Аріянства, Хома Архидиякон пише: „Кардинал, прибувши на місце, де правив лже-єпископ (аріянець) Челеда, жорстоко вилаяв його в

присутності й о г о Г о т ф і в ." (В творах Хоми Архидиякона є багато подібних цитат .)

Також письменник VI-го століття Прокопій пише в цій справі слідує: „Багато було як раніше так і тепер є Готфських племен. (Очевидно від розуміє під цією назвою всіх Слав'ян) Але з поміж них Готфи, які поселилися в Мізії, або ж теперішній Сербії та Боснії, „Ванділли" в Африці „Візіготфи" та мешканці Країни перевищують інших як своїм благородством, мужністю та славою так і численістю. Колись їх звали Савроматами (ящероглазими) та Чорноризцями, або Гетами. Звичайно, як ми бачимо це тільки різні імена для тих самих племен, які нічим не різняться між собою. Всі вони мають біле тіло, русе волосся, великий зріст, приємне обличчя. Всі вони мають ті ж самі закони, однакова у всіх є Служба Божа, бо всі вони є Аріянами, одна у них всі і мова, яку називаємо готфською."

Нарешті, подаємо свідчення Сократа, який напевно заслуговує на довір'я, і відноситься до часу поміж 369-375 роками, тобто до періоду, в якому Готфи-Серби були примушені покинути Русь та перейти до володінь Візантії.

„Варвари, що мешкали за Дунаєм (на лівому боці), під час міжусобної війни, поділилися на дві партії, одна з яких підлягала Фрїтінгерну, а друга Афанаріку. Коли останній почав перемогати Фрїтінгерна, цей звернувся до Царьгороду з проханням допомоги проти суперника. Імператор Валент (який був тоді в Антіохії) наказав візантійським військам, що були розташовані в Фракії, допомогти варварам проти варварів. Ці війська одержали перемогу над Афанаріком. Ця подія спричинилася до того, що багато з варварів прийняло християнську віру, бо Фрїтінгерн, зі вдячності до Імператора Валента, який був Аріянцем, прийняв його віру, а також став примушувати до неї підвладних йому. Ось чому Готфи, які щоб догодити й віддячити Імператорові Валенту прийняли аріянство, й донині сповідають його. В той же час їхній єпископ Ульфіла винайшов готфські писемна і як найшвидше переклав Святе Письмо на їхню мову, та подбав про те, щоб вони вивчили Слово Боже!"

Що Сократ вважає Ульфілу винаходцем слав'янського писемна є, звичайно, непорозумінням та браком докладних знань історичних фактів, які доводять, що в Панонії, в Славонії та на цілім слав'янським Балкані існувала слав'янська абетка та писемність не тільки з початків Християнства, а далеко перед нашою ерою завдяки зв'язкам та етнічної спорідненості зі слав'янами, які замешкували в ІЗ-го століття перед Р.Х. Етрурію в Італії під назвою Расенів, або Етрусків.

Римський генерал Веллей Патеркула пише про моральний стан Словенців (в Паннонії) слідує: „В цілій Паннонії мешканці займаються не тільки подібною освітою, як і ми, але вивчають також і латинську мову. А багато з них вправляються в писемності, в науках та в літературі". (Шостий рік по Р.Х.)

Коли Серби і Хорвати (Готфи) почали розселятися в Паннонії вони звайшли у Словенців писемність, яка походила ще з часів імператора Августа і Велєя Патеркула (Початок нашої ери).

Про початки слав'янської писемности будуть подані історичні документи в іншій статті автора „Юрія Гуци (Венеліна). Дивись також статті Т. Волянського: „Жертовні посудини з Храму Діани Таврійської" та „Пам'ятки слав'янської писемности до Різдва Христового ".

ПРО БУЛГАРІВ НА ВОЛЗІ ТА ПРО ЇХ ПЕРЕХІД
ПІД ІМЕНЕМ ГУННІВ (АВАРІВ, ХОЗАРІВ) НА ДУНАЙ.

Розглянувши ті обставини, які затемнювали ім'я Булгарів, що загубилося в хаосі безглузких назв, застосованих до них Візантіяцями, спробуємо тепер докладно визначити час, в який цей нарід поширив свої володіння з Волги до Дунаю. Не треба уявляти, що це переселення було подібне до переходу якогось війська та відбулося відразу в тім чи іншій році. Тут переселявся цілий нарід та його держава, отже поволі, в міру їхніх збройних успіхів на Півдні. Тому то це переселення відбувалося протягом цілих століть, тобто протягом певного періоду історії.

Отже, повернемося до першого пункту наших дослідів: до побуту Булгарів на Волзі. Звідси ж станемо слідкувати за ними під назвою Гуннів, або Аварів, Обрів. Спочатку подамо огляд положення на південному Сході Європи до прибуття туди Булгарів, щоб ліпше збагнути ту політичну зміну в ній, яку спричинили Булгари.

Під час царювання наслідника Цезаря — Августа — римська зброя досягнула нарешті Дунаю. Сирія, Каринтія, Австрійське Герцогство, під іменем Карнії та Норика, Задунайська Угорщина під назвою Паннонії станули римськими провінціями, а за ними і вся територія уздовж правого берегу Дунаю, аж до самого Чорного Моря. Натомість країна на лівому березі Дунаю була мала відома Римлянам. Вони називали її, наслідуючи Греків, Скитією, а пізніше Сарматією. (Ящурооких людей з блакитними очима). Не дивлячись на те, що Дунай був глибоким та небезпечним для переходу кордоном, Ящурооки та Скити, як кажуть Римляни, безнастанно турбували прикордонні римські області.

Наступники Августа були примушені звернути увагу на захист цих областей. Скрізь по берегах Дунаю були побудовані укріплені табори римських полків, які дали початок укріпленим римським містам уздовж Дунаю. Не дивлячись на ці запобіжні заходи, нерідко самі Імператори примушені були йти походом до Дунаю та не один з них поляг там на полі битви.

Траян (98 — 117 р.) мав більш за своїх попередників успіхи в своїх військових чинах. Його війська просякнули в південну Угорщину, Трансільванію, Валахію (Волощину) та розбили могутніх мешканців її, яких Греки називали ГЕТАМИ, а ми, Римляни — ДАКАМИ, пише Пліній. З того часу в цих завойованих областях повстали поселення римських осадників. Це заселення дало Римлянам нагоду ближче познайомитися з цілою країною до самих Карпатських Гір. З того часу межі Сарматії біли відсунуті до цих гір та річки Дністра.

Однак, наскоки варварів на римські області і пізніше приписувалися взагалі тільки Сарматам.

Тим часом, стало необхідним, раніш чи пізніш докладніше довідатися про цю простору країну — Сарматію. Над описом її працювали Страбон, Помпоній Мела, Птоломей, Пліній та інші. Але всі їхні твори складаються лише з короткого й неясного переліку гір, річок, міст і племен, майже без жадного зв'язку, при чому всі назви с покалічені й запозичені з грецької мови, а тому мають таку саму невелику наукову вартість, як і назва „Ящурооки“ „Чорноризники“ і т.п.

Поміж усім цим „ящурооки“ хаосом нерідко виникає ім'я Роксоланів, як могутнього народу, що мешкає вздовж Дніпра й Бугу.

Вони робили сильні напади зза Дністра не тільки до Дунаю, а навіть в Мізію, на правому боці Дунаю. Однак, Роксоланів, які жили від I до III століття біля Дніпра не можна вважати за Булгарів.

Цікаво довідатися, яким іменем називали Греки й Римляни в той час Булгарів, перш ніж вони стали відомими під іменем Гуннів? Пліній зве сусідів Роксоланів на Сході та в Криму КІМВРАМИ, які -- як він пише -- називають Північний або Льодовий Океан "Морем Морозу"... На Дону, за Азовським морем жили Алани або інакше Массагети. Додамо, що Прокопій називає Гуннів також Массагетами.

Массагети володіли також на Півдні всіма просторами до Кавказьких гір, а навіть Закавказькими областями та споконвіку мали стосунки з Арменією та Персією.

Римляни, завойовавши цілу Анатолію або Малу Азію та увійшовши в безпосередні зносини з Арменією та Персією, познайомилися також і тут з Массагетами, яким вони дали ім'я -- ПАРОЯНІВ (Парти). Войовничий дух спонукав їх до походів на Південь, на Схід Азії, так само як пізніше і в Європі. Тут вони стали суперниками Римлян, які приймали під свою опіку всі народи в Малій Азії, що хотіли повстати проти панування Пароянів -- Массагетів. Парояни, в свою чергу, ненавиділи Римлян і намагалися зруйнувати їхню Імперію, що їм справді й пощастило доконати, як побачимо пізніше... Тацит каже, що єдині військові сили Параян складаються з добірної, зразкової Кінноти. (Кн. 6, розділ 3).

Але назва Пароян була лише тимчасово вживана, бо під цією назвою фактично розумілися Гунни й Скити. Володіння Кавказькими країнами залишилося за Гуннами ще й тоді, коли це ім'я було замінено -- КАТЗАРАМИ, КОЗАРАМИ і нарешті БУЛГАРАМИ.

Отже, як я вже довів в попередніх розділах, БУЛГАРИ споконвіку як СЛАВ'ЯНЕ перебували по Воєзі.

Між тим, в II та III столітті н.е. в Європі римські володіння в Дакії постійно зазнавали нападів з боку Сарматії. Історики продовжують називати цих наїзників то Скитами, то Варварами, іноді зустрічаються імена Вандалів, Герулів, Готів. Ці останні відносяться більше до просторої країни, безпідставно названою Германією, тоб то "Братерством".

Згідно зі свідченнями древніх письменників не можна ясно уявити собі політичні взаємовідносини поміж Германією та Сарматією, які розділялися (в розумінні лише Греків та Римлян) машинально річкою Віслою. Але вже в третім столітті з'явився поміж іншими один нарід чи плем'я, під іменем ГОТІВ, який відрізнявся великою рухливістю та войовничістю. Збройні успіхи Готів скоро далися відчутти й Римській Імперії. Імператори, бажаючи прихилити до себе прикордонних мешканців уздовж Дунаю, прийняли їх під свою опіку проти Готів. В такий спосіб Константин Великий заступився за прикордонних Сарматів та відбив напад Готів, які на деякий час стрималися від своїх наскоків на Імперію, а замість того бунтували на Русі.

В другій половині IV століття, під час невдалого походу Юліана проти Персів, Готи посунулися далі на Південь і за короткий час всі володіння Римлян в просторій Дакії з їхніми колоніями були назавше втрачені -- вони припали Готам, що продовжували свій наступ через Дунай в Мізію, Фракію та Македонію (366 рік). Новий Імператор Валент був примушений збройною силою відкидати їх, але в 378 році біля Адріанополя він загинув на полі битви. Хоробрий Теодосій Великий, наслідник

Валента, рішуче продовжував війну, з метою вигнати Готів зі своїх земель. Одночасно з цим, на Русі, з боку Дону стали нападати на Готів Алани (згідно з Іорнандом) або Гунни — згідно з Греками.

Готи зазнали поразки, хоч їхній літописець Іорнанд і твердить, що вони біли переможцями в цих війнах з Аланами, чи Гунами.

Справа в тому, що в дійсності Готи вели війну з єдиним лише народом — Булгарами; однаково, чи їх називали історики Гуннами чи Массагетами, чи Аланами.

Отже натиск Булгарів з Волги вже з 360 року та невдала війна Готів з ними примусили Готів покинути Русь. Булгари переслідували їх на просторах цілої Дакії. В той же час Готи були частинно витиснені за Дунаєм Теодосієм, римським воєначальником. В 378 році цей самий Теодосій зійшов на престол Візантійський. За його царювання Готи ще так сяк трималися в Валахії та Угорщині. Булгари ж незабаром поширилися аж до Карпатських гір (380 р.) і тим одрізали Готів у Дакії від їхньої Батьківщини біля Балтійського моря. Потім Булгари посунули ще далі на Південь і, наносячи поразки Готам в Молдавії, Валахії та Угорщині, примусили їх шукати притулку й порятунку в Імператора Теодосія, який примістив їх в різних придунайських префектурах, переважно в прикордонній Мізії.

Готи, позбавлені в той спосіб сполучення з Батьківщиною, були примушені мандрувати по Європі. Можливо, що вони навіть і самі не хотіли повертати з гарного клімату й родючих південних країн до сухої, піскуватої Прибалтики. Зрештою, за сто літ перебування поза Батьківщиною, під час навали на Русь, вони станули більш „мандрівним військом“ як народом у власному розумінні цього слова, і тому воліли бути „найманним військом“ так званими „федераті“ у Римлян, як повертатися додому...

Під час правління Теодосія Великого (380–395) Булгари захопили всі римські володіння на лівому березі Дунаю, відібрані ними від Готів: Молдавію, валахію, східню Угорщину та Трансільванію.

Ці родючі землі були надзвичайно цінним придбанням для Булгарів, які насунули до них і за короткий час цілу Дакію можна було вже назвати Булгарією. Тоді цими завойовниками правив батько Аттили — Мундіух — як його називали Греки.

Після смерті Теодосія Великого (395 р.) Імперію поділили поміж собою два його сини. Аркадію припала Східня, Гонорію — Західна Імперія.

Перші роки царювання цих Імператорів були досить спокійні. Булгари, задоволені на певний час важливими і просторими придбаннями, не турбували Імперію своїми нападами.

Тільки рештки Готів, а саме ті, що були витиснені зі Східної Угорщини, перешли через Дунай в Паннонію та Іллірик, а звідси в Італію, де пізніше спричинилися до різних переворотів, поки, нарешті, не заснували своє окреме царство.

ПРО ОБРІВ, ЇХНЕ ЦАРСТВО ТА ЙОГО МЕЖІ.

Хто не чув чи не читав про діяння народу, який в літописях Русі вважається за Обрів, а в Західних та Візантійських за Аварів, чи Гуннів?

Народ цей бушував в Європі в УІ і почасти в УІІ столітті. Історичні дослідження говорять про „Імперію Аварів“, але сьогодні ці Авари чи Обри майже цілковито забуті. Межі їхньої держави не можна визначити, беручи під увагу тільки Нестора, чи Західних або Візантійських літописців, бо всі вони розглядали Обрів однобічно, виключно з боку їхніх власних меж та стосунків з ними.

Народ Обрів стає дійсно цікавим, коли ми розглянемо його з усіх боків і побачимо, що він:

1. Грав велику роль в історії Русі.
2. Облягав Царьгород у Фракії.
3. Боровся з Франками над Райном.

Отже, докладне знання історії цього народу є важливе як для розуміння історії Русі, так і для історії Німеччини й Франції, а також і Балканського півострова.

Обри бушували в Європі з 560 по 810 роки, себто на протязі 250 літ. Це був період міродайної переваги Обрів над Європою в той час, коли Італія була розбита на уділи, Іспанія теж, так само як і Франція, в якій саме починала, хоч і дуже поволі, народжуватися монархія. Нарешті Карл Великий розпочав семилітню війну з Обрами та відібрав від них значну частину Австрійського Герцогства та Горішньої Штирії.

З того часу зникає з історії та географічних мап також і ім'я Обрів, що не означає, однак, що поневолений та позбавлений свого імені нарід Обрів дійсно зник...

Але припустимо, що Обри зникли при Карлі Великим і розглянемо їхню добу з 560 по 800 роки.

Щоб віднайти справжнє місце осідку Обрів треба розрізнати поміж властивою етнографічною територією племені Обрів та межами їхнього царства й політичного впливу. Перші межі будемо звати природними, або народними, а другі — політичними. Щоб зрозуміти: чим володіли Обри? — треба перш встановити: де саме вони мешкали?

Почнемо від Західних свідків-самовидців і літописців. Григорій Турський, що жив до 592 року, в УІ книзі, відділі 23 своєї Хроніки Франків пише: „Бо після смерти Хлотарія Гунни удерлися в Галлію, против яких король Сігіберт вирушив в похід.“ В 29-ім відділі знову читаємо: „Гунни знову напали на Галлію. Проти них вийшов Сігіберт і т.д. Але тому, що його військо було погромлено й втікло, він був оточений та взятий в полон Гуннами. Царь Гуннів був зм'якшений подарунками короля Сігіберта, який заключив мир з обіцянкою ніколи не воювати з ним. Але й „Гаган“ (Каган?), так як зветься королі того народу, дав Сігіберту багато подарунків“.

Це відбувалося з 559 до 570 років, тільки сто літ після смерти Аттіли. Отже тим історикам, які пишуть про загиб імперії Аттіли з днем його смерти, раджу прочитати Григорія Турського, а також і Прокопія Кесарійського та Торнанда, як самовидців, що жили в той час. Це був той самий Уряд Гуннів, який воював і трактував з королями Франків над Райном, давав допоміжні війська Імператору Юстиніану Великому проти Персів, Африканських Вандалів і Готів в Італії.

Прокопій, секретар Велізарія (Візантійського воєначальника над Дунаєм) називає це військо Гуннами. Єпископ ж Еннодій Павійський та Горнанд Равенський називають їх Болгарами.

Отець Фредегарій, що жив в 558 році і був продовжувачем Хроніки Франків Григорія Турського, говорить слідує про події свого часу: Відділ 48 „В 40-ім році царювання Хлотарія II і третім сина його Дагоберта (тобто в 632 році) Словене (під якими Фредегарій розумів Чехів, Моравців і Сербів) почали повставати проти Обрів, званих також Гуннами. Гунни приїздили кожного року зимувати поміж Словен, відбирали від них жінок і дочок і крім багатьох утисків, вимагали від Словен щорічну данину. " Дійсно, з того часу починається історія Богемії, Сорабії та Моравії, як незалежних країн. В цій революції, або вигнанні Обрів — видатну роль грав Чеський князь Сомо.

Але де ж поділися Обри, тоб то де було місце їхнього осідку? Зрозуміло, в країнах, які межували з Моравією та Сілезією, а саме зі Сходу. Ми примушені припустити, що Обри мусіли мешкати десь або по Німану, або по Дніпру чи в Угорщині. Де ж справді було стале місце їхніх осель? Одні з новітніх істориків припускають, що Обри мешкали в Паннонії, інші кажуть, що територія їхньої держави знаходилася в Дакії.

Щоб легше й певніше відповісти на повше питання — розглянемо мовно-етнографічну карту відповідної території: сучасних меж Австро-Угорщини.

Відомо, що Дунай в усій своїй течії був одвічною природною межею як поміж державами, так і поміж мовами, тоб то був не тільки політичною, але й філологічною границею. Тільки з X віку повстало Угорське Королівство, так що Дунаєві довелося протікати в його середині. Протягом же перших чотирьох віків нашої ери Дунай був кордоном Римської Імперії. Частини Австрійського Герцогства, Задунайські частини Угорщини з частиною Славонії та Кротації — складали Паннонію. Природні мешканці цієї Паннонії, так само як Норіка, частини Ретії, Істрії аж до Верони й Венеції — були споконвіку Слав'яни: Словенці й Країнці. Із усіх слав'янських племен на Південь і Захід від Дунаю вони були справді старожилами, бо ж Булгари й Серби перейшли Дунай зі Сходу в Мізію, Македонію і Фракію тільки після зруйнування Імперії.

Отже наріччя з Норічеських гір простягалось на Північ і на Схід лише до Дунаю. Але від Дунаю на Північ до берегів Лабі (Ельби) — знаходилася інша слав'янська говірка під назвою Чеської мови, що як в старовину, так і тепер займає північно-західний кут Угорщини (Словаків), Моравію та Богемію. На Заході мова Чехів межує з мовою Сервською, що від меж Богемії поширювалася на Захід по тій частині Баварії та сумежних Герцогств, які споконвіку вважалися землею Франків, по Лужицям, по сучасній Саксонії, через Тюрінген до самого Гарцвальду, до Райну. Ця мова ще й досі зберіглася в Лужицях (Лужицькі Сорби), в Саксонії та почасти в Бранденбурзі, а в старовину вона межувала з Алеманською мовою, що займала західну частину Баварії, частину Швайцарії, Вюртемберг та Баден. Таким чином посеред Баварії та біля Касселю зустрічалися дві протилежні мови: Слав'янська й Німецька. Древні історики дуже докладно розрізняли, що Аллемани означало Німців, а Сербщина — вважалася країною Франків. З другого боку, тоб то на Північний Схід від Чеської мови

починалося Ляшське наріччя, яке вживали Слезаци, Кракуси і Мазури. Вісла споконвіку відділяла Ляшську мову від Руської, яка поширювалася на Південь через Карпати, Австрію та Угорщину до самого Дунаю, межуючи тут з Чеською мовою. Так, наприклад, мешканці Пряшова мають свого Руського Єпископа, моляться по церковно-слав'янськи, але мають труднощі точно визначити чи вони є Русини чи Словаки?

Від ляшських та чеських кордонів Русь простягалася далеко на Схід. На Півдні вона займала всі Східні Карпати і всю Трансільванію, цю природню Руську Швайцарію. Однак, Руська мова, в напрямі на Південь, не спинилася на тій же градусі що й Чеська, затримана течією Дунаю зі Заходу на Схід. Дунай не хотів уриватися на Русь; як тільки він наблизився до меж Русі, зараз же, біля Песту, звернув на Південь, щоб текти рівнобіжно з Руськими Горами (відомими під дурною — грецькою, або циганською назвою Карпат, про яку народ нічого не знає) і тільки біля Білгороду, недалеко Оршова Дунай розбиває гірський хребет Руських Гір та скеровує свою течію знову від Заходу на Схід аж до берегів Чорного Моря.

На Схід від Дунаю розляглися степи. Ніде людина не горнеться так міцно до коня, як в степу, бо ніде не має такої пекучої потреби в ній, як в степу... В наслідок цього народи, в залежності від місцевості, де вони живуть, можуть бути більш або менш "кінні". І це не випадок, що саме степовики — Скити перші приручили коня, перші винайшли коло й вози, без яких вони не були встані опанувати безконечні простори степів. Скитія — є типовою кінною країною.

Цей невеликий відступ від головної теми я зробив, щоб підкреслити той великий вплив, який має місце осідку народу на його вдачу, а також і на його історію. (Сучасна наука Геополітика і М.С.) Отже Русь споконвіку могла посуватися на Південь, по місцях придатних до життя, по Молдавії, Трансільванії до степів Угорщини й Валахії. Осв'ячені кордони відділяли Русь від Римської Імперії: не тільки Дунай, але, що було більш жажливим для Римлян, неоглядні, негостинні й неприступні для них степи. Бо ж Римляни, які знали в Італії не коня, а тільки осла, не могли без почуття жаху дивитися в неоглядну далечину степів, у яких то з'являлися, то зникали кінні загони Скитів, бо ці простори були неприступні для римського, виключно піхотного війська, яке практично кажучи не мало кінноти.

Ці наїзди кінноти з боку Руських Гір були особливо небезпечні узимку, коли лід скрізь служив наїзникам як міст через Дунай. Ніде Римський Уряд не мав такої великої небезпеки як з боку Скитії, яка надсилала свою кінноту як в Паннонію (Словенію) так і в Мізію (Булгарію). Адаже було майже неможливо надсилати піхотинське військо в степи, а не маючи кінноти, Рим знаходився лише в оборонній позиції супроти неосяжної Скитії, що відправлялася в пошуках здобичі за Дунай. Нарешті, Римляни визнали за необхідне завоювати гористе місце поміж Банатом та Малою Валахією, заселити його військовими осадниками, призначенням яких було протидіяти наїзникам з боку чи з тилу, з обидві сторони, і по Волошині й по Угорщині. Це запровадив Траян. Але як утримання так і охорона цих поселень вимагали таких великих зусиль і видатків з боку Уряду, що Авреліян перевів усі населені полки знову на правий беріг Дунаю та наказав зруйнувати камінний міст, який сполучав їх з лівим берегом Дунаю...

(Далі автор подає коротку історію заселення Руських Гір чужинцями — волохами, мад'ярами та німцями починаючи з 800-го року. Таким чином, визначивши народні або філологічні, мовні кордони різних слав'янських племен до 800-го року, ми спробуємо тепер відшукати й определити справжнє місце осідку Обрів.

Ми вже бачили, що Обри їздили тільки гарнізонами до Словакії, Богемців, Моравців та збирали з них податки. Розглянемо тепер відношення Обрів до Паннонії, або Словенії, тоб то Задунавської Угорщини, Задунайської частини Австрії, східньої частини Штирії, Каринтії, Кроації, Славонії та частини Боснії. Ці країни, після відділення їх Аттілою (в 452 році) від Італії, зазнали різних навал. Ардарик, який вірно служив Аттілі, здобув цій країні та її народові незалежне існування, з якого вони користали біля 100 літ, керовані наслідниками Ардарика до часу заколотів спричинених Лонгобардами.

Ім'я Паннонії давно вже забуто. Письменники VI століття називали її мешканців їхнім власним ім'ям : Словене, Словенці, або ж по грецьки Гепідами, тоб то тубільцями. В половині VI-го століття Лонгобарди з берегів Одри заволоділи всім тереном на південь до річки По і до Генуї. Павел Диякон, письменник VIII-го століття, в своїй історії Лонгобардів, пише слідує: (про відношення поміж урядом Словенців і Лонгобардів) 561 рік. „В міжчасі помер Турізенд, правитель тубільців, йому наслідував Куніmund, який, бажаючи помститися за старі утиски й образи, заподіяні тубільцям, зробив розрив миру з Лонгобардами. Але Альбоїн Лонгобардський склав (мабуть ще перед тим) вічний мир з Обрами, які раніш називалися Гуннами, а потім — від імені їхнього царя -- Обрами і після того вирушив у похід проти тубільців (Словенів). Коли тубільці вирушили проти нього, то Обри, згідно з умовою з Альбоїном, зробили навалу на країну Словенів. Куніmund підупав духом, почувши сумну вістку, що Обри наїхали на його країну. Будучи обмежений рухами з двох сторін, він переконав своїх спочатку напасти на Лонгобардів, а після їхньої поразки, повернутися на вигнання Гуннів з Батьківщини. І так розпочався бій, в якому Лонгобарди одержали повну перемогу і так винищили Словенців, що ледве хто з них зміг врятуватися з поля битви. Альбоїн убив Куніmunда, а з його черепу наказав собі зробити чару. Тоді Лонгобарди придбали таку здобич, що вони надзвичайно розбагатіли. Але плем'я тубільців було так зруйновано, що від того часу вони не мали більш свого власного правителя, а були підпорядковані Лонгобардам, або ж стогнали під жорстоким ярмом Гуннів, які й досить володіють їхньою Батьківщиною.” Додам ще слідує місце з Павла Диякона (книга 4 , розділ 7), щоб пояснити відносини поміж Лонгобардським урядом та Державою Гуннів або Обрів.

568 рік. „Альбоїн відступив свою власну область, тоб то Паннонію, своїм друзям Гуннам, з тим, що коли б він будь-коли хотів повернутися до неї, Гунни віддали її йому назад. В той спосіб Лонгобарди, покинувши Паннонію з жінками й дітьми та всім рухомим майном, відправилися до Італії. Вони перебували 42 роки в Паннонії, а в році 568-ім покинули її.

Але в той час Обри бушували не тільки в Іллірії та Штирії, але й на Ельбі (Лабі), в Ганновері й Тюрінген. Павло Диякон, під 561-ім роком , II , IO , -- пише:

„В той час Гунни, яких називають Обрами, довідавшись про

смерть Клотарія, напали на його сина Жігіберта, який стрінув їх в Тюрінген та побив біля річки Лаби (Альби). В 567 р. Обри знову воювали з Жігібертом і в тих же самих місцях побили військо Франків. Там же, під 591 роком: „ В цей же час король Агілульф (Лонгобардський) надіслав Какану (Бояну) царю Обрьському майстрів для будування кораблів, за допомогою яких Какан заволодів у Фракії якимсь островом! Павло Диякон, IV, с. 21.

В 599р. „ В цей час, посли Агілулфові, повернувшись від Какана, заявили, що з Обрами укладений вічний мир, з ними приїхав і посол Какана, що їхав до Франції, щоб повідомити королів Франків, що вони теж мають додержувати миру з Лонгобардами, а також з Обрами. А в міжчасі Лонгобарди з Обрами та Словенцями (Штирійцями) напали на Істрію і Далмацію і все спустошили вогнем і мечем.” Павло Диякон, VI, розділ 25: В 604 р. „Агілулф, правитель Лонгобардів, виїхав з Мілану в червні місяці і обложив місто Кремону, разом зі Словенцями, яких надіслав йому на допомогу царь Обрів, і взяв місто 18-го серпня, а мури його зруйнував до землі. Павло Диякон, VI, розділ 29.

З powyższych документів недвозначно видно, що Імперія Обрів мала великий вплив на політичне життя Західної Європи. А тепер поглянемо коротко на Південь, за Дунай, щоб обійти Обрів з боку Візантійської Імперії.

ВЗАЄМВІДНОСИНИ ОБРІВ З ПІВДНЕМ

З 560-го року Дунай був межою між Обрами та Візантією, відновленою Іустином Великим. Ім'я Обрів голосно лунає з 560-го по 620-і роки по цілому Дунаю, у війнах та суперечках з Царьгородським Двором. Подобиці про це зберіг для нас в книгах Феодоракт Сімокат, який писав біля 610-го року, отже як сучасник згаданого вгорі отця Фредегарія на Заході Європи. З усіх оповідань Сімокати ясно видно, що місце осідку народу Обрів знаходилося між Дунаєм та Чорним Морем. Виписемо з Сімокати та Менандра деякі приблизні повідомлення :

З 558 по 570 роки:

1. Посольство до Обрів про союз з ними. Надіслані подарунки.
2. Анти розбиті Обрами. Вбивство Антських послів.
3. Друге посольство Обрів до Іустина I-го в справі відступлення їм області.
4. Іустин довідується про таємні наміри Обрів. Посли Обрів затримані в Царьгороді. Візантіїці пильно стежать Дунай.
5. Посли Обрів повертають додому. У них відібрана зброя.
6. Нове посольство Обрів до Іустина з вимогою 80.000 червінців щорічної платні.
7. Промови послів до Імператора, їхні прохання, погрози й відповідь Імператора.
8. Посольство Обрів відправляється до Франції.
9. Союз і мир між Обрами і Франками.
10. Посольство Лонгобардів до Двору Обрів в справі союзу проти Словенців і Країнців і війна проти них.

Читаюч бачить з цих документів, що зносини Уряду Обрів з Царьгородом збігаються зі зносинами Міланськими та Франкськими. В царстві Обрів монарх БОЯН, в Царьгороді Іустин II, в Мілані Альбоїн, у Франції Жігіберт. Відносини Обрів до

Півдня Європи (Візантія та Балканський півострів) були в безпосереднім зв'язку з відносинами Обрів з Заходом Європи та носили характер міродайних впливів першорядної Держави.

ОБРИ В 570 - 582 РОКАХ

Обрський цар, бажаючи заволодіти країною поміж річками Дравою та Савою, заковує в кайдани послів царгородських, відправляє посланців до Бону, губернатора цієї області. Бон, не вважаючи на свою хворобу, виходить їм назустріч, не погоджується на вимоги посланців і нехтує погрози Обрів. Боян наказав 10.000 Гуннам Кутогорським перейти через річку Саву й спустошити Далмацію, а сам з усім своїм військом перейшов Дунай та розташувався поміж „тубільцями“. Боян погоджується на перемир'я за одержані гроші. Надсилає посла до Царьгороду з вимогою повернути йому область Сирміум. Промова посла, відповідь Імператора, який відпускає посла й наказує підготуватися до військових операцій. Знову посольство Обрів, погроза Таргіча, посла і гордість його під час аудієнції. Імператор обіцяє відправити до Бояна цесаревича Тіверія як надзвичайного посланця. Нове безуспішне посольство Обрів. Війна. Поразка Тіверія та мир. Посольство Обрів пограбовано під час повороту додому.

Деякі зносини поміж Урядами Обрів та Царьгородом з метою приборкати Далматських Слав'ян:

Тут необхідно відмітити, що нинішня Боснія, Крoація, частина Славонії, Герцоговина, Черногора та Далматські береги були незалежні як від Візантії, так і від Обрів. Межуючи з морем, захищені горами від теренів обрських та візантійських, мешканці цих країн при звичайся до беззаконного грабунку на суходолі та корсерства на морі. Населення цих країн було сербського племені і мови та звичаїв. Важко було приборкати цих горців-моряків, так що Уряди Візантії, Обрів та Мілану по черзі допомагали один одному проти цього племені. Дипломат Менандр і Феофілект Сімокатта, описуючи події того часу, звичайно називають їх Стлавенами. Але ці „Стлавени“ були властиво Боснійські, Черногорські та Далмацькі Серби. Ще й донині Славонец вживає сербської або крoатської мови.

Ми вже бачили, що природні Словенці, тоб то мешканці Задунайської Угорщини, Штирії і Країнці називаються у повищих авторів „тубільцями“ та що їхня країна давно вже підпала під панування Обрів. Взагалі, починаючи з 500 років, країна поміж Дравою та Савою була вічним яблуком чвар поміж Гуннами (згідно з Прокопієм), Обрами (по Менандру, Сімокатті), Булгарами (по Еннодію та Іорнанду) з одного боку, а Стлавенами (по Менандру і Сімокатті), Готфами (по Іорнанду, Прокопію і Еннодію) з другого боку.

Але Велізарій, який оних „Готфів“ вигнав з Італії по цей бік По, придбав для Імперії, біля 550-го року і цю область. Біля 510-го року була жорстока битва за неї поміж Готфами і Булгарами, як описує її Павійський Єпископ Еннодій, дипломат Теодорика Великого („Дітріха“ Готфів). Готфами керував Плеїца, вождь Теодорика, а Булгарами Мунд — внук Аттіди. Різні назви того ж самого народу („Готфів“) у різних письменників спричиняють не раз історичні непорозуміння. Так, наприклад, коли я прочитав у Сімокатті, що Боян, цар Обрів, з 50.000 зразкової кінноти вступив до країни Стлавенів, як ворог, я спочатку не міг зрозуміти цього, бо ж природня словенська країна вже давно станула провінцією Імперії Обрів.

І тільки пізніше мені прийшла в голову рятівнича думка, що ці „Славени“ є той самий нарід, який Прокопій зве Гот-фами, отже властиво Сербо-Кроатське плем'я.

Але послухаємо далі про перебіг подій з 578 по 588 роки: Обрські послі вбиті Сербами.

1. Обрський цар відправив до Лаврїти та інших старшин за Савою послів з вимогою дані. Але тому, що ті відмовилися платити початок Обрам, дійшло до сварки, а потім і до бійки, в якій ці Славонці вбили послів Обрів.

2. Обри, з приязні до Візантійців, проголосили війну Славонцям. Тому, що в 581 році (каже Менандр) Славонці спустошили Грецію в той час, коли Царьгород готувався до війни з Персією, то Імператор через посольство, упрохав Обрського царя Баяна піти війною на Сербо-Кроатів-Далматинців. Баян, який приятелював з Тіберієм, охоче пішов походом і з Паннонії переправився в Іллірик з 60.000 важкої кінноти та спустошив країну Славунів вздовж і вшир. Похід цей відбувся не тільки на прохання Тіберія, а також і тому, що Баян був обуреним за вбивство Сербами його послів. (Менандр I, с.)

З цього бачимо, що ціла Сербія, Боснія з Кроацією та Герцоговиною, які країни Менандр називав Ілліриком, нітрохи не залежала від Візантії.

З 582-го по 610 роки продовжувалася жорстока війна поміж Візантією та Обрами в Сербії та Булгарії. Але після смерти Сімокатти, що описав ці події, ніхто більше з грецьких письменників не згадує про Обрів.

Тепер оглянемо ще те, що говорили про Обрів за цей час Західні Хроністи:

670 рік, Павло Диякон, У, І7.

„Після смерти Агона, зроблено князем Фріульським Лупа. ІЗ. Але тому що Луп під час відсутности короля Грімональда (Лонгобардського) заподіяв багато жорстокостей в Павії, то після повернення його... ”

(Тут стаття Ю. Гуци обривається... Молнар.)

Пост скрипtum.

Подані в статтях Ю. Гуци відомості про „Готів“ та „Гуннів“ є надзвичайно важливим історичним матеріалом для історії Русі в перших століттях нашої ери. Багато з того, що подає Влес Книга про відносини між Русичами а „Годью“ та „Стунштями“ не тільки підтверджується статтями Ю. Гуци, але й значно доповнює і пояснює перебіг подій того часу. Не є перебільшенням твердження, що не дивлячись на жорстоку й довготривалу боротьбу проти Русі, ані Готам, ані Гуннам не вдалося опанувати країною Русичів і вкінці кінців обидва ці народи покинули Руські Землі та примушені були шукати інших теренів для своєї експансії.

Примітка М. Скрипника

КАРТА СЛОВЕНСКИ ИЛИ ДУНАЙСКАЮ-МІРА, въ началѣ IV столѣтія.

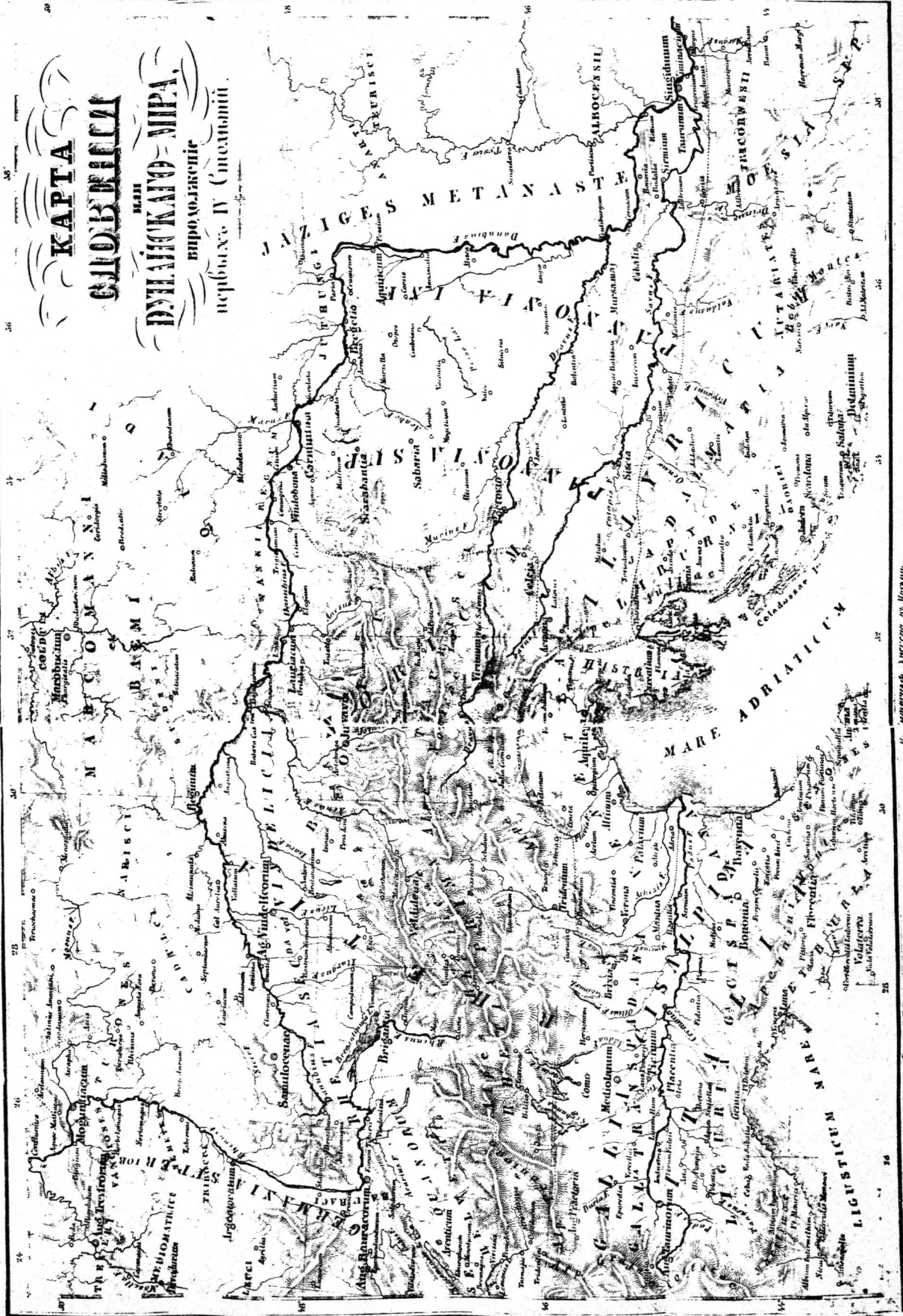

Рис. составленъ по Герману.

Академік Б.А.РЫБАКОВ

ЯЗИЧЕСЬКИЙ СВІТОГЛЯД
РУСЬКОГО СЕРЕДНЬОВІЧЧЯ .

Видавництво „МЛИН”

Лондон - Гага

1974

Академік Б. А. РИБАКОВ

ЯЗИЧЕСЬКИЙ СВІТОГЛЯД РУСЬКОГО СЕРЕДНЄВІЧЧЯ

Романтика язичеської старобини притягала ще істориків ХУІІ-ХУІІІ століть, починаючи з Інокентія ПІЗЕЛЯ. Вчені ХІХ — початку ХХ століття зробили багато для збирання різнорідних матеріалів на цю тему й опрацювали низку конкретних питань, але цілісної картини не було дано. Загальні огляди слав'янського язичества (А. Н. Афанасьєва 1869, А. С. Фамінцина 1884, Е. В. Анічкова 1914, Яна Махала 1918, Любора Нідерле 1924р.) подавали підсумок відомостей, вибраних з історичних та етнографічних джерел та тлумачення їх дослідниками. Язичество як світоглядна система, що розвивалася й ускладнювалася протягом тисячоліть, не було виявлено в цих оглядах.

Радянські історики, на жаль, в дуже малій мірі цікавилися питаннями язичества. З окремих тем можна пригадати питання про роль язичеських волхвів в класовій боротьбі ХІ віку. А з загальних праць твори Н. М. Нікольського (1929, 1933) і С. А. Токарева (1957) переважно на підставі етнографічного матеріалу. Цікаві праці в галузі календарної обрядовості опублікували В. І. Чічеров і В. Л. Пропп. Однак, проблема язичества в цілому, в усій її складній різноманітності не ставилася. Причиною такого нехтування могло бути помилкове уявлення про реальне місце язичеського світогляду в феодальній ідеології. Наслідуючи мимоволі церковників, ми нерідко перебільшували різницю між християнством і язичеством і знижували останнє до рівня примітивного забобону побутового характеру, що не заслуговувало на спеціальний розгляд. А між тим вистачить навести тільки два приклади для того, щоб переконатися в тому, яку важливу роль відігравало язичество в розвитку суспільної думки руського середнєвіччя: в ХІ-ХІІ століттях язичеські теологи вели запальні суперечки з християнськими в питанні про те, хто створив життя на землі та хто керує світом — християнський бог-творець чи язичеський бог-творець РІД? В ХІУ столітті язичеські вірування міцно уплітаються в антиклерикальний рух новгородських «стригольників», відроджуючи старовинне поклоніння землі та древню язичеську форму мольбищ просто під відкритим небом, що робило зайвими церковні будівлі з усім їх витонченим мистецтвом.

Протиставлення язичества християнству, що існує в деякій мірі і в сучасній науковій літературі, було основним тезисом церковних проповідників з перших кроків християнства на Русі: воно виявлялося найпростішою формулою: християнство — світ, а язичество — темрява. Ця демагогічна ідеалізація християнства не має, однак, під собою ніякого ґрунту: провінці суто релігійної сторони ми бачимо повну тотожність християнства і дохристиянських язичеських вірувань слав'ян та інших народів. Ось точки подібності:

1. Світом керує вища Сила, яка сотворила світ.
2. Вища Сила знаходиться десь на небі.
3. Крім найвищої Сили існує багато другорядних і третьорядних сил, які керують різними галузями природи, ось як дощем, снігом, вітром.

4. Сили, які керують природою та людиною є дуалістичні; вони розподіляються на духів добра і духів зла.
5. Крім реального, видимого світу живих людей, існує невидимий, замогильний світ людських душ.
6. Шляхом прохань, заклинань, молитов і спеціальних магичних обрядів людина може впливати на вищу силу й прихилити її до себе. Найбільш діючим засобом вважається запрошення божества до спільної трапези (церковний вівтар-трапеза і сінтрон - місце для вибраних людей).
7. Божество природи постійно відроджується, вмирає і знову воскресає.

Соціальний бік візантійського християнства того часу, коли воно почало просякати на Русь, був розроблений, безсумнівно значно повніше, ніж це могло зробити виросле з первісності язичество. В цьому й полягала головна (а можливо ще й єдина) суттєва різниця християнства від язичества. Християнство є продуктом класового суспільства. Що ж треба називати язичеством? Треба зробити застереження, що нема більш розпливчатого й невизначеного терміну, ніж „язичество“: ним покривається й ведична гімнографія Індії, і розвинута, літературно оброблена мітологія класичної Греції, і річний цикл слав'янських аграрних обрядів, і шаманство сибірських мисливців — це все в однаковій мірі називають язичеством лише тому, що це не християнство. В цьому розумінні слово „язичество“ позбавлено наукового термінологічного значення, але в самій його розпливчатості й полісемантичності полягає велика практична вигода, яка дозволяє охоплювати ним найширшу галузь проблем; треба тільки не забувати про дуже велику ступінь умовності його.

Язичество — це величезний комплекс первісних вірувань, поглядів і обрядів, які склалися протягом тисячоліть і стали підставою, на якій сформувалися в класовому суспільстві В С І С В І Т О В І Р Е Л І Г І Ї .

Специфікою язичеського комплексу, яку необхідно брати на увагу при аналізі будь-якого його етапу, є своєрідний характер його еволюції: нове не витісняє старого, а нашаровується на нього, додається до старого. Аналіза доводить, що в сумі пізніших релігійних уявлень обов'язково є присутніми в тій чи іншій формі і уявлення попередніх епох. Вони можуть бути послаблені, відсунуті на другий план, децю трансформовані, але вони залишаються помітними майже до наших днів. Заклинання може стати приказкою, урочистий релігійний обряд — дитячою хоровадною грою, ритуальний бенкет — новорічним келихом шампанського, а первісний амулет-охоронець зберігає своє значення талісману „на щастя“.

Етнографія, включно з народним мистецтвом і фольклором, донесла до нас світогляд не якоїсь означеної епохи, а немов би в спресованім вигляді всю суму нашарувань протягом життя людства. Тому те головним завданням науки є встановлення послідовних ступенів; необхідно розшарувати цю різноманітну й багатозначну масу на окремі верстви, встановити хронологічні межі поміж старими й новими шарами релігійних уявлень, сполучити кожний новий етап зі змінами в господарстві, та суспільній структурі, які викликали ускладнення релігійних уявлень.

Приступити до цього складного завдання можна з трьох сторін: з боку лінгвістики, яка дає стратиграфію мови й по-
нять,

з боку археології, що має до свого розпорядження дорогоцінний "четвертий вимір" — час, і з боку історії мистецтва, що розкриває семантику образів, символику первісної знакової системи.

На жаль, найновіші праці лінгвістів не виправдали надій і не посунули вивчення слав'янського язичества наперед; всі помилки попередніх дослідників залишилися повтореними без виправлень, а етапи розвитку (навіть у відносній хронології) не схоплені. (В.В.Іванов, В.Н.Топоров. Славянские моделирующие семиотические системы. М. 1965.)

Археологія на сучасному етапі вважає свої властиві завдання (вивчення похоронних обрядів, древніх святилищ, загального економічного фону) більш спорідненими з завданнями істориків мистецтва, тому що майже всі скарби первісного мистецтва здобуті в наслідок археологічних розкопок.

Синтезуючи величезний і різноманітний матеріал всіх археологічних та історичних епох, вже тепер можна зробити спробу дати загальну схему еволюції, але спочатку нам буде цікаво познайомитися з першою спробою приведення слав'янського язичества в хронологічну систему, спробою, яка зроблена приблизно дев'ять століть тому.

Одним з методів вивчення хронологічної стратиграфії язичества є шлях комплексної ретроспективної аналізи, вихідним пунктом якої буде те чи інше етнографічне чи навіть церковне явище, а кінцевий, глибинний пункт нам доведеться шукати в якихось то древніх археологічних культурах. Наведу декілька прикладів такого розшуку. Приклад перший. В дерев'яній архітектурі руської Півночі та в Білорусі аж до самого ХІХ і навіть ХХ-го віку заховався звичай вирізувати на причелинах хат "знак блискавиці" в вигляді кола з шістьма радіусами всередині, який ніби то запобігав удар блискавиці.

Господарем блискавки й грому в селянському побуті вважався Ілля — пророк; Іллян день (20 липня) був значним напівязичеським святом, під час якого варили спільне пиво та заколювали спільного бугая. Дослідники давно припускали, що Ілля-Громовник заступав собою язичеського Перуна, бога блискавки й грому. Розшифрований мною календар ІУ-го століття на околицях Києва поміж чотирьох окремо позначених днів має і день бога блискавки — 20 липня — д е н ь, позначений так самим точно "знаком блискавиці", який відомий нам з етнографічних джерел. Етнографія каже нам, що руські селяне готувалися до Ілляна дня за 8 днів перед тим; на календарі окремим знаком відмічений день, який є віддалений на вісім днів від дня бога блискавки — 12 липня.

Літопис повідомляє нас, що в 988 р. князь Володимир збирався принести жертви своїм язичеським богам. Ім'я кровожерного бога, який вимагав людських жертв, в літопису не вказано. Але тепер, підсумовуючи всі дані, ми можемо визначити цього бога: вибір жертв по жеребу відбувався 12 липня, отже їх мали намір приносити богові блискавки і грому, слав'янському Зевсові (ПЕРУНОВІ М.С.), свято якого відбувалося і в ІУ віці і в ХІХ віці 20-го липня, а підготовка до якого починалася (теж в усі століття) за 8 днів перед тим.

(Б.А. Рыбаков Календарь ІУ в. из земли полян. Сов. Археология 1962, ч.4)

Сполучення етнографічних відомостей з літописними і з унікальною знахідкою дозволило протягнути нитки зв'язку від ХХ в. до IV в. Дальше завдання полягає у відшуванні найстарших малюнків нашого „знаку блискавки“. Розшуки в археологічному орнаменті привели мене до першої половини II-го тисячоліття до н.е.; шнурок зв'язку спустився майже на чотири тисячі літ в глибину від етнографічних талісманів проти громовиці нашої Півночі.

Другий приклад. В етнографічному вишитому орнаменті москалів, українців і білорусів широко відомий своєрідний візерунок: скісно поставлений чотирикутник, поділений на чотири клітки, всередині яких знаходяться по одній точці. Вживання цього візерунку і південних великоросів було суворо обмежено: його вишивали тільки на весільних плахтах і сорочках наречених. У білорусів в середині XIX в ця схема належала до ритуалу посвячення нової садиби: перед тим, як будувати хату, господар намалював на землі чотирикутник, розподіляв його на чотири клітки й приносив до кожної клітки по одному каменю: камені мусіли бути взяті з чотирьох різних полей. Після цього земля вважалася освяченою.

Поминаючи проміжні етапи, до досліджується зв'язок цього візерунку з ідеєю плодючості, з аграрною магією (що дозволяє бачити в цьому знакові ідеограму засіяного поля), зазнаймося з граничною хронологічною глибиною, з тим часом, коли вперше з'явився цей своєрідний і складний візерунок. Розшуки приведуть нас до перших хліборобів Європи епохи неоліту та енеоліту. Чотирикутник з точками тут міцно пов'язаний з двома формами плодючості: земля, яка родить колосся (первісне значення), і жінка, яка чекає народження дитини (друге, поширене значення). Особливо цікавим є малюнок цієї ідеограми поля, ниви (на древнеруській мові нива — „життя“) на глиняному вівтаріку для першого урожаю. Найповніше цей знак ниви-життя виявлений в трипільській культурі III тисячоліття до н. е. (Б.А.Рибаків. Космогонія і міфологія земледельців енеоліта. „Сов. археологія“ 1965, I-2).

Енеолітична орнаментика міцно пов'язує в єдиний комплекс аграрно-магічних уявлень древню ідеограму ниви як для первісного хліборобського суспільства, так і для селян XIX віку, які освячували цим знаком нову землю та вишивали його на одязі своїх наречених.

Третій приклад приведе нас до ще більш віддаленої хронологічної глибини. У Львівському етнографічному музеї переховується дорогоцінніша збірка „писанок“, що нараховує кілька тисяч екземплярів. Писанки, великодні яйця — по самій своїй суті предмет ритуальний, пов'язаний з найважливішим християнським святом, що веде своє походження від язичеського уявлення про весінне воскресіння природи. На наше велике здивування християнські сюжети майже цілковито бракують в мережках на писанках. Переважна більшість візерунків є пов'язана з архаїчною язичеською символікою. Особливий інтерес уявляють писанки з космогонічним елементом орнаменту: в нижчій ярусі намальована земля з її ланами (фріз з чотирикутників з точками), світовий океан, що омиває землю, а в горішній, купольній частині яйця намальовано небо. На небі показані зорі і два білих оленя поміж зірок.

Треба відзначити, що писанки з подібними складними композиціями походять з крпатського гуцульського регіону, що є повним пережитком найглибшої старовини.

Розгадка небесних оленей спочатку приведе нас до старих назв найважливіших сузір'їв — Великої та Малої Відмедиці; найважливішими вони є тому, що містять в собі „вісь світу" — Полярну зірку, єдину непорушну зорю нашого небесного склепіння, яка з давніх-давен служила як найбільш надійний орієнтар. Полярна зірка у поляків мала назву „Лосиної зірки" (гвізда лосьова). Велику Відмедицю руські звали „Сохатим" або Лосем. Афанасій Нікітін, спостерігаючи положення зірок в Індії, писав, що „Лось стоїт головою на схід". Отже, уявлення про небесних оленей не є плодом фантазії гуцульського народного митця, а відображенням якихось то спільно-слав'янських архаїчних поглядів. В розшифровці їх нам можуть допомогти фольклорні записи народів Сибіру. Там, по перше, майже скрізь можна спостерігати витиснення древнього культу оленя культом відмеда, що можна застосувати й до слав'ян, у яких старі оленьові назви сузір'їв заступлені їхніми сучасними відмежими назвами. (Назва „Віс" мусить бути найновіша М.С.)

По друге, у багатьох сибірських мисливських народів записані древні перекази космогонічного характеру, де розповідається про те, що світом керують два олені, точніш, дві оленіці (важенки), напіволени, напівжінки, від яких залежить приплід земних оленей і добробут людей. (А.Ф.Анісімов Космогонические представления народов Севера. М.-Л. 1959 стр.28,29,49). Пригадаймо літописне оповідання III4р. згідно зі словами Павла Ладожанина „про малих оленят", які падають з неба, — це перший етнографічний запис початку 12-го віку про вірування північно-східних народів. Чудовим доказом древніх зв'язків культу Небесного Лося зі сузір'ями лосей-відмедей являється композиція на шаманських малюнках середньовічної Югри. Тут ми бачимо наче б то схему світу: внизу — ящур, над ним — людина в машкарі оленя і нагорі — птахи. Часто в горішній частині складної композиції ми бачимо сім лосиних морд згідно з числом зірок в сузір'ї Лося або сімох жерців в прикрасах з лосиними головами. Іноді зустрічаються бляшки, де дано 7 + 7 лосиних голів. Вони, очевидно, відображають зірки обох сузір'їв. (А.А.Спицын. Шаманские изображения. „Записки Отделения русской и славянской археологии Русского археологического общества". Т.УІІІ, вып. I СПб 1906, рис. I27, I23, I44, I46, I00, I47, I48.)

Культ оленя мав надзвичайне поширення. Небесних оленей ми знайдемо і в скитському мистецтві і в мистецтві мусьянжового віку. На Алтаї, в славнозвісному Пазирському кургані, знайдені коні, які везуть похоронну колісницю. На них були одягнуті золоті машкари оленей з рогами — ритуал вимагав архаїки. В Трипільській енеолітичній культурі є чари для гадання по зіркам („чародійства") з виразно стилізованими малюнками двох оленей. Заглиблюючись ще далі в минуле ми знайдемо культ оленя у неолітичних мисливців. На оленьовім острові (в ОНЕЖСЬКІМ ОЗЕРІ) розкопані древні могили мисливців, головні убори яких прикрашені малюнками лосей, точнісінько як на шаманських бляшках з Югри. Древність і повсюдність культу оленей-лосей, зв'язок цього культу з небом, зі зорями-орієнтарями, дозволяють зарахувати його до тої віддаленої стадії в

житті людського суспільства (мезоліт і неоліт), коли первісні мисливці посувалися по слідах оленей і вже навчилися орієнтуватися по зірках. Так могло повстати уявлення про небесних оленей, які донесли до початку ХХ-го століття дорогоцінні туцувльські писанки.

Ми виконали лише три спроби визначення вихідної точки деяких етнографічних сюжетів і вияснили, що за допомогою археології ми можемо з достатньою ступінню точності знайти той хронологічний період, коли даний сюжет-народився вперше, а тим самим можемо визначити й умови, що породили його.

Десятки й сотні подібних екскурсів дозволяють простежити еволюцію язичества, відокремити первісні шари від пізніших нашарувань.

Виклад всієї еволюції язичества в усій його різноманітності навіть в найбільшій скороченні вийшов би далеко поза обсяг журнальної статті. (В цей час я підготую до друку монографію, присвячену всім аспектам слав'янського язичества, а також його глибоким історичним корінням Б.А.Рыбаков). Можна обмежитися показом того (оскільки це мені дозволить ступінь вивчення питання), як у свідомості первісної людини повставала й відмінювалася картина світу. (Повстання культу оленей було розглянуто мною в спеціальній доповіді у Відділі історії АН СРСР 3-го червня 1968 р. Б.А.Рыбаков)

ПАЛЕОЛІТ

Чудове малювання палеоліту та численні різьбярські виробы дозволяють нам зрозуміти світ древніх мисливців. Цей світ був для них ще плоским; він обмежувався лише двома вимірами; небо їх ще не цікавило і ніяк не відбилося в їхніх натуралістичних ритуальних малюнках. Змістом мистецтва, створеного з магічними намірами, були по перше, тварини, об'єкти полювання. Другий сюжет палеолітичного мистецтва — дебелі, повногруді жінки-праматері, символи розмноження людини, плодючості. Будь-які уявлення про потойбічний, замогильний світ, ймовірно вже існували, якщо судити по похованнях, але ця країна мерців ледве чи виходила поза межі двохвимірного світу. Вона могла міститися десь на певній віддалі, але на самій землі, а не під нею і не понад нею.

В руській фольклорі ХІХ в. в чарівних казках зберіглися туманні відгуки сутичок людини з якимсь то багатоголовим страхіттям з хоботами. Чи не є це відбитком палеолітичних полювань на мамонтів, загнаних до яру, чи ями. Міт про Прометея, остаточно, належить до палеоліту, коли людина вперше пізнала небесний вогонь блискавиць. Руська ритуальна назва вогня "Сварожичем", тоб то сином Сварога-Неба, теж семантично належить до тої самої доби, хоч вона й поновлювалася багаторазово під час ударів блискавки, запалюючих щось на землі.

МЕЗОЛІТ, МИСЛИВСЬКИЙ

НЕОЛІТ

Попередній світ періоду льодовиків був тривким, майже нерухомим (точніше: його повільні зміни були непомітні).

Тепер, з розтаванням величезного льодовика поширилися приступні, але ще не заселені простори, протікли широченні річки, виростили нові ліси. Мисливці мезоліту, опановуючі цю невідому і пустельну природу невеличкими гуртами й одинцем, перемагали ці величезні простори без шляхів, без стежок, відкриваючи вперше нові землі Півночі. Слухаючи руські казки про самотнього героя, який продирається за тридев'ять земель крізь зачаровані праліси, текучі річки, непролазні гори, ми наче б то опиняємося в мезоліті. Світ одержав третій вимір — людина була примушена звернути увагу на небо, орієнтуватися на сонце й зорі, зважати на місячні й темні ночі.

Картина світу вперше ускладнилась подвоєнням земного життя: з'явилось небесне полювання, небесні володарки світу (жінки-олени-сузір'я). Земний нижній ярус був в той же час і ярусом води; можливо, що з цим є пов'язаний тривкий у майбутньому образ велетенського ящура, що символізував цей земельно-водяний ярус світу.

Мезолітичне мистецтво у відмінну від палеолітичного, було, так мовити, більш людське — тут з'являється й малюнок чоловіка з луками в руках і сидячі, чекаючи на поворот мисливців жінки.

ХЛІБОРОБСЬКИЙ НЕОЛІТ І ЕНЕОЛІТ

Перехід до виробляючого господарства спричинив переверт в мисленні й світосприйманні людини. Для хлібороба найважливішим чинником стала вода. Там, де не було іригації вода для засіву означала дощ. Добробут людства став залежним від небесної вологи. Звідси народжується уявлення про вище небесне божество, грізе, свавільне й незбагнене, яке розпоряджає запасами небесної вологи, але зрошує землю не завше вчасно. Віра в це божество перейшла через тисячоліття. В руських джерелах вигляд цього небесного бога найліпше виявлений в "Слові про гарну погоду й карі божі", створенім згідно з біблейськими мотивами під час неврожаю в 1060-х роках. Повчання, написане від імені бога, каже, що він, господь, може залити людські ниви зливами, витолочити їх градом або випалити посухою.

Картина світу енеолітичних хліборобів може бути добре відновлена на підставі трипільської писаної кераміки. Світ поділявся на три зони: горішнє небо з запасами води, середнє небо з сонцем, смугами дощів, хмарами; земля (властивий ґрунт) з рослинами й насінням. Підземного світу ще нема. (Б. А. Рыбаков. Космогонія і міфологія земледельцев енеолита, стр. 39, рис. 14.) Точно таку саму картину світу зберігли нам найбільш архаїчні міти індійської Ріг-Веди.

Панування над світом належить ще не чоловічому божеству, а жіночому. Це знову ж веде нас до Ріг-Веди, де первісним божеством була Адіті-Безмежна, мати світу й всіх богів. Трипільська кераміка дає нам велетенський образ жіночого божества, що займає цілий простір, середнього неба" - від землі до горішнього небесного склепіння. А втім надзвичайне трипільське малярство відбиває вже перехідний момент. В III тисячолітті до н. е. з'являються зображення чоловічого небесного бога (можливо Варуни-Урана?). Хлібороби того часу, імовірно, вже усвідомили собі існування чотирьох сонечних фаз і малювали на посудині для запасів насіння чотири

сонця, що знаходилося неначе б то в безупиннім русі, чим висловлювалася складна ідея вічності, безупинності часу. З'явилася уявлення про чотири сторони світу.

Як вже було згадано раніш, в комплексі аграрно-магічних уявлень матриархальних трипільців знаходилося постійне утотоження землі з жінкою і цей символ дожив до середньвіччя.

Б Р О Н З О В И Й В І К

Поширення степових просторів, конярство, чабанське скотарство, посилення патриархальних тенденцій, пізнання таємниць металу та широка торгівля металом, далекі пересування племен, повстання етнічних угруповань спричинили певне поширення круговиду, більш широкий погляд на світ. Напівсферичні курганні насипи уявляють з себе немов би модель круговиду, модель видимого степовиком опукло-округлого простору, обмеженого колом обрію. Можна припустити, що саме в цей час повстають уявлення про дошній, підземний світ. Їх спричинили міркування про щоденний шлях сонця. Вдень воно рухається зі сходу на захід по небу, а де та як воно йде вночі від заходу на схід? Відповідь була знайдена: по підземному світовому океану. Ця ідея висловлена, наприклад, в похоронних посудинах фат'яновської культури: на дні їх малювалося сонце, що мало означати, що посудина виготовлена для підземного світу (світу мерців), де сонце знаходиться вночі.

До бронзового віку належить сила відображень сонечних колісниць і сонечних човнів; вони також відзеркаляють ту подвійність людських уявлень про сонце: денне сонце коні везуть в колісниці (просбраз міта про Фебу й Фаетона), а нічне пливе в човні. Тому то аж до етнографічних матеріалів XIX в. ми спостерігаємо міцне полічення сонечних символів як з конем, так і з водоплавним птахом, найчастіше з качкою. Серед руських прикрас XI-XII в. є навіть цікаві гібриди "качко-коні", висловлюючи ту ж саму ідею.

До бронзового віку належить віднести й поділ року на 12 місяців та пов'язану з цим календарну обрядовість. В цей час, очевидно, оформлюється уявлення про головного бога неба типу Зевса, з присвяченням йому найвищих верховин; з поміж богів виділяються боги-проводирі, наказуючі іншим богам; з'являються й третєрядні божества службового характеру подібно до пізніших сирен-русалок.

Така є в загальних рисах еволюція картини світу в умовах первобутності. Історичні часи, з їхнім класовим суспільством, складним, нерівномірним розвитком, переміщенням і переселенням племен, ускладнює повищу схему, але в основному можна твердити, що в II-I тисячолітті до н.е. виробка язичеського світогляду було завершено.

Руські церковні письменники XI-XII вв., які створили цикл книжок, скерованих проти язичества, розглядали в них і таку цікаву й складну проблему, як періодизація язичества. Першу таку спробу розпочав (мабуть за візантійським прикладом) автор "промоєи філософа", зверненої до Володимира I. У нього намічені два періоди: 1. Анімізм ("оті рослинам вірували та студням і річкам") з безсумнівним аграрним ухилом та 2. Культ антропоморфних божеств з приношенням людських жертв ("псчали кумирі творити -одні де-

ревляні, інші з міді, другі ж мarmору і золота й срібла та вклонялися ним і приводили синів і дочок своїх, щоб заколотити перед ними".)Періодизація вірна, але занадто спрощена й узагальнена.

Значно цікавіша є періодизація спеціально слав'янського язичества, зроблена автором „Слова про те, як в старовину язичеські народи поклонялися ідолам і приносили їм жертви", в назві якого автор покликається на Григорія Богослова. („Слово святого Григорія, зроблене з тлумачень про те, як перші поганські народи поклонялися ідолам і треби їм клали, то й нині творять" см.Е.В.Аничков.Язичество и древняя Русь, СПб 1914 стр.380.Для стислості це „Слово" в дальшій тексті будемо називати умовно „Слово про ідолів".)

Слово написано на кораблі, який плыв по Егейському морі з півдня на північ;кінцева ціль подорожі — Царгород, а проміжна — Афон: „досі розмова та була, досі міг написати, бо ті книги були везені до Царгороду, а ми висіли з корабля та пішли до Святої Гори" (Там же стор. 386).Цілком імовірно, якийсь руський прочанин ХІв скористав з нагоди, побачивши на кораблі книжки з розмовами Григорія Богослова, переклав слово на богоз'явлення, щедро доповнив його слав'янськими паралелями та тлумаченнями („в толцех"); його трактат про язичество обірвався приходом корабля до Афонської гавані, де він був примушений розлучитися зі своїми джерелами, які помандрували до Константинополю: „се ж вповідання є велике, але ми — зза лінощів — з великого вибрали небагато".Твір автора в цілому робить вражіння чернетки, де переклад з грецької мови та коментарі до нього не цілком відповідають один одному, але руська частина повчєння без сумніву уявляє певний інтерес.

Пригадавши різні культи „окаянних еллінів" (критського Зевса—Дія, Афродити, Реї, дельфійського оракула) і навіть халдеїв та єгиптян, наш прочанин розповідає про те, що особливо поширено „шанування Роду", культ Роду й „рожаниць".Він перелічує народи, у котрих цей культ був звичаєм: халдєї, греки, єгиптяне й римляне.З цих країн найстаршої цивілізації культ Роду дійшов, згідно з його словами, і до слав'ян: „Також і до слав'ян дійшло те слово і ті почали треби класти Роду й рожаницям перед Перуном, богом їхнім.А перед тим вони клали треби (жертви) упирам і берегиням" .) там же стр.385).Ось тут то й міститься дорогоцінна хронологія:

1 стадія .Поклоніння упирам і берегиням, тоб то дуалістичний анімізм, принесення жертвам духам зла й духам добра.

2 стадія. Культ Рода й рожаниць, що є центральним епізодом в цілому повчанні, по відношенню до якого розташовуються інші стадії.

3 стадія.Культ бога блискавки (громовиці) й війни Перуна, оборонця руських дружинників в X в.

4 стадія.Християнство (зі збереженням старих культів: „але й нині по українам моляться йому, проклятому Перуну й Хорсові, і Мокоші та вілам (русалки?) — і то творять по-тайки").

Уточнення хронології легко зробити для трьох стадій: упирі й берегині належать до віддаленої первобутності з її мисливським господарством; культ воєвничого Перуна, як влучно встановив Е.В.Аничков, був дуже молодим, являвся майже однолітком з державою Русі (ми додали б: народився

разом з військовою демократією), християнство слідує датувати 860-980 роками також як і дружинний культ, а з 988 р. як державну релігію Русі.

Але ключева позиція хронологічної схеми письменника-прочанина — культ Роду — залишається невизначеною. З определением істоти культу Роду руська історична наука потрапила в конфузне положення. Конфуз полягає в тім, що всупереч з ясним свідомством джерел — Рода (який завжди згадується тільки в однині) почали розцінювати рівнозначно з роженицями, в якості дрібного божка долі окремої людини або ж найвище як домового. При цьому Родові не залишалось місця на олімпі, його не розглядали як належного до системи важливіших богів. Єдиною підставою до цього можна хіба бачити лише в тому, що при переліченні богів Володимира, літописець не згадав Роду, поставив на перше місце Перуна. Але ж і зі "Слова про ідолів" ясно, що Рід був немов би застарілим божеством, що на тій стадії, яка безпосередньо передувала християнству, його вже заступив Перун; тому то Роду і не повинно було бути в князівському пантеоні Володимира, а поза цим новим пантеоном культ Роду міг вже існувати з давніх-давен (наприклад, місто Родень біля гирла Росі), але він не був предметом турбот київського князя.

Звернення до джерел розкриє нам цілковито іншу істоту Роду, як та що уявляли дослідники. Церковні письменники Київської Русі визнавали Рід немов би суперником християнського бога-творця. Місце перебування Роду — на небі; він розпоряджається дощем і блискавкою ("родіа"), з ним пов'язані джерела води на землі — "родники" і підземний вогонь ("родьство вогнене, геена"). Рід удмухує життя в усе живе, а звідси ціла низка понять, пов'язаних з життям в найширшому розумінні: "природа", "нарід", "рід людський", дієслово "родити", "народжувати" (а звідси вже й "рожаниці", "врожай"). (Б.А.Рыбаков. Святосит — Род в збірнику присвяченому Йозефу Костржевському, Варшава 1968 стр. 390-394.)

Сам прочанин-мореплавець, який написав найцікавіший трактат про язичество, тримає в центрі уваги тему Роду: по перше, джерело культу Роду вік, що правда, не досить ясно, пов'язує з єгипетським культом Осіріса, який знову й знову народжується, по друге, каже про халдеїв, знавців астрономії і шанувальників Роду (призвичаєні з давніх-давен халдеї, почали треби їм творити великі своїм богам Роду й рожаницям); на третьому місці письменник ставить еллінів, які приносять жертви "Артемидові, Артемиді, — власне кажучи Родові й рожаницям". Четвертими шанувальниками Роду названі Римляне, а на п'ятому місці стоять — слав'яне. Не будемо торкатися того, оскільки правомірно руський письменник ХІВ об'єднав різні культури Близького Сходу й Середземномор'я до купи, але саме уявлення про те, що культ Роду — релігія ледве чи не цілого Старого Світу, спогад про Осіріса й Артемиду, великих гека-томб — все це свідчить про те, що руському коментаторові Григорія Богослова Рід здавався зовсім не нікчемним домовим і не божком поодинокі людської долі, а величним небесним божеством Природи й Життя, яке велить блискавці, яке зрошує землю й джерела, оживляючим все на землі.

При такому розумінні істоти культу Роду його місце в хронологічній шкалі, намалюваній автором "Слова про ідолів", набуває особливого інтересу: бог плодючости, хліборобський

бог неба й землі займає проміжну стадію поміж первісним мисливським анімізмом і дружинним культом Перуна. Археологія вносить поправку: первісні аграрні культури були пов'язані з богинею-матір'ю (або навіть з двома богинями); культ чоловічого єдиного божества повстав не раніш II тисячоліття до н.е. Про найстаршу, матриархальну стадію наш книгар вже нічого не знав. Коли б в той чи інший спосіб було з'ясовано, що під словом „рожаниці“ треба розуміти тільки дві богині, то можна було б думати про збереження уявлень і про цю віддалену стадію, але, на жаль, жадне з повчань не дозволяє згідно зі своїми граматичними формами визначити кількість рожаниць. Культ Роду проіснував біля трьох тисяч літ і продовжував існувати в Київській Русі, не дивлячись на впроваджені князями культ Перуна (функціонально близького до Роду, але більш обмеженого), а потім християнства.

Цікаво відмітити, що в цілій літературі повчань нема ні одного твору, скерованого спеціально проти Перуна, але зате є кілька праць, які картають приношення жертв Родові та роженицям („Слово Ісаїї пророка“, „Слово про удмухнення духу“)

Схема еволюції язичества, яку подав нам автор „Слова про ідолів“ не лише вповні задовольняє нас, але й дивує ступінню обізнаности автора її.

Деяко пізніше, в початку XII в., в Новгороді (?) утворюється ще одна періодизація, основана на усвідомленні візантійських хронографів; в ній релігійне переплітається з соціальним. (Полное собрание русских летописей. Т. 2 М. 1962, ст III 4 года) Перша стадія відноситься до первобутности, коли люде не знали подружжя і вживали знаряддя з каменя („камінням бо й палицями билися“) Бог неба Сварог встановив подружні звичаї і навчив вживати метал: при нім „впали обценьки з неба“. Згадка про самі лише обценьки, без молотка, свідчить про мідяний та бронзовий вік, коли головним процесом було лиття, а не кування металу. Третя стадія настанула при сині Сварога Дажьбозі-Сонце, за час якого „почали люде данину давати царям“, тоб то виникла держава. Тут, очевидно, мається на увазі не слав'янство, а зона найстарших цивілізацій, де культ сонця особливо є помітним в державах бронзового віку.

В цій схемі хліборобському Родові відповідає енеолітичний і, безсумнівно, теж хліборобський індоєвропейський Сварог, бог неба. В класовому суспільстві Перунові відповідає Дажьбог, втілений у вигляді сонця.

Схема цікава й правдива в своїй основі, але пов'язаність імен слав'янських божеств з грецькими мітологічними персонами може виявитися неогрунтованою.

Як бачимо руські книгарі XI-XII вв. не задовольнялися простим описом язичеської обрядовости в добу „двовір'я“, але намагалися збагнути істоту язичества, зв'язати слав'янське зі світовим, показати етапи розвитку язичества від камінного віку до виникнення державности і в той спосіб дати такому складному явищу, як язичеський комплекс, певну стереоскопічність.

Археологічні матеріяли дозволяють нам познайомитися з деякими відділами слав'янського язичества на протязі того тисячоліття, яке передувало прийняттю християнства. Похоронний обряд древніх слав'ян є описаний Нестором і підтверджен розкопками: померлих палили, посудину зі спаленим прахом

містили в маленькій похоронній домовині, а домовину іноді оточували вогненим колом із хмизу й соломи. Цвинтар уявляв з себе наче б то селище мерців із сотнями хат, що повторював в мініятурі звичайне слав'янське селище. Подібні цвинтарі (тільки, зрозуміло, без спалення) у руських старообрядців дожили до кінця ХІХ віку. У ІІ-ІУ вв. на цвинтарях придніпровських слав'ян зустрічаються поховання покійників без ознак спалення. Пізніше виникає звичай насипати кургани над могилами. Спалення мерців відбувалося аж до ХІ віку.

Віра в потойбічний світ і культ предків, похованих в землі, зливалися з ідеєю плодючости землі.

Вже в перших століттях нашої ери, в ті „тройнові віки“, які являлись часом добробуту східних слав'ян, з'являються антропоморфні камінні зображення божеств. Одно з них, тривкий загальнослав'янський штандарт, відомий на протязі цілого тисячоліття: бородатий, вусатий чоловік з рогом достатку в руках. Можна припустити, що це Велес або Волос, „скотій бог“ багатства й достатку.

Зустрічаються також і камінні ідоли інших типів: чотиригранні з чотирма обличчями, датовані ІІІ-ІУ вв. і круглі, фаллічні. Цілком можливо, що обидва типи виявляють ту ж саму ідею божества плодючости - Роду. В першій випадковій ця ідея висловлювалась повсюдністю бога: його чотири обличчя звернені „на всі чотири сторони“, немов би на всесвіт. А фаллічні ідоли більш безпосередньо, більш натуралістично передавали основну ідею плодючости. Ідолів, яких би можна було пов'язати з культом Перуну, ще нема, що збігається з висновком Е.В. Анічкова про пізню появу цього дружинного культу.

Цілком винятковий інтерес мають календарно-язичеські розрахунки древніх полян. Літописець, стосовно до перших віків нашої ери характеризував полян як „мудрих і тямущих“, але відданих язичеству: „були ж вони погане: бо приносили жертви озерам і криницям і рослинам“. В цій фразі вірування полян спреділені перш за все як система магії рослинної плодючости, характерна для хліборобських народів; стриженом цієї системи були моління про дощ, які мали місце біля озер, криниць і джерел. Навіть на сучасній карті ми можемо знайти силу назв, пов'язаних з культом води: Святе озеро, Святе джерело і т.п. Пізніші повчання проти язичества постійно пригадують „моління криничні й річні“, принесення жертв „рікам і джерелам“, а „інші до криниць приходять молитися й кидають жертву в воду“. Іноді навіть точно пояснювалася мета магичних дій, роблених біля земної води: „Той чи інший приносить жертву джерелові, сподіваючись одержати від нього доща“. („Зін требу сотворив на студені, шукаючи дощу від нього“.)

Ми не знаємо докладно, як відбувалися в старовину моління про дощ; етнографія говорить про вінки з спеціально підібраних рослин, яких кидали в воду, та про свічки й багаття, які запалювали на березі річок і озер. Але, мабуть, головною магичною дією була та, яка збереглася й донині в християнських молебнях про дощ: покроплення полей „свяченою водою“. Щасливий випадок зберіг нам в археологічному матеріалі ІУв. н.е. з околиць Києва дбайливо виготовлений глек, на якому до випадлу була нанесена складна система знаків-пиктограм: серпи, копи снопів, „знак блискавиці“, рослини, хвилясті лінії, символізуючі воду й дощ. Крім того, весь глек є підперезаний фризом з одностайних простих значків, сполучення яких зі

знаками -пиктограмами дозволяє розглядати їх як календарний рахунок літніх днів. (Б.А.Рыбаков, Календарь ІУ в.из земли полян.)

Календар є присвячений тільки тому часу, коли на полях знаходяться ярові засіви: з 2-го травня (перші паростки) до 7 серпня (кінець жнив). Пиктограми відмічають слідуєчі язичеські свята: Ярилин день, (4го червня), Русальну неділю Купала (19- 24 червня) і день бога громовика. Головним змістом цього дорогоцінного календаря з глини являються чотири періоди дощів, необхідних нивам в процесі дозрівання збіжжя; вони майже точно відповідають агротехнічним порадам УГА в. для цієї території: 20-30 травня (по агрономічним порадицям - 19-26 травня, 10-20 червня (14-18 червня); 4-6 липня (1-6 липня), 15-18 липня (13-22 липня). Кожний період бажаних дощів є позначений на календарі вертикальними спадячими лініями, символізуючими падаючий дощ. В цілому, цей глек-календар (що був призначений, очевидно, для свяченої води) був точним розкладом молив про дощ та врожай, язичеською літургією „русалий“, пов'язаних з аграрною магією. Як бачимо древні поляне були дійсно „мудрі й дотепні“, коли могли упорядкувати такий складний календар.

Русалії, моління птахо-дівам русалкам („вілам“), складали основу річного циклу обрядів слав'ян-хліборобів і продовжували існувати як голосні й багатолюдні свята з ритуальними танками багато століть після прийняття християнства.

Археологічні розкопки доставили нам багато даних про культ жіночого божества, яке передувало християнській діви-богородиці. В околицях Києва, біля Трипілля, на вершині Дівочої-Гори розкопано слав'янське святилище з початків нашої ери, в якому є жертovníк, що складається з дев'яти окремих частин; число дев'ять у фольклорі звичайно буває пов'язане з дев'ятьма місяцями вагітності, що - в сполученні з збереженою до наших днів назвою самої гори дозволяє поєднати святилище з жіночим божеством плодючості. Святилище на Дівочій Горі було, очевидно, місцем моління для населення цілої округи (племени?); поруч з цим в ту ж саму добу зустрічалися й невеликі будинки-святилища в межах окремих поселень, як, наприклад, на Почепському селищі.

Другим прикладом тяглости може служити древнє святилище у Вщижі на Благовіщенській Горі. Святилище має вигляд величезного півкруглого будинку з деревляними ідолами всередині подвір'я і повстало ще під час так званої юхновської культури (перші століття до нашої ери і перші віки нашої ери.) Біля виходу з будинку, де могли відбуватися ритуальні бенкети, біля одного з ідолів була знайдена посудина з горловиною, оформленою у вигляді голови відмеда. Відмедь, як відомо, був священною твариною Артеміди; місяць діви-богині був березень - „артемізійон“. На Русі в ХІХ в. відможе свято („комоедїці“) святковано в тім же артемізїоні - 24 березня, напередодні християнського свята „благовіщення“, коли богиня-діва „понесла в череві“. В християнські часи на місці святилища з жіночими ідолами і ритуальною посудиною у вигляді відмеда існувала (аж до початку ХХ в.) деревляна церква Благовіщення.

Племена юхновської культури були асимільовані слав'янами, але релігійна традиція не зникла: священне місце, як і перед тим, було присвячено богині-діві, захисниці плодючості.

(Б.А.Рыбаков. Стольный город Чернигов и удельный город Вщиж. В сб. „По следам древних культур“ М. 1953, стр. 108-113.)

Надзвичайно цікаве слав'янське святилище VIII-IX вв. розкопано І.П.Русановою біля Житомиру. (І.П.Русанова. Языческое святилище на р. Гнилопяти пд Житомиром. В сб. „Культура древней Руси“. М. 1966, стр. 233-237.)

Святилище виявилось незвичайним по своїй конструкції: на пустельному узгіррі була вирізана в ґрунті неглибока плоска яма ІХ І4 м складної конфігурації. В середині її сліди вогню, стовби та камні. Дослідниця називає споруду хрестоподібною, але на правду форма її є далеко складніша — вона антропоморфна. Позначена голова, розкинуті вбік жіночі груди, окреслені стегна та внизу ступені ніг. Самий масивний стовп знаходиться на місці серця цієї велетенської жіночої фігури розпростертій на високому березі річки. У вогнищі знайдені кістки птахів і бугая. Можливо, що ми маємо тут до діла зі своєрідною формою приношення жертв, якомусь видатному жіночому божеству: Макоші, Живі, а можливо що й богині смерті Бабі-Язі (поруч знаходиться могильник, а сама фігура поміщена головою на північ, до царства темряви й смерті.) Про жіночу істоту божества говорить і пряслиця для веретен, знайдена в цьому своєрідному святилищі. Що ж торкається антропоморфії, то можливо, слід пригадати слова Юлія Цезаря, який повідомляв про те, що деякі гальські племена провадять свої громадські жертвоприношення, виготовлюючи „величезні опудала з лозини, члени яких вони наповнюють живими людьми; вони підпалюють їх знизу і люди згорають в полумі.“ („Записки Юлія Цезаря .О галльской войне“. Кн. I М. М. 1948, стр. 127.) Чи не звідси походять європейські казки про велетнів, які пожирають дітей?

В шумській слав'янській „опудалі“ не знайдено людських кісток, але жертвний характер спорудження є поза сумнівом: можливо, що велетка-поляниця була виготовлена з якоїсь особливої нагоди, наприклад, в зв'язку з мором або кривавою війною.

Підсумок розвитку слав'янського язичества та його світогляду був зроблений двічі на протязі IX і X віків. До IX в. належить славнозвісний Збручський ідол, який розкриває перед нам картину світу слав'ян-язичників, вкнці X в. київський князь Володимир запровадив в Києві офіційний культ низки язичеських богів, які увійшли до науки під назвою „пантеону Володимира“.

Збручський ідол, умовно проголошений за Святовита, поставлений на межі чотирьох східнослав'янських племен: волинян, білих хорватів, тиберців і бужан. Загальна зовнішня форма Збручського ідола синтезує два типи ідолів перших віків, які ми зіставили вище з культом Роду: він, по-перше, фалличний по своему загальному вигляду, а по-друге вирізаний на чотири грані, як ідоли ІУ в. з Іванковців. Три горизонтальних яруси Збручського ідола символізують, як треба припустити, три зони всесвіту: горішній ярус — небо з величезними фігурами богів; середній ярус — земля з хороводом чоловіків і жінок, які поборалися за руки. Нижній ярус займає один вусатий підземний бог, намальований з трьох боків і тому він здається наче б то трьохголовим (Триглав М.С.) він стоїть навколішки і тримає на своїх раменах землю зі стоячими на ній людьми.

У чотирьохгранному ідолі можна визначити чолову грань. Це той його бік, де бог підземного царства намальований обличчям (en face). Визначення чолової грані принципово важливо для нас, тому що це дозволяє розподілити божества горішнього ярусу по старшинству: на головній, чоловічій грані намальовано жіноче божество з турячим рогом достатку в правій руці. Праворуч головної богині поміщена теж богиня з якимсь невеличким колом чи посудиною в правій руці. Ліворуч від головної богині відображений бог-воїн з шаблею в руці та осідланим конем; в ньому, очевидно, треба вбачати Перуна. Тиловий бік чотирьохгранника містить чоловіче божество без атрибутів. Всі чотири божества покриті одною спільною шапкою, що надає композиційну цілість всій скульптурі.

Можна захоплюватися тим, як древній слав'янський різьбар спромігся в єдиній монолітній скульптурі висловити одночасно і загальне й подробиці: загальним, очевидно, являлася ідея єдиного навишого божества цілого всесвіту, висловлена тут в вигляді загальної фалличної форми ідола, підкресленою розмальованням його. Всесвіт поділений на небо, землю та підземний світ, який, зрештою, не являється ворожим людині: бог нижнього світу тримає землю; земля стоїть на нім. Окремі персоніфіковані божества розподілені згідно з ступінем їхньої важливості. На першому місці ще не Перун, а древнє жіноче божество плодючості, (можливо Макошь?) та рід достатку не у Велеса (чи не він бог нижнього світу?), а у богині. Тим загальним, що висловлював Збруцький ідол з усіма десят'ю своїми фігурами всіх ярусів світу, міг бути древній бог всесвіту — Рід, який тут даний не антропоморфно, а лише символічно, як скульптурна ідеограма плодючості, продовження роду.

Чотирьохлиций збруцький ідол — Рід — виявляє своєю формою, своєю чотирьохгранністю ту ж саму ідею повсюдності, що й індійський Варуна (відповідаючий грецькому Уранові) бог неба й небесної води, якого представляють теж чотирьохлицим.

Проминуло не більш як півтора століття після того, як на скелі понад Збручем був поставлений цей надзвичайний "теологічний" пам'ятник, і київський літописець під 980 р. дає нам вже новий огляд слав'янських язичеських богів. Повість пізнішого літописця не дорівнює ритуальній скульптурі в чіткості й систематичності, але він відбиває вже цілковито іншу релігійну концепцію: на перше місце висунутий Перун, але не як повна заміна всеобіймаючого Роду, а, очевидно, перш за все як божество військової княжо-боярської верхівки, яка приєднала "на зброю свою і на Перунових богів своїх". "І почав княжити Володимир в Києві один і поставив куміри на холмі зовні подвір'я теремного: Перуна з дерева, а голову його зі срібла, а уста золоті, і Хорса і Дажьбога і Стрибога і Симаргла і Мокошь". Жіноче божество, головуюче на Збруцькому ідолі, тут згадується на останньому місці, а новий культ Перуна, що стояв в збруцькій композиції ліворуч від богині, тепер придбав значення державної релігії: затвердивши Перуна в Києві Добриня подався на другий кінець Русі і в Новгороді теж "поставив Перуна-кміра над річкою Волховом і приносили жертви йому люде новгородські як богові."

Висунення Перуна на головне місце було новиною, продиктованою класовою структурою руського суспільства. Якщо Збруцький ідол відзеркалював комплекс уявлень хліборобських племен,

де на перше місце виступала чоловіча й жіноча основа плодючості та достатку, а бог-воїн (приміщений збоку) був лише доповненням, пов'язаним з добою військової демократії, то літописне оповідання про пантеон Володимира відображає нову епоху з новими поглядами феодального класу, який щойно народжувався. Провідне положення Перуна було створено штучно згори, чим і пояснюється, що з прийняттям християнства його культ не був особливою небезпечкою для церковників і не викликав спеціальних повчань проти Перуна.

Пантеон Володимира, описаний літописцем більш як сто літ після подій, явно неповний: в ньому нема ані Велеса, згаданого раніш на сторінках тог ж самого літопису, ані Сварога (батька сонця й вогня), ані Роду. Можливо, що причиною замовчання є не недбалість літописця, а та обставина, що ідоли Роду й Велеса вже стояли в Києві до Володимира, а він лише доповнив склад шанованих божеств. В Києві всередині найстаршого городища в 1908 р. був знайдений цікавий камінний жертovníк VIII - IX вв. (себто одночасний зі Збруцьким ідолом) з чотирма виступами на всі сторони світу. Дослідники пов'язували його зі Святовитом, тоб то з божеством, близьким по своїй суті до Роду. Місце цього жертovníка не "Поле підвір'ям Герему", а навпаки, в самій серцевині княжого двору. Володимирові ж ідоли були поставлені на сусідньому горбі, понад Дніпром, де нині знаходиться Андріївська Церква, побудована Растреллі. Ідол Велеса - Волоса, можливо, знаходився на Подолі, в районі Волоської вулиці, де локалізують божницю новгородських купців.

Давно вже було звернено увагу на те, що в пантеоні Володимира присутні також божества іранського походження: Хорс - Сонце (принайвності слав'янського Дажьбога-Сонця) і Сімаргл - священний крилатий пес, теріоморфна постать русалок, які пов'язують небо з землею. Це могло бути скитською спадщиною, або ж впливом племен аланських чи ясських салтовської культури, які можливо по входили до складу держави Київської Русі.

Язичеська реформа переводилась в Києві зараз же після завоювання міста Володимиром і його могутнім дядьком Добринею, з іменем якого більш доцільно пов'язувати всі дії нового київського князя, тому що сам Володимир був ще дуже юним. Урядові Добрині-Володимира, який вигнав варягів і захопив Київ всупереч з правом старшинства, треба було здобути симпатії місцевого полянського населення, яке складалося, певно, з мішанини слав'ян і скитів. В зв'язку з цим і був впроваджений додатково публічний культ на новому видному місці низки ірано-слав'янських божеств зі слав'янським князем Перуном на чолі. Таким чином говорити про пантеон Володимира 980 р. можна лише умовно: для реконструкції, навіть приблизної, слав'янського пантеону кінця язичеської доби необхідно узагальнення всіх уривчастих даних X-XII вв. про язичеські божества як у східних так і у західних слав'ян.

Треба узгляднювати, що на протязі тисячолітнього шляху те саме релігієне поняття могло висловлюватися різними виразами, які ні в яким разі не означають множенности богів. Десятки епітетів Юпітера, які часто вживалися замість його імені, не означають того, що древні римляне мали кілька десятків "отців богів" (ім'я Юпітера входить від Деус патер)

В неясній, нечіткій, літературно не обробленій слав'янській мітології можна розрізнати три категорії божеств: старші,

провідні божества (Сварог, Дий, Стрибог, Род, Святovit), їхні діти (Дажьбог-Сонце, син Сварога, Радегаст Сварожич, Хорс-Сонце) можливо, що до цієї категорії треба рахувати теж Ярилу й Велеса; місце Перуна до реформи Володимира теж в цій категорії. Нижчий ступінь складають "стрибожі внуки" - вітри, русалки-віли (чи тут не йде мова про ВИЛИ як ТРИЗУБ?) М.С) сімаргли, рожаниці, вогонь-сварожич і т.п. Тільки як припущення можна говорити про те, що божество першої категорії, під яким ім'ям воно б не згадувалося, відносилось до "горішнього неба", боги-сини - до "середнього" видимого неба, а всі інші шановані й доброзичливі душі третього розряду були пов'язані з землею, водою, ланами, оселями; сюди ж, здається, треба віднести і священних предків, пов'язаних з землею, в якій вони є поховані і плодючості якої вони мусять сприяти, як охоронці живих. Схема ця дуже неповна, але основні її контури характерні для хліборобської ідеології і сягають до перших хліборобів епохи енеоліту, з тією лише різницею, що матриархальний монотеїзм далекої первобутності відступив своє місце монотеїзмові патріархальному і з'явився дещо загадковий "держатель землі" (Збруцький ідол), не згаданий в пантеоні Володимира, але, можливо схований під ім'ям Велеса-Волоса, пов'язаного з земним добробутом - з худобою й ланами (останній сніп "Волосові на бородку") і з культом предків (кургани- "волотовки"). Судячи по знаходкам камінних ідолів, культ Велеса вже цілковито був оформлений у слав'ян в перших віках нашої ери. Якщо Рід був трохи туманним найвищим божеством неба й всесвіту, іноді під назвою Сварога чи Святovита, то Велес був земним божеством плодючості, чоловічим доповненням культу жіночого принципу "Мати сирій Землі", (Макоші).

Висунення Перуна на саме перше місце, яке сталося, очевидно, не раніш IX-X вв, було порушенням цієї древньої, тисячолітньої системи, викликаним потребами класової ідеології новонародженої феодальної держави - Русі. Найстарша вірогідна дата цієї різкої переміни - 911 р.; Володимир своєю реформсю узаконив першенство Перуна як бога вояків-дружинників. Такими же божествами війни й вояків, місцевими Марсами стали у західних слав'ян Святovit, у ругян в Арконі, Радегаст, бог бодричів та інші племенні божества.

Виникнення класового суспільства і держави Русі підготувало ґрунт для прийняття християнства, як влучно продуманої класової ідеології. Християнство втрутилося в традиційне язичество слав'ян, яке було тривким, не як переслідувана релігія рабів часів Тертуліана, а як державне православ'є Константина Великого, удосконалене протягом п'яти століть служби імператорам і після успішної перемоги кризи іконоборства.

Методом візантійських місіонерів було перш за все "втручання без зброї", настирливими спробами приручити племінну знать (правлячу верству М.С.) варварських народів і підкорити її імперії. (Візантії М.С.)

Найновіші досліді відсувають далеко в глибину віків перше знайомство слав'ян з християнством.

Коли в році 988 Володимир Святий зробив християнство державною релігією, а в 860-х роках занотовано хрещення частини знаті Русі, то первісні контакти з християнством були вже в значно раніших часах.

Археологи вже звернули увагу на те, що в слав'янських некрополях Середнього Наддніпров'я II-IV вв (черняхівська культура) поруч зі споконвічним обрядом палення трупів з'являється обряд інгумації, простого поховання в землі. Це могло бути впливом скито-сарматських племен, які не знали спалення, але іноді дослідники (Е.А.Симанович) бачили в цьому вплив християнства, яке було поширено в IV в у сусідніх готів. Ця гіпотеза в момент її появи викликала аж надто іронічне відношення, однак вона несподівано одержала міцну підтримку з боку лінгвістики. В 1970 р. відомий болгарський лінгвіст В.І.Георгиев опублікував статтю про три фази слав'янської мітології: первісно найвище божество мало загально-європейське ім'я ДИВІВАС (лат. Деус, слав. Див, Дий). В першій тисячолітті до н.е. у слав'ян з'явилося іранське слово "бог", а в III-IV вв. н.е. до нього долучилося готське слово "господь", яке означало виключно християнського бога. (Владимир Георгиев. Трите фази на славянската митология. Сб. в честь М. Арнаудова, Софія, 1970, стр. 474.)

Поява у слав'ян християнських термінів ("господь", "церква") в їх готській формі (?? М.С.) незаперечно свідчить про сприйняття християнства через посередників-готів та обмежує час цього сприйняття III-IV вв. н.е., тобто тим самим часом, в якому зустрічаються перші поховання без традиційного спалення покійників.

З припиненням тимчасового, дещо штучного піднесення "тро-янових віків" сліди християнства цілковито зникають в V-VI вв. і в IX в. місіонери приходять до слав'ян як до справжніх язичників. Проте, коли християнські терміни, засвоєні слав'янами в їхній готській огласовці (отже раніш кінця IV в.) затрималися в слав'янській мові аж до появи писемних пам'яток в IX в. то ми мусимо припустити, що деякі християнські традиції ще жевріли в ці темні для нас віки. Деяку підтримку християнстві могли приносити зносини слав'янської знаті з Візантією, служба слав'янських дружин у військах імперії в VI-VII віках.

Християнство заступило собою не всю суму народніх язических вірувань, а перш за все ті новини, які запроваджувалися князівською владою згори: культ дружинного Перуна: "по святім же хрещенні Перуна відкинули, а до Христа, бога нашого прихилилися, але й нині по українам моляться йому проклятому богові Перуну..." Описуючи зміну богів літописець докладно розповідає тільки про самого Перуна: як його волокли по Боричеву узвозу до Дніпра, як 12 дружинників мусили супроводити дубового ідола до самих порогів, не даючи йому пристати до берегу.

Християнство IX-X вв. гніздилося всередині князівських подвір'їв, втягуючи в свої лави лише частину дружинників і купців.

В XI в. християнство опанувало руськими містами: язическе спалення трупів припиняється, були побудовані церкви, де не де засновані монастирі. Але міцне ще насипали кургани, берігли спомини про святі гаї, святкували свої русалії.

В храмах ще влаштовували аж до XII в. спеціальні хрещальні для дорослих язичників, що хотіли хреститися. У нас нема вірогідних даних про проникнення християнства в XI в. на села. Імовірно, що в околицях міст воно вже закріпилося, але в відлеглих землях (наприклад згідно з Нестором, у вятчій) ще горіли язичеські багаття на похоронах і мешканці вбивали київських місіонерів (монах Кукша).

Поважним випробуванням для нової князівської релігії були тяжкі неврожайні роки, які були в очах народу карою за зневагу старих народніх язичеських богів. Перша така криза вибухла в Суздальській землі в 1024 р. під час великого неврожаю та голоду. Рятувати нарід від голоду взялися язичеські жерці-волхви, які розпочали вбивати „стару челядь... яко сі держать гобіно“ (тоб то „затримують достаток, врожай“). Однак, люде віджили не після розправ волхвів зі старою челяддю, а лише після купівлі жита в Булгарії, що дозволяє розуміти провину „старої челяді“ не за фактичного володіння запасами збіжжя, а за якісь-то суто язичеські впливи на хід хліборобського господарства. Можна припускати, що ворожість язичеських чаклунів як раз до „старої челяді“ була спричинена її більшою близькістю до християнства. Друга криза повстала в 1060-х роках, коли до хлібних злиднів долучилося ще нечуване по розмаху втручання половців. В Києві з'явився якийсь волхв, що виступав з пророцтвом від імені п'яťох язичеських богів; два волхви на Волзі почали магічні дії, розшукуючи від Ярослава до Білоозера винуватниць поміж „ліпших жінок“, відправляючи людські жертвоприношення та віддажуючись зі зброєю в руках виступати проти князівських дружин і духівництва. Оповідвши про масове приношення жінок в жертву, літописець простодушню погоджується з поволзькими волхвами, що „здебільше через жінок бісовські волхвання відбуваються... і що багаті волхвують жінки чародійством і отрутою“... (Повість временних лет під 1071 р.) Боярин Ян Вишатич скарав на горло волхвів, віддаючи їх на поживу відмедам.

В ці ж самі роки язичеський волхв в Новгороді підняв масовий рух проти християнства „спкусивши ледве не ціле місто“ і був заколот в місті й хотіли забити єпископа“. Новгород поділився на два табори: „князь бо Гліб та його дружина став біля єпископа, а всі люде пішли за волхвом“. Класова істота християнства ніде не виступала з такою діаметральною чіткістю, як у цьому випадкові, який завершився тим, що Гліб Святославич власноручно розрубав сокирою небезпечного суперника єпископа Хведора. Додамо, що попередник Хведора був задушений в 1068 р. своїми холопами, а сам єпископ Хведір загинув внаслідок дивної смерті: „свій нес його вкусив і від того він вмер“.

Основні повчання були написані, очевидно, по свіжих слідах кривавих розправ князів з язичеськими жрецькими. Так, славнозвісне „Слово якогось Христолюбця“ просто починається з оповідання про масові страти, „доконані свого часу пророком Іллею: „Ілля Фезвитянин, славлячи справжнього бога, заколов 300 язичеських жерців і служителів (Ваала)“. Це покликання на біблійного пророка мало б виправдати жорстокі розправи з язичниками князя Гліба і боярина Яна Вишатича.

Церква, яка мала в своїм розпорядженні просту поліційну

підтримку князівської влади, яка мала в своїм арсеналі церковний суд (що, імовірно особливо розлючувало населення, бо церковні устава безцеремонно вмшувалися до інтимних родинних справ), збогачена десятиною та судьбовими процесами, була примушена вишукувати нові засоби для боротьби з язичеством, яке виявилось могутнім і активним ворогом. В середині XI р. утворюється ціла серія повчань проти язичества, в яких Е.В.Аничков бачить свого роду курс лекцій для священників, складений при Софійськiм Соборi в Київі. (Е.В.Аничков. Указ. соч. стр. 138). В цих повчаннях основною думкою було твердження, що всі нещастя людей походять від їхніх власних гріхів, а найголовнішим, найбільш каругідним гріхом було язичество, невіра в християнського бога або зрада його.

Зі сторінок цих повчань встає грізний і безпощадний в своїй жорстокості бог, від імені якого руські церковники зверталися до своїх сучасників, хитких у вірі: "Ви ж (каже бог) які покидаєте мене та забуваєте гору святу мою (церкву) і готуєте трапезу Родові й рожаницям, наповнюючи чари для бісів — я віддам вас під зброю і всі впадете заколеними! Ви ж, що працюєте для бісів і служите ідолам і ставите трапезу Родові й рожаницям — заголосите в хворобі серця вашого і від журби серця будете плакати.!" (Слово Ісаїї пророка)

"І прийде час, коли викликатиме мене, каже господь, але я не слухатиму вас. Бо ви не схотіли ходити моїми шляхами, а тому зачинається небо і мучає землю спекою, через ваші злочини". Автор цього повчання словами пророка просто каже про неблаганість християнського бога: "Розумію, каже (пророк) що ти є жорстоким і шия залізна вия твоя!" (Слово про гарну погоду і карах божих", вміщене в літопису під 1068 р.).

Церковні повчання були розраховані, природно, тільки на ту частину міщан, яка ходила до церкви і погоджувалась слухати ці залякуючі проповіді, але той же самий автор "Слова про гарну погоду й кари божі" примушений визнати, що руські люди віддавали перевагу старим язичеським русаліям з музикою та танками: "бачимо бо ігрища утолочені та силу людей на них... а церкви стоять (порожні); коли ж буває час молитви — мало їх (людей) обертається до церкви."

Церква намагалася затамувати й відтиснути всенародне язичество, ставлячи храми на місці капищ і замінюючи календар язичеських свят християнським, висовуючи на перше місце ті свята, які були близькі своїми строками до старих язичеських молінь.

Цікаво простежити, як виявилася ця боротьба з язичеством в будівлі церков. Перша християнська церква в Київі на Подолі 944 р. була присвячена Іллі-Пророку, тоб то була помислена як протилежність новому дружинному культову Перуна. Рано повстає Іллінська церква і в Чернигові, біля Святого гаю, напевно тех пов'язаним з Перуном. Іллінські церкви є в кожному древнім місті Русі. Після прийняття християнства в низці найбільших міст (Київ, Новгород, Полоцк) поруч з патрональними храмами князів будуються величезні катедральні собори, присвячені Божественному Розумові — "Софії — премудрості божій", граничній теософській абстракції, яка повинна охопити весь світ, в усіх його проявах. В слав'янському язичестві цьому всеохоплюючому поняттю відповідав тільки образ древнього Роду. Та і в самих церковних повчан-

нях, як ми бачили, ^йнавище християнське божество, протиставиться (а тим самим і дорівнюється) якраз Родові. Будучи Софійські Собори, руські церковники не тільки наслідували Царгород з його юстиніанською Софією, але й виступали проти головної основи руського язичества з його світоглядом, замінюючи, зрештою не його істоту, а ім'я, ставлячи на місце Роду — премудрість християнського Саваофу. Однак, абстрактність і розпливчатість (туманність) поняття творця й володаря всесвіту привели до того, що надалі церкви на шану Саваофа не будувалися. З'являлися лише церкви Тройці та Спасу, але вони висловлювали ідею зв'язку землі з небом, а не ідею загальности світу. (Тройця — висловлює ідею Тризубу, троїстости язических богів, М.С.)

Для здобуття народних симпатій церкві були потрібні простіші й загальнозрозумілі символи. Після бурхливих подій 1065-1071 рр. в церковному ідеологічному центрі Києва — Печерській монастирі будується в 1073 р. церква Успення богородиці. Сам по собі цей випадок в церковній літературі неважливий і не є пов'язаний з основною лінією євангелії, але на Русі з'явилися сотні успенських церков, які заслонили собою всі інші сюжети християнських легенд. Пояснення знаходимо в тому, що свято Успення богородиці, жіночого божества плодючости землі, припадає на 15 серпня, коли майже в усіх східнослав'янських країнах закінчувалися жнива ярових і святковано збір врожаю. „Успення“ — „госпожін день“ станув одним з найголовніших свят руського та українського хліборобського календаря. Язичеська форма свята з великими труднощами відгадується етнографами саме тому, що церква ще в XI в. заслонила стару народну форму своїм Успенням, своїми престольними святами безлічі успенських церков.

В календарі славі'янина-хлібороба важливе місце займали весняні заклинальні моління з приводу „верші“ — перших паростків на засіяних лахах. В цілій Європі вони відбувалися в перших днях травня; жадного християнського свята, яке можна було б пристосувати до цього строку, не було. Руська церква вдало вийшла з цього положення, влаштувавши в III5 р. столітній ювілей з часу смерти князів Бориса й Гліба Володимировичів і пристосувал ^{ши} нове с^ято не до того чи іншого дня смерті, але до дня, що не мав жадного відношення до подій 1015 р. — до 2-го травня. Таким чином, язичеське свято перших ярових паростків було зат^улено новим церковним святом; святий Борис одержав назву „Бориса-Хлібника“, а в образотворчій мистецтві одяг Бориса й Гліба завше покривався символічно малюнками перших паростків. В пізнішій фольклорі Борис і Гліб іноді фігурують як „святі орачі“. Через 13 літ по встановленню борисоглібовського свята полоцький князь Борис-Рогвольд під час страшного голоду („Лютю було... трупи по вулицях і на ярмарку і по шляхах і скрізь...“) звернув увагу на шановані народом священні каміння, що піднімалися посередині Двіни. Очевидно, під час двохрічного голоду посилілися язичеські моління біля річних камнів, і князь наказав вирізьбити на цих каміннях величезні хрести з „голготою“, як на вівтарях і антимінсах християнських храмів. Язичеські вівтарі станули християнськими. Так само вчинив в травні 1171 р. син його Рогвольд Борисович, вирізавши хрест на древнім дольмені теж під час голоду, коли була „дорожняча“ і діжка жита коштувала чотири гривні. (Б.А.Рыбаков. Русские

датированні надписи XI-XIV вв. М. 1964, стр. 26, 27, 33.) Камінні вівтарі треба розглядати, очевидно, як рідкісний щасливий випадок фіксації широкого загальноруського явища, що в інших обставинах не залишило б нам так помітних слідів.

Християнство планомірно наступало на язичество як в містах, так і на селі, зустрічаючи і там і тут то пасивне, то активне протиділання. Стосовно до цілої Русі раннь-середньовічної доби, важко сказати, що в більшій ступені визначало її світогляд — християнство чи язичество.

Брак принципових релігійних різниць між язичеством і християнством часто-густо зводило питання лише до зовнішньої форми. Особливо тривкою в своїх язических традиціях була північна, лісова половина руських земель. Коли на київським лісостеповим півдні могли ще зберігтися деякі невідразні спогади про знайомство з християнством в часи передгунами, то північ зазнайомилася з християнством тільки в самому кінці X віку. Полоцк, Новгород, Ярославль, Білоозеро, Ростов — імена цих міст згадуються в зв'язку з організованим спротивом християнству в XI віці. Певну роль відіграла й наявність неслав'янського, литовського й фінно-угорського субстрату (населення): для людей, які не володіли руською мовою, сприйняття церковности було утруднено і, крім того, рідне язичество являлося певною гарантією плеємної незалежности. Але й руські міста дуже міцно трималися й відстоювали свої звиклі язичеські обряди і уявлення. Візьмім як приклад Новгород Великий, де за останні часи до писемних джерел долучено численний і ще не розглянутий докладно археологічний матеріал, який дозволяє заглянути до такої інтимної сторони народнього життя як язичеські вірування.

На підставі новгородських оповідань, билин і топонімічних орієнтирів древніше язичеське життя біля Ільменя та джерел Волхова можна припустити в такий спосіб: древні мешканці, рибалки, шанували якесь то водне божество у вигляді ящура — "крокодила"; місцем його культу було урочище Перинь, біля якого аж до XX в. ті що пропливали повз нього кидали монети у річку Волхов. На обох берегах існували святилища Волоса-Велеса (с. Волотове і ц. Власія). В опоетизованій формі культ водяного божества відбився в билині про Садко, де "піддонний цар" робить багатієм новгородського гусяра, якого він полюбив. Культ ящура-дракона добре досліджений на підставі новгородського археологічного матеріалу X — XII вв. : ковші, прикрашені головами драконів, гуслі, кресла з драконами, корабельні весла і кінці кроквин будинків з пиками ящурів.

Писемні джерела також знають культ водяного ящура: "ту річку богинєю називають і тварину, що живе в ній, теж зовуть богом та приносять їй жертви".

Святилище Перуна на Перині, розкопане експедицією А. Б. Арціховського, треба, очевидно, пов'язати зі штучним запровадженням культу Перуна Добринєю в 980 р. Дерев'яний ідол стояв на круглій площі, оточеною вісьмома вогнищами в спеціальних заглибленнях. Перун заступив тут древнє водяне божество озера й річки, так як незабаром християнська церква заступила це язичеське капище.

Масовий археологічний матеріал Новгороду на протязі п'яти століть його життя дозволяє простежити еволюцію місцевого язичества. В шарах X-XI вв. в домах новгородців знайдено багато маленьких деревляних фігурок бородатих мужичків, в яких справедливо вбачають домових. Окремі екземпляри подібуються в шарах XII-XIII вв.

Цілком особливий інтерес викликають численні знахідки коротких деревляних палиць або жезлів, прикрашених головами бородатих чоловіків, а іноді головами птахів, лосей та псів. Дослідники безпідставно зуть їх також „домовимим“. Скорш за все це ритуальні жезли „русальців“, учасників русальських свят, добре відомих згідно з етнографічними даними. Цікава еволюція форм цих палиць: найстарші з них, які відносяться до дохристиянської доби, мають людські обличчя, з очима з гороху. В XI в. обличчя замінюються пташиними і звіриними головами, а на межі XI і XIII вв. з'являються знову людські голови, але дуже стилізовані. Посилення антропоморфності відбувається в XIV в. Берестові грамоти підтверджують святкування русалій в XIV віці. (грамота ч. 131).

З дорогоцінного масового матеріалу русальських палиць можна, так мовити, зробити криву (діаграму) еволюції язичества у міщан Новгороду: в X в. до хрещення вживалися жезли з головою якогось божества (Перуна? Велеса?); в XI в. русалії практикувалися дуже широко (про що ми знаємо також і з повчань), але кримінальне відображення бога зникло, даючи місце сюжетам, пов'язаним з небесними комплексами (птахи, небесні лосі), що цілковито погоджується з духом самого русальського обряду, де в священнім танку русальці повинні підстрибувати якомога вище, щоб уподібнитися летаючим русалкам. На XII в. припадає менша кількість русальських жезлів, що може бути доказом зміцнення церковних позицій. Справді, протягом цілого XI в. в Новгороді, згідно з літописом, був побудований лише один камінний храм Софії і дві деревляні церкви в безпосередній близькості від княжого подвір'я, а в XI в. було побудовано більш за півсотню церков в усіх кінцях міста, і будівничими їх були не тільки князі, але й бояри та купці. Однак, в самому кінці XII в. і в першій половині XIII в. русальські палиці знову стають численними. До цієї ж доби відноситься й поширення підвісок з відображенням язичеського грифона-сімаргла, а також шкіряних машкар для грищ. Серед дуже стилізованих верхівок масивного характеру в шарах 1224-1238 рр. знайдена палиця з чітко обробленою головою, майже цілковито подібна до древніх форм язичеського X віку. А в XIV в. утворюється новий тип антропоморфних верхівок, який свідчить про те, що думка міщан в добу стрігольничого руху знову поверталася до образу бородатого бога.

Знахідка русальського жезла цілковито язичеського типу в шарі з 1224-1238 рр. мусить бути перевірена, чи не є вона випадковою? До поданої вгорі дати дуже близькі два важких сільсько-господарських лиха: загальноєвропейська посуха в роках 1217-1230 і голод в усій Русі, крім Києва в 1228-1230 роках. Літопис під 1223 роком повідомляє: „Була дуже гарна, сонячна погода; багато лісів і болот запалилися, від чого пішов великий дим; бо як прилегла до землі імла, то навіть птахи не могли літати в повітрі.“ На роки цієї посухи припадає кульмінація антицерковного конфлікту в Смоленську, де славнозвісний Авраамій Смоленський проповідував „малим і великим

рабам же й вільним і ремісникам". Він читав і пояснював книжки, з антиклерикальними ідеями, близькими до ідей західно-європейських вальденсів; ченців і біле духовенство тут називають "лжевчителями" і "лихими пастухами". "Розпусні хабарники — вони є пастухами свиней". "Не врятують нас чорні ризи..." Передхоплюючи ідею стрігольників, Авраамій Смоленський дуже зручно скасовував всю церковну організацію взагалі, як зайву перегородку поміж богом і людиною. "Помилуй, владико, всі християне, що нарікають ім'я твоє на кожному місці". (Б.А.Рыбаков. Смоленская надпись XII в. в "драгах ігуменах". "Советская археология", 1964 ч.2 стр. 185-186.) Саме ця формула з'явилася на стрігольничому хресті 1359 р. в Новгороді, виготовленим Яковом Федосовим. Не дивно, що смоленські попи та ігумени потягли Авраамія до суду і "ревучи як бики" хотіли його втопити, спалити або "живим пожерти", як небезпечного й дуже популярного проповідника.

Посуха 1220 років, коли "повисохли сади і землі й лани" підограла антиклерикальні тенденції, які в остаточному підсумку (якщо б дійсно церква була скасована) могли звільнити народне язичество з його магичною обрядовістю від ворожого контролю церкви.

Голодні роки в Новгородській землі докладно й мальовничо описані самовидцем пономарем Тимохвієм. В 1228 р. "найшов великий дощ, вдень і вночі" від 15-го серпня до 6-го грудня. "І все подорожчало на ринкові: і хліб, і м'ясо і риби... і так тягнулося аж три роки..." На третій рік, в 1230 р. мороз в вересні знищив всі озимі посіви; новгородські люде розбіглися з голоду. "Розійшлося місто наше і волость наша і чужі міста були повні нашими братами й сестрами, а решта почали вмирати". Страшенно було весна 1231-го року. "Проста челядь, різала живих людей та їла їх, а інші навіть трупи мерців обрізували та їли..." Тих, яких зловлено прилюдно жерстві "вогнем палили, а інших рубали, інших повісили". Голодаючі підпалювали будинки багатих, "де чули, що є жито"; батьки продавали в рабство дітей за шмат хлібу. В Смоленську за роки 1229-1230 вмерло 32.000 людей.

Згідно з загальною закономірністю роки неврожаю та голоду викликали, по перше, збільшену активність язичеських жерців, а по друге, різкі напади на християнську церкву. В 1227 р. в центрі Новгороду відбулася незвичайна страта: "Того ж року було спалено чотирьох волхвів, які робили "потвори", як казали (люде). А чи то було правда — бог відає! І спалили їх на подвір'ї Ярослава." Немов би відповіддю на це, на слідуючий рік, коли явно позначився загин озимих посівів зза дощів, новгородська проста челядь, зібравшись на тому самому місці, де були спалені жерці-волхви, силоміць вигнала тільки що призначеного архієпископа Арсенія з катедри: "Підняла великий бунт проти Арсенія проста челядь. І зібравши віче на Ярославовім дворі прийшли до владикиноного двору, кажучи: "Через те посуха так довго стоїть, бо ти випровадив Антонія владика на Хутіно, а сам сів тут, давши хабаря князеві! і як злодія, пхаючи сигнали його за ворота; ледве зміг бог вберігти його від смерті..." Коли обгрунтовання розправи з волхвами було неясне навіть літописцеві ("потвори" — зловмисне чародійство), то розправа з архієпископом, навпаки, відбулася з цілковито ясною причиною: непорядні вчинки голови церкви викликали погоду, яка знищила посіви.

Вигнання владики стало сигналом до широкого повстання: „Ціле місто збунтувалося й пішло з віча зі зброєю на тисячного Вячеслава”. Однак, повстання 1228 р. мало спеціальний особливо антицерковний характер. Гнів простої челяді впав на видатніших церковних бояр: владичного стольника Андрія, софійського стольника Давида. Старосту церкви Миколи на Липне Душильця „хотіли повісити, але він втік до Ярослава, а жінку його взяли, кажучи, що вона спонукає князя на зло. І був великий бунт в місті”.

Повстання закінчилося успішно тим, що на архієпископську катедру знову був призначений попередній владика Антоній (автор путівника по Царгороду), який покинув її зразу ж після спалення волхвів. Пост тисяцького був відібраний від Вячеслава і відданий Борисові, а князеві Ярославу було наслано посольство з дуже цікавим наказом, який зовсім не звернув на себе увагу істориків. Князеві писали: „Прийди до нас, забожничє скасуј, а суддів по волості не шли. І на всій волі нашій і на всіх грамотах Ярославлих — то ти наш князь. А як цього не хочеш — ти собі, а ми собі.” Ярослав не схотів, і Новгород запросив Михайла Черного Чернигівського, який закріпив наслідки повстання: „дав волю смердам на п'ять років не платити податків, якщо хто втік до чужої країни”. В чужі країни втікали не тільки з голоду (найтяжчі роки ще не прийшли), але й від тяжких податків, скасування яких мало повернути втікачів. Вимоги до Ярослава починалися з того, щоб він не надсилав суддів по селам і скасував якусь невідому нам данину — „забожничє”. В церковних статутах, де згадуються різні язичеські вчинки („відьмування”, „потвори”, „чарівництво”, „волхвування” та інше) „забожничя” не подано, а між тим корінь слова — „бог” явно вказує на сферу якихось то релігійних відносин.

Можна припустити, що в зв'язку з посиленням язичеської обрядовості в Новгородській землі, викликаню недородом, князь не тільки спалював волхвів, але й запровадив якийсь новий досі незнаний податок на тих смердів, які відверто виконували язичеські обряди.

Язичество в Новгородській землі з її значним чудсько-карельським населенням трималося дуже довго. Три століття після розглянутих вгорі подій новгородський єпископ Макарій писав в 1534-м році до Москви про те, що „спокуса кумірська” втрималася до його днів „в довшину 1000 верстов, а в ширину до Великого Новаграда за 60 верств, а де-не-де за 50 і за 40”, „Суть же скверні мольбища їхні: ліс і каміння, річки й болота, джерела і гори й горби... і жертву криваву приносять бісам: воли й візці і різну худобу й птиці”. Цілком можливо, що з предків цих язичників, які приносили жертви своїм богам, князь Ярослав і придумав брати „забожничє”, особливо оподаткування за право відправи язичеських богослужень, скасоване народним антицерковним повстанням 1228 р.

Ось чому в освітленні цих даних для нас особливий інтерес уявляють новгородські ритуальні жезли, русальні палиці, кількість яких зросла саме в початку XIII віку. Знову відродилися верхівки в вигляді людської голови, яку тепер для зменшення кримінальності намагалися стилізувати, а іноді брутально воскрешали древню голову божества язичеської доби.

Недовір'я до церкви, яка дуже обмирянилася та до церковної влади закономірно получилось з посиленою увагою до язичеських русалій і жертвоприношень, в яких люде бачили єдину можливість припинити згубну посуху або спинити запізнені грудневі зливи.

Розглянуте нами на прикладі Новгороду тяжіння народніх мас до язичества цілком природне. Воно впливало не тільки з багатовікової традиційності язичества, але також і з класової природи церкви. А зтім, нахил до язичества ми знайдемо також і в феодальних колах руського суспільства; особливо помітним він стає в XII віці. Багато, звичайно, теж пояснюється традицією. В повчанні, приписаному Кирилові Кипрському, йде мова про полководця, який ворожить по птахам про успіх передбаченого походу: „Ми віруємо в волхви й чаклунство і на гірше повчаємо, віруємо в птахів і в дятла, і в ворони і в синиці: коли де хочемо піти, яка спочатку заспіває, то до тої і прислухаємось — права чи ліва? Якщо вона не співає згідно з нашою думкою, то ми собі так кажемо: добре нам говорить ця птиця. Якщо на шляху щось эле трапиться то почнем говорити своїй дружині: чому не повернулися, адже недаремно (?) птиця давала нам пійти, а ми її не послухали". Перед нами дуже жива картина: князь і воєвода, загадавши наперед, яка з двох птиць — права чи ліва — заповідає добро, чекає, яка з птиць почне перша співати, ставлячи в залежність від того свій похід. Іноді прогріх був ще більш поважним: „Якщо нам треба десь піти, то ми звертаємось до волхвів за порадою...”

Всі повчання проти язичества написані добрим, але складним, високим стилем літературної мови; всі вони припускають в своїх читачах і слухачах знання поважніших християнських авторитетів і заглиблюються в різні богословські тонкощі. Одно слово, майже всі повчання XI-XIII вв. розраховані на вищі кола, на письменних християн, які провинилися в частинній зраді своєї нової віри, але не на народні маси і вже напевно не на язичників.

„Слово про похід Ігоря” розкриває нам відношення вищих, князівських верств до язичества в його чистім вигляді вкінці XII віку. Ледве чи можна сумніватися в тому, що перше читання „Слова” відбулося в золотoverхім теремі цесаря Русі, київського великого князя, в присутності багатьох князів з їх почтом. Християнський елемент, як відомо, обмежується побутовою фразеологією і топографічним рієнтиром, а долею людей в поемі, як і в античних авторів, керують древні язичеські боги: Дажьбог, Велес, Стрибог, Хорс; поляглих в бої оплакують валькирії Карна та Жаль; лихо заповідає злосливий Див, або діва-Образа. Дажьбог поданий навіть як священний родоначалник руських православних князів і всього руського народу. Цікаво, що пізнього князівського Перуна IX-X вв тут нема.

Цілком можливо, що язичеський елемент в „Слові” є відгуком найбільш архаїчної частини епічної поеми Бояна, складеної про походи давніх слав'ян VI віку, гасяючих через лани на гори, в стежки Траянові. Але автор „Слова” в II85 р. дав їм подвійне життя, не злякався зробити них риторичним орнаментом своєї поеми, зробивши в той спосіб зайвим звернення до християнського бога.

Простолінійний класовий поділ згідно з релігійним принципом — нарід за язичество, а феодала за християнство — не відбиває реальної історичної дійсності. Життя було різноманітніше й складніше. В князівсько-болярських колах язичество було міцне своїми побутовими традиціями, але в XII в. во нього долучилися, як це виявляє аналіза доби, і деякі соціально-цінні мотиви.

В XII в. сильно змінилося й положення церкви; вона вже не була тим новим піднесенням, невизнаним елементом суспільства, від якого можна було чекати якихсь-то соціальних чуд, так як це могло здаватися на початках християнізації Русі. Церква в початку феодальної роздробленості вже обросла земельними володіннями, численними судовими прибутками, монастирями, слугами, воїнами, боярами; земний, класовий характер церкви та облудність церковної фразеології стали явні всім. Церква викликала народню ненависть, а деякими своїми претензіями також незадоволення феодальних верхів. Особливо дратуючим для князівського середовища був той показний аскетизм, за допомогою якого церковники намагалися зміцнити захитаний авторитет: заброні бенкетів, музики, співів, світських розваг. Звичайно, дворцове життя продовжувало йти по своєму звичайному річищу, але церква зараховувала його до розряду гріховного.

Відносини поміж князівською владою та церквою надзвичайно загострилися в середині XII в. в зв'язку з так званім „мисоїдством“, коли проповідниками демагогічного аскетизму виступали ієрархи-греки, мало пов'язані з руським побутом. Зовнішній привід на перший погляд здається цілковито нікчемним: церковники „почали навчати не їсти м'яса в господні свята, в середу й п'ятницю, ані на Різдво Господнє, ані на Хрещення і то було великим тягарем“. Справа була в тому, що в наведені вгорі свята, якщо вони припадуть на пістні дні (середу чи п'ятницю) не вільно було вживати м'яса, масла й молока. Нікчемність приводу буде ясна нам, коли ми переведемо календарні підрахунки. Виявляється, що кожне з цих свят припадає на пістні дні лише два-три рази за десять літ. А між тим за таких заборон князі виганяли єпископів з катедр (Андрій Боголюбський — єпископа Леона, Святослав Ольгович — Антонія) за „мисоїдства“ ніби то виникло відоме завоювання Києва в 1169 р. військами Андрія.

Річ в тому, що Різдво і Хрещення падали на древні язичеські новорічні свята, які починалися в ніч на 25 грудня („корочун“) і кінчалися 6 січня; всі ці дні горів священний вогонь-пень — „бадняк“, відбувалися заклинальні обряди на весь прийдешній рік. Кульмінацією двохтижневих свят був Новий рік, 1-го січня, цілковито не відзначуваний церквою, яка починала тоді рік 1-го березня або 1-го вересня. Початок і кінець язичеських свят відмічалися русальськими грищами в ніч під Різдво і в „богомвлення“ (хрещення), про що є згадка ще на Стоглавім соборі XVI віку.

Язичеські свята супроводжувалися велелюдними бенкетами, братчинами, князі властотували для дружинників і народу „столованниці почесні бенкети“. На цих трапезах мала бути ритуальна м'ясна їжа, як пережиток древніх жертвоприношень, і відмовитися від цієї їжі во ім'я фальшивої аскези руські князівські кола XII віку не схотіли. Цілком імовірно, що тут виявлялася не тільки прихильність до рідної й древньої тра-

диції, але й певний соціальний розрахунок. Вже стосовно до XI віку дослідники висунули теорію про повстання на Русі „думки про суспільне замирення“, яке намагалося згладити класові суперечності, що особливо загострилися в 1060–1070 роках. Можна припустити, що пізніше до неї долучилася потреба в сотворенні ілюзії патріархальності, коли боярські й князівські кола в своїх класових інтересах шукали засобів спілкування з народом та можливостей зменшення соціальної прірви. Традиційні напівхристиянські, напівязичеські свята були найзручнішою формою такого спілкування, де князь захоплював своє пануюче положення не тільки володаря, але й гостинного господаря землі. На ритуальних трапезах не можна було обійтися без ритуальних м'ясних страв (і додамо: ритуальних напоїв). Ось чому спротив руських князів супроти заборони „м'ясоїдства“ був таким упертим і доходив до гострих конфліктів з єпископами й самим митрополитом.

Потреба в ілюзії патріархальності явно проглядає в дещо несподіваній категорії джерел – в скарбах князівських цоргоцінностей XII–XIII вв., закопаних в землю в момент навали Батия.

На цілому шляху татарського погрому 1237–1241 рр. в староруських містах знайдено силу скарбів, які містять золоті й срібні убрання княгинь і бояринь. Діадеми, намиста, колти, браслети гоїно прикрашені різноманітною язичеською символікою: птахи-сірини (русалки – „віли“?), дерево життя, ідеограми води, сонця, стилізовані відображення перших паростків або плодоносного хмілью, рогів достатку, грифонів, сімарглів і т.п. В початку XIII в. складна й різноманітна язичеська символіка почала витіснятися християнськими відображеннями: деісусний чин, Ісус Христос, різні святи (частіш за других Борис і Гліб), малюнки пояснюються написами. Заміна язичеських зображень християнськими свідчить про те, що архаїчній язичеській символіці весь час надавалося священне значення, що вона заховала свій сакральний змісл до тих самих часів, поки її не заступила символіка християнська.

Із цього загального процесу зміни символіки є один дуже цікавий виняток: символи мінялися на всьому убранні, крім широким, двійчатим обручок. На цих обручках ніколи не знайдено ніодного християнського зображення, вони завжди невідмінно залишилися язичеськими. Така стійкість язичеської символіки знаходить своє пояснення в призначенні самих обручок: вони тримали у зап'ястку довгі рукава жіночих сорочок; під час танку жінка мусила зняти обручки і розпустити рукава. Казка про чарівний танок Царівни-Жаби, після якого з'явилась вода й розквітнули сади – це є опсетизований опис русальських танків жінок в одягах з розпущеними рукавами, якими вони розмахували, наслідуючи крила русалок.

В повчаннях проти язичества особю, яку найбільш картують церковники, є танцююча жінка. „Танцююча бо жінка є нареченою сатани й коханкою диявола, дружиною біса...“ Це пояснюється особливим магічним призначенням священного танку русалок під час молінь про дощ і врожай, особливо під час свята Купала.

На срібних обручках зі збірок убрань київських, чернігівських, володимирських княгинь або знатних бояринь багато разів відображена саме така „коханка диявола“ – з відкритою

головою, простоволоса й зі спущеними в усю довжину величезними рукавами-крилами. Поруч з танцюючою жінкою відображувалися музики, гусярі, чоловіки, які танцюють з оголеною зброєю. Одним словом, на обручках, призначених для русалій, і відображувалися ці самі язичеські купальські русалії в усій їхній мальовничій різноманітності. На одній з таких обручок є навіть намальоване жертвоприношення язичеському богові Сімарглу. (Б.А.Рыбаков. Русалии и бог Ситаргл-Переплут. "Советская археология" 1967, ч.2 рис.18, стр.116. Его же Русское прикладное искусство X-XIII вв.Л. 1971, табл.145, 146, 149, 157, 158, 159, 160.)

Коли діадема з рослинними мережками або кольти з райською птицею-сіріном княгиня спокійно могла одягнути на християнське свято й пійти в цім убранні з приглушеними язичеськими мотивами в церкву, то в обручках з русаліями, сімарглами й "нареченими сатани" вона не могла навіть появилися в храмі. А між тим ці суто язичеські обручки являються приналежністю майже кожного скарбу князівських дорогоцінностей. З того виходить, що руські княгині часів Всеволода Велике Гніздо, Святослава Київського, Рюрика Ростиславича носили спеціальні ритуальні частини убрання, а коли так, то вони майже безсумнівно приймали участь в самім ритуалі язичеських русалій. Недаремно саме в цей час, на межі XII і XIII вв., згідно зі спостереженнями Я.Н.Шапова, в церковні статuti Володимира та Ярослава були додані точки про жінок-чарівниць: "Якщо жінка чародійка, намовниця, волхова..." в статтю про заборону язичеських дій додано "потвори, чарівництво, волхвовання". (Я.Н.Шапов. Книжеские уставы и церковь в древней Руси. М. 1972, стр.290.)

Цікавий випадок зберіг нам цікаву деталь: в одному з багатих скарбів кінця XII-XIII вв. зі золотими й срібними річками, грошами-гривнями, в скарбі, знайденом в самому центрі древнього Києва, біля Софійського Собору, серед золотих кольців і обручок знаходилося присло для веретена з написом: "Потворин пряслень", тоб то пряслень, який належав чарівниці, що "творила потвори"!

Участь княгинь у волхвованні й русальських танках пояснюється древнім звичаєм, згідно з яким найстарші в рангу починали всі важливі господарські заходи і всі найважливіші обряди. Пізнім відгуком цього являється запис про участь юного Івана Лютого в весняних заклиналних обрядах. В 1545 р. великий князь був в Коломні "і тут була йому потіха: пашню ораз весняну з боярами та сіяв гречку. А також інші потіхи: на дубах ходив і в саван одитався" (Пискаревский летописец. "Материалы по истории СССР". Вып. II. М. 1955, стр.73-74.) Тут все є пов'язаним в єдиний аграрно-магічний комплекс: збільшення людського зросту дубами було пов'язане з магічним уявленням про висоту будучих колосів, а саван - з культом предків, які лежать під землею і допомагають плодючості землі.

Християнство різко відривало князівську верхівку від народу, підносило її на другий ярус церковних хорів понад народом, який стояв на землі. Участь же в язичеських обрядах, зближувало з народом. Коли княгиня, або неодружена княжна (що більш імовірно) відкривала своїм танком всенародні русалії, присвячені забезпеченню врожаю, вони виконували старо-

винну функцію або "більшухи", яка очолювала при родовому укладі господарські справи та магичні обряди, або дівчини-нареченої, обраної народом на роль русалки. В цьому й полягала соціальна функція подібної ілюзії патріархальности.

Християнство та язичество мали без перерви сутички одно з другим в різних історичних положеннях і ці сутички повставали не тому, що вони були діаметрально протилежні релігійні системи, а лише через одностороннє класове скеровання християнства, поширеного на Русі за допомогою верхівки князівсько-боярських верств. Виходячи з теорії суспільного замирення, християнство намагалось злитися з народнім язичеством, утворити ту амальгаму "двовірства", яка уможливила б не ускладняти соціальні протиріччя ще й додатковими релігійними конфліктами. Самі церковні проповідники визнавали, що одночасне служіння християнському богові та язичеському Родові було винаходом занадто зажерливих "для черева працюючих попів", які після богослуження з приводу свята Різдва богородиці (8-го вересня) сприяли влаштуванню язичеських жертвоприношень Родові й рожаницям. ("Слово св. Григорія...")

Піч кінець XII в. християнство в очах руських людей вже цілковито загубило свою новину, розчарувало їх, припинивши удавати з себе всемогутню релігію, яка на правду посідає владу над природою та врожаєм. Коли широкі народні маси більш усього турбувались про можливість виконувати свої язичеські аграрно-магічні обряди, то й феодалні верхи не могли і не хотіли цілковито порвати з язичеством, широко практикуючи язичеські гадання, шукаючи порад у волхвів, запрошуючи лікарів-знахарів, слухаючи епічні співи про Велеса, Дажьбога та Стрибога, очолюючи найважливіші річні язичеські свята народу. Ця ситуація породила надзвичайно цікаве явище в історії руської громадської думки: богословські дискусії язичників з християнами про пріоритет язичеських чи християнських богів. Звичайно, в нашому розпорядженні є тільки односторонні церковні записи, відбиваючі лише відповіді християнських богословів, але сам факт подібних відповідей свідчить про змагання (дискусії), про настирливі протиставлення, про протиборство двох форм релігії, з котрих кожна з рівним правом твердила, що саме її бог і є справжнім, істинним богом. Таким є раніш згадане "Слово Ісаїї пророка", написане раніш середини XII в. (Його вже цитує Кирик в своїх "Запитаннях"; де вповні зрівнюються християнський господь і язичеський Рід.

Відгуком суперечок з язичниками, які відстоювали свій культ Роду і рожаниць, являються слова: "Велике лихо є, коли не розуміють того, що було шановано і велике лихо є, коли не слухають розумніших за себе..." (Н. Гальковский. Борьба християнства с остатками язичества. "Записки" Московского археологического института. Т. XVІІІ, М. 1913 стр. 89.) Таким же відгуком богословських суперечок являється цікава, але, на жаль, фрагментарна замітка на стіні Софійського собору в Новгороді; з уцілілих слів можна зрозуміти, що автор напису заперечував твердження наче б то "біс" може "розведрити" небо й струхнути хмарами. Відповідь була дана в суто церковнім дусі: "Бог то сотворив!" (Б. А. Рыбаков. Русская эпиграфика

X-XIV веков. „История, фольклор, искусство славянских народов“ У Международний с'езд славистог. М. 1963, стр. 63.).

Для нас дуже важливо те, що якийсь-то язичеський бог (Рід?) захований під церковним лайливим виразом „біса“, визнавався частиною Новгородців володарем неба й хмар, а ортодоксально мислячий новгородець міг тільки змінити назву цього володаря, назвавши його богом, хоч в очах язичників їхній бог, теж був богом.

З граничною чіткістю це протиставлення бога богіві висловлено в слові „Про вдмухнення духу в людину“. Автор Слова дискутує як з єретиками (очевидно, богомилами?), які на його думку начиталися мусульманських (сарацинських) книжок і тому припускають, що душу в людину вдмухують ангели, так і з руськими язичниками, які вважають, що „Рід, сидючи на повітрі, кидає з неба на землю шматки якоїсь-то живої субстанції, з якої народжуються діти. Християнський богослов змагається зі своїми опонентами, лаючи їх спосіб мислення й спосіб життя, „як не розуміючих творця свого, сотворившого їх і вдмухнутого в них дух життя та вклавного душу правдиву“, а далі починається знайоме нам протиставлення імен: „Всім бо є творець — бог, а не Род!“ (Н. Гальковский. Указ. соч. стр. 97.)

Руським церковним письменникам і проповідникам доводилося не тільки картати додержання старих язичеських обрядів православними руськими людьми, але й перемогати цілу систему поглядів на істоту всесвіту, яка склалася перед християнством і активно протиставилася християнству. Язичеські богослови вже тоді в цих середньовічних дискусіях виявили, що релігійна космогонічна сторона християнства майже нічим не відрізняється від теософської системи язичества: різниця була тільки в іменах богів і формі культу.

Тим середовищем, яке висунуло язичників-теоретиків, та примусило церковників на письмі відповідати їм, було, очевидно, міське осіле населення. Майстри і купці були письменні, листувалися один з одним листами на бересті, читали й слухали „голубині книги“, зустрічалися з чужоземцями та їздили до чужих країн, де знайомилися з чужими звичаями та вірами. Вони були відносно незалежні (матеріально) і не дуже то потребували соціально-ідеологічні послуги церкви. Це вони, міщане, всім містом ставали на бік волхва, коли князь Гліб став захищати єпископа; вони в дощ і вітер любовалися язичеськими „утолоченими грищами“, залишаючи церкви порожніми, вони аплодисментами („плесканням в долоні“) виявляли своє одобрення ритуальних танків під час гріховних язичеських русалій і самі приймали участь в русальських діях. Місто було точкою зросту феодального суспільства, а міщане — найбільш мисляча, передова частина його. Рівняючи християнську теологію з язичеською, прихильники Роду підривали авторитет самого християнського вчення, а думка про „лихих пастирів“ і про те, що звертатися до бога можна не тільки в церкві, а „на кожному місці“, що потім була розвинута в навчанні стрігольників, по суті робила церкву зайвою, як посередницю.

Чудовим закінченням цієї статті можуть стати новгородські Псалтирі середини XIV віку (зі збірки П. К. Фролова). Я вважаю, що вони були виготовленими для якоїсь-то громади стрігольників, що відкидали церкву, але були, як відомо, шанувальниками книжок та книжної науки.

Брутальне вільнодумство видно вже в підборі сюжетів для заголовних літер: мисливці, псарі, герцівники та рибалки, які лаються (Потягни, корвин син! Сам єси таким!) є навіть язичеський Сімаргл, що наче б то зійшов з обручки XII віку. Кредо митця другої Псалтирі відбито в унікальним фронтисписі. Звичайно фронтиспис давав розріз церкви з паникадилами, з постаттю псалмоспівця Давида. Тут нема ні святих, ні церковного приладдя. На долівці церкви, як на дні пекла, намальований закутий Вельзевул „кожного гріху носій“, а вся внутрішність церкви заповнена злісними потворами й пиками. Церковному світові лиха й розпусти протиставиться світ простих людей: по боках цієї злорічної церкви стоять два чоловіки, з піднесеними до неба обличчями, тримаючи в руках маленькі моделі, але не церков, як у ктиторів, а будинків. Все це просто відповідає вченню стрігольників про молитву в своєму домі, „в своїй клітині“, „від землі до повітря дивлячись, бога отця до себе кличучи“. Найбільшою несподіванкою виявляється те, що мистець намалювава поза межами церкви (понад нею) і об'єкт моління Новгородців — сонце з деталями крещатого німбу Ісуса Христа, але замість Христа помістив язичеського крилатого Сімаргла!

Подібний Псалтир, що виявляє таким мальовничим з'ясуванням концепції стрігольництва, не міг знаходитися в церкві; стрігольники виготовили його для себе. Вільнодумство середньовічних міщан, навіть висловлене в язичеській формі, було одним з проявів антиклерикальної боротьби; воно народжувало скептичне відношення до християнства й позбавляло його ореолу новини та виключности.

Гага, II. III. 1974

Переклад М. Скрипника.

Стаття Б. А. Рыбакова надрукована в числі I журналу „Вопросы Истории“ за рік 1974. Москва.

Вишата СВЯТОСЛАВИЧ

22 січня 1975 р.

УРИВОК З ЛИСТА ДО М.СКРИПНИКА

"... Коли між українцями покищо немає своїх Миролюбових і Рибаків, мусимо впершу чергу цінити їхню наполегливу працю для рятування нашої рідної пращурської спадщини. Наша література і культура знає ряд імен чужинців, які полюбили Україну і віддали їй творчі сили свого життя, а подруге не важно ХТО, але ЩО пише чи робить.

На мою думку значення есею Академіка А.Рибаківа: "Язичеський Світогляд середньовічної Русі", прямо капітальне!

По перше, А.Рибаків стверджує, що:

1. наше рідне язичництво було ще в середньовіччі ясно уформованою філософією та світоглядом.
2. Християнство філософічно "не відкрило Америки", а навпаки було яловим і щоб втриматись при житті направо й наліво плягітувало духові й культурні здобутки язичництва.
3. Щойно тільки з узглядненням попередньої точки Рибаків зробив Християнству честь поставивши між ним а язичництвом знак рівняння, але як знаємо цього ще ЗАГАЛО!
4. Капітальним для справи відродження Української Рідної Віри є ствердження Рибаківа особливого, специфічного характеру еволюції язичництва, з якому "НОВЕ НЕ ВИТІСНЮЄ СТАРОГО, А НАШАРОВУЄТЬСЯ НА НЬОГО, ДОДАЄТЬСЯ ДО НЬОГО" Уважаю, що це ствердження зроблене науковцем найвищого статусу матиме основне значення щодо справи визволення мітологічних елементів у відродженій Українській Рідній Вірі.
5. Крім повище поданих мною зауважень щодо значення праці А.Рибаківа слід також підкреслити багатство різних незнаних фактів, які користуючись аналітичною методою належало б завести у таблицю, доповнювати її інформаціями ще й з інших джерел і в цей спосіб мати підручну інформацію про всі пов'язані з темою есею проблеми.
6. Уважаю, що праця Акад. А.Рибаківа є прецінною інформацією для всякого поважного любителя пращуровської духовності і рідновірського світогляду, це "PES sine qua non" — без якої не обійтись тій особі, яка претендує на освіченість в тих справах, а також це є і передумова — "Conditio sine qua non".

.....
Дорогий Пане інженере! Давайте побільше таких цінних матеріалів....

З пошаною до Вас (підпис)

Д О Д Ж Е Р Е Л

Число I Червень 1975 р.

З М І С Т

Автор	Назва	Сторінка
Ф.Ізенбек	Обгортка	-
	Назва Збірника	
М.Скрипник	Присвята Невідомому Праотцеві	-
В.Замаровські	Мотто з "По слідах Гетитів"	-
	Фото Покійного А.Кирпича	
А.Кирпич	Лист до М.Скрипника	I
"	Лист до Проф.В.Шаяна	2
М.Скрипник	Примітка до листа А.Кирпича	2
Проф.В.Шаян	Лист до М.Скрипника та А.Кирпича	3 - 4
	Фото Покійного Ю.Міролюбова	
Ю.Міролюбов	Лист до Української Академії Наук, в Н'ю-Йорці	I а
"	Витяг з реєстру творів	I б
"	Звіт про "Дощечки Ізенбека"	I - 6
"	Листи до М.Скрипника	7 - 12
	Фото Покійного Ф.А.Ізенбека	
М.Скрипник	Документи до біографії Ф.А.Ізенбека, з фотокопії.	I3 - I5
О.О.Кур	Нове в нашій історії	I6 - 23
М.Скрипник	Троянці - Етруски	24 - 33
	I карта, 5 фотокопій	
Т.Волянський	Пам'ятники писемности Слов'ян до Р.Х.	I - 26
"	з II фотокопіями	
"	Жертовні посудини Таврійської Діани, 9 фотокопій	I - I4
"	Листи про слов'янські старожитності, I фотокопія	I - 4
Проф.Др.Петрашевські	Зенд Авеста	I - 5
Др.Ю.Гуца (Вене-лін)	Про навалу Завіслянських Слов'ян на Русь	I - 5
"	Про Булгарів	6 - 8
"	Про Обрів, одна карта	9 - I5
М.Скрипник	Облога Царьгороду Русами	6 - 8
Акад.Б.Рибаков	Язичеський світогляд Руського Середньвіччя	I - 32
В.Святославич	Уривок з листа до М.Скрипника	33
	З м і с т	34

160050

\$1050